

Putnī dabā

97 (2026/1-2)

**2026. gada
putns –
apodziņš**

**Jaunas putnu
sugas Latvijā**

**Putnu vērošana
botāniskajā
dārzā**

ISSN 0132-2834

9 770132 283008

97 >

Putni dabā

97 (2026/1-2) LOB žurnāls

Galvenā redaktore / Editor-in-chief

Elina Gulbe
E-pasts:
elina.gulbe@lob.lv

Redakcija / Editorial board

Kitija Balcare
Agnis Bušs
Inga Freiberga
Oskars Keišs
Mareks Kilups
Viesturs Ķerus
Jānis Ķuze
Ruslans Matrozis
Ieva Mārdega

Literārā redaktore / Literary editor

Elmira Cacure

Datorsalikums / Design

Ilze Bojāre

Vāka foto / Cover picture

Rolands Linejs

Izdevējs / Publisher

Latvijas Ornitoloģijas biedrība
Skolas ielā 3,
Rīgā, LV-1010
Tālrunis: 67221580
E-pasts: putni@lob.lv
www.lob.lv

Žurnāla "Putni dabā"
reģistrācijas apliecības numurs: 1716
Tirāža: 1200 eks.

ISSN 0132-2834
© 2026 Latvijas Ornitoloģijas biedrība

Zīmējumu un fotogrāfiju
autortiesības saglabā to autori

Žurnālu elektroniski meklē:
putnidaba.lob.lv

Biedrības misija ir saglabāt daudzveidīgu un dzīvotspējīgu Latvijas savvaļas putnu faunu.

Latvijas Ornitoloģijas biedrība

dibināta 1985. gadā un ir lielākā sabiedriskā dabas aizsardzības organizācija Latvijā, kas apvieno vairāk nekā 900 biedru. LOB kopš 1994. gada Latvijā pārstāv starptautisko putnu aizsardzības organizāciju savienību *BirdLife International*.

Par LOB biedru var kļūt jebkurš interesents, aizpildot anketu un samaksājot biedru naudu.

The LOB mission is to conserve diverse and viable wild bird fauna in Latvia.

The Latvian Ornithological Society (LOB)

was founded in 1985 and anyone interested in birds and nature conservation can join.

Prezidente / President:

Antra Stīpniece

Pārstāvju padome / Council:

Ainārs Auniņš, Pēteris Daknis,

Valts Jaunzemis, Mareks

Kilups, Sintija Martinsone,

Ieva Mārdega, Ilze Priediece,

Jānis Priednieks

Goda biedri / Honorary members:

Agris Celmiņš, Māra Janaus,

Zigrīda Jansone, Jefims Kacs,

Aivars Mednis, Aivars Petriņš,

Jānis Priednieks, Ieva Vilka

Valde / Board:

Viesturs Ķerus, Dace Andžāne

Rekvizīti / Details:

Latvijas Ornitoloģijas
biedrība,

reģ. nr. 40008002230,

AS Swedbank, HABALV22

IBAN konta nr.

LV34HABA000140J035491

SIA "Motacilla"

Tas ir LOB un E. Lediņa veidots uzņēmums, kurš specializējas dabas ekskursiju organizēšanā un pārdod putniem noderīgas lietas – putnu būrīšus, barotavas, noteicējus u. c. www.motacilla.lv

"Motacilla" piedāvā:

Putnu vērošana. Mēs jaunradām un izstrādājam putnu vērošanas ekskursiju maršrūtus gan Latvijā, gan ārpus tās.

Ar putniem un dabu saistītu preču

tirdzniecība. Mūsu piedāvājumā ir preces, kas palīdzēs atklāt un tuvinās jums putnu pasauli, kā arī palīdzēs iepazīt dabu un būt tajā.

Putnu iepazīšanas semināru un

konferenču veidošana. Mūsu lektori iepazīstinās jūs ar Latvijas savvaļas putnu daudzveidību, mācot tos pazīt pēc izskata un balss.

Motacilla, Ltd.

LOB and E. Ledins joint venture created to organise nature tours and sell bird related items – birdhouses, bird feeders, bird guides, etc. Visit www.motacilla.lv.

Motacilla offers:

Bird watching. We create and develop routes for bird watching tours both in Latvia and abroad.

Shop for bird related items.

We offer merchandise, which will help you to discover the world of birds and draw you nearer to them. Also it will help you to get to know and enjoy nature better.

Bird seminars and conferences.

Our lecturers will introduce you to the wild birds of Latvia, and you will learn, how to identify them by sight and sound.

Foto: Rolands Linejs

Uz pirmā vāka:
Apodziņš *Glauclidium passerinum*.

Žurnāls tapis ar SIA "Jāņa sēta", Arctic Paper un privāto ziedotāju atbalstu.

Saturs

2 “Lietussardziņš” virs vecajiem mežiem
/Viesturs Ķerus/

5 Reto putnu sugu novērojumi Latvijā 2025. gadā
/Māris Jaunzemis/

10 Bonelli kauķītis – jauna putnu suga Latvijā
/Mārtiņš Briedis/

Foto: Sandro Carlotti

12 GPS dati: gredzenknābja kaija – jauna suga Latvijā
/Edgars Smislovs/

13 Bangu pīles pirmais dokumentētais novērojums Latvijā /Edgars Smislovs/

15 Taigas čipste – jauna suga Latvijā /Edgars Smislovs, Atis Ļahs/

17 Par garkāju klijāna novērojumiem Latvijā
/Edgars Smislovs/

19 “Lielā gada” Latvijas rekords – 289 putnu sugas
/Edgars Smislovs/

Foto: Ruslans Matrozijs

26 Torņu cīņas 2025
/Elīna Gulbe/

32 Botāniskā dārza putni
/Elīna Gulbe/

40 Grīšļu kauķa novērojumi Latvijā 2025. gadā
/Oskars Keišs/

Foto: Atis Ļahs

42 Latvijas ligzdojošo putnu uzskaites: parasto putnu skaita pārmaiņas pēdējos 20 gados
/Ainārs Auniņš/

50 Plēsīgo putnu fona monitoringa rezultāti pēc 2025. gada uzskaišu sezonas
/Andris Avotiņš/

Foto: Edgars Tropis

56 Naktsputnu monitorings lauksaimniecības zemēs
/Oskars Keišs/

60 Mājas strazdu būru parauglaukumi un ligzdošanas sekmes 2025. gadā /Oskars Keišs/

63 Ieskats pasīvā akustiskā monitoringa iespējās uzlabot informāciju par putnu populācijām Latvijā
/Mārtiņš Locs/

70 Par Kurzemes provinces muzeja ornitoloģisko kolekciju /Ruslans Matrozijs/

87 Marts Olavs Nikluss 22.09.1934.–25.12.2025.
/Oskars Keišs/

Kļūt par LOB biedru ir pavisam vienkārši – aizpildi šo anketu (vai to meklē www.lob.lv) un samaksā biedru naudu.

LOB biedri saņem žurnālu “Putni dabā” bez maksas, dažādas publikācijas par putniem, kā arī atlaides, iegādājoties LOB un SIA “Motacilla” preces, t. sk. grāmatas, T-krekus u. c., kā arī piedaloties dažādos pasākumos un putnu vērošanas ekskursijās. Samaksāt biedru naudu var ar pārskaitījumu. Rekvizīti pārskaitījumiem: Latvijas Ornitoloģijas biedrībai, reģ. nr. 40008002230, AS Swedbank, HABALV22 konta nr. LV34HABA000140J035491 Mērķis: LOB biedru nauda par ... gadu.

Biedru nauda par 2026. gadu
Pieaugušajiem: 20,00 EUR* gadā.
Jauniešiem līdz 21 gada vecumam un pensionāriem: 6,00 EUR* gadā.
Biedriem ar pasta adresi ārzemēs: 40,00 EUR* gadā.

Ģimenes biedri – šai biedru grupai ir kopēja pasta adrese visiem sūtījumiem vienā eksemplārā, bet katram ir pilntiesīga LOB biedra statuss. Šie biedri maksā vienu pilnu biedru naudu (20,00 EUR*) un 1,00 EUR* par katru nākamo ģimenes biedru.

Mūža biedri – par tādu var kļūt, samaksājot biedru naudu par turpmākajiem 25 gadiem.

* Biedru nauda, maksājot 2026. gadā. 2027. gadā biedru nauda tiks paaugstināta. Aktuālo informāciju meklējiet šeit: www.lob.lv/biedriba/klusti-par-biedru/.

Biedru nauda, EUR	2026	2027	2028
Pieaugušajiem	20	25	30
Jauniešiem līdz 21 gada vecumam un pensionāriem	6	8	10
Biedriem ar ārzemju adresi	40	50	60
Ģimenes galvām (ar Latvijas adresi)	20	25	30
Katram nākamajam ģimenes biedram	1	2	2

LOB biedra pieteikuma anketa Jā, es vēlos iestāties LOB!

Par sevi sniedzu šādas ziņas:

Vārds, uzvārds

Personas kods

Nodarbošanās

Darba (mācību) vieta

e-pasts

Tālrunis

Pasta adrese

LV–

"Lietussardziņš" virs vecajiem mežiem

VIESTURS ĶERUS,
viesturs@lob.lv

Par 2026. gada putnu LOB izvēlējusies apodziņu – Latvijā apdraudētu putnu sugu, kuras nākotne atkarīga no tā, vai saglabāsim Latvijas vecos mežus.

Maza "revolūcija"

Apodziņš ir mazākā no Eiropas pūcēm. Putna mazie izmēri divkārt uzsvērti arī tā zinātniskajā nosaukumā – *Glaucidium passerinum*. Ģints nosaukums atvasināts no grieķu valodas un nozīmē 'pūcīte', bet sugas apzīmējums "*passerinum*" latīņu valodā nozīmē 'zvirbulveidīgs', tātad – zvirbulpūcīte, kā šis putns reizēm saukts arī latviešu valodā. Gluži tik mazs kā zvirbulis gan apodziņš nav, drīzāk tas izmēros salīdzināms ar mājas strazdu.

Atšķirot apodziņam veltīto atvērumu grāmatā "Latvijas ligzdojošo putnu

atlanti 1980–2017", redzēsiet, ka 20. gs. 80. gados apodziņš bija liels retums, bet 21. gs. sākumā tas bija sastopams lielā daļā Latvijas. Turpat tekstā arī norādīts, ka šķietamais izplatības palielinājums skaidrojams ar labākām zināšanām par sugas konstatēšanu. Par šīm zināšanām galvenā pateicība pienākas Varim Liepam, kurš 2003. gadā pūču pētnieku saietā kolēģiem pastāstīja par savu pieredzi, apodziņus "piesvilpojot" pa dienu, nevis naktī, kas bija ierastais dienakts laiks visu pūču uzskaitēm ar provocēšanu. Protams, citās valstīs apodziņa diennakts aktivitāte jau bija izpētīta, bet Latvijā šis Vara Liepas ziņojums radīja mazu "revolūciju" – pēkšņi šķita, ka apodziņi ir visur.

Kopš tā laika mūsu zināšanas par apodziņu ir stipri augušas, un šajā ziņā īpaši izceļams Andra Avotiņa juniora darbs. Andris daudz laika veltījis gan pūču uzskaitēm un to koordinēšanai un pētījumiem dabā, gan Latvijā un citās valstīs iegūto zināšanu par pūcēm apkopošanai

dokumentā "Apodziņa *Glaucidium passerinum*, bikšainā apoga *Aegolius funereus*, meža pūces *Strix aluco*, urālpūces *Strix uralensis*, ausainās pūces *Asio otus* un ūpja *Bubo bubo* aizsardzības plāns" un arī savā promocijas darbā "Latvijā regulāri ligzdojošo pūču aizsardzības ekoloģija". Andra apkopotā informācija arī ir galvenais pamats šim rakstam.

Ko apodziņam vajag

Zinātnieki apodziņu atzinuši par vienu no tā saucamajām "lietussarga sugām" – sugām, kuru aizsardzība palīdz nodrošināt arī daudzu citu sugu aizsardzību. Apodziņa "lietussargs" plešas virs veciem mežiem. Tas dod priekšroku saimnieciskās darbības maz ietekmētiem, nesadrumstalotiem veciem jauktiem un skujkoku mežiem. Droši vien tas lielā mērā skaidrojams ar apodziņa dzīvesveidu – lai gan ziemās tas mēdz klejot, apodziņš ir nometnieks. Tātad visu dzīvei nepieciešamo visa gada garumā tam jāspēj atrast tepat Latvijas mežos.

Izgriez un atsūti!

Par LOB biedru var kļūt ikviens, aizpildot biedra anketu un samaksājot biedru naudu.

Atzīmējiet savu biedra kategoriju

☐ pieaugušais 20,00 €

☐ pensionārs 6,00 €

☐ jauniešs līdz 21 gada vecumam 6,00 €

Saskaņā ar LOB statūtiem personām līdz 16 gadu vecumam, lai iestātos biedrībā, nepieciešama vecāku vai aizbildņa atļauja. Šo aili lūdzam aizpildīt jauniešu vecākiem vai aizbildņiem.

Paraksts / atšifrējums

Ģimenes biedri

☐ ģimenes galva 20,00 €

☐ katrs nākamais ģimenes loceklis 1,00 €

Paraksts

Datums

Lūdzu, aizpildiet šo anketu www.lob.lv un nosūtiet Latvijas Ornitoloģijas biedrībai, Skolas ielā 3, Rīgā, LV-1010

Foto: Rolands Linejs

Apodziņš *Glaucidium passerinum*.

Ko putnam vajag ziemā? Nenosalt, netikt apēstam un paēst pašam. Ziemā putniem ir ļoti grūts laiks, un reizēm izdzīvošana ir atkarīga no tā, vai izdosies atrast kaut nedaudz siltāku vietu, kur patverties. Ziemā mežā ir siltāks nekā klajā laukā un eglēs ir mazliet siltāks nekā kailajos lapu kokos. To, ka apodziņš meklējams tieši egļu mežos, zinājām jau tad, kad sākās apodziņu provocēšanas trakums. Egles dod iespēju paslēpties ne tikai no aukstuma, bet arī no vajātājiem, jo, lai gan apodziņš pats ir plēsoņa, tas var kļūt par citu plēsīgo putnu – gan pūču, gan dienas plēsīgo putnu – upuri. Galu galā, egļu mežos ziemā slēpjas arī apodziņa medijums. Lai gan apodziņš par zvirbulpūcīti saukts tā izmēru, nevis barības dēļ (kā zvirbulvanags), tomēr “zvirbuli”, t. i., mazi zvirbulveidīgo kārtas putni, ir arī iecienīts tā medijums. Mazputniņu pieejamība saistīta ne tikai ar eglēm, bet arī ar kopējo meža struktūru daudzveidību (lieli koki, mazi koki, krūmi utt.) – jo tā lielāka, jo vairāk putnu šādā mežā var apmesties. Zināms, ka lielāka strukturālā daudzveidība ir vecos mežos, nevis vienvecuma viensugas jaunaudzēs, un šis ir vēl viens iemesls, kāpēc apodziņš priekšroku dod veciem mežiem. Tomēr pētījumi rāda, ka vēl labāk par putniem apodziņam patīk ēst trupastes, un arī pie tām vieglāk tikt egļu mežos, kur sniega sega ir plānāka (daļa sniega paliek egļu zaros).

Pienākot pavasarim, rodas arī citas vajadzības – jāatrod vieta, kur ierīkot drošu ligzdu. Apodziņš ir sekundārais dobumperētājs, t. i., ligzdo koku dobumos, bet pats tos izkalt nespēj. Tad nu iespējas ir divas – vai nu gaidīt, kad koks kļūs tik vecs, lai dobums tajā iztrupētu pats, vai paļauties uz tiem, kas dobumus var izkalt, – dzeņiem. Latvijā un arī citur mūsu reģionā nozīmīgākais apodziņu ligzdošanas koks ir apse. Apses aug ātri, tāpat diezgan ātri sasniedz tādu resnumu, ka kokā var izveidoties (vai tikt izveidots) dobums. Dobumu veidošanos veicina arī tas, ka apse ir uzņēmīga pret trupi. Gan vieglās

2026. gada putns – apodziņš *Glaucidium passerinum*.

trupēšanas, gan mīkstās koksnes dēļ apse ir arī dzeņu iecienīts koks dobumu kalšanai. Kā jau sekundārais dobumperētājs ligzdošanas laikā apodziņš atkarīgs arī no tā, vai mežs piemērots dzeņiem. Tātad apodziņu labklājība atkarīga arī no veciem mežiem raksturīgās lielu mirušu koku pieejamības. Apodziņš pats neķers kukaiņus, kas šādus kokus apdzīvo, bet dzeņiem gan tie ir ļoti svarīgi. Nav mirušu koku, nav dzeņu. Nav dzeņu, nav dobumu apodziņam.

Apodziņam raksturīga ikgadēja ligzdošanas vietas maiņa, lielākoties līdz vienam kilometram no pirmās ligzdošanas vietas. Tas nozīmē, ka apodziņam labākie ir tie meži, kur pieejams vairāk resnu, dobumainu koku, uz kuriem pārcelties.

Kad piemērots dobums atrasts, mātīte tajā iedē 3–10 olas, un Latvijā tas var notikt no aprīļa beigām līdz pat jūnija sākumam. Perēšanas ilgums ir 28–30 dienas. Perēšanu un vēlāk mazuļu sildīšanu uzņemas mātīte, bet tēviņš pa to laiku gādā barību. Apmēram 30 dienu vecumā (no jūnija vidus līdz jūlija beigām) mazuļi atstāj ligzdu. Šajā laikā tie jau spēj lidot, tāpēc nebūs starp tiem pūculēniem, ko neizprotoši cilvēki aiz līdzietības stiepj mājās un pēc tam mēģina atdot aprūpei LOB vai zoodārzam.

Zīmējums: Marta Gotliba / martagotliba.com

Kā apodziņu aizsargāt...

Izstrādājot pūču sugu aizsardzības plānu, Andris Avotiņš noteica arī to, kuras ir sugu aizsardzībai prioritārās vietas. Ņemot vērā apodziņa saistību ar nesadrumstalotiem veciem mežiem, nav brīnums, ka starp sugai nozīmīgākajām teritorijām ir gan Slieteres Nacionālais parks, gan Ķemeru Nacionālais parks un arī Gaujas ieleja Gaujas Nacionālajā parkā. Tomēr lielākā daļa apodziņam svarīgo mežu joprojām ir neaizsargāta – vai nu ārpus aizsargājamām teritorijām, vai tādās aizsargājamo teritoriju zonās, kur pieļauta mežu ciršana.

Mikroliegumi daļēji palīdz aizsargāt apodziņu dzīvotnes, taču jāņem vērā, ka tos ļauts veidot tikai vietās, kur atrasta apdzīvota apodziņa ligzda, nepietiek ar to, ka konkrētajā vietā ir vecs mežs, kurā dzīvo apodziņš. Turklāt Ministru kabineta noteikumi ļauj apodziņam veidot vien 2–10 hektāru lielu mikroliegumu, bet, lai pasargātu vienu apodziņa teritoriju, mikrolieguma izmēram vajadzētu būt 100–500 hektāru lielumam. Tomēr arī nelieli mikroliegumi ir svarīgi apodziņam, it īpaši tad, ja tuvumā ir citi piemēroti meži.

...un kas to apdraud

Ārpus aizsargājamām teritorijām galvenais drauds apodziņam ir

Foto: Rolands Linejs

Apodziņš *Glaucidium passerinum*.

mežsaimnieciskā darbība. Nocērtot mežu kailcirtē, varbūt paliek mežs uz papīra, taču apodziņam neieskaidrosim, ka arī izcirtums skaitās mežs. Kailcirtes ne tikai iznīcina apodziņu dzīvotnes, bet arī sadrumstalo mežus. Izcirtumu–jaunaudžu ainavā izkaisīti vecu mežu “krikumiņi” nebūs piemērota dzīvesvieta apodziņam pat tad, ja, saskaitot šos “krikumiņus” kopā, platības pietiktu kādai apodziņa teritorijai.

Kailcirtē ir acīmredzams drauds apodziņu dzīvotnei, tomēr negatīva ietekme var būt arī darbībām, kas nešķiet tik postošas – tā sauktajai “mežu kopšanai”. Ja no mežiem tiek “izkoptas” apses, dobumainie koki un miruši koki, mežs kļūst apodziņam nepiemērots pat tad, ja formāli skaitās vecs.

Galu galā apodziņam kaitē arī mežsaimnieciskās darbības radītais traucējums. Ne tikai koku ciršana, bet arī augsnes sagatavošana meža mākslīgai atjaunošanai, ceļu būve un uzturēšana un citas trokšņainas darbības, ja tās notiek apodziņa ligzdošanas laikā, var novest pie ligzdu pamešanas.

Kopš atklājām, ka apodziņu Latvijā ir vairāk, nekā bijām domājuši, plēšīgo putnu monitoringā un pirms tam – brīvprātīgo puču pētnieku veiktajās uzskaitēs – esam dokumentējuši apodziņu populācijas lejupslīdi. Jaunākās aplēses liecina, ka laikā no 2004. gada līdz 2024. gadam esam

zaudējuši ap 45 % Latvijas apodziņu. Tas šo sugu padarījis par Latvijā apdraudētu, lai gan Eiropā kopumā apodziņu populācija ir stabila.

Nākotnē apodziņu var apdraudēt klimata pārmaiņas, bet politiskais klimats sugai ir nelabvēlīgs jau šobrīd. Pūču aizsardzības plānā identificētās apodziņam svarīgās teritorijas lielākoties tā arī palikušas neaizsargātas, tāpēc varam dokumentēt tikai to, kā tās arvien vairāk tiek izcirstas, arī valsts mežos. Turklāt par meža politiku atbildīgā Zemkopības ministrija mēģina pasniegt vecus mežus kā kaut ko nevēlamu un tikt no tiem vaļā. Ministrija ne tikai mēģina iedabūt likumā vecu mežu definīciju, kas paredzētu, ka ārpus aizsargājamām teritorijām vecu mežu nav, bet arī cenšas samazināt atļauto ciršanas vecumu gan apsēm, gan eglēm. Tātad apodziņu dzīvotnes tiek iznīcinātas, vienlaikus cenšoties nodrošināt, lai tās neveidotos no jauna.

Ne tikai apodziņš

Stāsts jau nav tikai par apodziņu. Apodziņš ir tikai “lietussargs” un “karognesējs”. Stāsts ir par to, kas notiek ar Latvijas mežiem. Latvijas dabiskā ekosistēma – veci meži – tiek padarīta par kaut ko izskauzamu un aizstāta ar platībām intensīvai koksnes audzēšanai un ieguvei. Bet mēs LOB šogad stāstīsim par vecu mežu vērtību un iestāsimies par to, lai likumi būtu labvēlīgi šādu mežu saglabāšanai, nevis iznīcināšanai. Mēs stāstīsim par tiem, kas patvērušies zem apodziņa “lietussarga”.

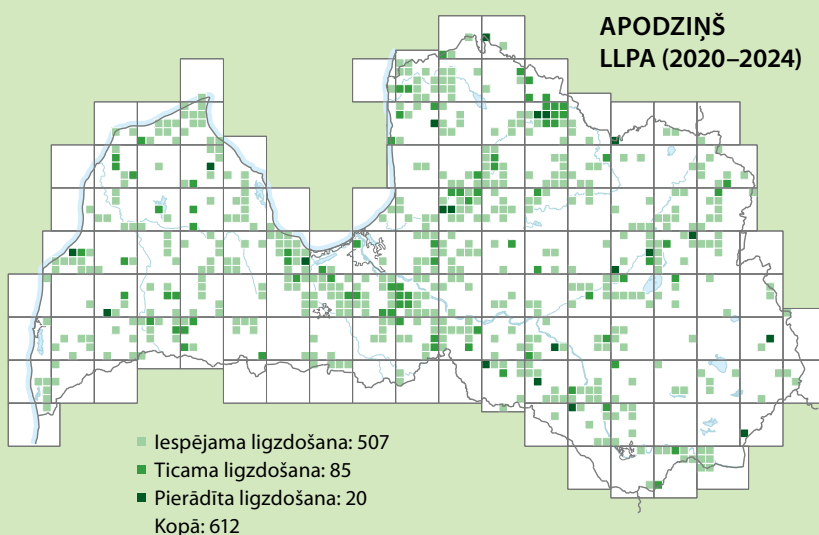
Summary

Umbrella over old forests /Viesturs Ķerus/

The Latvian Ornithological Society has chosen the Eurasian Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* as the Bird of the Year 2026. It is a threatened species in Latvia, whose future depends on whether Latvia's old forests are preserved. The Eurasian Pygmy Owl serves both as an umbrella species and a flagship species for the protection of old forests, which is currently a very pressing issue in Latvia.

PUTNU ATLANTU KARTES TAGAD PIEEJAMAS LOB INTERNETA LAPĀ!

Latvijas Ornitoloģijas biedrība kartēs apkopojusi Latvijas ligzdojošo un Latvijas ziemojošo putnu atlantu datus. Dati kartēs attēloti 5x5 km kvadrātos.

**Trešais Latvijas
ligzdojošo
putnu atlants
(2020–2024):
ej.uz/3llpa**

**Latvijas ziemojošo
putnu atlants
(2019/2020–
2024/2025):
ej.uz/lzpa**

Reto putnu sugu novērojumi Latvijā 2025. gadā

MĀRIS JAUNZEMIS,
maris.jaunzemis@lu.lv

Šajā apskatā iekļautas tās putnu sugas, kurām Latvijā reģistrēti mazāk par 25 novērojumiem (novērojumu skaits pēc www.putni.lv uzskaitījuma). Ja kādai sugai 2025. gadā pārsniegts 25 novērojumu skaits, tad uzskaitīti visi šīs sugas novērojumi 2025. gadā.

Apskatā lietota *AviList* sistematika (*AviList Core Team* 2025). Apskats izveidots, apkopojot informāciju no interneta vietnēm www.putni.lv (uztur Agris Celmiņš), www.dabasdati.lv (uztur Latvijas Dabas fonds un Latvijas Ornitoloģijas biedrība), *Birding Latvia* profila vietnes Facebook – www.facebook.com/birdinglatvia (uztur Edgars Smislovs), kā arī eBird platformas www.ebird.org/region/LV (*Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, New York*).

2025. gadā Latvijā konstatētas četras jaunas putnu sugas. Jaunu novērojumu iespaidā pārskatīti un akceptēti divi senāki ziņojumi vietnē www.dabasdati.lv, tādējādi par pirmo garkāju klijāna *Buteo rufinus* novērojumu atzīts J. Siliņēviča novērojums 2015. gadā un par otro stepes piekūna *Falco cherrug* novērojumu – L. Birziņas 2016. gadā ziņotais novērojums. Vēl 14 sugas novērotas 2.–10. reizi, savukārt baltkakla mušķērāju *Ficedula albicollis* novērojumu skaits pārsniedza 25. Izvērtējot ūdeņu čipstes *Anthus spinoletta* novērojumus, nākas secināt, ka kopējais novērojumu un iesaistīto īpatņu skaits ir neskaidrs. Tam ir vairāki iemesli – dažāds īpatņu skaits vienā un tajā pašā vietā ziemošanas sezonas laikā, iespējama vietu maiņa, liela laika starpība (pat ja vieta tā

pati), iespējams, ka dažos gados tas pats putns atgriežas ziemot atkārtoti.

Visi apskatā minētie novērojumi ir pārliecinoši – iegūti fotoattēli, audioieraksti, ar izsekošanas ierīci aprīkota putna maršruts, vai arī putni noķerti gredzenošanai.

Saīsinājumi:

T – tēviņš

M – mātīte

ad. – pieaudzis (ligzdojošs) putns izteiktā apspalvojumā, kurš atkārtojas gadu no gada

imm. – putns pēc pirmās spalvu maiņas līdz ad. spalvu tērpa iegūšanai

1g – jaunais putns pirmajā kalendārajā gadā

2g – putns otrajā kalendārajā gadā

Z – ziemeļi

A – austrumi

D – dienvidi

R – rietumi

Krāšņā pūkpīle

Somateria spectabilis

30.03. 1 2g T Mērsragā, Talsu novadā (Ivars Brediks, Justs Krapāns); fotografēta. 7. novērojums Latvijā.

31.03. 1 ad. T Mērsragā, Talsu nova-

dā (Artūrs Bogorodickis); fotografēta. 8. novērojums Latvijā.

Bangu pīle *Melanitta perspicillata*

01.10.–26.10. 1 T Kolkā, Talsu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs u. c.); uzņemts video, fotografēta. Jauna suga Latvijā.¹

Stejnegera pīle *Melanitta stejnegeri*

11.04. 1 ad. T Bērciemā, Tukuma novadā, ap 700 m no krasta kopā ar melnajām pīlēm *M. nigra* un tumšajām pīlēm *M. fusca* (Edgars Smislovs, Vladimirs Smislovs); fotografēta.

9. novērojums Latvijā.

12.04. 1 ad. T Mērsragā, Talsu novadā, ap 800 m no krasta tumšo pīļu barā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs); fotografēta. 10. novērojums Latvijā.

24.04. 1 T Kolkā, Talsu novadā, ap 600 m no krasta kopā ar citām pīlēm (Edgars Smislovs); fotografēta.

11. novērojums Latvijā.

25.09. 1 T Rīgas jūras līcī uz D no Ušiem, Talsu novadā, ap 500 m

¹ Vairāk lasiet šai sugai veltītā rakstā šī numura 13. lpp. *Red. piez.*

Gredzenpīle *Aythya collaris* (tēviņš) Jēkabpilī 12.01.2025.

Foto: Atis Ļahs

Foto: Atis Ļahs

Morinella tārtiņš *Eudromias morinellus*

25.08.–13.09. Užavas laukos, Ventspils novadā. 25.08. 1 *ad.* un 2 1g (Edgars Smislovs); 29.08. kopā 19 (2, 2, 3, 1, 11) pa vairākām netālām vietām, domājams, ietverot trīs īpatņus no 25.08. (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Edgars Trops); 13.09. 1 *ad.* un 2 1g – ticams, ka no augusta (Edgars Smislovs); fotografēti. 23. novērojums Latvijā.

05.09. 7 (1 *ad.* un 6 1g) Slampes pagastā, Tukuma novadā (Zigurds Krievāns); fotografēti. 24. novērojums Latvijā.

Jūras tārtiņš *Anarhynchus alexandrinus*

14.05. 1 *ad.* T Liepājas ezera A krastā pie Vītiņu pļavām (Edgars Smislovs); fotografēts. 8. novērojums Latvijā.

Melnspārnu bezdeligtārtiņš *Glaucobus nigrus*

17.07. 1 1g Pilskalnes pagastā, Augšdaugavas novadā (Zigurds Krievāns); fotografēts. Vēlāk tajā pašā dienā – Dvietes pagastā ap 2,5 km no iepriekšējās novērošanas vietas.

Melnspārnu bezdeligtārtiņš *Glaucobus nigrus* (jaunais putns, 2g) Rudes apkārtnē 19.07.2025.

Foto: Edgars Smislovs

Jūras tārtiņš *Anarhynchus alexandrinus* (tēviņš) Liepājas ezera austrumu krastā pie Vītiņu pļavām 14.05.2025.

no krasta kopā ar citām *Melanitta* pilēm (Edgars Smislovs); fotografēta. 12. novērojums Latvijā.

Baltacis *Aythya nyroca*

29.03.–01.05. 1 M Kaņierī, Tukuma novadā (Ēva Krēsla u. c.); fotografēts. 17. novērojums Latvijā.

Gredzenpīle *Aythya collaris*

09.01.–13.01. 1 T Daugavā, Jēkabpīlī (Rita Šuvcāne u. c.); fotografēta. 2. novērojums Latvijā.

Foto: Atis Ļahs

Stepes piekūns *Falco cherrug* Užavas laukos (jaunais putns, 1g) 23.08.2025.

Ticams, ka tas pats putns (Edgars Smislovs). 4. novērojums Latvijā. 19.07. 1 2g Rudes apkārtņē, Dienvidkurzemes novadā (Atis Ļahs, Edgars Smislovs); fotografēts. 5. novērojums Latvijā.

Gredzenknābja kaija

Larus delawarensis

11.07. Polijā ar raidītāju aprīkots putns ielidoja Latvijā no Baltkrievijas Krāslavas novada Robežnieku pagastā, šķērsoja Daugavpili un atstāja Latvijas teritoriju Augšdaugavas novada Šēderes pagastā, ielidojot Lietuvā. Saskaņā ar izsekošanas datu portālu <https://interrex-tracking.com/> Latvijas teritorijā reģistrētas laika atzīmes ir plkst. 6.30 starp Borovinas un Žakeļu ciemiem Robežnieku pagastā un plkst. 9.00 A pusē no Grīvas lidlauka Augšdaugavas novadā. Jauna suga Latvijā.²

Ziemeļu sulla *Morus bassanus*

27.05. 1 *ad.* Kolkā, Talsu novadā starp Kolkasragu un bāku ielidoja Rīgas jūras līcī DA virzienā (*Paul Doherty, Andy Butler, Vaughan Lister, Teet Sirotkin* u. c.); fotografēta. 6. novērojums Latvijā. No www.putni.lv uzskaitījuma izslēgts ziemeļu sullas novērojums 1958. gada 17. augustā Lielvārdē (Šulcs 1960), jo radušās pamatotas šaubas par pareizu sugas noteikšanu (Matrozis 2023). Tādējādi par pirmo sugas novērojumu Latvijā tiek uzskatīts Agra Celmiņa 1987. gada 16. aprīļa novērojums Papē (Mednis, Baumanis 1990) un mainās pārējo šīs sugas novērojumu kārtas skaitlis.

Brūnais ibiss *Plegadis falcinellus*

05.11. 1 Kļīgenē, Zaubes pagastā, Cēsu novadā (A. Runce); fotografēts. 13. novērojums Latvijā.

Zīda gārnis *Egretta garzetta*

21.05. 1 kopā ar lielo balto gārni *Ardea alba* lidojumā uz Z Pāvilostā, Dienvidkurzemes novadā (Valters Videnieks). 25.05. 1 Mērsragā, Talsu novadā (Edgars Smislovs, Ivars Bredīks); fotografēts. Ticams, ka tas pats putns, kas 21.05. Pāvilostā. 15. novērojums Latvijā.

² Vairāk lasiet šai sugai veltītā rakstā šī numura 12. lpp. Red. piez.

Melnais grifs

Aegypius monachus

13.07. 1 2g vai 3g putns fotografēts lidojumā Umurgas pagastā, Limbažu novadā (Agnis Šmits). 15. novērojums Latvijā.

Garkāju klijāns

*Buteo rufinus*³

28.05.2015. 1 2g fotografēts Lielupes grīvas pļavās Jūrmalā (Jurijs Siliņevičs). 1. novērojums Latvijā. 05.07. 1 2g Dvietes pagastā, Augšdaugavas novadā (Zigurds Krievāns); fotografēts. 2. novērojums Latvijā. 19.07. 1 2g Rudes apkārtnes laukos Otaņķu pagastā, Dienvidkurzemes novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs u. c.); fotografēts. 3. novērojums Latvijā.

³ Vairāk lasiet šai sugai veltītā rakstā šī numura 17. lpp. Red. piez.

Stepes piekūns *Falco cherrug*

28.04.2016. 1 2g T Ādažos, Ādažu novadā (Laima Birziņa); fotografēts. 2. novērojums Latvijā. 23.08. 1 1g Užavas laukos, Ventspils novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs); fotografēts. 3. novērojums Latvijā.

Īspirkstu cīrulis

Calandrella brachydactyla

04.05.–08.05. 1 Užavas laukos, Ventspils novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs u. c.); fotografēts. 2. novērojums Latvijā. 16.05. 1 barojas jūras malā Mērsragā, Talsu novadā (Edgars Smislovs); fotografēts. 3. novērojums Latvijā.

Palieņu ķauķis *Acrocephalus agricola*

06.06. 1 noķerts gredzenošanai Lauteros, Limbažu novadā (Guntis Graubics). 11. novērojums Latvijā.

Hjūma ķauķītis *Phylloscopus humei* Kolkā 18.11.2025.

Īspirkstu cīrulis *Calandrella brachydactyla* Užavas laukos 04.05.2025.

Foto: Atis Ļahs

Foto: Atis Ļahs

Foto: Atis Ļahs

Ziemeļu ķauķītis *Phylloscopus borealis*

31.08. 1 lg novērots Ainažos, Limbažu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Andris Klepers); fotografēts; ierakstīta balss. 2. novērojums Latvijā.

Sārtais strazds *Pastor roseus*

24.05. 1 *ad.* migrācijā kopā ar mājas strazdiem *Sturnus vulgaris* Kolkā, Talsu novadā (Valts Jaunzemis); konstatēts retrospektīvi – vēlāk pārskatot mājas strazdu baru fotogrāfijas. 14. novērojums Latvijā.

16.09. 1 lg kopā ar mājas strazdiem pārlido uz D pie Liepājas ostas D mola. Nedaudz vēlāk, iespējams, tas pats putns, mājas strazdu barā pie Grīnavtiem, Liepājas ezera R malā (Edgars Smislovs). 15. novērojums Latvijā.

Baltkakla mušķērājs *Ficedula albicollis*

22.04. 1 2g T noķerts gredzenošanai Lauteros, Limbažu novadā (Guntis Graubics). 23. novērojums Latvijā. 24.04. 1 T Kviesu ielā, Liepājā (Selga Bērziņa); fotografēts. 24. novērojums Latvijā.

06.05. 1 T novērots Papē, Dienvidkurzemes novadā (*Jannis Leistikow, Jule Koch, Annika Peter, Melanie Schramma*); fotografēts. 25. novērojums Latvijā.

22.05. 1 T dzied Jūrmalas parkā, Ventspilī (Aleksejs Kuročkins); fotografēts. 26. novērojums Latvijā.

Ziemeļu ķauķītis *Phylloscopus borealis* (jaunais putns, 1g) Ainažos 31.08.2025.

Bonelli ķauķītis *Phylloscopus bonelli*

19.05. dzirdēta dziesma un novērots Bērziņciemā, Tukuma novadā (Mārtiņš Briedis, Valts Jaunzemis, Ance Priedniece, Viesturs Vīgants, Elza Zacmane); ierakstīta balss. Jauna suga Latvijā.⁴

Hjūma ķauķītis *Phylloscopus humei*

18.10. 1 noķerts gredzenošanai Ainažos, Limbažu novadā (Aigars Kalvāns). 8. novērojums Latvijā. 02.11. 1g noķerts gredzenošanai Jūrmalciemā, Dienvidkurzemes novadā (Vladimirs Smislovs). 9. novērojums Latvijā.

⁴ Vairāk lasiet šai sugai veltītā rakstā šī numura 10. lpp. *Red. piez.*

12.11. 1 novērots Ventspilī (Edgars Smislovs, Vladimirs Smislovs); fotografēts. 10. novērojums Latvijā.

18.11. 1 novērots Kolkā, Talsu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Evita Maļiņina); fotografēts. 11. novērojums Latvijā.

18.11. 1 novērots Mērsragā, Talsu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Evita Maļiņina); fotografēts. 12. novērojums Latvijā.

Tumšais ķauķītis *Phylloscopus fuscatus*

16.10.–20.10. 1 novērots Jūrmalciemā, Dienvidkurzemes novadā (Edgars Smislovs u. c.); fotografēts. 12. novērojums Latvijā.

Foto: Edgars Smislovs

Lielā čipste *Anthus richardi* Papē 05.11.2025.

Foto: Edgars Smislovs

Sārtais strazds *Pastor roseus* (jaunais putns, 1g, vidū) kopā ar mājas strazdiem Liepājā pie dienvidu mola 16.09.2025.

Meža stērste *Emberiza rustica* Braslavas pagastā 14.09.2025.

Sibīrijas čakstīte *Saxicola maurus*

04.10. 1 M Kolkā, Talsu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Vladimirs Smislovs); fotografēta, ievākts DNS paraugs. Pasugas piederība precizējama. 4. novērojums Latvijā.

Tuksneša čakstīte *Oenanthe deserti*

01.11. 1 M Jaunupē, Ventspils novadā (Aleksejs Kuročkins); fotografēta. 8. novērojums Latvijā.

Lielā čipste *Anthus richardi*

05.11. 1 migrācijā Papē, Dienvidkurzemes novadā (Edgars Smislovs, Vladimirs Smislovs); fotografēta. 3. novērojums Latvijā.

Taigas čipste *Anthus hodgsoni*

17.10. 2 atsevišķi putni pielido uz atskaņotu balsi Liepājas Z daļā: plkst. 9.26 (Atis Ļahs) un plkst. 10.22 (Edgars Smislovs, Atis Ļahs). Abi putni fotografēti. Jauna suga Latvijā – 1. un 2. novērojums Latvijā.⁵

Ūdeņu čipste *Anthus spinoletta*

2025. gadā suga novērota 2 vietās:

⁵ Vairāk lasiet šai sugai veltītā rakstā šī numura 15. lpp. Red. piez.

Vītiņu plāvās pie Liepājas ezera, Dienvidkurzemes novadā 25.10. 2 īpatņi (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Evita Maļiņina), 09.11. 7 īpatņi (Edgars Smislovs); fotografēti, 21.12. 2 īpatņi (Edgars Smislovs, Aleksejs Kuročkins).

Pie Liepājas ostas D mola no 17.11 līdz 25.12 1 īpatnis (Edgars Smislovs u. c.), bet 26.11. 2 īpatņi (Edgars Smislovs, Vladimirs Smislovs); fotografēti.

Ja kopējā novērojumu sarakstā nodaļa tikai vietas un sezonas, tad aptuveni 20. un 21. novērojums Latvijā.

Literatūra

- AviList Core Team 2025. AviList: The Global Avian Checklist, v2025. <https://doi.org/10.2173/avilist.v2025>.
- Matrozis R. 2023. Pārdomas par dažiem vēsturiskiem putnu novērojumiem. *Putni dabā* 91: 55–60.
- Mednis A., Baumanis J. 1990. Latvijas ornitofaunistiskās komisijas darba pārskats (1987). *Putni dabā* 3: 183–185.
- Šulcs A. 1960. *Sula bassana* L. – jauna putnu suga Latvijas PSR faunā. *Latvijas putnu dzīve. Ornitoloģiskie pētījumi* 2: 221–222.

Mazā stērste *Emberiza pusilla*

01.11. 1 lg noķerta gredzenošanai Jūrmalcīemā, Dienvidkurzemes novadā (Edgars Smislovs, Vladimirs Smislovs, Atis Ļahs). 11. novērojums Latvijā. 07.11. 1 pielido uz atskaņotu balsi Jūrmalcīemā, Dienvidkurzemes novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs); fotografēta. 12. novērojums Latvijā.

Meža stērste *Emberiza rustica*

11.09. 1 lg novērota Braslavas pagastā, Limbažu novadā (Edgars Smislovs, Atis Ļahs, Evita Maļiņina); fotografēta. 21. novērojums Latvijā.

Summary

Observations of rare bird species in Latvia in 2025 /Māris Jaunzemis/

Article covers rare bird species observations in Latvia with less than 25 records before 2025. Four bird species were recorded first time for Latvia in 2025: the Surf Scoter *Melanitta perspicillata*, the Ring-billed Gull *Larus delawarensis*, the Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli* and the Olive-backed Pipit *Anthus hodgsoni*. Also a record of Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* from 2015 was accepted as the first for Latvia. 14 more species were observed the second to the tenth time.

Bonelli ķauķītis – jauna putnu suga Latvijā

MĀRTIŅŠ BRIEDIS,
martins.briedis@lu.lv

2025. gada 19. maijs, nākamā diena pēc iegūtās saldi rūgtās 2. vietas putnu vērošanas sacensībās "Torņu ciņas 2025" komandai "Sturnus"¹ (paplašinātā sastāvā) izvērtās notikumiem bagāta, ne vien apgredzenojot komandas titulsugas – mājas strazda *Sturnus vulgaris* – 24 ligzdojošos putnus, bet arī konstatējot jaunu putnu sugu Latvijā – Bonelli ķauķīti *Phylloscopus bonelli*.

Pēc tam kad 24 stundas pavadītas, stāvot vējā un lietū putnu vērošanas tornī Dvietes palienē, nākamajā rītā tā vien prasījās pēc nelielas atpūtas un garākām miega stundām. Diezgan straujais Latvijas pavasaris un īsā putnu ligzdošanas sezona gan to neļāva darīt, tāpēc pirmdienas rītā trīs ceturtdaļas no komandas "Sturnus" kopā ar Anci Priednieci jau bija atrodamas Engures ezera rietumu krastā, apsekojot putnu būru parauglaukumu. Pēc rīta cēliena Krievragā vēlā pēcpusdienā devāmies uz ezera

¹ Torņu ciņu komanda "Sturnus": Mārtiņš Briedis, Ivo Dinsbergs, Valts Jaunzemis un Viesturs Vigants. Par 2025. gada Torņu ciņām vairāk lasiet rakstā šī numura 26. lpp. *Red. piez.*

ej.uz/Bonelli
Mārtiņa Brieža veiktais Bonelli ķauķīša *Phylloscopus bonelli* balss ieraksts novērojuma vietā Bērzcimē 19.05.2025. Ierakstā dzirdama gan Bonelli ķauķīša dziesma, gan saucieni.

otru pusi, lai ķertu un gredzenotu Bērzcima parauglaukumā ligzdojošos strazdus.

Neilgi pēc ķeramo slazdu aktivizēšanas Bērzcima centrā kopā ar Valtu Jaunzemi devāmies tos pārbaudīt. Ceļā uz pirmo būri mūsu maršrutā sadzirdējām dziedam putnu, kurš pievērsa mūsu uzmanību, jo neizklausījās pēc kaut kā, ko mēs abi uzreiz spētu atpazīt. Šī bija viena no tādām reizēm, kādu Māris Jaunzemis piemin savā aprakstā par pirmo gredzenpiles *Aythya collaris* novērojumu Latvijā (Jaunzemis 2023), – pirmajā brīdī svarīgi apjaust, ka dzirdi kaut ko vietai un laikam netipisku. Laba biežāk sastopamo sugu pārzināšana šeit lieti noder, jo arī šādā situācijā, kad primāri esi aizņemts, darot ko citu, nevis vērojot putnus, joprojām spēj piefiksēt apkārt dzirdamo. Kamēr Valts pakāpās uz trepēm, lai no putnu būra izņemtu noķerto strazdu, es sāku dziedošā putna balsi ierakstīt mobilajā telefonā. Tad arī viss sāka "salikties pa pareizajiem plauktiņiem" un dzirdētā dziesma un putna saucieni, lai arī izrauti no tipiski zināmā konteksta, ar nelielu neticības "piesitienu" tika atpazīti – Bonelli ķauķītis. Šo sugu vēl pirms pāris nedēļām kopā ar Elzu Zacmani dzirdējām dziedam Šveices Alpos. Lai arī šoreiz putns bija vien 10–15 m attālumā kādas privātmājas pagalma krūmos, ne man, ne Valtam pa rokai nebija binokļa.

Kamēr devāmies pēc pārējiem komandas dalībniekiem un optikas, putns turpināja dziedāt, pārvietojoties starp māju pagalmiem. Atceļā uz mašīnu, kur glabājās binokļi, intereses pēc ielikām veiktos ierakstus putnu skaņu noteikšanas aplikācijā

Merlin Bird ID, kura gan nekādu rezultātu preti nedeķa, klusējot kā orākuls, kas pazaudējis kristāla bumbu. Šeit gan zināju no kolēģiem Kornela Universitātes ornitoloģijas laboratorijā (kur izstrādāta *Merlin* aplikācija) aizgūtu triku – nedaudz "piemānīt" aplikāciju, manuāli izmainot ieraksta vietu uz lokāciju, kas atrodas sugas tipiskajā izplatības areālā. Izmainot lokāciju uz Šveices Alpiem, arī *Merlin* bija pārliecināts, ka gan ierakstā dzirdamā dziesma, gan saucieni pieder Bonelli ķauķītim. Varbūt šis nelielais triks vēl kādreiz kādam noder, dzirdot kādu retāk sastopamu putnu sugu.

Pēcāk arī izdevās uz neilgu brīdi binokli apskatīt dziedošo putnu, lai pārliecinātos par sugas piederību. Kopumā blāvais, mazāk kontrastainais apspalvojums, pelēcīgais krūšu, rīkles un muguras krāsojums nerādīja šaubas par sugas piederību salīdzinājumā ar pie mums bieži sastopamo svirlīti *Phylloscopus sibilatrix*. Diemžēl dokumentāla rakstura foto iegūt neizdevās, jo bija jāpievērsas citām prioritātēm – putnu maisīšos savu gredzenošanas kārtu jau gaidīja vairāki strazdi. Ligzdošanas sezonas laikā, kad pieaugušajiem putniem jābaro mazuļi, šeit nevar būt atkāpju un putni jāapstrādā un jāpalaiž iespējami ātri. Kad gredzenošanas darbus bijām beiguši, visi vēlreiz devāmies meklēt iepriekš dzirdēto Bonelli ķauķīti, tomēr bez sekmīga rezultāta. Diemžēl nākamajā rītā pienāca ziņas, ka arī citiem putnu vērotājiem nav izdevies putnu atrast. Šeit jāpiemin, ka, tāpat kā lielākā daļa migrējošo sugu, arī Bonelli ķauķītis ir suga, kas migrē nakts laikā, un konkrētais īpatnis, visticamāk, Bērzcimē uzturējies tikai dienu vai dažas.

Bonelli ķauķītis *Phylloscopus bonelli* Šveicē.

Šī suga, kuras tipiskais ligzdošanas areāls atrodas dienvidrietumu Eiropā (Keller *et al.* 2020), nav biežs viesis mūsu platuma grādos. Zviedrijā reģistrēti vien 12 novērojumi, Somijā – seši, Igaunijā – viens, bet Lietuvā šī suga vēl nav novērota (www.tarsiger.com dati). Interesanti, ka vien sešas dienas vēlāk 25. maijā Somijā arī novērots viens Bonelli ķauķītis, kas kļuva par 6. sugas novērojumu Somijā. Iespēja, ka tas ir tas pats putns, kas 19. maijā novērots Bērziemā, gan, protams, ir maza, bet ne pilnīgi izslēdzama.

Zinātniskā izpratne par to, kā un kāpēc šādi maldu viesi (*vagrants* – no angļu val.) dažkārt atrodami tālu no tiem raksturīgā izplatības areāla, joprojām ir ierobežota. Šādus (ne) gadījumus var ietekmēt gan iekšēji faktori, kā, piemēram, ģenētiskās vai orientācijas novirzes putna migrācijas sistēmā (distancē un virzienā), gan ārēji faktori, kā ģeomagnētiskās un solārās anomālijas vai laikapstākļi (Dufour *et al.* 2024). Retos gadījumos šāda putnu nomaldīšanās no ierastās migrācijas trases var novest pie jaunu sugas migrācijas ceļu veidošanās un teritoriju kolonizācijas. Divi spilgti šādu gadījumu piemēri pēdējās desmitgadēs dokumentēti īsknābja

zosij *Anser brachyrhynchus*, kas kolonizējusi jaunas ligzdošanas vietas ziemeļos (Madsen *et al.* 2023), un lielajai čipstei *Anthus richardi*, kura nelielā skaitā sākusi regulāri ziemot Dienvidēiropā, lai arī sugas tipiskās ziemošanas vietas atrodamas Dienvidaustrumāzijā (Dufour *et al.* 2021).

Paldies LU Bioloģijas institūta kolēģiem Valtam Jaunzemim, Viesturam Vīgantam, Ancei Priednieci un Elzai Zacmanei, ar kuriem kopā Bērziemā novērojām Bonelli ķauķīti, kas kļuva par 377. Latvijā novēroto putnu sugu. Interesanti, ka šī ir jau otrā suga, ko daļai no mums izdodas pievienot mūsu Latvijā novēroto putnu sarakstiem, kamēr ķeram mājas strazdus migrāciju pētījumu projekta ietvaros – 2024. gada 25. maijā Krievragā novērojām karalisko ērgli *Aquila heliaca*, kas bija šīs sugas septītais novērojums Latvijā (to pašu putnu vien pāris stundas iepriekš Kolkasragā jau bija novērojuši Ivars Brediks un Tits Sirotkins (*Teet Sirotkin*)).

Literatūra

Dufour P., de Franceschi C., Doniol-Valcroze P., Jiguet F., Guéguen M., Renaud J., Lavergne S., Crochet P. A. 2021. A new westward migration route in an Asian passerine

bird. *Current Biology* 31 (24): 5590–5596. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2021.09.086>.

Dufour P., Lees A. C., Gilroy J., Crochet P. A. 2024. The overlooked importance of vagrancy in ecology and evolution. *Trends in Ecology & Evolution* 39 (1): 19–22. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2023.10.001>.

Jaunzemis M. 2023. Gredzenpīle – jauna putnu suga Latvijā. *Putni dabā* 91: 14–15.

Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions.

Madsen J., Schreven K. H. T., Jensen G. H., Johnson F. A., Nilsson L., Nolet B. A., Pessa J. 2023. Rapid formation of new migration route and breeding area by Arctic geese. *Current Biology* 33 (6): 1162–1170.e4. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2023.01.065>.

Summary

Western Bonelli's Warbler – a new bird species in Latvia /Mārtiņš Briedis/

On 19 May 2025, a singing male Western Bonelli's Warbler *Phylloscopus bonelli* was recorded in Bērziems, Tukums Municipality – the first documented occurrence of this species in Latvia. The article describes the observation and identification of the bird and reviews previous records from neighbouring countries.

GPS dati: gredzenknābja kaija – jauna suga Latvijā

EDGARS SMISLOVS,
edgarssmislovs@gmail.com

Gredzenknābja kaijas Kajzerkas pārvietošanās trase Latvijā 11.07.2025. pēc GPS datiem (pēc informācijas portālā interrex-tracking.com).

2025. gada 11. jūlijā ar izsekošanas ierīci aprīkota gredzenknābja kaija *Larus delawarensis* šķērsoja Latvijas teritoriju dienvidaustrumu daļā. Tas ir pirmais dokumentētais šīs sugas ieceļošanas gadījums mūsu valstī.

Gredzenknābja kaija ir vidēja izmēra kaija, kas pēc sava izskata un dzīvesveida ir līdzīga kajakam *Larus canus*. Galvenās atšķirības pazīmes no kajaka: gredzenknābja kaijai ir masīvāks knābis ar izteiktu joslu/gredzenu ap to, gaiša acs un viegli gaišāks muguras un spārnu

segspalvu tonis, kā arī atšķirīgs pirmās pakāpes lidspalvu krāsojums. Jauno putnu noteikšana ir grūtāka, gredzenknābja kaijas pazīmes ir masīvāks knābis, caurmērā gaišākas segspalvas un īpatnēja, raiba astes josla.

Gredzenknābja kaijas ligzdošanas areāls ir Ziemeļamerikā – Kanādā un ASV, pēcligzdošanas sezonā tā sastopama Meksikā un Karību jūras salās (Olsen, Larsson 2003). Suga regulāri ieklejo Eiropas rietumos, bet visai reti Baltijas jūras reģionā. Zviedrijā ir zināmi 12 novērojumi, Polijā – 10, Baltijas valstīs konstatēti tikai šis konkrētais putns, kas pārlidojis Latviju un Lietuvu, bet Igaunijā un Somijā suga vēl nav konstatēta. Domājams, ka no Ziemeļamerikas ieklejojušo gredzenknābja kaiju daļa Eiropā cenšas pievienoties radniecīgās sugas – kajaka – populācijai, potenciāli pat ligzdojot kopā ar kajakiem. Ar to varētu izskaidrot potenciālos abu sugu hibrīdu novērojumus Eiropā, kā arī gredzenknābja kaijas ziemošanas gadījumus Kazahstānā deviņu sezonu garumā (Was-sink 2024).

Foto: Edgars Smislovs

Foto: Igors Denisovs

Pieaudzis kajaks *Larus canus* (pa kreisi) un pieaugusi gredzenknābja kaija *Larus delawarensis* (pa labi, fotografēta Kanādā).

Latvijas teritoriju šķērsojušais putns Eiropas putnu vērotāju aprindās zināms jau no 2005. gada decembra, kad tika pirmo reizi pamanīts Polijā, tur arī noķerts un 2021. gada decembrī (kad putnam bija 16+ gadi) aprīkots ar izsekošanas ierīci – nelielu “mugursomu” ar saules paneli. Putnam deva vārdu Kajzerka. Pēc GPS datiem, zināms, ka šī gredzenknābja kaija ārpus ligzdošanas sezonas lielo daļu laika pavada Olštīnā (Polijā), aukstākās ziemās migrējot līdz pat Beļģijai, no kurienes pavasara migrāciju uzsāk martā, vasaru pavada Nižņijnovgorodā (Krievijā), ligzdojot jauktā pāri ar kajaku uz kādas rūpnīcas jumta. Rudens migrāciju uzsāk jūlijā. Parasti rudens migrācijas lidojuma trajektorija gāja pāri Baltkrievijas vidienei, bet 2025. gada 11. jūlijā, iespējams, mitrās vasaras plūdu dēļ, šis putns pārlidoja Latviju, to šķērsojot no Baltkrievijas puses un ielidojot Robežnieku apkārtnē. Putns lidoja pastāvīgā ātrumā, apmēram 300 m augstumā lidojot līdz Daugavpīlij, piebremzējot virs Arones applūduma un pie Sventes tilta pāri Daugavai, tad neapstājoties devās virzienā uz rietumiem līdz Lietuvas robežai un tālāk pāri visai Lietuvai atpakaļ uz Olštīnu. Šim putnam gredzenošanas brīdī bija 16+ gadi, bet Latvijas pārlidošanas laikā – 21+ gads.

Paldies Igoram Deņisovam par iespēju raksta ilustrēšanai izmantot gredzenknābja kaijas fotogrāfiju.

Literatūra

Olsen K. M., Larsson H. 2003. Gulls of North America, Europe, and Asia. Princeton University Press, 608 pp.
Wassink A. 2024. Birds of Kazakhstan – an update. *Sandgrouse* 46: 92–96.

Summary

GPS data: Ring-billed Gull – a new species in Latvia /Edgars Smislovs/

This article describes the first record for Latvia of a North American species, the Ring-billed Gull *Larus delawarensis*. This bird, named “Kajzerka”, was equipped with a GPS tracking device in Poland in 2021. The tracking data show that on July 11th, 2025, it crossed Latvian border on its migration route from nesting grounds near Nizhny Novgorod in Russia. It then continued its flight across Lithuania to Olsztyn in Poland.

Bangu pīles *Melanitta perspicillata* tēviņš. Kolkasrags, 20.10.2025.

Foto: Edgars Smislovs

Bangu pīles pirmais dokumentētais novērojums Latvijā

EDGARS SMISLOVS,
edgarssmislovs@gmail.com

2025. gadā Latvijas putnu sugu sarakstu papildināja vēl viena jūras pīļu suga – bangu pīle *Melanitta perspicillata*.

Bangu pīles apdzīvo Kanādas un Aļaskas boreālo mežu ezerus, ziemo jūras piekrastē gar Ziemeļamerikas kontinentu, savukārt Eiropas valstīs suga sastopama tikai kā maldu viesis. Lielbritānijā bangu pīle ieklejo ik gadu, arī Baltijas jūras ūdeņos kopējos baros ar tumšo *Melanitta fusca* un melno pīli *Melanitta nigra* novērota samērā regulāri. Piemēram, Zviedrijā (līdz 2022. gada maijam) reģistrēti 143 bangu pīles novērojumi, Somijā – 85, Igaunijā – 12, bet Lietuvā un Polijā suga vēl nav konstatēta. Problēma ar bangu pīles konstatēšanu zināmā mērā ir saistīta ar to, ka tā uzturas tālu no krasta lielos citu

Melanitta ģints sugu baros. Apskatot tuvāk, pieaugušu bangu pīles tēviņu noteikšana nesagādā problēmas – tie ir aptuveni melnās pīles izmērā, ar līdzīgi melniem spārniem – bez balta “spoguļa”, izceļas balta piere un balts laukums uz skausta, krāsains knābis un baltas acis. Mātītes noteikšana ir grūtāka, pazīmes – lidojumā melni/tumši spārni bez balta “spoguļa”, galvas krāsojums līdzīgs kā tumšajai pīlei, bet galva izskatās kantaināka, knābja/pieres apvidū paugurveida izliekums.

Jau vairākus gadus speciāli meklēju šo sugu, ar teleskopu aplūkojot katru putnu *Melanitta* baros, kuri lielā skaitā (tūkstošiem) uzturas Kurzemes piekrastē, retāk arī Vidzemes jūrmalā. Beidzot 2025. gada 1. oktobrī man paveicās – ar teleskopu

Foto: Igors Deņisovs

derīgus kadrus, tikai tad prāts kļuva mierīgs, un turpmākajā stundā varēju bez uztraukuma vērot šo patiešām skaisto putnu. Uzskatu, ka nejaušs retums nieiepriecina tik ļoti kā cītīgi apdomāts, rūpīgi meklēts un beigu beigās sameklēts reti sastopamas sugas putns. Kā jau minēju, šīs sugas meklēšanai esmu veltījis gana daudz laika, katru pavasari un rudeni braucot uz Kolku vērot pīles. Varbūt daudziem var šķist – kas interesants var būt tajos mazajos, melnajos “punktiņos” jūrā. Bet tā nebūt nav – labā gaismā un bez viļņiem Kolkas apkārtnē pīļu vērošanai ir sava “odziņa”, piesēžot kaut kur jūras krastā, mierīgi ar teleskopu pārskatot jūras putnus un izbaudot rudens putnu balsis. Turklāt mums tas noteikti ir jāturpina, jo Latvijas ornitofaunas sarakstā vēl nav pēdējās *Melanitta* pīļu sugas – Deglāna pīles *Melanitta deglandi*, un jautājums – kuram to izdosies atrast pirmajam?

Paldies Igoram Deņisovam par bangu pīļu fotogrāfiju raksta ilustrācijai.

Summary

The first documented observation of the Surf Scoter in Latvia /Edgars Smislovs/

The article describes the first documented sighting of the Surf Scoter *Melanitta perspicillata* in Latvia. On October 1, 2025, an adult male was first observed at sea near Cape Kolka where it stayed at least to October 26, 2025.

Bangu pīļu *Melanitta perspicillata* pāris, fotografēts Kanādā.

pārskatot pīles Kolkasraga apkārtnē, īsā pārlidojumā pamanīju šīs sugas pieaugušo tēviņu, kas ielaidās jūrā aptuveni 2 km no krasta. Šo putnu izdevās arī nofotografēt. To pašu putnu izdevās sameklēt un krietni labāk nofotografēt turpat 20. oktobrī kopā ar Ati Ļahu. Jāatzīmē, ka tas uzturējās raga apkārtnē vismaz līdz 26. oktobrim, kad pēdējo reizi to izdevās novērot Ivaram Bredikam. Jāpiemin, ka arī agrāk bija viens potenciāls bangu pīles novērojums, kad Kaltenē 2016. gada 23. oktobrī viens putns novērots lidojumā (Ieva Pomere, Kārlis Sīlis), bet toreiz netika izdarīta novērojuma fotofiksācija, lai to varētu droši apstiprināt kā jaunu sugu Latvijas ornitofaunai.

Domājams, ka atsevišķi bangu pīļu īpatņi ārpus ligzdošanas sezonas regulāri uzturas Kurzemes piekrastē (īpaši Kolkasragā un gar Rīgas jūras līča rietumu krastu) jauktos *Melanitta* ģints pīļu baros. Atliek vien pievērst tam uzmanību un labvēlīgos novērošanas apstākļos (bezvējā vai vāja vēja laikā) cītīgi pārskatīt pīļu barus, kuri barojas netālu no krasta. Vēl pirms bangu pīles novērojuma daudz domāju par šīs sugas noteikšanu – vai tiešām to var tik viegli atšķirt, īpaši tēviņus, kā tas norādīts putnu noteicējos?

Tagad varu apliecināt, ka tā tiešām ir, jo jau pirmajā acu uzmetienā labos gaismas apstākļos bija pilnīgi skaidrs, ka tā ir bangu pīle! Rokas sāka tricēt, un sirds sāka pukstēt straujāk, šim putnam pārlidojot lielākā attālumā un iesēžoties jūrā. Lai gan to redzēju labi, vajadzēja iegūt pierādījumu – fotoattēlu vai videoierakstu – sugas novērojuma apstiprināšanai, īpaši pirmajiem novērojumiem valstī. Tāpēc pusstundu mocījos, līdz ar mobila telefona kameru caur teleskopu izdevās iegūt sugas noteikšanai

Foto: Igors Deņisovs

Bangu pīles *Melanitta perspicillata* lidojumā, fotografēts Kanādā.

Taigas čipste – jauna suga Latvijā

EDGARS SMISLOVS, edgarssmislovs@gmail.com

ATIS LAHS, atis.lahs@gmail.com

Latvijā pirmais un otrais pierādītais taigas čipstes *Anthus hodgsoni* novērojums tika veikti vienā dienā – 2025. gada 17. oktobrī. Suga tika atrasta mērķtiecīgi – divi migrējoši putni tika pievilināti, kāpās pie Liepājas notekūdeņu attīrīšanas iekārtām atskaņojot šīs sugas dziesmu.

Izplatība un noteikšana

Taigas čipstes ligzdošanas areāls sniedzas no Krievijas Eiropas daļas līdz Kamčatkai un Tālajiem Austrumiem, tad uz dienvidiem – Mongolijas un Himalaju boreālajos un kalnu mežos, bet ziemot tā dodas uz Dienvidaustrumāziju, Dienvidķīnu un Indiju (Alström, Mild, Zetterström 2003). Baltijas jūras reģionā taigas čipste ieklejo regulāri, piemēram, līdz 2025. gada beigām Zviedrijā reģistrēti 126 novērojumi¹, Somijā – 142² un Polijā – 19, no tiem seši – 2025. gadā. Baltijas valstīs novērojumu nav tik

¹ Saraksts ar Zviedrijā novērotām taigas čipstēm periodā no 1988. gada līdz 2022. gadam: <https://birdlife.se/rk/raritetskatalogen/sparvfinkar-jarnsparvar-arlor-piplarkor/sibirisk-piplarka/>.

² Somijas Ornitofaunistikas komisijas reto putnu novērojumu saraksts: https://tiedostot.birdlife.fi/rk/RK-hyvaksytyt_2024-loppuun.pdf.

daudz: viens novērojums Igaunijā 1992. gada aprīlī, bet Lietuvā nav apstiprinātu novērojumu.

Taigas čipste parasti barojas augstā zālē mežu tuvumā (līdzīgi kā koku čipste), tāpēc lielākā daļa sugas novērojumu Eiropā ir uz salām, kur čipstēm ir ierobežota barošanās vietu izvēle un tās ir vieglāk novērojamas. Noteikšana dabā nav vienkārša. Taigas čipste ir ļoti līdzīga radniecīgajai koku čipstei *Anthus trivialis*, atšķirības pazīmes: izteiktāka, skaidri saskatāma uzacs svītra, gaišs auss punktiņš un caurmērā piesātinātāks krāsojums ar manāmi zaļganu muguras toni. Migrācijas balss līdzīga kā koku čipstei, bet droši suga nosakāma tikai pēc balss ieraksta detalizētas analīzes. Liela daļa no šīs sugas novērojumiem Rietumeiropā noteikta pēc balss (!).³

Priekšizpēte

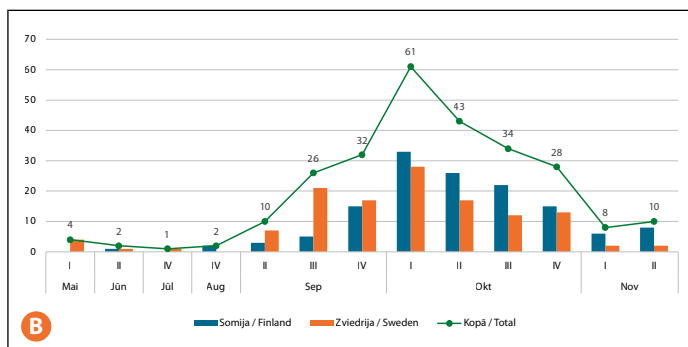
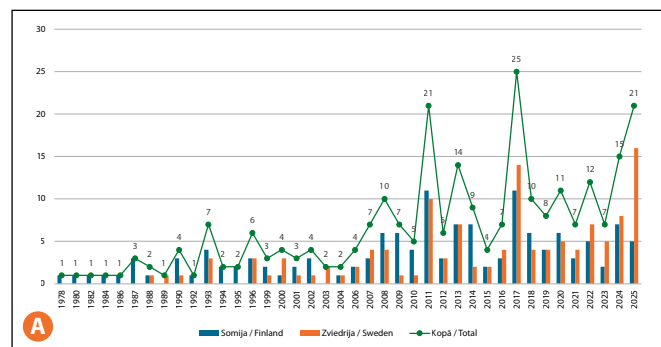
Jau daudzus gadus viens no visgaidītākajiem jaunpienācējiem Latvijas putnu sarakstā bijusi tieši taigas

čipste, kura Holarktikas putnu sugu latvisko nosaukumu sarakstā (Strazds u. c. 2014) nosaukta par zaļgano čipsti⁴, bet citviet lietots vēl cits nosaukums – olīvzaļā čipste. Sugas fenoloģijas izpētei palīdzēja kaimiņvalstu putnu novērojumu interneta vietnes. Tās izstudējot, noskaidrojās apstākļi, kad ir vislabākās iespējas ieraudzīt šo sugu – rudens migrācijā austrumu vēju laikā Kurzemes piekrastē, kur ir lielāks migrējošo putnu blīvums šaurajā jūrmalas/kāpu joslā, labākais periods – no septembra līdz novembrim, ar maksimumu oktobra pirmajā pusē. Noskaidrojās arī, ka Rietumeiropā putnu gredzenošanas stacijās praktizē čipstes dziesmas atskaņošanu, kas ļauj ar lielu varbūtību šo sugu ievilināt putnu tīklā.

Notikumu gaita

Sākoties 2025. gada oktobrim, parādījās ziņas par taigas čipstu novērojumiem daudzās Eiropas valstīs, to skaitā vairāki novērojumi Polijā.

⁴ Arī latviešu valodā izdotajā Eiropas putnu noteicējā (Svensons L., Malernijs K., Seterstrens D. Putnu noteicējs. Rīga: Jāņa sēta, 2022. un 2024. g. (2. papildin. izd.)) taigas čipste *Anthus hodgsoni* iekļauta ar zaļganās čipstes nosaukumu. *Red. piez.*

1. ATTĒLS. Novēroto taigas čipstu *Anthus hodgsoni* skaits un novērojumu fenoloģija Somijā un Zviedrijā pēc šo valstu Ornitofaunistisko komisiju apstiprinātajiem novērojumiem (avoti: artportalen.se un tarsiger.com, jaunākā informācija no Mikas Brūna (*Mika Bruun*) privāti sniegtās informācijas). A – novērojumu sadalījums pa gadiem, B – pa mēnešiem.

FIGURE 1. Number of observed Olive-backed pipits *Anthus hodgsoni* and phenology of observations in Finland and Sweden according to the Ornithological Commissions of these countries (sources: artportalen.se and tarsiger.com, latest information from Mika Bruun, pers. comm.) A – distribution of observations by year, B – by month.

Foto: Atis Ļahs

Pirmā novērotā taigas čipste.

Foto: Atis Ļahs

Otrā novērotā taigas čipste.

Kādas putnošanas dienas noslēgumā iebraucām veikalā nopirkt pārtiku vakaram un joka pēc nopirku zaļās olīvas... Todien kopā ar Vladimiru Smislovu un Alekseju Kuročkinu iebraucām nakšņot netālu no Liepājas notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, un, izejot pa kāpām (starp Cietokšņa kanālu un Šķēdi) īso vakara aplīti, iedomājos, ka biotops ļoti izskatās pēc "hodgsonīgas" vietas. Visi pasmaidījām. Tad vēl vakara pasēdēšanā, kad burciņā bija palikušas divas olīvas, nolēmu tās atstāt zemē "uz laimi".

No rīta (17. oktobrī) turpat piebrauca Atis Ļahs, kurš, vairākkārtīgi atskaņojot balss ierakstu, neatlaidīgi turpināja īstenot savu sapni par jaunas sugas atklāšanu Latvijā. Gājām katrs savu saplānoto putnošanas maršrutu, kopā ar tēvu apskatījām attīrīšanas iekārtu apkārtnes krūmus, kur ļoti īslaicīgi saklausīju Sibīrijas ļauķīša *Phylloscopus proregulus* saucienus, pieliku binokli pie acīm – jā, ir! Paralēli noskanēja telefons, paskatos – Atis man WhatsApp aplikācijā atsūtījis bildi ar kādu čipsti lidojumā. Es atbildēju ar vienu vār-

du: "Ir." Mēģināju nobildēt ļauķīti, bet tas jau bija prom. Gāju apsveikt Ati, jo mērķis bija sasniegts! Atrast, kur atrodas Atis, nebija grūti – atskaņotāja ieraksts bija dzirdams no pāris simtiem metru, un viņa smaids līdz ausīm arī saskatāms no liela attāluma. Pēc aptuveni piecpadsmit minūtēm, saklausot čipstes saucienus un redzot putnu ielaižamies nelielā bērzā bez lapām, skaļā balsī blāvu (jo to atskaņotāju vēl vajag pārblaut): "Vēl viena!" Otrais putns dažu minūšu laikā pārlidoja tuvākajos kokos, ik pa brīdim lidojumā izdodot kādu saucienus, līdz turpināja savas migrācijas gaitas.

Literatūra

Alström P., Mild K., Zetterström B. 2003.

Pipits and Wagtails. Princeton University Press, 496 pp.

Strazds M., Baumanis J., Funts K. 2014.

Holarktikas putnu nosaukumi latviešu valodā. *Putni dabā*, 4. pielikums, 82 lpp.

Summary

Olive-backed Pipit – a new species in Latvia /Edgars Smislovs, Atis Ļahs/

The article describes observation of two Olive-backed pipits *Anthus hodgsoni*, attracted by song playback in Liepāja City, SW Latvia, on October 17, 2025. These observations represented the first and second record of the species for Latvia. Observation phenology of this species in Sweden and Finland is also reviewed.

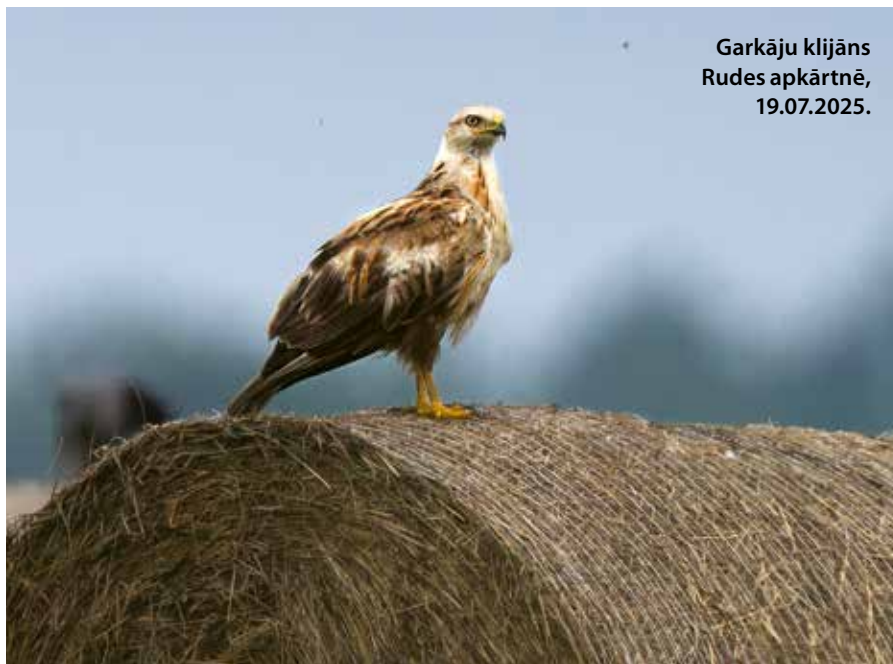

Foto: Edgars Smislovs

Atis Ļahs pēc pirmās novērotās taigas čipstes.

Par garkāju klijāna novērojumiem Latvijā

EDGARS SMISLOVS,
edgarssmislovs@gmail.com

Garkāju klijāns
Rudes apkārtnē,
19.07.2025.

Foto: Atis Lahts

lagopus, kuru novērojumi vasaras mēnešos ar ārkārtīgi reti (!). Garkāju klijāns caurmērā ir masīvāks, ar garākiem un plašākiem spārnieniem nekā peļu klijānam, parasti rudā nokrāsā, ar izteikti gaišu galvu, tipiski ir tumši laukumi pie spārnu locītavām un plašs, gaišs laukums primārajās lidspalvās spārna virspusē. Kopumā ķermeņa krāsojums katram individuālam var būt atšķirīgs un stipri mainīgs.

Sugas novērošanas vēsture Latvijā

2025. gada 5. jūlijā Zigurds Krievāns novēroja un nofotografēja nepieaugušu (otrā kalendārā gada) garkāju klijānu Dvietes apkārtnē (Augšdaugavas novads). Pateicoties šim novērojumam, tika atkārtoti izskatīts viens cits, 2015. gada 28. maijā veikts, novērojums, kad arī otrā kalendārā gada īpatni lidojumā virs Jūrmalas dabas lieguma "Lielupes grīvas pļavas" bija nofotografējis putnu vērotājs Jurijs Siliņevičs.

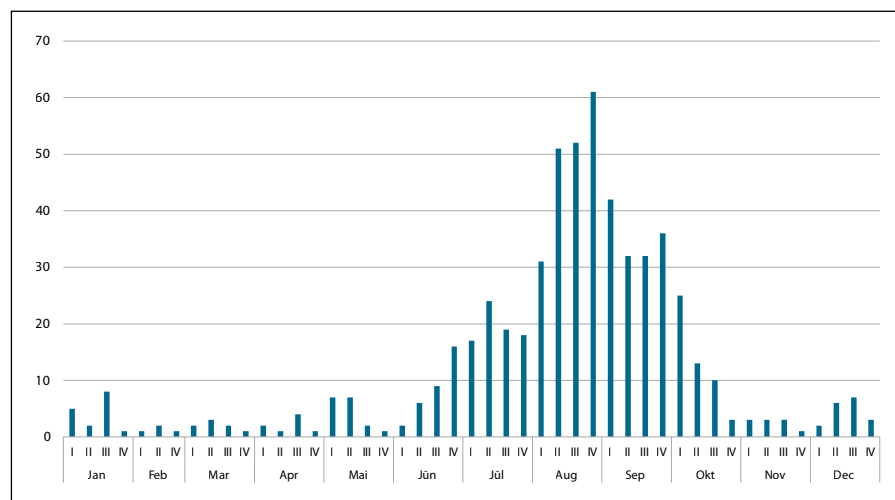
Jau ilgu laiku gaidītākā dienas plēsīgo putnu suga – garkāju klijāns *Buteo rufinus* – beidzot tika iekļauta Latvijas ornitofaunas sarakstā ar diviem novērojumiem 2025. gadā un vienu, plašākām putnu vērotāju aprindām iepriekš nezināmu, novērojumu 2015. gadā.

Ligzdošanas areāls un noteikšana

Garkāju klijānam ir divas pasugas – nominālā pasuga *Buteo rufinus rufinus*, kura ligzdo Eiropas dienvidaustrumos, Turcijā, Kaukāzā, Tuvajos Austrumos un Centrālāzijā, kā arī Ziemeļāfrikas pasuga *Buteo rufinus cirtensis* ar ligzdošanas areālu Marokā, Alžīrijā, Tunisijā un Lībijā. Nominālās pasugas putni regulāri ieklejo Austrumeiropā – ik gadu ir vairāki novērojumi Polijā un Baltkrievijā. Konstatēti arī Lietuvā (2 novērojumi), Igaunijā (6), Somijā (18) un Zviedrijā

(15). Lielākoties ieklejo tieši nepieaugušie putni, un vislielākais novērojumu blīvums ir siltajā gada laikā – no maija līdz septembrim.

Garkāju klijāna nepieaugušie putni ir līdzīgi bīkšainajam klijānam *Buteo*

1. ATTĒLS. Garkāju klijāna *Buteo rufinus* novērojumu fenoloģija Polijā pa mēnešiem.
FIGURE 1. Phenology of Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* observations in Poland by months.

Garkāju klijāns Lielupes grivas plāvās, 28.05.2015.

Foto: Jurijs Siliņēvičs

Balstoties uz attēlos redzamajām pazīmēm, šis putns jau tolaik tika noteikts kā iespējams garkāju klijāns, tomēr novērojums netika oficiāli apstiprināts. Zināšanu līmenim augot, tagad šis novērojums tika pārskatīts un pieņemts kā pirmais novērojums Latvijā! Trešais sugas novērojums atzīmēts 2025. gada 19. jūlijā Rudes apkārtnē (Liepājas ezera dienvidaustrumu puses laukos), kur pērnā gada putnu novēroja un nofotografēja Edgars Smislovs un Atis Ļahs. Tajā pašā dienā to pašu putnu paspēja apskatīt arī Iveta Pērkone un Māris Jaunzemis.

Foto: Zigurds Krievāns

Pateicos putnu vērotājiem Zigurdam Krievānam un Juriyam Siliņēvičam par iespēju šajā rakstā izmantot viņu uzņemtos garkāju klijāna fotoattēlus.

Garkāju klijāns Dvietes apkārtnē, 05.07.2025.

Summary

On observations of the Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* in Latvia /Edgars Smislovs/

This article describes the first three records of the Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* in Latvia (all of them confirmed by photographs): 28.05.2015 in Jūrmala City (by Jurijs Siliņēvičs), 05.07.2025 in Dviete (by Zigurds Krievāns) and 19.07.2025 in Rude (by Edgars Smislovs and Atis Ļahs). All three observed birds were immatures in their second calendar year of life.

IESAISTIES UN ZIEDO LOB!

ART BY MARTA GOTLIBA

Torņu cīņu noslēguma pasākumā 18. maijā turpinās **Martas Gotlibas putnu zīmējumu kolekcijas izsole**. Labdarības izsole sākas 22. aprīlī, un 18. maijā jau bija nosolīti 17 no 30 darbiem, labdarībai savācot 1332,50 EUR, kas kļuva par ziedojumu LOB darbam putnu aizsardzībā.

Šobrīd pieejami vēl daži šīs sērijas putnu zīmējumi. Ja vēlies iegūt kādu no tiem savā īpašumā un turklāt atbalstīt putnu aizsardzību, nāc uz <https://martagotliba.com/product-category/birdsatthefeeders/>.

30 % no cenas tiks novirzīti kā ziedojums putnu aizsardzības projektiem!

“Lielā gada” Latvijas rekords – 289 putnu sugas

EDGARS SMISLOVS,
edgarssmislovs@gmail.com

“Lielais gads” jeb *Big Year* ir putnu vērošanas izaicinājums, kurā putnotājs cenšas viena kalendārā gada laikā novērot pēc iespējas vairāk putnu sugu konkrētā teritorijā – valstī, reģionā vai pat visā pasaulē. Šādai nodarbei nav oficiālu noteikumu vai stingras sistēmas, nav arī tiesnešu un balvu. Katrs pats seko savam sarakstam un tempam, daudziem tas ir vienkārši veids, kā motivēt sevi nepalikāt mājās un doties vairāk dabā.

“Lielā gada” tradīcija aizsākās Ziemeļamerikā pagājušā gadsimta vidū, kad putnu vērotāji sāka salīdzināt savus gada novērojumu sarakstus ar pirmajiem publicētajiem rakstiem par tiem, bet īpaši plašu uzmanību tas ieguva 21. gadsimtā – nu jau arī ar filmām un grāmatām par šo kustību. Arī mūsdienās “Lielais gads” joprojām vispopulārākais ir ASV un Kanādā, kur ir arī reģionālie un valsts mēroga izaicinājumi, savukārt Eiropā tas pamazām kļuvis par ikdienišķu hobijs sastāvdaļu, īpaši Lielbritānijā, Nīderlandē, Skandināvijā un pēdējos gados arī Baltijā, tajā skaitā

Foto: Aleksejs Kuročkins

Edgars Smislovs.

Latvijā. Ir zināms, ka Baltijas valstīs līdz šim ir sasniegti šādi rekordi (pēc IOC izmantotās sistēmatikas): 273 sugas Lietuvā 2024. gadā (Vītauts Eigirds (*Vytautas Eigirdas*)) un 280 sugas Igaunijā 2012. gadā (Marguss Otss (*Margus Ots*)). Vēl svarīgi atzīmēt, ka mūsdienās pasaulē pastāv vairākas putnu sugu un pasugu sistēmatikas (piemēram, IOC, *Clemens*, *BirdLife* u. c.), bet pats turējos pie *AviList* sistēmati-

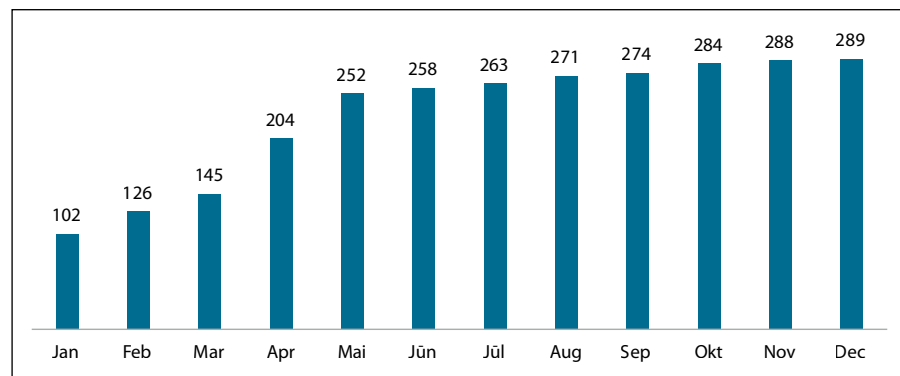
kas¹, kuru šobrīd izmanto lielākā daļa putnu vērotāju valstīs, kurās ir attīstīta putnu vērošanas kustība. Jāatzīmē, ka sarakstā iekļāvu tikai A, B un C kategoriju sugas².

“Lielā gada” saraksta veidošana

Viss aizsākās 2022. gadā, kad pirmo reizi pamēģināju sasniegt kādu ievērojamu gada laikā novēroto putnu sugu skaitu. Toreiz skaits

¹ AviList Core Team 2025. AviList: The Global Avian Checklist, v2025. <https://doi.org/10.2173/avilist.v2025>.

² Latvijas putnu sarakstu veido A, B un C kategoriju sugas. **A kategorija** – sugas, kas konstatētas dzīvojam dabiskos apstākļos vai iecelojušas dabiskā veidā kaut vienu reizi kopš 1950. gada 1. janvāra. **B kategorija** – sugas, kas konstatētas dzīvojam dabiskos apstākļos vai iecelojušas dabiskā veidā periodā no 1800. gada līdz 1949. gada 31. decembrim, bet ne reizi vēlāk. **C kategorija** – no nebrīves izbēgušas vai apzināti dabā izlaistas sugas, kuras izveidojušas pašzūtrošas ligzdojošas populācijas (Latvijā vai citā valstī). Latvijā C kategoriju pašlaik attiecina uz divām sugām – Kanādas zosi *Branta canadensis* un mājas balodi *Columba livia*. Latvijas putnu sugu sarakstā nav ieskaitītas sugas, kas novērotas tikai D un E kategorijā. **D kategorija** – sugas, kuras nevar iekļaut nevienā no pirmajām trim kategorijām, jo ir šaubas par to izcelsmes (iecelšanas) dabisko veidu vai to, vai tās pārstāv pašzūtrošas ligzdojošas populācijas. **E kategorija** – sugas, kas izbēgušas no nebrīves, vai introducētas sugas, kuru populācijas izdzīvo ar cilvēka atbalstu. *Red. piez.*

1. ATTĒLS. “Lielā gada” saraksta progresija 2025. gadā: konstatēto putnu sugu kopskaits katra mēneša pēdējā dienā.

FIGURE 1. Progression of the Big Year 2025 list: total number of bird species on the last day of each month.

apstājās pie 273 sugām, kas pats par sevi ir ievērojams sasniegums, bet līdz ar jaunām izmaiņām izmantotajā putnu sistematikā kopējais skaits šobrīd būtu nedaudz mazāks, jo ķēgu sugas – parastais ķēgis *Acanthis flammea*, mazais ķēgis *Acanthis cabaret* un gaišais ķēgis *Acanthis hornemanni* – tika apvienotas vienā sugā *Acanthis flammea*; tas pats notika ar pelēko vārnu *Corvus cornix* un melno vārnu *Corvus corone* (tagad apvienotas vienā sugā – vārna *Corvus corone*).

Sugu meklēšanas taktika mūsu apstākļos ir tāda, ka gada pirmajā pusē (līdz jūlijam) ap 90 % sugu ir savāktas, bet katra nākamā prasa vairāk pūļu un koncentrēšanos uz visreālākajiem retumiem. Plānojot putnu vērošanas vietu izvēli, lai atrastu sarakstam vajadzīgās sugas, jāņem vērā vairāki faktori.

- Potenciālo sugu konstatēšanas gadījumu līdzšinējā fenoloģija Latvijā un kaimiņvalstīs, kas palīdz noteikt laika periodā koncentrēt uzmanību uz potenciāli konstatējama sugu.
- Regulāra sekošana putnu vērošanas ziņu portāliem (dabasdati.lv, clanga.com, birdlife.lt, ebird.org, estbirding.ee, artportalen.se, tarsiger.com u. c.), lai iegūtu svaigāko informāciju par retu putnu sugu

novērošanas gadījumiem plašākās teritorijās ap Latviju.

- Svarīga ir laika apstākļu novērtēšana gan Latvijā, gan apkārtējās valstīs. Piemēram, vērts ņemt vērā, kāda virziena un cik stiprs vējš pūš Ziemeļjūrā, kāda temperatūra ir Urālos vai vienkārši – vai Igaunijā nav uzkritis sniegs. Šie apstākļi var veicināt pie mums retāku putnu sugu migrāciju Latvijas virzienā.

Latvijā novēroto sugu skaits 2025. gadā, trūkstošās un nenovērotās sugas

2025. gadā visi novērotāji Latvijas teritorijā konstatēja kopumā 301 putnu sugu, kas, iespējams, ir arī vēsturiski labākais viena gada rezultāts mūsu valstī. Man šī gada laikā vien sešas sugas sanāca atzīmēt sarakstā “ieķekšējot”, kas putnotāju žargonā būtu – braukt speciāli uz kāda cita novērotāja ziņotā putna novērojuma vietu. Visas pārējās sugas gada laikā kaut reizi izdevās atrast pašam. Manā sarakstā trūkst 12 sugu, kuras 2025. gada laikā tika novērotas Latvijā.

- Krāšņā pūkpīle *Somateria spectabilis* – divi dažādi putni novēroti Mērsragā 30. un 31. martā, bet katrs no tiem novērots tikai vienu dienu. Tuvākajās dienās, kad varēju turp tikt, sugu neizdevās atrast vējainu laikapstākļu dēļ.

Foto: Edgars Smilovs

Tieši pateicoties "Lielā gada" meklējumiem, izdevās atklāt vairākas jaunas tumšās čakstītes *Saxicola rubicola* ligzdošanas vietas, paplašinot zināšanas par šīs reti sastopamās sugas izplatību Latvijā. Saraiķu apkārtnē, 04.05.2025.

Foto: Edgars Smilovs

Maija vidū pavasara migrācijas laikā sastopamās ziemeļu zilriklītes *Luscinia svecica svecica* tēviņš. Kolka, 21.05.2025.

- Bonelli kauķītis *Phylloscopus bonelli* novērots Bērziemā 19. maijā. Novērojuma brīdī biju Mērsragā, bet novērojums tika izziņots mazliet vēlāk, tāpēc, pat neskatoties uz to, ka todien vēroju putnus Kolkā, vakarpusē uz Bērziemu neaizbraucu, bet nākamajā rītā putns uz vietas vairs netika atrasts.
- Ziemeļu sulla *Morus bassanus* novērota Kolkasragā 27. maijā, ielidojot Rīgas jūras līcī, bet netika atrasta atkārtoti. Vairāki mēģinājumi sugu atrast rudens vētrās bija nesekmīgi.
- Baltkakla mušķērājs *Ficedula albicollis* – 2025. gada pavasarī Kurzēmē atzīmēti četri novērojumi. Man bija iespēja apmeklēt novērojuma vietu Ventspilī, bet nedarīju to uzreiz, un pēc dažām nedēļām putnu tur vairs neatradu.
- Palieņu ķauķis *Acrocephalus agriicola* noķerts Lauteros 6. jūnijā. Vienīgais novērojums, noķertus putnus sarakstā neiekļāvu.
- Melnais grifs *Aegypius monachus*

Foto: Ruslans Matrozis

Meklējot vistilbes un citus putnus Vidzemes piekrastē, 30.09.2025.

Trīspirkstu dzenis *Picoides tridactylus* – viena no nedaudzajām relatīvi grūti atrodamajām nometnieku sugām, sastopama lielos dabīgu mežu masīvos. Ķemeru Nacionālais parks, 17.04.2025.

fotografēts Limbažu novadā 13. jūlijā, novērots vienu dienu. Neaizbraucu to apskatīt un to vēlāk nožēloju, jo nebūtu bijis tālu jābrauc.

- Garastes klijkaija *Stercorarius longicaudus* novērota migrācijā no prāmja jūrā uz dienvidrietumiem no Ventspils 27. augustā. Migrējošus jūrasputņus atrast atkārtoti tikpat kā nav iespējams. Piemērotos laikapstākļos vairākkārtīgi mēģināju atrast kādu Kurzemes piekrastē, bet nesekmīgi.
- Čūskērglis *Circaetus gallicus* novērots Kapsēdes apkārtnē 12. septembrī. Lai arī ziņa pie manis nonāca ātri, braukt uz turieni no Jēkabpils

apkārtnes nebija racionāli, nezinot vai putns tur vēl būs.

- Tuksneša čakstīte *Oenanthe deserti* novērota Jaunupē 1. novembrī. Nolēmu tur nebraukt, jo cerēju, ka izdosies šo sugu atrast pašam kaut kur citur, bet tas tomēr neizdevās.
- Brūnais ibiss *Plegadis falcinellus* nofotografēts Cēsu novada Kliģenē 5. novembrī. Novērots vienu dienu, bet informācija sociālajos tīklos parādījās tikai nākamajā dienā. Trešajā dienā apskatot novērošanas vietu, putns netika konstatēts.
- Vēl divas putnu sugas – mazā zoss *Anser erythropus* un gredzenknābja kaija *Larus delawarensis* – 2025. gadā Latvijā konstatētas ar

telemetrijas palīdzību, ar raidītājiem aprīkoti putni migrējot pāri Latvijas teritorijai.

Jāatzīmē, ka šajā gadā ne man, ne arī kādam citam neizdevās atrast arī trīs samērā regulāri Latvijā rudens/ziemas periodā novērotas sugas – trīspirkstu kaiju *Rissa tridactyla*, lielo polārkaiju *Larus hyperboreus* un baltsvītru krustknābi *Loxia leucoptera*.

Novērojumi pirmajā pusgadā

Gadam sākoties, man sākotnēji nebija mērķa atkal visu gadu skriet pakaļ putniem, tobrīd drīzāk domāju mierīgi pavadīt gadu strādājot (veicot putnu uzskaites aizsargājamajās teritorijās, lielo ligzdu meklēšanu un reto sugu uzskaites potenciālo vēja parku teritorijās). Janvārī veicu ziemojošo ūdensputnu uzskaites, aizbraucu apskatīt ziemojošo gredzenpīli *Aythya collaris*, februārī mežos meklēju lielās ligzdas un kādu reizi piebraucu Liepājā pavērot putnus. Arī martu un aprīli lielākoties pavadīju uzskaitēs mežos, kādu dienu piebraucot Kolkā, bet maijā jau tradicionāli Kolkā vēroju putnus diezgan regulāri. Pamazām sakrājās visas parastās caurceļojošās un lielākā daļa Latvijā ligzdojošo sugu. Ik pa brīdim atradās

Foto: Edgars Smislovs

Ķīķa *Pernis apivorus* ligzda ar mātīti un mazuliem Nīcgales apkārtnē, 09.07.2025.

Foto: Edgars Smiļšs

Sibīrijas čakstīte *Saxicola maurus*, iespējams, pasuga *stejnegeri*. (Pēc *AviList* sistēmātikas tā ir pasuga, bet dažās citās sistēmātikās tiek uzskatīta par atsevišķu sugu – Amūras čakstīti *Saxicola stejnegeri*.) Vizuāli grūti atšķirama, pilnvērtīgai noteikšanai nepieciešams veikt DNS analīzes. Kolka, 04.10.2025.

Foto: Edgars Smiļšs

Bieži vien jūlijs ir ārkārtīgi neproduktīvs no reto putnu novērošanas viedokļa, bet viens brauciens uz Liepāju pierādīja pretējo ar diviem iespaidīgiem novērojumiem vienā vietā – melnspārnu bezdelīgārtiņu un garkāju klijānu. Melnspārnu bezdelīgārtiņš *Glareola nordmanni* Liepājas ezera dienvidu krastā, 19.07.2025.

Foto: Edgars Smiļšs

Pilnīgi negaidīti sastapts pārsteigums – Eiropas apdraudētais dziedātājputns – grīšļu kauķis *Acrocephalus paludicola* dzied pēcligzdošanas laikā Vītiņu pļavās pie Liepājas ezera, 25.07.2025.

kāds retāks putns, bet caurmērā šis pavasaris Kolkā nebija īpaši bagāts ar retajām sugām, tā ka sāka šķist: “Vai tiešām būs jāskaita vēlreiz citu gadu?” Vasaru intensīvi pavadīju lielo ligzdu meklējumos, bet arī mērķtiecīgi braucu pēc nedaudzajām gada sarakstam nepieciešamajām sugām cerībā arī uz kādu vasaras retumu, kas atvēsinātu prātu pēc ilgstošā darba mežā. Tas arī sekmējās – izdevās atrast pietiekamu skaitu vasaras reto sugu. Sugu skaita palielināšanai labi noderēja arī darbs Latgales mežos, turklāt tad daudz maz pa ceļam bija Lubāns, kura apmeklēšana ir obligāta liela sugu skaita sasniegšanai. Katrā ziņā darbs mežā bija jēgpilnāks par tikai skraidīšanu, meklējot sugas “Lielā gadā” sarakstam, un šogad kopumā izdevās atrast 18 jaunas vistu vanaga ligzdas (un līdz ar to teritorijas), 28 mazo ērgļu ligzdas, kā arī trīs ķīķu ligzdas. Pirmo pusgadu izdevās noslēgt ar ilgi gaidītu sugu – grīšļu kauķi, kuru jau labu laiku vēlējās redzēt un dzirdēt dabā.

Novērojumi otrajā pusgadā

Ja “Lielā gadā” pirmais pusgads bija brīvs, nesteidzīgs un izbaudāms, tad, sākot ar augustu, putnu vērošana kļuva ievērojami intensīvāka, ar regulāriem pārbraucieniem no putnu darbiem Latgalē pa taisno uz Kolku, Liepāju, Užavas laukiem vai Akmeņ-

Foto: Edgars Smiļšs

Morinella tārtiņš *Eudromias morinellus* pie mums ir rets caurceļotājs ar izteiktiem novērojumu “pīkiem” – maija vidū pavasarī un augusta beigās rudenī. Īstajā laikā un vietā izdevās sugu atrast bez lielas piepūles. Užavas lauki, 29.08.2025.

Foto: Edgars Smislovs

Stepes lija *Circus macrourus* sastopama pārsvarā migrāciju laikā, kad Latviju pārlido Somijā ligzdojošās populācijas putni. Tēviņš Nīcas laukos, 16.05.2025.

Melnā un pelēkā vārna – viena suga, divas pasugas. Liepāja, 26.11.2025.

Foto: Edgars Smislovs

pavadīju piekrastē. Visbeidzot vētrai norimstot, 30. decembrī uzkrīta pirmais noturīgais sniegs, un gada pēdējo dienu cerībās atrast vēl kādu pēdējo sugu pavadīju kā ik gadu – Nīcas laukos un Liepājā.

Noslēgumā

2025. gadā putniem veltīju kopskaitā 285 dienas, nostaigāju vismaz 4500 kilometru un nobraucu vairāk nekā 65 000 kilometru, no tiem vairāk nekā pusi – specializētajos ligzdojošo un migrējošo putnu uzskaišu darbos pa visu Latviju.

Foto: Edgars Smislovs

2025. gada “Lielā gada” putnošanas mērķis man bija arī ar sportisku azartu – pārspēt citu aktīvu vērotāju sugu sarakstus, tomēr uzskatu, ka šāda veida sacensības ir fantastisks veids, kā sevi motivēt doties dabā un izbaudīt putnu vērošanas prieku visdažādākajās sezonās, situācijās un laikapstākļos, atmiņā atstājot pozitīvas atmiņas par priekpilniem sugu atrašanas brīžiem visa gada laikā. Tāpēc novēlu veiksmi visiem interesentiem, kuri vēlēties izaicināt sevi, lai pārsniegtu 289 sugu skaitu Latvijas teritorijā vai sasniegtu savu personisko rekordu!

Pateicos visiem iesaistītajiem par daudzpusīgu palīdzību 2025. gada garumā, īpaši Atim Ļaham, ar kuru visa gada garumā turpinājām neatlaidīgi putnot, kā arī tiem putnu vērotājiem, kuri visa šī gada laikā vēroja un ziņoja visu putnu novērojumus! Paldies fotogrāfiju autoriem par šajā rakstā izmantotajām ilustrācijām!

Gada garumā izdevās novērot gandrīz visas Latvijā konstatēto austrumu ļauķīšu sugas, viena no tām – Sibīrijas ļauķītis *Phylloscopus proregulus*. Liepājas apkārtnē, 17.10.2025.

ragu. Pēdējā augusta diena palika atmiņā ar ziemēļu ļauķīša *Phylloscopus borealis* novērojumu, kas “piešķīla” krietnu entuziasma devu turpmākajiem mēnešiem. Cik varēju, izbrīvēju laiku, un septembrī sākās patiešām intensīva putnošana: laikā no 10. septembra līdz 18. novembrim bez putnošanas pavadīju vien nedaudz vairāk par nedēļu. Laiks pagāja, nedēļām ilgi pētot piejūras krūmāju un klausoties putnu balsis, regulāri “pieskatot” jūru un “skenējot” laukus ar termokameru, un visu to laiku arī bija iedvesma meklēt kaut ko sarakstam trūkstošu. Tomēr ap novembra vidu iedvesma ļoti strauji aptrūkās: centība rezultātus vairs īsti nedeķa, sugas klāt nenāca, un nu jau ļoti garo vakaru pavadīšana mašīnā un regulārā gulēšana mašīnas priekšējā sēdekli vairs nebija reāla. Neskatoties uz produktīvo novembra sākumu, ap to brīdi mana centība saruka. Rudens vētrām izpaliekot, tā arī “neatrādījās” relatīvi regulāri ieliidojošā trīspirkstu kaija, kas līdz pat šim brīdim neļauj mierīgi attiekties pret vējainu laikapstākļu prognozi. Neskatoties uz nedēļām ilgiem meklējumiem dižjūras piekrastē, rudenī

neizdevās atrast nevienu ausaino cīruli *Eremophila alpestris*, un arī bezsniega ziemas sākums nebija labvēlīgs viņa meklējumiem. Decembrī pavadīju, regulāri skatoties jūru un apsekojot piejūras laukus šo abu sugu meklējumos, līdz 27. decembrī pienāca tā diena, kad beidzot ausainais cīrulis tika “atķeksēts” sarakstā. Gada pēdējās dienās bija 2025. gada pirmā un pēdējā nopietnā vētra, un to, protams, nevarēja palaist garām, tā nu visas atlikušās dienas ar cerībām uz kādu trūkstošu jūras sugu

Edgars Smislovs kopā ar Ati Ļahu vienā no pēdējām (nesekmīgajām) tundras šņībīša *Calidris melanotos* meklējumu reizēm. Skrundas zivju dīķī, 07.11.2025.

Foto: Evita Maljina

2025. GADĀ NOVĒROTĀS SUGAS

1. Mājas balodis *Columba livia* 01.01.2025., Rīga, Purvciems
2. Melnā dzilna *Dryocopus martius* 03.01.2025., Olaines apk.
3. Paceplītis *Troglodytes troglodytes* 03.01.2025., Olaines apk.
4. Peļu klijāns *Buteo buteo* 03.01.2025., Olaines apk.
5. Vārna *Corvus corone* 03.01.2025., Olaines apk.
6. Cekulzīlīte *Lophophanes cristatus* 03.01.2025., Olaines apk.
7. Rubenis *Lyrurus tetrix* 04.01.2025., Alūksnes apk.
8. Meža pile *Anas platyrhynchos* 04.01.2025., Alūksne
9. Purva zilīte *Poecile palustris* 04.01.2025., Alūksne
10. Dižraibais dzenis *Dendrocopos major* 04.01.2025., Alūksne
11. Dzeltēnā stērste *Emberiza citrinella* 04.01.2025., Alūksne
12. Dziedātājstrazds *Turdus philomelos* 04.01.2025., Cēsu apk.
13. Dzilnītis *Sitta europaea* 04.01.2025., Alūksne
14. Gaigala *Bucephala clangula* 04.01.2025., Alūksnes ez.
15. Tumšā pile *Melanitta fusca* 04.01.2025., Alūksnes ez.
16. Zeltgalvītis *Regulus regulus* 04.01.2025., Alūksne
17. Jūras ērglis *Haliaeetus albicilla* 04.01.2025., Alūksnes apk.
18. Kajaks *Larus canus* 04.01.2025., Alūksne
19. Mizložņa *Certhia familiaris* 04.01.2025., Alūksne
20. Kovārnis *Coloeus monedula* 04.01.2025., Alūksne
21. Paugurknābja gulbis *Cygnus olor* 04.01.2025., Alūksnes ez.
22. Pelēkais strazds *Turdus pilaris* 04.01.2025., Alūksne
23. Kivulis *Spinus spinus* 04.01.2025., Alūksne
24. Silis *Garrulus glandarius* 04.01.2025., Alūksne
25. Lauku zvirbulis *Passer montanus* 04.01.2025., Alūksne
26. Svilpis *Pyrrhula pyrrhula* 04.01.2025., Alūksne
27. Lielā čakste *Lanius excubitor* 04.01.2025., Alūksnes apk.
28. Lielā gaura *Mergus merganser* 04.01.2025., Alūksne
29. Lielā zilīte *Parus major* 04.01.2025., Alūksne
30. Zaļžubīte *Chloris chloris* 04.01.2025., Alūksne
31. Zilzīlīte *Cyanistes caeruleus* 04.01.2025., Alūksne
32. Mājas zvirbulis *Passer domesticus* 04.01.2025., Alūksne
33. Baltā cielava *Motacilla alba* 05.01.2025., Carnikava
34. Pelēkā pile *Mareca strepera* 05.01.2025., Garciema lauki
35. Parastais ķēģis *Acanthis flammea* 05.01.2025., Gaujas grīva
36. Plukšķis *Turdus iliacus* 05.01.2025., Carnikava
37. Lielais dumpis *Botaurus stellaris* 05.01.2025., Garciema lauki
38. Pelēkā zilīte *Poecile montanus* 05.01.2025., Garciema lauki
39. Vidējais dzenis *Dendrocoptes medius* 06.01.2025., Nīcgales apk.
40. Krauklis *Corvus corax* 06.01.2025., Nīcgales apk.
41. Zvirbulvanags *Accipiter nisus* 06.01.2025., Nīcgales apk.
42. Garastīte *Aegithalos caudatus* 06.01.2025., Nīcgales apk.
43. Meža zilīte *Periparus ater* 06.01.2025., Nīcgales apk.
44. Egļu krustknābis *Loxia curvirostra* 07.01.2025., Nīcgales apk.
45. Urālpūce *Strix uralensis* 07.01.2025., Nīcgales apk.
46. Vistu vanags *Astur gentilis* 07.01.2025., Nīcgales apk.
47. Zidaste *Bombicilla garrulus* 09.01.2025., Rīga, Jugla
48. Melnais mežastrazds *Turdus merula* 11.01.2025., Rīga, Biķernieku mežs
49. Mājas strazds *Sturnus vulgaris* 12.01.2025., Jēkabpils
50. Bikšainais klijāns *Buteo lagopus* 12.01.2025., Jēkabpils apk.
51. Dižknābis *Coccothraustes coccothraustes* 12.01.2025., Jēkabpils
52. Kaspijas kaija *Larus cachinnans* 12.01.2025., Jēkabpils
53. Ķerra *Aythya marila* 12.01.2025., Jēkabpils
54. Laukirbe *Perdix perdix* 12.01.2025., Jēkabpils apk.
55. Baltais gārnis *Ardea alba* 12.01.2025., Jēkabpils
56. Zivju dzenītis *Alcedo atthis* 12.01.2025., Jēkabpils
57. Gredzenpīle *Aythya collaris* 12.01.2025., Jēkabpils
58. Jūras krauklis *Phalacrocorax carbo* 14.01.2025., Rīga, Purvciems
59. Sniedzē *Plectrophenax nivalis* 15.01.2025., Kolkas apk.
60. Tievknābja kaira *Uria aalge* 15.01.2025., Kolkas apk.
61. Sila cīrulis *Lullula arborea* 15.01.2025., Kolkas apk.
62. Lielais alks *Alca torda* 15.01.2025., Kolkas apk.
63. Mazais ķīris *Hydrocoloeus minutus* 15.01.2025., Kolkas apk.
64. Sudrabkaija *Larus argentatus* 16.01.2025., Kolka
65. Ragainais dūkuris *Podiceps auritus* 16.01.2025., Ģipkas apk.
66. Žagata *Pica pica* 17.01.2025., Spāre
67. Apodziņš *Glucidium passerinum* 18.01.2025., Cēnas tīreļa apk.
68. Cekulpīle *Aythya fuligula* 18.01.2025., Rīga, Daugavgrīva
69. Ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus* 18.01.2025., Babītes ez.
70. Melnspārnu kaija *Larus marinus* 18.01.2025., Babītes ez.
71. Dumbrcālis *Rallus aquaticus* 18.01.2025., Babītes ez.
72. Zivju gārnis *Ardea cinerea* 18.01.2025., Babītes ez.
73. Kalnu ķēģis *Linaria flavivestris* 18.01.2025., Dunduru pļavas
74. Laucis *Fulica atra* 18.01.2025., Rīga, Daugavgrīva
75. Mazā gaura *Mergellus albellus* 18.01.2025., Rīga, Daugavgrīva
76. Meža zoss *Anser anser* 19.01.2025., Ventspils apk.
77. Tundras sējas zoss *Anser serrirostris* 19.01.2025., Ventspils apk.
78. Brūnkaklis *Aythya ferina* 19.01.2025., Ventspils apk.
79. Reņģu kaija *Larus fuscus* 19.01.2025., Ventspils apk.
80. Taigas sējas zoss *Anser fabalis* 19.01.2025., Užavas lauki
81. Kanādas zoss *Branta canadensis* 19.01.2025., Užavas lauki
82. Kākaulis *Clangula hyemalis* 19.01.2025., Ventspils
83. Lielais ķīris *Chroicocephalus ridibundus* 19.01.2025., Ventspils
84. Gaišais šņibītis *Calidris alba* 20.01.2025., Akmenšrags
85. Lauku balodis *Columba palumbus* 20.01.2025., Pāvilosta
86. Kaņepītis *Linaria cannabina* 24.01.2025., Olaines apk.
87. Mežirbe *Tetrastes bonasia* 24.01.2025., Olaines apk.
88. Brūnkakla gārgale *Gavia stellata* 25.01.2025., Klapkalnciems
89. Cekuldūkuris *Podiceps cristatus* 25.01.2025., Klapkalnciems
90. Melnā pile *Melanitta nigra* 25.01.2025., Klapkalnciems
91. Baltpiers zoss *Anser albifrons* 26.01.2025., Liepājas apk.
92. Pļavu čipste *Anthus pratensis* 26.01.2025., Liepājas apk.
93. Krauklis *Corvus frugilegus* 26.01.2025., Liepājas apk.
94. Kivīte *Vanellus vanellus* 26.01.2025., Liepājas apk.
95. Meža balodis *Columba oenas* 27.01.2025., Kursiņu apk.
96. Meža pūce *Strix aluco* 27.01.2025., Kursiņu apk.
97. Pelēkā dzilna *Picus canus* 27.01.2025., Kursiņu apk.
98. Mazais dzenis *Dryobates minor* 27.01.2025., Kursiņu apk.
99. Žubīte *Fringilla coelebs* 27.01.2025., Kursiņu apk.
100. Riekstrozis *Nucifraga caryocatactes* 28.01.2025., Kursiņu apk.
101. Sila strazds *Turdus viscivorus* 29.01.2025., Kursiņu apk.
102. Sloka *Scolopax rusticola* 29.01.2025., Kursiņu apk.
103. Baltmugurdzenis *Dendrocopos leucotos* 01.02.2025., Nīcgales apk.
104. Trispirkstu dzenis *Picoides tridactylus* 01.02.2025., Nīcgales apk.
105. Akmeņu čipste *Anthus petrosus* 09.02.2025., Liepāja
106. Baltvēderis *Mareca penelope* 09.02.2025., Liepāja
107. Bārdzīlīte *Panurus biarmicus* 09.02.2025., Liepāja
108. Purva pūce *Asio flammeus* 09.02.2025., Nīcas lauki
109. Gredzenūbele *Streptopelia decaocto* 09.02.2025., Liepāja
110. Ūdensvistīņa *Gallinula chloropus* 09.02.2025., Liepāja
111. Melngalvas kauķis *Sylvia atricapilla* 09.02.2025., Liepāja
112. Kriklis *Anas crecca* 09.02.2025., Liepāja
113. Purva piekūns *Falco columbarius* 09.02.2025., Nīcas lauki
114. Sarkanrikliete *Erithacus rubecula* 09.02.2025., Liepājas apk.
115. Lauku lija *Circus cyaneus* 09.02.2025., Liepājas apk.
116. Mazais dūkuris *Tachybaptus ruficollis* 09.02.2025., Liepājas apk.
117. Dadzītis *Carduelis carduelis* 14.02.2025., Saldus apk.
118. Ūdensstrazds *Cinclus cinclus* 15.02.2025., Kuldīga
119. Peļkājīte *Prunella modularis* 16.02.2025., Liepāja
120. Garkaklis *Anas acuta* 16.02.2025., Liepāja
121. Sarkanā klijā *Milvus milvus* 16.02.2025., Liepājas apk.
122. Lauku cīrulis *Alauda arvensis* 16.02.2025., Liepājas apk.
123. Lauku piekūns *Falco tinnunculus* 16.02.2025., Liepājas apk.
124. Klinšu ērglis *Aquila chrysaetos* 18.02.2025., Ziemeļu purvi
125. Vistilbe *Lymnocyrtus minimus* 22.02.2025., Valmiera
126. Svitrainā pūce *Surnia ulula* 22.02.2025., Bīriņu apk.
127. Ūpis *Bubo bubo* 01.03.2025., Rīgas apk.
128. Dzērve *Grus grus* 02.03.2025., Kursiņu apk.
129. Baltvaigu zoss *Branta leucopsis* 10.03.2025., Babītes ez.
130. Niedru stērste *Emberiza schoeniclus* 10.03.2025., Babītes ez.
131. Niedru lija *Circus aeruginosus* 10.03.2025., Babītes ez.
132. Isknābja zoss *Anser brachyrhynchus* 13.03.2025., Ventspils apk.
133. Smilšu tārtiņš *Charadrius hiaticula* 13.03.2025., Ventspils apk.
134. Mazais gulbis *Cygnus columbianus* 13.03.2025., Ventspils apk.
135. Baltais stārķis *Ciconia ciconia* 13.03.2025., Ventspils apk.
136. Ziemas žubīte *Fringilla montifringilla* 13.03.2025., Ventspils apk.
137. Dzeltēnais tārtiņš *Pluvialis apricaria* 18.03.2025., Kursiņu apk.
138. Meža tilbīte *Tringa ochropus* 19.03.2025., Kursiņu apk.
139. Prikšķe *Spatula querquedula* 22.03.2025., Lubāna apk.
140. Mērkaziņa *Gallinago gallinago* 25.03.2025., Smiltēnes apk.
141. Koku čipste *Anthus trivialis* 28.03.2025., Iecavas apk.
142. Sārtgalvītis *Regulus ignicapilla* 28.03.2025., Iecavas apk.
143. Avozeta *Recurvirostra avosetta* 29.03.2025., Bērziems
144. Pļavu tilbīte *Tringa totanus* 29.03.2025., Bērziems
145. Mednis *Tetrao urogallus* 29.03.2025., Saunags
146. Priēžu krustknābis *Loxia pytyopsittacus* 29.03.2025., Kolka
147. Upes zīriņš *Sterna hirundo* 03.04.2025., Babītes ez.
148. Gugatnis *Calidris pugnax* 03.04.2025., Babītes ez.
149. Kuitala *Numenius arquata* 03.04.2025., Babītes ez.
150. Somzīlīte *Remiz pendulinus* 03.04.2025., Babītes ez.

151. Sāmsalas dižpīle *Tadorna tadorna* 06.04.2025., Bērziems
 152. Čunčīnš *Phylloscopus collybita* 09.04.2025., Nicgales apk.
 153. Sarkanā puskuīdala *Limosa lapponica* 11.04.2025., Bērziems
 154. Stejnegera pīle *Melanitta stejnegeri* 11.04.2025., Bērziems
 155. Parastā pūkpile *Somateria mollissima* 11.04.2025., Mērsrags
 156. Pelēkvaigu dūkuris *Podiceps grisegena* 11.04.2025., Mērsrags
 157. Melnkakla gārgale *Gavia arctica* 12.04.2025., Mērsrags
 158. Pelēkā cielava *Motacilla cinerea* 12.04.2025., Pļavas
 159. Garknābja gaura *Mergus serrator* 12.04.2025., Mērsrags
 160. Zivjērglis *Pandion haliaetus* 14.04.2025., Kolka
 161. Melnā klija *Milvus migrans* 14.04.2025., Kolka
 162. Stepes lija *Circus macrourus* 15.04.2025., Kolka
 163. Ģirlicis *Serinus serinus* 15.04.2025., Kolka
 164. Purva tilbīte *Tringa glareola* 15.04.2025., Bažu purvs
 165. Lielā tilbīte *Tringa nebularia* 15.04.2025., Bažu purvs
 166. Lietuvainis *Numenius phaeopus* 15.04.2025., Bažu purvs
 167. Svirlītis *Phylloscopus sibilatrix* 16.04.2025., Kolka
 168. Seivi kauķis *Locustella luscinioides* 16.04.2025., Kolka
 169. Bezdelīga *Hirundo rustica* 16.04.2025., Kolka
 170. Cekulzirīnš *Thalasseus sandvicensis* 16.04.2025., Kolka
 171. Melnais mušķērājs *Ficedula hypoleuca* 16.04.2025., Kolka
 172. Vidējais ērglis *Clanga clanga* 16.04.2025., Kolka
 173. Mazais ērglis *Clanga pomarina* 16.04.2025., Kolka
 174. Mājas čurkste *Delichon urbicum* 16.04.2025., Kolka
 175. Lielgalvis *Netta rufina* 17.04.2025., Kaņieris
 176. Ormanītis *Porzana porzana* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 177. Dzeguze *Cuculus canorus* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 178. Dzeltenā cielava *Motacilla flava* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 179. Vitītis *Phylloscopus trochilus* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 180. Pļavu lija *Circus pygargus* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 181. Pupuķis *Upupa epops* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 182. Titīnš *Jynx torquilla* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 183. Lukstu čakstīte *Saxicola rubetra* 18.04.2025., Pļaviņu apk.
 184. Bezdelīgu piekūns *Falco subbuteo* 19.04.2025., Līvānu apk.
 185. Upes tārtiņš *Charadrius dubius* 19.04.2025., Līvānu apk.
 186. Upes tilbīte *Actitis hypoleucos* 19.04.2025., Līvānu apk.
 187. Mazais ormanītis *Zapornia parva* 19.04.2025., Līvānu apk.
 188. Parastā ūbele *Streptopelia turtur* 20.04.2025., Nicgales apk.
 189. Gaišais kauķis *Curruca curruca* 20.04.2025., Nicgales apk.
 190. Sarkanrīkles čipste *Anthus cervinus* 21.04.2025., Nicgales apk.
 191. Apkakles strazds *Turdus torquatus* 24.04.2025., Kolka
 192. Vakarlēpis *Caprimulgus europaeus* 25.04.2025., Kolka
 193. Mazais zirīnš *Sternula albifrons* 25.04.2025., Kolka
 194. Citroncielava *Motacilla citreola* 26.04.2025., Kolka
 195. Bišu dzenis *Merops apiaster* 27.04.2025., Kolka
 196. Akmeņčakstīte *Oenanthe oenanthe* 27.04.2025., Kolka
 197. Parastais šnibītis *Calidris alpina* 28.04.2025., Kolka
 198. Brūnspārnu kauķis *Curruca communis* 28.04.2025., Kolka
 199. Isastes klijka *Stercorarius parasiticus* 28.04.2025., Kolka
 200. Melnais zirīnš *Chlidonias niger* 28.04.2025., Kolka
 201. Jūraszagata *Haematopus ostralegus* 28.04.2025., Kolka
 202. Kārklau kauķis *Locustella naevia* 28.04.2025., Kolka
 203. Krastu čurkste *Riparia riparia* 28.04.2025., Kolka
 204. Tumšā tilbīte *Tringa erythropus* 28.04.2025., Kolka
 205. Melnais stārķis *Ciconia nigra* 01.05.2025., Kursiņu apk.
 206. Dārza kauķis *Sylvia borin* 01.05.2025., Kursiņu apk.
 207. Vālodze *Oriolus oriolus* 01.05.2025., Kursiņu apk.
 208. Pelēkais mušķērājs *Muscicapa striata* 02.05.2025., Kolka
 209. Ceru kauķis *Acrocephalus schoenobaenus* 02.05.2025., Mērsrags
 210. Erickiņš *Phoenicurus phoenicurus* 02.05.2025., Kolka
 211. Ezeru kauķis *Acrocephalus scirpaceus* 02.05.2025., Kolka
 212. Iedzeltenais kauķis *Hippolais icterina* 02.05.2025., Kolka
 213. Melnais erickiņš *Phoenicurus ochruros* 02.05.2025., Kolka
 214. Niedru strazds *Acrocephalus arundinaceus* 02.05.2025., Kolka
 215. Lakstīgala *Luscinia luscinia* 02.05.2025., Kolka
 216. Lielais zirīnš *Hydropogon caspia* 03.05.2025., Mērsrags
 217. Temminka šnibītis *Calidris temminckii* 03.05.2025., Mērsrags
 218. Baltvaigu zirīnš *Chlidonias hybrida* 04.05.2025., Babītes ez.
 219. Ispirkstu cirulis *Calandrella brachydactyla* 04.05.2025., Užavas lauki
 220. Tumšā čakstīte *Saxicola rubicola* 04.05.2025., Saraiķi
 221. Akmeņtārtiņš *Arenaria interpres* 05.05.2025., Nicas lauki
 222. Platknābis *Spatula clypeata* 05.05.2025., Nicas lauki
 223. Jūras ķivīte *Pluvialis squatarola* 05.05.2025., Nicas lauki
 224. Melnā puskuīdala *Limosa limosa* 05.05.2025., Nicas lauki
 225. Ķikuts *Gallinago media* 05.05.2025., Nicas lauki

226. Lapzemes stērste *Calcarius lapponicus* 05.05.2025., Liepājas ez. apk.
 227. Trulītis *Calidris minuta* 05.05.2025., Nicas lauki
 228. Likšņibītis *Calidris ferruginea* 05.05.2025., Nicas lauki
 229. Baltspārnu zirīnš *Chlidonias leucopterus* 07.05.2025., Lubāna apk.
 230. Sarkankakla zoss *Branta ruficollis* 07.05.2025., Lubāna apk.
 231. Svīre *Apus apus* 07.05.2025., Lubāna apk.
 232. Mazais mušķērājs *Ficedula parva* 07.05.2025., Lubāna apk.
 233. Dīķu tilbīte *Tringa stagnatilis* 07.05.2025., Lubāna apk.
 234. Grieze *Crex crex* 08.05.2025., Jēkabpils apk.
 235. Paipala *Coturnix coturnix* 10.05.2025., Nicgales apk.
 236. Zilrīklīte *Luscinia svecica* 11.05.2025., Kolka
 237. Jūras zirīnš *Sterna paradisaea* 11.05.2025., Kolka
 238. Lielais piekūns *Falco peregrinus* 11.05.2025., Kolka
 239. Jūras tārtiņš *Anarhynchus alexandrinus* 14.05.2025., Liepājas ez. apk.
 240. Ķīķis *Pernis apivorus* 15.05.2025., Kolka
 241. Lielais šnibītis *Calidris canutus* 16.05.2025., Mērsrags
 242. Zaļais kauķītis *Phylloscopus trochiloides* 19.05.2025., Kolka
 243. Mazais svīpils *Carpodacus erythrurus* 19.05.2025., Kolka
 244. Purva kauķis *Acrocephalus palustris* 20.05.2025., Kolka
 245. Brūnā čakste *Lanius collurio* 21.05.2025., Kolka
 246. Krūmu kauķis *Acrocephalus dumetorum* 22.05.2025., Kolka
 247. Upes kauķis *Locustella fluviatilis* 22.05.2025., Kolka
 248. Svītrainais kauķis *Curruca nisoria* 24.05.2025., Kolka
 249. Zīda gārnis *Egretta garzetta* 25.05.2025., Mērsrags
 250. Dārza stērste *Emberiza hortulana* 26.05.2025., Eikaži
 251. Klusais kauķis *Iduna caligata* 26.05.2025., Garciema lauki
 252. Zaļā vārna *Coracias garrulus* 28.05.2025., Garkalnes apk.
 253. Mazais dumpis *Botaurus minutus* 01.06.2025., Lielupe
 254. Ausainā pūce *Asio otus* 05.06.2025., Jēkabpils apk.
 255. Stepes čipste *Anthus campestris* 07.06.2025., Akmensrags
 256. Lielā stērste *Emberiza calandra* 08.06.2025., Užavas lauki
 257. Cekulainais cirulis *Galerida cristata* 21.06.2025., Mērsrags
 258. Melnkakla dūkuris *Podiceps nigricollis* 27.06.2025., Lubāna apk.
 259. Dūņšnibītis *Calidris falcinellus* 13.07.2025., Vitiņu pļavas
 260. Melngalvas kaija *Ichthyophaga melanocephalus* 16.07.2025.,
 Dvietes paliene
 261. Melnspārnu bezdeligtārtiņš *Glareola nordmanni* 17.07.2025.,
 Dvietes paliene
 262. Garkāju klijāns *Buteo rufinus* 19.07.2025., Rudes apk.
 263. Grišļu kauķis *Acrocephalus paludicola* 25.07.2025., Vitiņu pļavas
 264. Zaļā dziļna *Picus viridis* 04.08.2025., Rušona apk.
 265. Šaurknābja pūslītis *Phalaropus lobatus* 10.08.2025., Randu pļavas
 266. Kukaiņu piekūns *Falco vespertinus* 23.08.2025., Užavas lauki
 267. Stepes piekūns *Falco cherrug* 23.08.2025., Užavas lauki
 268. Melngalvas zoss *Branta bernicla* 24.08.2025., Rīga, Mangaļsala
 269. Morinella tārtiņš *Eudromias morinellus* 25.08.2025., Užavas lauki
 270. Plīvurpūce *Tyto alba* 25.08.2025., Liepājas apk.
 271. Ziemeļu kauķītis *Phylloscopus borealis* 31.08.2025., Ainaži
 272. Baltacis *Aythya nyroca* 03.09.2025., Kaņieris
 273. Meža stērste *Emberiza rustica* 14.09.2025., Alojas apk.
 274. Sārtais strazds *Pastor roseus* 16.09.2025., Liepāja
 275. Bangu pīle *Melanitta perspicillata* 01.10.2025., Kolka
 276. Sibīrijas čakstīte *Saxicola maurus* 04.10.2025., Kolka
 277. Bīkšainais apogs *Aegolius funereus* 08.10.2025., Līvānu apk.
 278. Dzeltensvītru kauķītis *Phylloscopus inornatus* 14.10.2025., Pape
 279. Tumšais kauķītis *Phylloscopus fuscatus* 16.10.2025., Jūrmalciems
 280. Jūras šnibītis *Calidris maritima* 16.10.2025., Liepāja
 281. Sibīrijas kauķītis *Phylloscopus proregulus* 17.10.2025., Liepāja
 282. Taigas čipste *Anthus hodgsoni* 17.10.2025., Liepāja
 283. Mājas apogs *Athene noctua* 25.10.2025., Liepāja
 284. Ūdeņu čipste *Anthus spinoletta* 25.10.2025., Vitiņu pļavas
 285. Mazā stērste *Emberiza pusilla* 01.11.2025., Jūrmalciems
 286. Melnais alks *Cephus grylle* 04.11.2025., Akmensrags
 287. Lielā čipste *Anthus richardi* 05.11.2025., Pape
 288. Hījuma kauķītis *Phylloscopus humei* 12.11.2025., Ventspils apk.
 289. Ausainais cirulis *Eremophila alpestris* 27.12.2025., Nicas lauki

Summary

Latvian record of the Big Year – 289 bird species /Edgars Smislovs/

The author describes his experience in compiling a bird species list of the Big Year in Latvia in 2025, when, after spending 285 days in nature, walking more than 4,500 km, and driving approximately 65,000 km, he managed to record a total of 289 bird species (based on the species list according to the AviList systematics).

Torņu cīņas 2025

ELĪNA GULBE,
elina.gulbe@lob.lv

Putnu vērošanas sacensības no Latvijas putnu torniem tika organizētas jau 20. reizi (pirmās – 2002. gadā). “Torņu cīņas 2025” notika 17.–18. maijā, tās rīkoja Latvijas Ornitoloģijas biedrība (koordinatori – Agnis Bušs, Ieva Vavilova un Elīna Gulbe). Pateicamies sadarbības partneriem – “Absolut Auto”, Dabas aizsardzības pārvaldei, SIA “Diversum”, Dzivotne.lv, SIA “Gatavo dabā”, Martai Gotlibai, SIA “Jāņa sēta”, LU Botāniskajam dārzam, maizes ceptuvei “Lāči”, SIA “Motacilla”, “Pavāru mājai Līgatnē”, Putnu akadēmijai, putnu māju ražotnei “Simbaro”, “Swarovski Optik” un “3 pavāru restorānam”. Īpašs paldies Mārim Jaunzemim, kurš apkopo Torņu cīņu statistiku, kopš šīs sacensības notiek.

Šogad sacensībās piedalījās 22 komandas ar 87 dalībniekiem. To skaitā 16 komandas startēja pamatsacensībās, putnus skaitot diennakts garumā, bet sešas komandas sacentās t. s. Tautas klasē, putnus vērojot četras stundas. Laikapstākļi sacensību dalībniekus nelutināja – visa nedēļas nogale bija vējaina, turklāt sestdienas vakarā sākās lietus. Tomēr arī tik nelabvēlīgos apstākļos krita vairāku torņu līdzšinējie sacensības reģistrēto sugu skaita rekordus.

Sacensības Tautas klasē

Četrus stundu sacensībās piedalījās sešas komandas ar 23 dalībniekiem. Pēc sacensību dalībnieku ierosinājumiem ar 2025. gadu tika ieviestas būtiskas izmaiņas sacensību noteikumos – tagad arī Tautas klasē komandu

rezultātus vērtē nevis pēc novēroto sugu absolūtā skaita, bet sugu skaita salīdzinājumā ar attiecīgā torņa līdzšinējo vidējo rādītāju.

Vislielāko sugu skaitu reģistrēja komanda **“Čivulji”** – Ilze Kociņa, Ieva Rožlapa un Inese Zepa, kas no Slampes kurgāna platformas novēroja 55 putnu sugas – par divām sugām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs, ieņemot trešo vietu.

Inese Zepa: *“Mūsu interesantākais novērojums bija riekstrozis, jo tas mūsu komandai nekad Torņu cīņās nav bijis. Interesantākais atgadījums – bulļu cīņas kurgāna pakājē. Tā kā tornim nav jumta, kāpelējām augšā-lejā, augšā-lejā un brīžiem sēdējām un sildījāmies mašīnā. Bet tornis ir ļoti labs, labākā laikā būtu ideāls!”*

“Cēsu putnu grupa” – Amandīne Pižalē-Latjē, Baiba Strode, Berts van der Auermēlens un Miķelis Zalāns – Engures ornitoloģiskās bāzes tornī novēroja 50 sugas – par divām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs, bet pēdējo sugu reģistrējot agrāk četru stundu periodā nekā sāncensu komanda un tādējādi ierindojoties otrajā vietā. Miķelis Zalāns, Baiba Strode: *“Sanāca tā, ka dažādu iemeslu dēļ nevarējām uz torni braukt sestdienas rītā. Spriedām, ka uz lietaino svētdienas rītu to atstāt būtu pārāk riskanti, tāpēc braucām sestdien vakarā, uztaisījām vakara sesiju (plkst. 17.30–21.30). Bija diezgan normāli. Cerējām gan, ka vakarā kādi putni varētu atsākt dziedāt, vējš beidzot bija pierimis, domājām, ka beidzot varēs sadzirdēt mežu, bet nekā. Mūsu interesantākā novērotā suga bija Temminka šņibītis.”*

Foto: Kristaps Feldmanis

Uzvarētāji Tautas klasē – “Krauklīt's sēž ozolā” Slokas ezera tornī: Kristaps Feldmanis, Viesturs Spalis, Loreta Feldmane un Ieva Nokalna-Spale.

Par uzvarētājiem Tautas klasē kļuva komanda **“Krauklīt's sēž ozolā”** – Loreta Feldmane, Kristaps Feldmanis, Ieva Nokalna-Spale un Viesturs Spalis, kas no Slokas ezera torņa novēroja 40 sugas – par sešām sugām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs. Kristaps Feldmanis: *“Par savu interesantāko novērojumu uzskatām ķīvīti, kura lidinājās mums ļoti tuvu un zemu virs ūdens virsmas. Tur to negaidījām sastapt. Par interesantāko un reizē arī vērtīgāko uzskatāms tītiņš, kuru ne tikai dzirdējām, bet daļai komandas to palaimējās arī redzēt. Mūsu komanda var lepoties ar to, ka jau trešo gadu tajā neoficiāli ir arī tagad četrgadīgā Paula, un šogad pirmo reizi kopā ar visiem agri no rīta un pacietīgi “opiņā” un ergosomā dzīvojās un gulēja arī četrus mēnešus vecā Grēta, – nākotnes putnotājas! :)”*

Diennakts sacensības

24 stundu sacensībās piedalījās 16 komandas ar 64 dalībniekiem. Tik liels skaits komandu diennakts sacensībās bijis vēl tikai vienreiz – 2019. gadā. Likumsakarīgi, ka šogad sacensībās tika iekļauti divi jauni torņi.

Liepājas ezerkrasta torni pirmā izmēģināja komanda “Trīskājainie jēnoti”.

Lilija Geža: *“Novērojām 51 sugu, interesantākie novērojumi bija lielgalvis un zilriklīte. Sākumā pret gaismu tā izskatījās vienkārši pelēka, bet nofoto-grafējot un pietuvinot varēja atpazīt zilriklīti! Šīs sacensības droši vien paliks atmiņā ar to, ka ir auksti un... ir auksti! Ļoti mīļi bija, ka mums atnāca ciemiņi no LOB Liepājas reģionālās grupas, kas atnesa mums katram pa siltai gulašzupuīnai, mums tas likās fantastiski! (Turklāt bija šortos 😊) Bet, jā, mēs noteikti brauktu vēlreiz! Torņu cīņās piedalos otro gadu, un jau otro gadu paliek tāda sirsnīga sajūta. Bija “čiliņā”, bija forši, jautri, es priecājos par tiem cilvēkiem, ar kuriem varēju būt kopā”*

Kaņiera laivu bāzes torni sacensībās pirmā izmantoja komanda “Bikšu-dzeņi”.

Edgars Trops: *“Gribējām sasniegt mums iedalīto atskaites skaitli, ar*

Tautas klases komandu pieteiktie interesantākie novērojumi

- **Sāmsalas dižpīle** (Daugavgrīvas tornis)
- **Divi jūras ērgļi kokā vienlaikus** (Babītes ezera Lāču tornis)
- **Teminka šņibītis** (Engures ezera ornitoloģiskās bāzes tornis)
- **Ķivīte un tītiņš** (Slokas ezera tornis)
- **Dzeltenais tārtiņš un zilriklīte** (Dunduru pļavu tornis)
- **Riekstrozis** (Slampes kurgāna platforma)

Komandu pieteiktie interesantākie novērojumi diennakts sacensībās

- **Garknābja gaura** (Durbes ezera tornis)
- **Lielgalvis un zilriklīte** (Liepājas Ezerkrasta tornis)
- **Pāvs** (Dvietes austrumu tornis)
- **Zivjērglis** (Engures ezera ziemeļu tornis)
- **Ķīķis** (Kaņiera laivu bāzes tornis)
- **Sarkanā klīja** (Burtnieku poldera tornis)
- **Lielais piekūns** (Lubāna dienvidu dambja tornis, Sātiņu tornis)
- **Kukaiņu piekūns un sārtgalvītis** (Kaņiera pilskalns tornis)
- **Lielais šņibītis** – jo vienīgā jaunā suga tornī (Mēsruga bākas tornis)
- **Pļavu tilbīte** (Kaltenes tornis)
- **Šaurknābja pūslītis** (Kuivižu tornis)
- **Baltmugurdzenis**, kurš nevis piedienīgi kala koku, bet rakņājās un plosījās pa zālāju (Dvietes rietumu tornis)
- **Īsastes klīkaija** (Mēsruga pļavas tornis)
- **Ceru kauķis** (Sedas tornis)

ko mums bija jāsaņem (78)¹, bet laikapstākļi bija tādi, ka īsti nesanāca. Sākums šķita ļoti cerīgs – pirmajā stundā dabūjām 40 sugas, domājām – otrajā stundā būs 80! Reāli līdz dienas beigām bija 50, un kopumā – 70 sugas. Interesantākais drīzāk bija tas, ko mēs nedabūjām. Likās – Kaņieris, tūlīt būs lielgalvis, jūras ērglis, bet tie izpalika. Citādi ar plēšputniem bija salīdzinoši labi – interesantākais bija ķīķis, svētdienas rītā novērojām bezdelīgu piekūnu, bija arī lauku lija. Interesantākais ar putniem nesaistītais atgadījums – labi novērojām ondatru (bizamžurku).”

Interesants jaunums bija jaunā sacensību atbalstītāja **“Absolut Auto”** piedāvājums lauka apstākļos testēt apvidus auto “Honda CR-V” ceļā uz visgrūtāk piebraucamo torni. Dvietes rietumu torni izlozēja komanda “Mangašalas zeltgalviši”, kas arī veiksmīgi testēja lielisko auto (braukšanu uzņēmās Tatjana Ignatoviča). Anete Pošiva-Bunkovska: *“Apskatījāmies laika prognozi – vienu modeli, otro, trešo, ceturto, un tie visi paredzēja: kā sestdien vakarā vai jau pēcpus-*

dienā sāks līt, tā vairs nebeigs. Tāpēc uz torni aizbraucām jau piektdienas vakarā un sacensības sākām trijos no rīta. Sacensību priekšvakarā bija ļoti rāms, skaists vakars, netrūka putnu, dziedāja visi, ko vien varējām vēlēties. Trijos naktī mēs piecēlāmies, lai sāktu sacensības. Pūču nebija, tā ka varbūt varējām arī necelties trijos naktī! Pa sestdienu “savērojām” visu, ko varējām, un pusseptiņos vakarā secinājām, ka lietainā naktī neko vairāk klāt nedabūsim, un braucām mājās. Neskatoties uz to, ka mūsu rīcībā bija spēcīgā mašīna, baidījāmies, ka, lietum listot vēl dažas stundas, būs grūti pa izmirkušo govju aploku izbraukt ārā. Dubļainais kalns bija tāds, ka arī apsaimniekotājs, kurš pats brauca ar “Hilux”, teica – nu, jūs padomājiet gan, vai tiksiet ārā!”

Tatjana Ignatoviča: *“Tikām ārā, bija labi! Iepriekš naktī piebraucot tornim, gan tā kā apjukām! Aplokā tumsā pāri ceļam skrēja lopu bars turp un atpakaļ, bija kādas 100 galvas, tā ka vairāk raižu sagādāja lopi, nevis dubļi. Skaistās mašīnas krāsa arī atbilstoša – tumši sarkana! Kārtīgi izmantojām šo auto, – iesakām, var braukt! Mašīnā var arī nolaist krēslus un gulēt, arī to izmēģinājām! Paldies atbalstītājam, līdz šim tornim citādi būtu grūti tikt!”*

¹ Sacensību noteikumi paredz, ka torņiem, kas sacensībās iekļauti pirmoreiz, komandu iegūtos rezultātus salīdzina ar visu torņu līdzšinējo vidējo rādītāju attiecīgajā klasē, šajās sacensībās – 78.

Balvas piešķiršana par **interesantāko novērojumu** izvērtās negaidīti dramatiska. Potenciāli visinteresantākais bija komandas “Zaļknābji” sākotnēji pieteiktais garastes klijkaijas novērojums no Kolkas torņa. Komanda novērojumu bija dokumentējusi fotografējot, bet ļoti tālajos, pretgaismā uzņemtajos kadros nebija izdevies pārliecinoši piefiksēt sugas pazīmes, un “Zaļknābji” novērojumu atsaucā. Tāpēc tika pieņemts lēmums šajās sacensībās balvu par interesantāko novērojumu piešķirt trim komandām, kuras visas bija novērojušas klijkaijas. Biežāk sastopamo klijkaiju sugu – īsastes klijkaiju – bija neapšaubāmi novērojuši gan “Zaļknābji” Kolkas tornī, gan “Saldus & Co” Mērsraga pļavas tornī, gan “Himantopus fārmkubs”, kas no Mērsraga bākas torņa bija saskaitījuši pat vismaz sešas īsastes klijkaijas. Paldies “Swarovski Optik” par balvu fonda papildināšanu, kas ļāva apbalvot trīs komandas!

Draudzīgākās komandas balvu saņēma komanda “Visi putni labi”, kas Kaņiera pilskalna tornī uzņēma vislielāko apmeklētāju skaitu – 60. Ieva Pommere: “Laikapstākļi bija auksti un vējaini, bet tas netraucēja ļoti daudziem cilvēkiem apmeklēt Kaņiera pilskalnu taku. Bija gan pārgājienā gājēji, gan velobraucēji, gan kompānijas ar bērniem. Lielākajā kompānijā bija 22 cilvēki, to skaitā 12 bērni, turklāt ar lielu interesi par putniem, ļoti jauki parunājāmies ar viņiem, bet, protams, tajā laikā jaunas sugas mums klāt nenāca. Bija daudz nācēju arī pa diviem trim. Labu laiku bija tā, ka, kā vieni iet projām, mēs dzirdam, ka pa taku jau nāk nākamie. Vakarā, kad vējš

atnesa cilvēku balsis no mājām ezera otrā krastā, sākumā domājām – nevar būt, ka tik vēl vakarā uz torni vēl nāk cilvēki ar maziem bērniem! Kopumā tornis ir fantastisks, vieta ir brīnišķīga, tuvu ir koki, krūmi UN ezers. Jebkurā gadījumā, esam apmierinātas ar piedzīvoto, sugu saraksts mums izdevās gana plašs un interesants. Var teikt, ka tornis būtu brīnišķīgs Tautas klasē, mēs parēķinājām, ka pirmajās četrās stundās mums bija 65 sugas. Mūsu interesantākais novērojums bija kukaiņu piekūni, vienlaikus bija redzami vismaz četri, turklāt “virpuļoja” tuvu gar torni, sēdās kokos. To ļoti novērtēja arī torņa apmeklētāji, daži bija ieradušies ar profesionālām kamerām un ķēra fenomenālus kadrus. Bija arī jauna suga tornim – sārtgalvītis, kas kādu laiku daudz dziedāja tornim tuvākajā priedē. Interesants atgadījums bija vālodzes parādīšanās – ap pusdesmitiem tā iekvēcās burtiski mums virs galvas kokā un tad, prom lidojot, “atrādīja” savu dzelteno vēderu. Bija nedziedošs sila cīrulis turpat pie torņa zemē. Diemžēl vējš traucēja sadzirdēt meža putnus. Ap astoņiem vakarā bija brīdis, kad mēs visas sēdējām bezvējā ar ausīm pret mežu, lai sadzirdētu vēl kaut ko! Vēl dažas sugas tā arī dabūjām. Ap desmitiem vakarā sāka līt, pēdējā suga mums bija plkst. 23.02 – meža pūce, kas atlidoja pie paša torņa. Tornim nav jumta, ap plkst. 1.40 mēs bijām pilnīgā pelņē torņa lejasstāvā, un divos naktī laikapstākļi beidzot aizdzina mūs mājās.”

Komandas izmantoja dažādas taktikas, lai labāk pielāgotos sacensībām **ļoti izaicinošajā vējainajā un lietainajā laikā**. Visekstrēmāko plānu izmantoja komanda “Saldus & Co” Mērsraga pļavas tornī. Māris Jaunzemis: “Mērsraga pļavas tornī sacensībās bijām otro reizi, un pieredze bijusi dažāda. Pirmajā reizē pirms mums tornī bija bijusi tikai viena komanda no Krievijas, toreiz mums bija ļoti viegli un pacilājoši, un mēs tai sacīkstē uzvarējām. Tagad tornī bija bijuši arī Putnu akadēmijas līderi un vadošie putnu vērotāji Latvijā, un pēc viņiem mums gāja grūtāk,

tāpēc šoreiz bišķiņ palikām minusā (–1). Nezinu, vai vēl kāds ir lietojis tādu taktiku kā šoreiz mēs. Parasti ir tādi “spicie” stāsti: pirmajā stundā panākts Tautas klases rekords, otrajā stundā sasniegts torņa vidējais rādītājs, un pēc tam uz priekšu viss tikai plusā. Savukārt mēs šoreiz uzstādījām absolūtu “rekordu” – pirmo sugu dabūjām vairāk nekā trīs stundas pēc sacensību sākuma.

Pirms sacensībām apskatījušies laika prognozi, secinājām, ka mums ir izvēle starp divām naktīm: vienā naktī nelīst lietus, otrā līst. Un mēs izvēlējāmies to, kurā nelīst. Izlasot noteikumus, redzams, ka agrākais laiks, kad drīkst sākt sacensības, ir sestdien plkst. 00.00, un tā arī mēs darījām. Tā iztikām pilnīgi bez lietus – kad sestdienas vakarā (plkst. 22.00) sāka līt, tad mēs vienkārši beidzām sacensības un braucām mājās.

Tātad torņa apkārtnē ieradāmies piektdien vienpadsmitos vakarā, sākām pamazām nest mantas, siet torni plēves pret vēju, klāt gultas, un tā pienāca pusnakts. No vienpadsmitiem līdz pusnaktij mēs apkārtnē dzirdējām divas sugas – dumbrcāli un purva tilbīti. Pusnaktī sākuši sacensības, mēģinājām kaut ko saklausīt, bet bija tikai vējš, nedzirdējām vairs nekā. Kad nu nekā, gājām gulēt. Mūsu pirmā suga bija mazliet pēc trijiem, kad kāds no mums pamodās un pirmais izdzirdēja ceru ļauķi. Pēc tam vēl drusku pagulējām un tad sākām! Ja kolēģi stāstīja, ka novērojuši sešas vai septiņas īsastes klijkaijas, tad varam teikt, ka īsastes klijkaija mums arī bija tā interesantākā, bet mums bija tikai viena. Varbūt bija vairākas, bet, ieregistrējuši pirmo, mēs jau vairāk neskatījāmies uz viņām! Kopumā problēma bija vējš no jūras. Krasta mežs bija viss “aizpūsts” aiz kāpas (un meža putnus nevarēja saklausīt). Tā ar sugām no jūras puses bija puslīdz normāli, bet no krasta puses nebija nekā! Interesantākais atgadījums? Kad stāvam tornī jau n-tās stundas un salstam jūras vējā, kas izpūš no mums pēdējo siltumu, gar torni uz jūru smaidīdamas aiziet četras dāmas un peldkostīmos dodas jūrā peldēt. Un ar to vēl viņām nepietiek – pēc tam, tāpat stāvēt peldkostīmos, tiek

Torņu viesu skaits diennaktī

- 0 (abi Dvietes torņi, Engures ezera ziemeļu tornis, Mērsraga pļavas tornis, Sātiņu tornis)
- 3 (Durbes ezera tornis, Sedas tornis)
- 5 (Lubāna dienvidu dambja tornis)
- 6 (Burtnieku poldera tornis)
- 9 (Kaltenes tornis, Mērsraga bākas tornis)
- 18 (Kuivižu tornis)
- 33 (Kaņiera laivu bāzes tornis)
- 44 (Kolkas tornis)
- 48, t. sk. 14 bērni (Liepājas ezerkrasta tornis)
- 60 (Kaņiera pilskalna tornis)

atkorķēts šampanietis un lēni, vismaz 10 minūtes, tas tiek jūras krastā izbaudīts!”

Diennakts sacensībās tikai piecām komandām izdevās pārsniegt torņa vidējos rādītājus un sacensības noslēgt “plusos”.

Burtnieku poldera tornis – lakstīgalas dzīves cikls

5. vietu diennakts sacensībās ieguva komanda **“Svilpastes”** – Zane Dāvidsone, Zane Gradinārova, Ēva Krēsla un Ieva Segliņa, no Burtnieku poldera torņa reģistrējot 81 sugu jeb par vienu sugu vairāk nekā torņa vidējais rādītājs.

Zane Dāvidsone: *“Mums gāja ļoti labi. Klausoties, kā citiem gāja, mēs saprotam, ka vispār nevaram sūdzēties, jo mums lietus sāka līt tikai brīdī, kad mēs visu jau bijām sapakojušas un braucām mājās. Putnu ziņā mums nebija daudz parastu sugu, interesantākais novērojums bija sarkanā klija, kas tajā vietā Torņu cīņās līdz šim nebija bijusi novērota. Mums bija trīs ģimenes – vārnu ģimene ar vārnēniem, lapsu ģimene ar četriem lapsēniem un meža zosis ar zoslēniem. Lakstīgalām savukārt novērojām nozīmīgas dzīves cikla daļas. Ir apbrīnojami, ka lakstīgala tiešām nekad nepārtrauc dziedāt. Vienīgais mirklis, kad viņa “aizvērās”, bija pēc “vakara sekša”. Bet tas nebija ilgi, pēc kādas pusstundas klusums beidzās, un, tiešām, lakstīgalas dziesmas šobrīd esam “uzsūkušas” jau visam gadam!”*

Ieva Segliņa: *“Bridējputnos vilāmies, jo gaidījām, ka būs kas vairāk. Toties bija diezgan daudz plēšputnu. Bija jauki – sausi, vējaini, saulīte arī uzspīdēja. Apmeklētāju mums nebija daudz, bijām domājušas, ka būs vairāk. Bija daži kolorīti apmeklētāji, viens no tiem piedāvāja, ka varētu pārģērbties flaminga tērpā un iet pabrādāt ezerā, mums kaut ko “izcelt”! To viņš, protams, nedarija. Kad bija pilnīga tumsa un tornī jau bijām ielīdušas teltī, dzirdējām, ka klusiņām piebrauc mašīna, atveras durvis un kāds staigā apkārt. Bet tornī acīmredzot nesaņēnās uzkāpt.”*

Foto: Miks Stūritis

3. vietas ieguvēji diennakts sacensībās – **“Ar mums atkal runā kaijas”** Durbes ezera tornī: Edgars Smislovs, Andris Dekants, Iveta Pērkone un Miks Stūritis.

Kuivižu tornis – zilriklīte un šaurknābja pūslītis

4. vietu diennakts sacensībās izcīnīja komanda **“Spectatores Avem”** – Andris Grīnbergs, Baiba Kaškina, Vita Sīmane un Raimonds Sīmanis, no Kuivižu torņa reģistrējot 97 sugas jeb par septiņām sugām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs.

Andris Grīnbergs: *“Kad piektdien gāju uz darbu un bija redzama jaunākā laika prognoze, jautāju komandai – varbūt sākam sestdien, cik ātri iespējams, un vakarā, kad samaitāsies laikapstākļi, braucam prom, un miers! Komanda ar entuziasmu piekrita, un tā arī darijām, neskatoties uz to, ka Raimonds ielidoja Rīgā piektdien pulksten vienpadsmitos vakarā. Divas stundas pagulēja, un braucām! Sacensības sākām plkst. 4.30, beidzām plkst. 22.00. Bet tornis ir superīgs, man tas noteikti ir favorīts, salīdzinot ar visiem pārējiem torņiem, kuros Torņu cīņās esam bijuši. Kā interesantāko novērojumu sākotnēji nominējām zilriklīti, bet tad sapratām, ka tā nu tagad strauji “iziet no modes”, tā ka lai iet šaurknābja pūslītis!”*

Durbes ezera tornis – novērojumi ļoti lielā attālumā

3. vietu ieguva komanda **“Ar mums atkal runā kaijas”** – Andris Dekants, Iveta Pērkone, Edgars Smislovs un Miks Stūritis, no Durbes ezera torņa reģistrējot 90 sugas jeb par 13 sugām

vairāk nekā torņa vidējais rādītājs. (Komanda arī par sešām sugām palielināja līdzšinējo torņa rekordu sacensībās!)

Andris Dekants: *“Tāpat kā pārējiem, arī mums bija lietus, vējš un aukstums. Salīdzinājumā ar citiem torņiem varētu teikt, ka situācija ir aptuveni līdzīga kā Sedas tornī: viss ir ļoti tālu. Tā ka tiem, kas brauc sacensties no Durbes ezera torņa, noteikti vajag spēcīgu optiku un jābūt, piemēram, gataviem skatīties teleskopā un noteikt tālumā uz vadiem sēdošu zvirbuļu sugu. Rēķinājām, ka “vidējais putns” mums bija aptuveni 600 metru tālu, bet ļoti daudzas sugas nācās saskatīt un noteikt 2–3 kilometru attālumā. Torņa apakšā viss ir aizaudzis ar krūmiem, bet tajos nedabūjām vispār nevienu sugu. Tuvākās mājas ir 300–400 metru attālumā, un arī tās maz ko deva. Kas bija – daudz bezdelīgu lidoja, bija daudz zīriņu, daudz kaiju, kaijas mūsu komandai ļoti patīk, tās bija. Kajaki daudz pārvietojās visapkārt – no lauka, kur strādāja traktors, uz ezeru un atpakaļ. Un bija sugas, par kurām Edgars mūs piespieda noticekt, – jūras sugas, kuras ezerā bija trīs kilometru attālumā. Edgars saka – es uz tām ikdienā skatos, ir droši, ka ir! Un mums pārējiem nācās turēt Edgaram līdzī un arī strādāt pie teleskopiem, līdz guvām pārliecību par šīm sugām. Tā bija ar melnkakla un brūnkakla gārgalēm, no katras sugas bija pa diviem putniem, un bija garknābja gauras. Durbes ezers ir plašs kā jūra!”*

Foto: Valts Jaunzemis

2. vietas ieguvēji diennakts sacensībās – “Sturnus” Dvietes austrumu tornī: Viesturs Vīgants, Mārtiņš Briedis, Ivo Dinsbergs un Valts Jaunzemis.

Dvietes austrumu tornis – pāvs un izvaiģīgi vakarlēpji

2. vietu ieguva komanda “**Sturnus**” – Mārtiņš Briedis, Ivo Dinsbergs, Valts Jaunzemis un Viesturs Vīgants, putnus vērojot no Dvietes austrumu torņa un reģistrējot 100 sugas jeb par 17 sugām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs. (Torņa rekords uzlabots par trim sugām!)

Mārtiņš Briedis: “Pagājušogad bijām otrā Dvietes tornī (un reģistrējām 113 sugas), tāpēc šoreiz bija interesanti paskatīties, ko no tā visa var redzēt daudz slīktākos laikapstākļos. Sākumā mēs drosmīgi sēdējām torņa augšā, tad kādā brīdī sapratām, ka jāpavācas bišķiņ uz leju, jo baigi pūš tomēr. Uzvilcām tornī pret vēju brezentu, un tad jau varēja dzīvot arī tornī! Protams, tāpat kā visiem, kaut kādā brīdī sāka arī līt lietūs. Sugas nāca diezgan raiti, pirmajās divās stundās mums bija 64. Bet tad kādas pāris stundas vēlāk mums bija divu stundu pauze bez nevienas sugas, kurai sekoja maltīte, un tad mums bija jauna enerģija kaut ko vēl paskatīties. Kā interesantāko novērojumu pieteicām pāvu, kura balse dzirdējām. Vakara krēslā, kad mēs vēl skatījāmies teleskopos, Valts pamanīja virs niedrāja lidojam vakarlēpi. To apskatīja arī Ivo, bet, kad es piegāju pie teleskopa, redzēju purva pūci, bet vakarlēpja tur nebija. Tad purva pūci redzēja arī Valts, bet vairs neviens cits no komandas, un tā šīs divas sugas mums gala sarakstā izpalika (jo tās nav redzējuši vismaz trīs dalībnieki).”

Sātiņu tornis – skats uz četrām debess pusēm

Diennakts sacensībās uzvaru izcīnīja komanda “**Himantopus himantopus**” – Ilze Bojāre, Andris Klepers, Ieva Mārdega un Mārcis Tīrums, no Sātiņu torņa novērojot 112 putnu sugas jeb par 23 sugām vairāk nekā torņa vidējais rādītājs. (Torņa rekords palielināts par trim sugām!) Andris Klepers: “Tāpat kā pārējie, skatījāmies laika prognozes, un mums šķita neticami tas, ko mēs redzam. Uzreiz bija skaidrs, ka svētdien nekāda vērošana neiznāks, tāpēc viss ir jāizdara sestdien. Labi izgulējāmies Saldū un sestdien no rīta laicīgi devāmies uz torni, sacensības sākām bez vienas minūtes piecos. Pirmajās četrās stundās saskaitījām 91 sugu, tāpat torņa vidējais (89) bija sasniegts. Jo mēs vērojām ārkārtīgi disciplinēti,

mums bija devīze: sākumā nebaidām! Kā tehniski redzam putnu un varam ieskaitīt sugu, visi, kas esam redzējuši, ejam uzreiz pie nākamā. Torņu cīņās Sātiņu tornī bijām pirmoreiz, bet pēc ilggadējas pieredzes varam teikt, ka šis noteikti ir viens no labākajiem torņiem Latvijā. Piekritu par Kuivižiem, ļoti labprāt tur brauktu vēlreiz, un tam tornim ir baigā perspektīva, bet jāteic, ka šeit, Sātiņos, uzcelts patiešām labs tornis. Labi ir tas, ka tornis ir aizvējā, uz visām pusēm ir ūdeņi, ir mežs, un ir arī klajums. Ūdeņi visās pusēs ir ļoti liels pluss. Piemēram, Engures ziemeļu tornī no rīta, kad jāsāk vērot, pēkšņi preti ir gaiss, saule spīd, vilņi traucē, bet ezers ir tajā pusē, kur ir, un izvēles īsti nav. Šeit, Sātiņos, visu laiku ir izvēles, un no tām visām pusēm diezgan ātri arī sugas “pildās”. Šoreiz bija netipiski – un tur varu pilnīgi piekrist Durbes ezera torņa komandai – novērojumi lielā attālumā. Labi, mums daudzi putni bija turpat tuvumā, bet riekstrozis bija 1300 metru attālumā, tāpat dažas citas sugas. Tālākā suga, kuru mēs varējām noteikt, bija trīs kilometrus tālu – kraukļu bars pie Sesiles. Sugas iespējams noteikt tik lielā attālumā arī tāpēc, ka ir auksts un tāpēc nevirmo gaiss. Ja nevirmo gaiss un ja torni nekrata, un apmeklētāju mums nebija neviena, tad var ļoti labi koncentrēties un dabūt visu to, kas tajā brīdī ir un kas ļauj, lai to apskata. Kopā izdevās torņa sarakstam pievienot deviņas jaunas sugas. Šobrīd kopējais torņa potenciāls ir 146 sugas.

Foto: Andris Klepers

Diennakts sacensību uzvarētāji – “Himantopus himantopus” Sātiņu tornī: Andris Klepers, Mārcis Tīrums, Ilze Bojāre un Ieva Mārdega.

Tā ka, ja kāds izlozē Sātiņu torni, var paredzēt, ka tur būs "sātīgi"!
 "Pelēkajā sarakstā" palika trīs sugas: garkaklis, pļavu čipste un brūnā čakste. Pietrūka sekundes, lai arī es brūno čaksti dabūtu ieskaitīt, bet tam krūmam, kurā viņa bija, jau riņķoja apkārt pieci bezdelīgu piekūni, un viņa vairs nerādījās. Ārpus saraksta palika dzeltenās cielavas. Visticamāk, ka viņas redzējām – bija 25 putni 1500 metru attālumā, bija garas astes, bet tobrīd nevarēja saskatīt nevienu krāsu, un sarakstā neskaitījām, jo tās tikpat labi varēja būt sarkanriekles čipstes vai citroncielavas. Absolūts trūkums Sātiņu dīķiem bija mazais ķirī, kuram bija jābūt, bet nebija. Bija daudz tādu putnu, ko mums pašiem patika novērot. Ļoti labi "pildījās" plēsīgie putni. Kā interesantāko novērojumu pieteicām lielo piekūnu, kurš "atrādījās" vienu reizi, bet jauna suga tornim bija lauku piekūns, kuru redzējām kādas četras reizes. Bija daudz bezdelīgu piekūnu, četri ķīķi, mazie ērgļi, 15 jūras ērgļi, kas tur regulāri ķer zivis, puse no tiem bija pieaugušie putni, tāds ļoti interesants skats. Vēl viena retā suga bija baltspārnu zīriņš, kurš pārlidoja tieši pār torni. Maijā, kad list, jāskatās bridējputni, un bridējputni mums arī diezgan labi papildināja sarakstu. Bija parastais šņibītis, jauna suga tornim. Arī mēs domājām, ka varbūt agrāk jābrauc prom, jo, ceļam salīstot, ar busiņu varēja arī netikt ārā, ceļš Sātiņos ir diezgan "izaicinošs". Bet palikām un arī ārā tikām. Kopumā gandrīz visas sugas jau bijām dabūjuši pirmajās 12 stundās. Pirms septiņiem vakarā uzradās sloka, pēc tam gandrīz vairs nebija, ko darīt. Saulrietā dabūjām mērkaziņu un svētdienas rītā vēl divas sugas. Plkst. 3.55 cēlāmies, un plkst. 3.58 pār torni pārlidoja upes tilbīte. Un divas minūtes pirms sacensību beigām parādījās četras jūras ķivītes un riņķoja pār dīķi. Tā ka bija vērts palikt pa nakti!"

2026. gadā Torņu cīņas notiks 23.–24. maijā. Informāciju par pieteikšanos meklējiet www.tornucinas.lv!

DIENNAKTS SACENSĪBAS			
1. "Himantopus himantopus" (Ilze Bojāre, Andris Klepers, Ieva Mārdega un Mārcis Tirums)	Sātiņu tornis (89)*	112	+23
2. "Sturnus" (Mārtiņš Briedis, Ivo Dinsbergs, Valts Jaunzemis un Viesturs Vigants)	Dvietes austrumu tornis (83)	100	+17
3. "Ar mums atkal runā kaijas" (Andris Dekants, Iveta Pērkone, Edgars Smislovs un Miks Stūritis)	Durbes ezera tornis (77)	90	+13
4. "Spectatores Avem" (Andris Grīnbergs, Baiba Kaškina, Vita Šimane un Raimonds Šimanis)	Kuivižu tornis (90)	97	+7
5. "Svilpastes" (Zane Dāvidsone, Zane Gradinārova, Ēva Krēsla un Ieva Segliņa)	Burtnieku poldera tornis (80)	81	+1
6. "Saldus & Co" (Jānis Jansons, Māris Jaunzemis, Ainars Mankus un Sandris Rabkevičs)	Mērsraga pļavas tornis (83)	82	–1
7. "Visi putni labi" (Māra Brigmane, Aija Čonka, Ieva Pommere un Rita Šuvčāne)	Kaņiera pilskalna tornis (81)	78	–3
8. "Himantopus fārmklubs" (Ivars Brediks, Pēteris Daknis, Mareks Kilups un Jānis Ukass)	Mērsraga bākas tornis (84)	80	–4
9. "Naktspuņi" (Ēriks Dreibants, Edgars Laucis, Edgars Lediņš un Ēriks Tempelfelds)	Lubāna dienvidu dambja tornis (78)	72	–6
10. "Mangašsalas zeltgalviši" (Tatjana Ignatoviča, Aleksejs Ivanovs, Sabine Mingazutdinova un Anete Pošiva-Bunkovska)	Dvietes rietumu tornis (88)	80	–8***
11. "Apodziņa spieģelis" (Baiba Galviņa, Margarita Krišlauka, Imants Krūze un Kristīne Vītoliņa)	Sedas tornis (66)	58	–8***
12. "Bikšudzeņi" (Ilze Kupce, Dace Mieziņa, Edgars Trops un Zinta Zviedre)	Kaņiera laivu bāzes tornis (78)**	70	–8***
13. "Zaļknābji" (Edgars Dzenis, Oskars Keihs, Jēkabs Mednis un Mārtiņš Platācis)	Kolkas tornis (81)	69	–12
14. "Veni vidi cessi" (Jānis Bormeisters, Justs Krapāns un Signe Šetlere)	Engures ezera ziemeļu tornis (82)	66	–16
15. "Anonīmo putnotāju apvienība" (Līga Inkēna, Ieva Ozolniece, Zane Siliņa un Margarita Vandāne)	Kaltenes tornis (73)	56	–17
16. "Trīskājainie jēnoti" (Lilija Geža, Lāsma Klapare, Arvīds Šteinerts un Māra Zukure)	Liepājas Ezerkrasta tornis (78)**	51	–27
TAUTAS KLASĒ – 4 STUNDU SACENSĪBAS			
1. "Krauklīt's sēž ozolā" (Loreta Feldmane, Kristaps Feldmanis, Ieva Nokolna-Spale un Viesturs Spalis)	Slokas ezera tornis (34)	40	+6
2. "Cēsu putnu grupa" (Amandine Pižalē-Latjē (Amandine Pujale Latheux), Baiba Strode, Berts van der Auwermeulen (Bert Van der Auwermeulen) un Miķelis Zalāns)	Engures ezera ornitoloģiskās bāzes tornis (48)	50	+2****
3. "Čivulji" (Ilze Kociņa, Ieva Rožlāpa un Inese Zepa)	Slampes kurgāna platforma (53)	55	+2****
4. "Ping-vīns" (Līga Krastiņa, Ilze Stare, Anita Strazdiņa un Pauls Vasks)	Daugavgrīvas tornis (38)	34	–4
5. "MIZLOŽA" (Agnis Bušs, Marta Gotliba, Zane Timermane un Ieva Vavilova)	Babītes ezera Lāču tornis (51)	43	–8
6. "Kur tad ir tie putni?" (Zane Lase, Gustavs Emīls Lasis, Mārtiņš Pilēģis un Mārtiņš Svidinskis)	Dunduru pļavu tornis (39)	25	–14

* Torņa vidējais rādītājs – katrā tornī Torņu cīņās reģistrētais vidējais sugu skaits kopš 2005. gada. Gan diennakts sacensībās, gan kopš 2025. gada arī Tautas klasē uzvarētāju nosaka nevis pēc kopējā reģistrēto sugu skaita, bet pēc lielākā reģistrēto sugu skaita salīdzinājumā ar torņa līdzšinējo vidējo rādītāju.

** Torņiem, kas sacensībās iekļauti pirmoreiz, komandu iegūtos rezultātus salīdzina ar visu torņu līdzšinējo vidējo rādītāju attiecīgajā klasē.

*** Vienāda rezultāta gadījumā augstāku vietu iegūst komanda, kura pēdējo sugu novērojusi agrāk attiecībā pret sacensību sākuma laiku. Šie rādītāji bija 13 st. 8 min. ("Mangašsalas zeltgalviši"), 19 st. 28 min. ("Apodziņa spieģelis") un 23 st. 24 min. ("Bikšudzeņi").

**** Tas pats, attiecīgi 3 st. 20 min. ("Cēsu putnu grupa") un 3 st. 54 min. ("Čivulji").

Summary

The Battle of Towers 2025 /Elina Gulbe/

On May 17–18, 2025, the LOB organised the 20th Battle of Towers. The birdwatching competition was fought by 87 participants from 22 teams. In all, 16 teams of experienced birders competed in the main 24-hour event, and six more teams competed in a four-hour event for beginners. The team 'Himantopus himantopus' (Ilze Bojāre, Andris Klepers, Ieva Mārdega and Mārcis Tirums) won the main 24-hour contest, recording 112 species from Sātiņi birdwatching tower, W Latvia (+23 species compared with the previous average score of the respective tower).

Baltsvītru krustknābis
Loxia leucoptera,
24.11.2024.

Botāniskā dārza putni NACIONĀLAIS BOTĀNISKAIS DĀRZS, SALASPILS

Sagatavoja ELĪNA GULBE,
elina.gulbe@lob.lv

Kad pirms astoņiem gadiem kopā ar Rīgas zoodārza toreizējās Izglītības un informācijas nodaļas kolēģiem kādā septembra pēcpusdienā aizbraucām uz Salaspili, lai paskatītos, “kā to visu dara botāniskā dārza kolēģi”, negaidīju, ka visur redzēju tik daudz krustknābju. Nevis augstu koku galotnēs, ka ne saskatīt, bet skujuņu stādījumos, acu priekšā, vērojamus un fotografējamus. Putnu vērošana botāniskajos dārzos var sagādāt daudz pārsteigumu.

Putniem bagāts var būt ikkatrs dārzs, ir sevišķi, ja saimnieks tos vēl piesaista ar barotavām ziemā un būrīšiem ligzdošanas sezonā. Bet paši lielākie

dārzi – botāniskās kolekcijas – šajā ziņā ir īpaši. Labas putnu vērošanas vietas ir gan Nacionālais botāniskais dārzs Salaspilī, gan Latvijas Universitātes botāniskais dārzs Rīgā. Bet Latvijā ir arī vēl citi botāniskie dārzi, dendrāriji, arborētumi un audzētavas, ko vērts apmeklēt, lai priecātos gan par augu kolekcijām, gan arī putniem.

Dendrāriji, augļu dārzi un jo īpaši skujuņu rajoni ir sīko putniņu “magnēts”, te tie atrod gan slēptuves un vietas ligzdām, gan dažādas sēklas barībai, jo sevišķi rudenī un ziemā. Sīko putnu pulcēšanās vietas savukārt apmeklē plēsīgie putni. Putnus turklāt viegli vērot, jo dendroloģisko stādījumu “stāvs” nav tik augsts kā

mežā, un putni nav pārāk tramīgi. Pilsētu botāniskie dārzi ir kā komfortablas saliņas, kurās ir “dozēts” apmeklējums un kopumā zemāks traucējumu līmenis nekā apkārtējā pilsētā, un putni nereti no apmeklētājiem daudz nebaidās.

Nacionālais botāniskais dārzs

Botāniskais dārzs Salaspilī dibināts 1956. gadā (šogad tas svinēs 70 gadu jubileju!). Dārza pašreizējā platība ir 129 hektāri (tā nav platības ziņa pati lielākā botāniskā kolekcija Latvijā, Kalsnavas arborētums to nedaudz pārspēj). Dendrārija kolekcijā ir ap 900 skujkoku sugu, šķirņu, hibrīdu un varietāšu, – lieliska dzīves

vide dažādiem sīkajiem putniem. Dendrārija vecākā daļa botāniskā dārza centrā stādīta 20. gs. 60. gados, savukārt “tālajā galā” dārza ziemeļos ir jaunāki stādījumi, kas veidoti pēc ģeogrāfiskā principa. Teritorijā ir arī dabiski veidojies mežs un klajāka ainava, ir vairāki dīķi.

Nacionālais botāniskais dārzs apmeklētājiem ir atvērts cauru gadu. Arī apmeklējums ziemā var būt jauks, jo dārza viesi no sala var patverties oranžērijā; jāņem gan vērā, ka oranžērija ir slēgta pirmdienās, bet jaunais izglītības centrs “Botania” slēgts pirmdienās un otrdienās. Botāniskais dārzs ir viegli pieejams ar vilcienu un autobusu, bet personīgā autotransporta īpašniekiem nebūs grūti atrast stāvvietu mašīnai. Katrā ziņā, plānojot apmeklējumu, vērts Nacionālā botāniskā dārza interneta lapā (nbd.gov.lv/) pārliecināties par aktuālo darba laiku, ieejas biļešu cenām, ekspozīciju un autostāvvietu pieejamību.

Ir putnu vērotāji un fotogrāfi, kas Nacionālajā botāniskajā dārzā iegriežas regulāri, bet vislielākais viesu pieplūdums bija 2024. gada nogalē, kad šeit uzturējās baltsvītru krustknābji. Tomēr tā nebija pirmā reize, kad šī retā suga šeit uzturas. 2019. gada 12. janvārī baltsvītru krustknābi te novēroja Ieva Segliņa un Irina Barkāne. Ievas Segliņas komentārs

Dadzītis *Carduelis carduelis*, 14.05.2011.

portālā Dabasdati.lv: “Salaspils botāniskajā dārzā bildēju bariņu ar egļu krustknābjiem. Intensīvi barojās. Bet šis viens ir atšķirīgs. Izskatās, ka baltsvītru mātīte!” Baltsvītru krustknābji Latvijā visbiežāk novēroti rudens migrācijas laikā, šis bija otrais gadījums, kad sugu Latvijā novēro ziemā. Sekoja 2024. gads, kad baltsvītru krustknābju grupa Nacionālajā botāniskajā dārzā ziemā uzturējās pusotru mēnesi – no 5. novembra līdz 21. decembrim. Pirmie tos ievēroja Lilita un Jānis Vanagi. Lilitas Vanagas komentārs pie “Dabasdatos” ziņotā novērojuma: “15.11. redzēti vismaz divi, 17.11. redzēti divi tēviņi vienlaikus [...] un 1 mātīte šķietami

atšķirīgā krāsojumā no 15.11. redzētās. Kopā ar egļu krustknābju baru.” Putnotāju interese bija ievērojama! “Dabasdatos” parādījās 30 baltsvītru krustknābju novērojumu ziņojumi ar fotoattēliem vai bez tiem. Lielākais vienlaikus novērotais skaits bija septiņi baltsvītru krustknābji (divi tēviņi, piecas mātītes). Kopumā sugu novēroja vismaz 27 putnotāji, no kuriem vairāki vietu apmeklēja atkārtoti. Baltsvītru krustknābji barojās galvenokārt lapeglēs, un lielākā daļa novērojumu tika fiksēta dendrārijā tā sauktajā “ģeogrāfiskajā daļā” Ķīnas, Tālo Austrumu, Kaukāza un Ziemeļamerikas augu stādījumos (izņemot Kaukāzu, tas arī atbilst sugas dabiskajai izplatībai!).

Riekstrozis *Nucifraga caryocatactes*, 03.11.2018.

Dzērve ziemā Daigas Možeikas stāsts

Nacionālajā botāniskajā dārzā atrodams putnu vērošanai veltīts informācijas stends, kurā izmantoto putnu fotoattēlu autore ir Daiga Možeika, salaspiliete, kas putnu fotografēšanai botāniskajā dārzā veltījusi daudz laika.

Daiga: “Viss sākās, kad savulaik biju aizrāvusies ar fotografēšanu. Darbojos fotoklubā “Rīga”, reizi gadā mums bija fotokonkurss, un tad arī sāku bieži nākt uz botānisko dārzu, kur, dabiski, varēja atrast daudz interesanta, ko fotografēt. Bet tieši par putniem

Foto: Daiga Možeika

skrieties ar toreizējo botāniskā dārza direktoru Kārli Buividu, un norunājuši, ka Juris apsekos, kādi putni mīt botāniskā dārza teritorijā. Tā tapis pirmais saraksts ar šeit ligzdojošo un iecelojošo putnu sugām. Tagad botāniskajā dārzā putnus fotografē Jura dēls – Egils Kazubiernis.

Egils: “Tētis uz botānisko dārzu nāca pa rītiem, tāpēc man nesanāca kopā ar viņu bieži staigāt, jo bija jādo-
das mācībās, uz darbu. 2015. gadā izlikām būrīšus mazputniņiem, tas bija pēdējais darbs, ko es kopīgi ar tēti
paspēju izdarīt botāniskajā dārzā. Vēlāk būrīšus apsekojot, varēja redzēt, ka tajos ligzdojušas zilītes un melnie

Zīdastes *Bombus garrulus*, 27.03.2008.

vairāk ieinteresējos, kad ziemā, botāniskajā dārzā staigājot, ieraudzīju dzērvi (28.01.2007.). Tas arī bija mans visneparastākais putnu novērojums botāniskajā dārzā – dzērve sniegā! Sāku interesēties – vai tas tā var būt, ka dzērve Latvijā ziemo? Sazinājos ar Latvijas Ornitoloģijas biedrību, jautāju ornitologiem.

Tā iznācis, ka esmu botāniskajā dārzā ļoti daudz fotografējis putnus. Rudenī un ziemā iemīļoti fotomodeļi bija zīdastes, kas barā barojas ar ogām, turklāt nav tā, ka tās botānisko dārzu apmeklētu katru dienu, jo barību meklē plašākā apkārtnē. Esmu fotografējis krustknābjus un citus zvirbuļveidīgos putnus, dzeņus, ūdensputnus.

Iesaistījos Nacionālā botāniskā dārza putnu saraksta veidošanā, ko bija sākuši Juris un Egils Kazubierni. 2014. gada septembrī šajā sarakstā bija 114 putnu sugas. Tolaik Nacionālais botāniskais dārzs sadarbībā ar Latvijas vides aizsardzības fondu teritorijā izveidoja vairākus informācijas stendus par botāniskā dārza putniem, ko ilustrēja ar manām fotogrāfijām. Jau vēlāk uz botānisko dārzu visvairāk

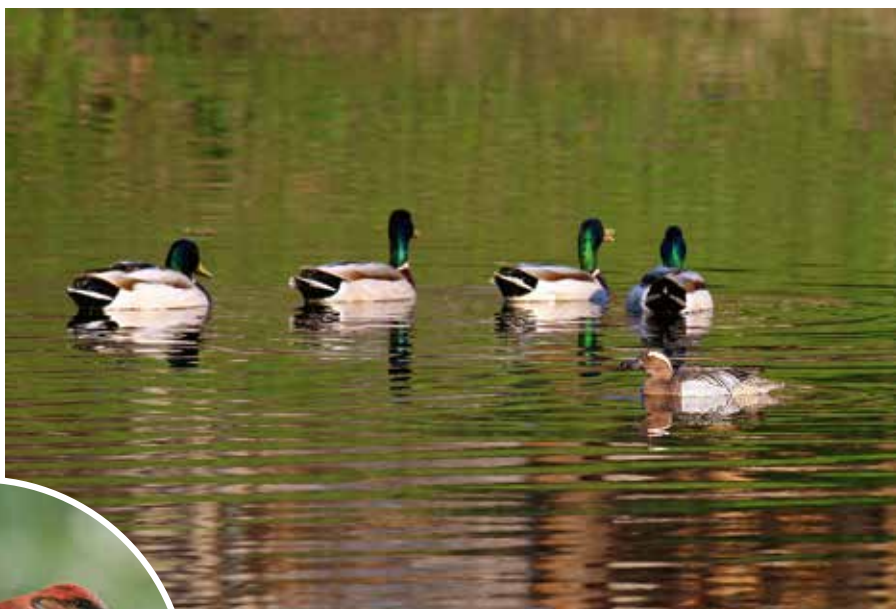

Foto: Daiga Možeika

Foto: Daiga Možeika

◀ **Egļu krustknābis *Loxia curvirostra*, 20.12.2009.**

rāk esmu nākusi kopā ar sociālā centra bērniem pasākumu un nometņu ietvaros. Skatījāties dažādus biotopus, novērojām, kur kas dzīvo – gan putni, gan citi dzīvnieki. Taisījām arī putnu barotavas ar dažādām ogām.”

Ar fotoaparātu dabā Egila Kazubierna stāsts

Pirmais botāniskā dārza putnu saraksta sastādītājs bija ornitologs Juris Kazubiernis (1940–2016). Strādājot Bioloģijas institūtā, viņam iznācis sa-

▲ **Priekške *Anas querquedula* kopā ar meža pilēm, 23.04.2011.**

mušķērāji, bet vienam būrītim skreju bija “apstrādājis” dzenis.

Pats tagad regulāri nāku botāniskajā dārzā fotografēt putnus. Biežāk staigāju nevis dārza populārākajā daļā centrālās ieejas tuvumā, bet tālākajā, ziemeļu, galā, kur apmeklētāji nāk mazāk. Manuprāt, te ir vairāk putnu un interesantākas sugas. Tālā gala dīķos esmu novērojis balto gārni, meža tilbīti, lielo gauru. Šīs sugas “populārā” galā nav gadījies redzēt. Dīķu niedrāju joslās mīt ceru ķauķi, niedru strazdi un citi niedrāju putni. Vienā no ziemeļu gala dīķiem uz salīņas ligzdoja laucis, izperēja un izveda

Foto: Egils Kazubieris

sešus mazuļus. Tur ir arī liela pļava, kur ir lauku putni – cīruļi, griezies, un turpat līdzās – skujeņu stādījumi, kur krustknābji un dažādu sugu zilītes nāk baroties ar čiekuriem. Pirms pāris dienām (februārī) šeit izdevās laba “fotosesija” ar cekulzilītēm.

Pārsteigums bija pupuķa novērojums, kas gan bija dārza “populārajā” galā. Ļoti priecājos arī vērot mazo dzeni. Uz botānisko dārzu vienmēr eju ar fotoaparātu un teleobjektīvu. Kad gadījies atnākt bez, bijis žēl, ja kaut ko interesantu redz, bet nevar nofotografēt. Tagad fotoaparāts man visur vienmēr ir līdzī, turklāt ne vien tāpēc, lai uzņemtu skaistas bildes, bet arī lai piefiksētu, ko esmu novērojis. Kad esi putnu vai kādu citu dzīvnieku kārtīgi nofotografējis, ar sugas noteikšanu var nodarboties mājās, uzņemtās fotogrāfijas izpētot datorā ekrānā. Mani saista visa dzīvā daba. Aizraujos arī ar makrofotogrāfiju. Botāniskajā dārzā var bildēt, piemēram, spāres, tauriņus.

Strādāju hidrobioloģijas jomā, un mans darbs saistās ar izbraucieniem

◀ Lielā gaura *Mergus merganser*, 05.06.2023.

▲ Lauču *Fulica atra* ligzda un mazuļi, 04.06.2015.

pie iekšzemes ūdeņiem visā Latvijā. Ne vienmēr iznāk laika vilkt ārā fotoaparātu, bet gadās interesanti

novērojumi, piemēram, mazais ērglis pagājušogad pie Dienvidsusējas. Bet līdz šim pats interesantākais novērojums bija stepes lījas tēviņš Ziemeļkurzemē pie Ances (22.05.2023.). Toreiz gan kolēģim lūdzu, lai mazliet pagaida, kamēr retumu fotografēju!”

Krustknābji, griezies un ķīķi Lilitas Vanagas stāsts

Lilita Vanaga ir salaspiliete, vēsturniece, kam putnu fotografēšana ir hobijs. Lilitas atradums bija terekija uz Rīgas HES ūdenskrātuves dambja (03.09.2024.), kuru aplūkot sabrauca gandrīz visi Rīgas putnu vērotāji; pašas pirmās “Dabasdatos” ziņotās Ēģiptes zosis Latvijā (27.06.2015.);

Meža tilbīte *Tringa ochropus*, 09.04.2023.

Foto: Egils Kazubieris

Foto: Lilita Vanaga

Foto: Lilita Vanaga

Ķiķis *Pernis apivorus* botāniskā dārzā pļavā, 03.07.2024.

rietumu garastītes ligzdošana pāri ar parasto garastīti Salaspilī 2022.–2024. gadā. Un, protams, baltsvītru krustknābju grupa botāniskajā dārzā, ko 2024. gadā Lilita “Dabasdatos” ziņoja pirmā (15.11.2024.).

Lilita: “Fotografēju jau sen, gan darba, gan prieka pēc, bet, sākot lietot fotoaparātu ar lielāku palielinājumu un ieraugot putnus “tuvumā”, no šīs lietas vairs nevar atteikties! Putnu fotografēšana ir atpūta no ikdienas un brīnišķīga laika pavadīšana, kas dod daudz prieka. Arī ļoti labs iegants kustēties, un es jau nemāku pastaigāties tāpat bez iemesla! Tā kā dzīvoju tuvu botāniskajam dārzam, tā ir pirmā izvēle, kur doties. Šeit ir ne vien augu dažādība, bet arī biotopu dažādība. Var pamazām iepazīt ne vien augus un kokus, bet arī putnu dzīvesvietas – kur tiem vairāk patīk uzturēties, kur ir barība, kur ligzdot.

Turklāt botāniskais dārzs ir labs visos gadalaikos. Arī ziemā, kad te var staigāt pa notīrītu celiņu, skujkoku stādījumos sastapt dažādas zīlītes, varbūt vienkārši priecāties par izdevušos cekulzīlītes, zeltgalvīša vai krustknābja bildi. Egļu krustknābji

botāniskajā dārzā ir redzami gandrīz visu gadu. Pavasarī to kādu brīdi nav, bet vasarā tie pārrodas, turklāt labos čiekuru gados – lielos baros, pieaugušie putni kopā ar jaunajiem. 2024. gads bija labs čiekuru gads, un, zinot, ka baltsvītru krustknābis botāniskajā dārzā bijis jau iepriekš, jāpaskatās – vai nu nebūs arī šogad! Un bija arī, turklāt vairāki! Bija prieks gan par to, ka jauna suga novērota, gan redzēt, cik daudzi ar fotoaparātiem ierodas botāniskajā dārzā meklēt baltsvītru krustknābi! Tas sildīja sirdi!

Pavasari botāniskais dārzs skan putnu balsis. Var laimēties redzēt vālodzes sēžam koku galotnēs. Ir brūnās čakstes, uz stabiņiem sēž pelēkie mušķērāji, ir skaistuli melnie mušķērāji, ir tītiņi u. c. Ja kāds grib mācīties balsis, jānāk uz botānisko dārzu – tikko atgriezies no ziemošanas, tītiņš dažreiz tepat netālu no botāniskā dārza centrālās ieejas dzied vienā dziedāšanā. Kokiem vēl nav lapu, un ļoti labi var redzēt, kā viņš sēž un blāuj, varen plaši knābi atvēris. Kamēr vēl nav aizgājis savās darīšanās (aizņemts ar ligzdošanu).

Foto: Jānis Vanags

Svītrainais ļauķis *Curruca nisoria*, 20.05.2025.

Foto: Lilita Vanaga

Lielajā pļavā uz bijušā Bioloģijas institūta pusi laimējās sastapties ar ķīķi. Ieraudzīju, ka tālumā zemē sēž liels putns, apstājos un centos pa gabalu nofotografēt. Putns sāka lidot man arvien tuvāk, sākumā pat šķita, ka tas ir jauns un vēl mācās lidot. Bet tas bija pieaudzis ķīķis, kas pļavā barojās ar kukaiņiem, un šī tikšanās tādā vietā man bija liels notikums. Tie ir īpaši gadījumi, bet dārzā pārsteigumi allaž ir iespējami, kā laimējas.

Grieze *Crex crex* botāniskajā dārzā takas malā, 26.05.2023.

Tāpat te ik gadus dzied pupukis, var veikties arī ieraudzīt. Bija gadi, kad redzēja apodziņu kokos sēžam.

Protams, ir dažādi ļauķi. Reiz dzirdi – neparasta dziesma! Sāku skatīties – svītrainais ļauķis! Nākamajā reizē atnākot, pa koka zariem lēkāja arī mazuļi.

Tālajā galā dzīvo griezes. Tās pagaidām ir katru gadu, var dzirdēt arī aiz dārza robežām. Pavasarī tās sākumā dzied daudz kur, mēģina iemesties uz ligzdošanu, paliks vai nepaliks? Nē, tomēr paliek gandrīz tikai botāniskajā dārzā, vismaz gadus sešus. Vienreiz laimējās griezi nofotografēt tuvu. Dienā nāku botāniskajā dārzā pa malas celiņu un redzu – liels putns sēž celiņa malā pavisam retā zālītē. Nāku lēni un piesardzīgi tuvāk un neticu savām acīm – dažos zemos stiebriņos sēž grieze un pat netaisās bēgt. Tā es viņai burtiski pāris soļu attālumā pagāju garām ar aizturētu elpu. Aizgāju un tā arī īsti nesapratu, kāpēc viņa tā uzvedās. Varbūt grieze ir no tiem putniem, kas mēdz izlikties par nekustīgu? Gadās, ka pa botāniskā dārza zālājiem un celiņiem lodā un skudras meklē pelēkā dzilnā. Vietās, kur vēl ir jauki mežoniņš un laba dzīvesvieta ežiem un zaķiem, ir aizdomas, ka ierodas slokas, viena uzšāvās stāvus gaisā celiņa malā, un kādu gandrīz dārza centrā vanags bija notiesājis.

Foto: Lilita Vanaga

Mazais dzenis *Dryobates minor*, 29.01.2022.

Nacionālā botāniskā dārza putnu sugu saraksts

paugurknābja gulbis	lielā zilīte
ziemeļu gulbis	meža zilīte
baltvaigu zoss	cekulzilīte
meža zoss	purva zilīte
baltpierses zoss	pelēkā zilīte
sējas zoss	sila cīrulis
gaigala	lauku cīrulis
lielā gaura	iedzeltenais kauķis
cekulpīle	ceru kauķis
priekšķe	krūmu kauķis
pelēkā pīle	purva kauķis
baltvēderis	niedru strazds
meža pīle	upes kauķis
dzeguze	bezdelīga
lauku balodis	mājas čurkste
mājas balodis	garastīte
dzērve	svirlītis
grieze	vītītis
ūdensvistiņa	čuņčiņš
laucis	dārza kauķis
jūrasžagata	melngalvas kauķis
dzeltenais tārtiņš	svitrainais kauķis
smilšu tārtiņš	gaišais kauķis
ķivīte	brūnspārnu kauķis
lietuvinis	zīdaste
kuitala	sārtgalvītis
sloka	zeltgalvītis
meža tilbīte	dzilnītis
upes zīriņš	mizložņa
lielais ķirsis	paceplītis
kajaks	mājas strazds
sudrabkaija	sila strazds
melnsparnu kaija	dziedātājstrazds
baltais stārķis	plukšķis
jūras krauklis	melnais mežastrazds
baltais gārnis	pelēkais strazds
zivju gārnis	pelēkais mušķērājs
svīre	sarkanriklīte
apodziņš	lakstīgala
ausainā pūce	melnais mušķērājs
ķīķis	melnais erickiņš
zvirbulvanags	erickiņš
vistu vanags	lukstu čakstīte
lauku lija	akmeņčakstīte
niedru lija	pelkājīte
jūras ērglis	lauku zvirbulis
bikšainais klijāns	mājas zvirbulis
peļu klijāns	dzeltenā cielava
pupuķis	baltā cielava
zivju dzenītis	koku čipste
titiņš	plavu čipste
pelēkā dzilna	ziemas žubīte
melnā dzilna	žubīte
vidējais dzenis	dižknābis
dižraibais dzenis	mazais svilpis
mazais dzenis	svilpis
lauku piekūns	zaļžubīte
bezdelīgu piekūns	kaņepītis
vālodze	ķeģis
lielā čakste	baltsvītru krustknābis
brūnā čakste	priežu krustknābis
silis	egļu krustknābis
žagata	dadzītis
riekstrozis	ģirlicis
kovārnis	ķivulis
kraukis	sniedze
krauklis	niedru stērste
vārna	dārza stērste
zilzilīte	dzeltenā stērste

Foto: Jānis Vanags

Erickiņš *Phoenicurus phoenicurus*, 20.05.2025.

Mūsu novadā ir daudz izcilu putnu vērošanas vietu, visas vēl pat nav apgūtas! Pa laikam iznāk ar divriteni braukt uz Doli, un, kad vien ir laiks, pārbaudu, kas redzams no Rīgas HES ūdenskrātuves dambja. No dambja ir laba pārredzamība un savs skaistums, īpaši pļavu ziedu laikā, kad visa nogāze zied. Gadās pat dzegužpirkstītes, netrūkst kukaiņu un tauriņu, arī aizsargājama čemurziežu dižtauriņš uzrodas. Piedevām no augšas var pārskatīt Dārziņu attekku. Bet visinteresantāk uz dambja ir migrāciju laikā, tad tur parādās visdažādākie putni. Terekija bija negaidīts atradums. Paldies, ka "Dabasdatos" apstiprināja, tādām retumām sākumā vēl neticēju. Ēģiptes zosis nav retums Viduseiropā parkos, bet ieraudzīt tās pie mums dambja malā bija liels pārsteigums. Tāpat prieks bija arī melnkakla gārgaļu pāra parādīšanās ūdenskrātvē ap Jāņiem, brūnkakla gārgale un tumšās pīles decembrī."

Putnu sugas Nacionālajā botāniskajā dārzā

Apkopojot "Dabasdatos" ziņotos putnu novērojumus, ziņas no Lilitas Vanagas, Daigas Možeikas un Egila Kazubierna, kā arī ar informāciju no Jura Kazubierna piezīmēm (novērojumi 1974.–2016. gadā), Nacionālā botāniskā dārzā konstatēto putnu sarakstā ir 138 sugas (sk. sarakstu). To vidū ir gan ligzdotāji (sarakstā trekn-

rakstā izceltas sugas, kurām pēdējos gados reģistrēta iespējama, ticama vai pierādīta ligzdošana botāniskā dārza teritorijā), gan caurceļotāji un ziemo-tāji, gan arī sugas, kas novērotas, botāniskā dārza teritoriju pārlidojam. Neviena saraksts nav galīgs un "akmeņi cirsts", tā ka novēlam putnotājiem papildināt šo sarakstu ar jaunām sugām!

Paldies Dacei Miežītei un Laurai Līdakai par palīdzību raksta tapšanā!

Summary

Birds in the botanical garden.

The National Botanical Garden of Latvia, Salaspils /Elina Gulbe/

The National Botanical Garden of Latvia was founded in Salaspils in 1956 and currently covers an area of 129 hectares. To date, 138 bird species have been recorded here. Daiga Možeika, Egils Kazubiernis and Lilita Vanaga share their bird watching and photography experiences. Among the most interesting bird observations in the National Botanical Garden are those of Two-barred Crossbills *Loxia leucoptera*. In 2019, one female was observed (on January 12), but in 2024, a group of seven birds stayed for at least a month and a half (from November 5 to December 21).

Dabas aizsardzības
pārvalde

0 100 m

N

Apzīmējumi

1 2 Mainīgās ekspozīcijas

3 Hortenzijas

4 Iežu un minerālu ekspozīcija

5 NBD selekcionētās parka rožu šķirnes

6 Akmeņdārzs

7 Rozārijs

8 Virši un ēriķas

9 Magnolijas

E Eiropa

TA Tālie Austrumi

10 Vilkābeles

11 Pārtikas, aromātisko un ārstniecības augu ekspozīcija

12 Apses un papeles

13 Skujkoki

14 Rododendri

15 Zirgkastaņas

16 Savvaļas rozes

17 Burvjazdas

S Sibīrija

VA Vidusāzija

18 Riekstkoki

19 Bērzi

20 Oši

21 Bārbeles

22 Liepas

23 Skābarži un dižskābarži

24 Ozoli

25 Segliņi

K Kaukāzs

K Ķīna

26 Savvaļas ķirši

27 Pīlādži

28 Kļavas

29 Ievas

30 Kārklī un vitoli

31 Papeles

ZA Ziemeļamerika

↑ Vārti

i Informācijas centrs

P Auto stāvlaukums

Auto stāvlaukums invalīdiem

Salaspils, dzelzceļa stacija

Tualetes, invalīdu tualetes, mazuļu pārtinamais galdciņš

Bērnu rotaļu laukums

Piknika galdi

Lapene

Zirgu stallis

Lauku sēta "Urdziņas"

Oranžērija

Izglītības centrs "Botania"

Grīšļu ķauķa novērojumi Latvijā 2025. gadā

OSKARS KEIŠS,
oskars.keiss@lu.lv

Pēc vairāk nekā 20 gadu pārtraukuma 2025. gada vasarā Latvijā atkal tika novērots dziedošs grīšļu ķauķis *Acrocephalus paludicola* – putnu Liepājas ezera Vītiņu plāvās 25. jūlijā atrada Edgars Smislovs un Atis Ļahs un pēc tam novēroja vēl citi putnu vērotāji, kamēr tas tur uzturējās vismaz līdz 29. jūlijam (dabasdati. lv; Celmiņš 2026). Vēl viens novērojums – arī laikā, kad šī suga Latvijā parasti netiek novērota – 14. jūnijā, kad grīšļu ķauķi Limbažu novada Lauteros noķēra Guntis Graubics (Celmiņš 2026). Tik retu putnu novērojumiem parasti ir nejaušības raksturs, taču šoreiz gribu dalīties ar informāciju, ka 2025. gada grīšļu ķauķu novērojumi ārpus zināmajām ligzdošanas vietām nav nejaušība.

Latvijā grīšļu ķauķis, visticamāk, ir ligzdojis vēl pagājušajā gadsimtā, kad zemo purvu ekstensīva apsaimniekošana notika gan pie mums, gan daudzās citās Eiropas valstīs (Flade 1997; Kozulin, Flade 1999). Sugas ligzdošana bija palikusi ornitologu neievērota, visticamāk, tāpēc, ka grīšļu ķauķa dzīvesveids ir neuzkrītošs, un līdz pat Martina Flades organizētajai ekspedīcijai uz Baltkrieviju 1995. gadā baltkrievu ornitologi par sugas ligzdošanu Baltkrievijā nezināja neko (M. Flades un A. Kozulin pers. ziņ.). Latvijā vienīgā dokumentētā ligzdošana ir 1940. gadā (Roms 1942). Pēc tam 20. gs. 70.–80. gados grīšļu ķauķi regulāri noķerti Papes un vēlāk – arī Liepājas ezeru niedrājos (Lipsbergs 1971; Celmiņš 2026). Suga iekļauta arī pirmajā Latvijas ligzdojošo putnu atlantā

(Priednieks, Strazds u. c. 1989), visticamāk, tāpēc, ka vēl 80. gados daži grīšļu ķauķi Liepājas un Papes ezeros (bet varbūt arī vēl dažās nezināmās vietās) ligzdoja.

Tomēr pēc vēsturiskās trīs dziedošu tēviņu novērošanas Liepājas ezerā 2000. gadā (Celmiņš 2000) un dažos vēlākajos gados līdz pat 2025. gada jūlijam dziedošu tēviņu novērojumi Latvijā nebija zināmi. Tikai, kopš 2007. gadā tika atsākta sistematiska putnu ķeršana Papes ezera niedrājā, no 2009. gada (Keišs 2009) ar zināmu regularitāti tika noķerti arī viens vai divi grīšļu ķauķi sezonā.

Tomēr 2025. gadā ligzdošanas sezonā Latvijā bija uzreiz divi novērojumi. Tas, visticamāk, izskaidrojams ar ārkārtīgi sauso 2025. gada vasaru Polijā, un grīšļu ķauķu indekss tur ir bijis zemākais kopš monitoringa programmas sākuma 2009. gadā (Stasiak, Chodkiewicz 2025; Stasiak, Szczech 2025). Visticamāk, šī iemesla dēļ grīšļu ķauķu skaits Lietuvā 2025. gadā bijis visu laiku augstākais kopš monitoringa sākuma 2004. gadā un sasniedza 376 dziedošus tēviņus (Morkvėnas, Kozulin 2025). 2024. gadā šis skaits bija tikai 240 dziedoši tēviņi (Morkvėnas, Kozulin 2025). Lai gan tas nav pierādīts, ir visai ticami, ka tik liels skaita pieaugums noticis uz grīšļu ķauķu izceļošanas rēķina no Polijas, kur daļā sugas ligzdošanas vietu 2025. gada sezonā bija pārāk sauss, lai ligzdošana būtu sekmīga, un ķauķi bijuši spiesti meklēt citas iespējamās ligzdošanas vietas. Diemžēl par Polijas sauso vasaru es uzzināju tikai Starptautiskās grīšļu ķauķa aizsardzības konferences laikā Viļņā 2025. gada novembrī, citādi

2025. gadā būtu bijusi jāizsludina arī grīšļu ķauķa pastiprināta meklēšana visās potenciāli iespējamajās vietās – zemajos purvos un lielās palieņu plāvu platībās Latvijā. Bet – meklēsim arī šogad!

Literatūra

- Celmiņš A. 2000. Grīšļu ķauķis ligzdošanas biotopā pēc 60 gadiem. www.putni.lv/index_arhivs00z.htm#60. Skatīts 21.01.2026.
- Celmiņš A. 2026. Grīšļu ķauķis *Acrocephalus paludicola*. www.putni.lv/acrola.htm. Skatīts 21.01.2026.
- Flade M. 1997. Wo lebte der Wachtelkönig *Crex crex* in der Urlandschaft. *Die Vogelwelt* 118: 141–146.
- Keišs O. 2009. Grīšļu ķauķis atkal noķerts rudens migrācijā Papē. *Putni dabā* 2009/3: 9.
- Kozulin A., Flade M. 1999. Breeding habitat, abundance and conservation status of the Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* in Belarus. *Die Vogelwelt* 120: 97–112.
- Lipsbergs J. 1971. Grīšļu ķauķis *Acrocephalus paludicola* (Vieill.) Papes ezerā. *Zooloģijas muzeja raksti* 7: 91–93.
- Morkvėnas Ž., Kozulin A. 2025. LIFE MagniDucatusAcrola: main achievements and lessons learned from 10 years of regional project implementation. International Conference on Aquatic Warbler Conservation: latest research, practice, trends and insights. Vilnius, Lithuania, November 11–14, 2025.
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants 1980–1984. Rīga: Zinātne.
- Roms J. 1942. *Acrocephalus paludicola* Vieill. Brutvogel im Lettland. *Folia Zoologica et Hydrobiologica* 11: 215.
- Stasiak K., Chodkiewicz T. 2025. Aquatic Warbler Survey. In: Przyrzencki M., Chodkiewicz T. (eds.). *Sprawozdanie z prac terenowych i opracowanie wyników uzyskanych w sezonie lęgowym w 2025 roku. Zadanie 1. Monitoring ptaków – prace*

Grišļu kauķis *Acrocephalus paludicola* Vītiņu pļavās, 26.07.2025.

terenowe i opracowanie wyników.
Monitoring ptaków z uwzględnieniem
obszarów specjalnej ochrony ptaków
Natura 2000, lata 2023–2025, 278–
286. Warszawa: GIOŚ, Warszawa.

Stasiak K., Szczęch R. 2025. Population of
Aquatic Warbler in Poland in 2025.
International Conference on Aquatic
Warbler Conservation: latest research,
practice, trends and insights. Vilnius,
Lithuania, November 11–14, 2025.

Summary

Observations of the Aquatic Warbler in Latvia in 2025

/Oskars Keišs/

After a break of more than 20 years, the Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* was again observed singing in Latvia in 2025. During the 2025 nesting season, there were two sightings of the species in Latvia: on June 14, one bird was caught in mist nets in Lauteri, N Latvia, and on July 25, one singing bird was observed singing near the Lake Liepāja, SW Latvia. It is possible that due to very dry summer conditions in parts of Poland, Aquatic Warblers were forced to search for other nesting sites further north to ensure successful breeding.

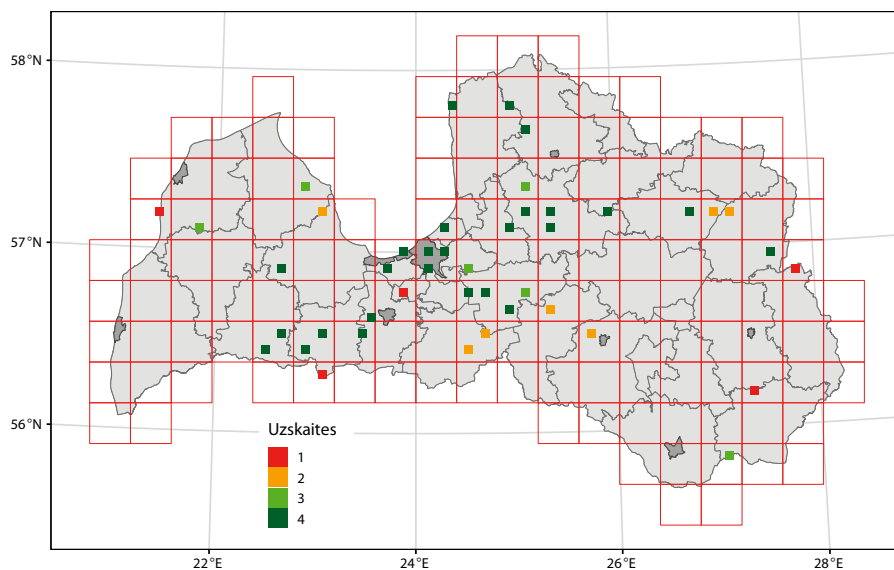
Latvijas ligzdojošo putnu uzskaites: parasto putnu skaita pārmaiņas pēdējos 20 gados

AINĀRS AUNIŅŠ,
ainars.aunins@lu.lv

PALDIES visiem ligzdojošo putnu uzskaites veicējiem! 2025. gadā tās veikuši (izcelti visu četru uzskaišu veicēji): **Aija Bensone, Ilze Bojāre, Agnis Bušs, Agnese Gaile, Ilona Gaile, Andris Grīnbergs, Dana Heiberga, Imants Jakovļevs, Māris Jaunzemis, Elvijs Kantāns** (3), Renāte Kaupuža, **Oskars Keišs** (3), **Viesturs Ķerus**, Mareks Kilups, **Jānis Ķuze, Edgars Lediņš, Valdis Lukjanovs**, Sintija Martinsone, Jēkabs Mednis, **Aivars Meinards** (2), **Irisa Mukāne, Gunārs Pētersons, Mārtiņš Platacis** (2), **Ainis Platais, Jānis Priednieks, Marina Šļina**, Elīze Spridzāne, **Antra Stīpniece** (2), **Ģirts Strazdiņš**, Matīss Stunda, Jana Tipovska, Viesturs Vīgants, Juris Vīgulis (2), Kristīne Vītoliņa, **Miķelis Zalāns** un Valdis Zariņš. Pavisam uzskaites veiktas 44 maršrutos, no kuriem visas četras metodikā paredzētās uzskaites veiktas 26, bet trīs uzskaites – 6 maršrutos. Aktīvo maršrutu skaita lejupslīde ir turpinājusies, un nevienmērīgais maršrutu teritoriālais sadalījums kļuvis pat vēl izteiktāks nekā iepriekš: izteikts maršrutu trūkums ir ne tikai Kurzēmē un Latgalē, bet arī Vidzemes augstienē un Sēlijā (1. attēls).

Pērn atzīmējām 20 gadus kopš Latvijas ligzdojošo putnu uzskaišu programmas sākuma (Auniņš 2025), bet pēc aizvadītās ligzdošanas sezonas jau varam runāt par 20 gadu laika nogriezni, ko apraksta programmā iegūtie uzskaišu dati. Tas ir vēlā ņemams laika periods, kurā vērtēt notiekošās pārmaiņas, un pārmaiņu vērtējuma klasifikācija tajā ir daudz mazāk atkarīga no ikgadējām skaita svārstībām. Tas, protams, nenozīmē, ka visām sugām būs skaidri klasificējamas tendences. Jo suga retāk pārstāvēta uzskaišu maršrutos vai lielāka reģistrēto pāru skaita izkliede starp gadiem, jo lielāka nenoteiktība (indeksu kļūdas intervāli). To vislabāk redzam populāciju indeksu grafikos kā pelēkās zonas ap indeksu līnijām (2. attēls). Ja šie kļūdas intervāli ir plaši, tendences bieži nepakļaujas klasifikācijai. Tādējādi atkal atgriežamies pie aktīvo uzskaišu maršrutu skaita nozīmīguma – jo vairāk to būs, jo šaurākas būs “pelēkās zonas” un lielākam skaitam sugu mēs tendences varēsīm klasificēt.

1. ATTĒLS. Ligzdojošo putnu monitoringa uzskaišu maršruti 2025. gadā.
FIGURE 1. Active transects of the breeding bird survey in 2025.

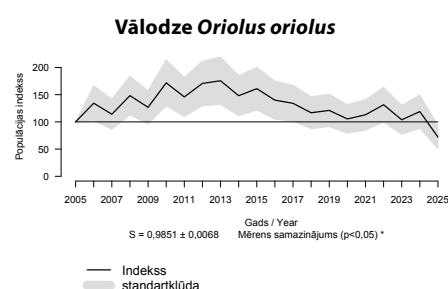
Populāciju pārmaiņu analīze pērn veikta 124 ligzdojošo putnu sugām (1. tabula). No tām statistiski droši klasificējamas tendences bija 88 sugām, bet neskaidras – tikai 36 sugām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaudzis skaits gan sugām, kam populācijas samazinās (līdz 24 (+2)), gan sugām, kurām populācijas palielinās (līdz 25 (+1)). Lielāko grupu tomēr veido sugas, kuru populācijas bijušas stabilas (39), un to skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nav mainījies.

Starpt sugām ar skaita samazinājuma tendenci pēc gada pārtraukuma atgriezies vistu vanags, no jauna pievienojusies vālodze, bet pārējās palikušas nemainīgas. Vistu vanagam jau ilgstoši bijusi populācijas samazināšanās tendence, bet plašā kļūdas intervāla dēļ tā reti bijusi klasificējama. Šī suga “parasto” ligzdojošo putnu uzskaitēs ir grūti uzskaitāma savas diezgan mazās populācijas un zemās konstatējamības dēļ, tāpēc tās indeksu kļūdas intervāli ir plaši. Ir pamats uzskatīt, ka samazināšanās notiek tajā populācijas daļā, kas ligzdo ārpus apdzīvotām vietām. Savukārt vālodzes populācija uzskaišu sākuma gados pieauga, bet pēc 2013. gada, kad tās populācija sasniedza maksimumu, vērojama samazināšanās, un 2025. gadā tā pirmoreiz bija mazāka

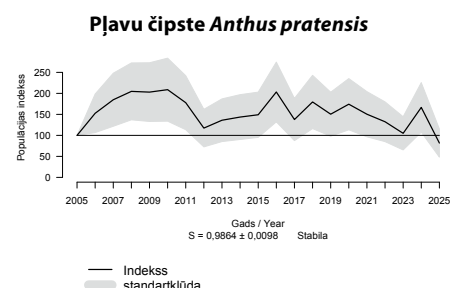
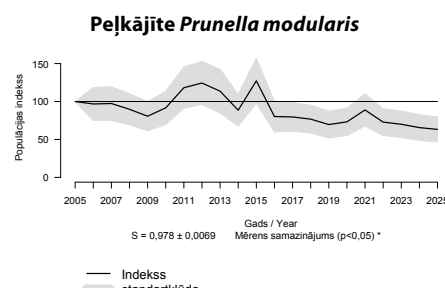
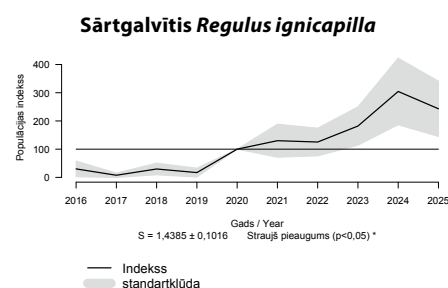
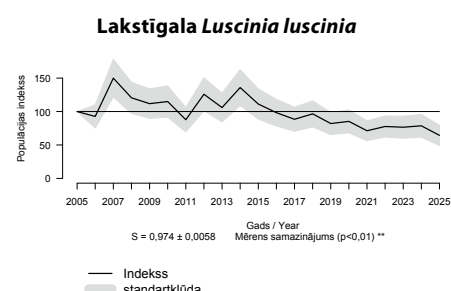
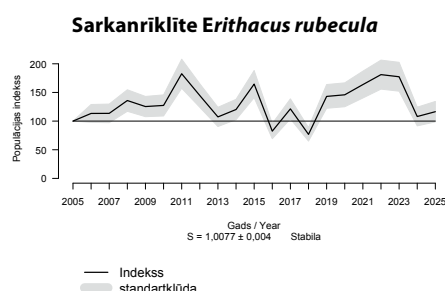
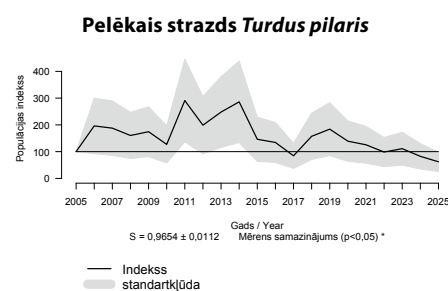
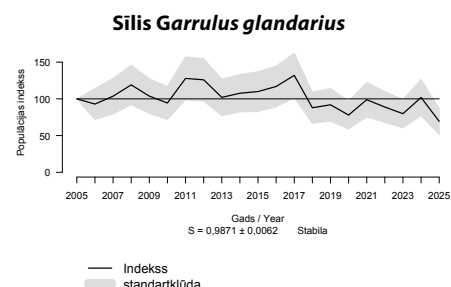
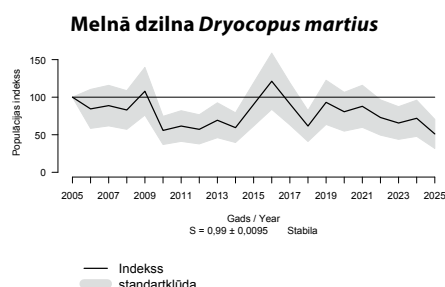
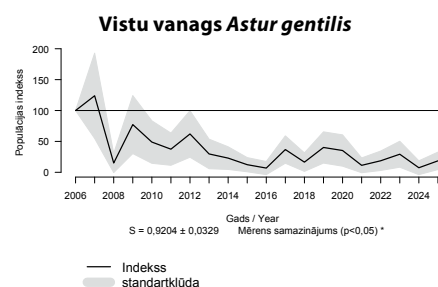
nekā uzskaišu sākumgadā (2. attēls). Vēl pērn tās populācija klasificējās kā stabila (Auniņš 2025), tomēr statusa maiņa nebija pārsteigums. Vālodzes populācija pēdējo 10 gadu laika periodā jau kopš 2020. gada klasificējās kā dilstoša (Auniņš, Mārdega 2020). Vālodzes populācijas samazināšanās iemesli pēdējo 12 gadu laikā nav zināmi. Tā kā vālodze ziemo Centrālajā un Dienvidāfrikā, var pieļaut, ka skaita samazināšanās iemesli meklējami tur. Plašāku faktoru ietekmei par labu runā arī visas Paneiropas vālodzes populācijas samazinājums 2014.–2024. gada periodā (PECBMS 2025). Tomēr nevar izslēgt

Foto: Jānis Jansons

Vālodzes *Oriolus oriolus* populācija uzskaišu sākuma gados pieauga, bet pēc 2013. gada vērojama skaita samazināšanās, un 2025. gadā vālodze pievienojusies sugām ar skaita samazinājuma tendenci.

2. ATTĒLS. Dažu sugu populāciju indeksi 2005.–2025. gadā.

FIGURE 2. Population indices of selected species 2005–2025.

1. TABULA. Populācijas lieluma pārmaiņas 124 putnu sugām: salīdzinot ar 2005. un 1995. gadu, vidējā ikgadējā pārmaiņu tendence no 2005. un 1995. gada un ligzdojošo putnu uzskaišu maršrutu skaits, kuros suga vismaz kādā no gadiem konstatēta kā ligzdotāja. Ar krāsām izceltas pārmaiņu vērtības tām sugām, kam tendence attiecīgajā periodā bija statistiski klasificējama, – sugas, kam ligzdojošo pāru skaits pieaug, ir izceltas zilā krāsā, kam samazinās – sarkanā, bet kam ir stabils – zaļā. Treknrakstā izceltas sugas, kurām izmaiņas uzskatāmas par straujām.

TABLE 1. Population change in 124 species. Colour-marked values mean the trend has been classified statistically: increasing is blue, stable is green, and declining is red. The rest are uncertain. The species marked in bold have a steep population change.

Suga Species	Pārmaiņa salīdzinā- jumā ar 2005 (%) Change from 2005 (%)	Pār- maiņa salīdzinā- jumā ar 1995 (%) Change from 1995 (%)	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 2005 Mean annu- al change (%) from 2005	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 1995 Mean annual change (%) from 1995	LLPU maršru- tu skaits Count of routes with species
Paipala <i>Coturnix coturnix</i>	-70,1	64,1	-6,69	-1,71	20
Laukirbe <i>Perdix perdix</i>	-79,7**		2,92**		14
Mežirbe <i>Tetrastes bonasia</i>	-92,3		-10,68		56
Rubenis <i>Lyrurus tetrix</i>	-66,6		-5,89		33
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	-46,7		-2,15		14
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>	153,4*		4,49*		27
Gaigala <i>Bucephala clangula</i>	94,7		5,67		31
Lielā gaura <i>Mergus merganser</i>	63,6		2,17		19
Meža pile <i>Anas platyrhynchos</i>	33,7		-0,12		81
Krikliis <i>Anas crecca</i>	338		11,94		20
Mājas balodis <i>Columba livia</i> f. <i>domestica</i>	457,6		4,18		37
Meža balodis <i>Columba oenas</i>	841,4		8,32		53
Lauku balodis <i>Columba palumbus</i>	89,3	107,3	2,4	1,86	102
Parastā ūbele <i>Streptopelia turtur</i>	-85,5	-76,6	-7,84	-4,72	21
Svīre <i>Apus apus</i>	108,8		1,92		45
Dzeguze <i>Cuculus canorus</i>	0	237,8	-0,34	1,64	100
Grieze <i>Crex crex</i>	-15,2	-5,8	-5,97	-4,55	68
Dzērve <i>Grus grus</i>	-10,3		0,88		85
Baltais stārķis <i>Ciconia ciconia</i>	27,6	25,4	-0,5	-0,13	65
Lielais dumpis <i>Botaurus stellaris</i>	-66,3		-4,7		19
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>	-61,9*		-4,42*		30
Upes tārtiņš <i>Thinornis dubius</i>	299,3***		13,88***		12
Ķīvīte <i>Vanellus vanellus</i>	-44,8	-9,2	-2,24	-0,81	71
Kuitala <i>Numenius arquata</i>	-54,7**		-2,35**		7
Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	-30		-2,41		38
Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>	27,2		0,13		63
Upes tilbite <i>Actitis hypoleucos</i>	31,3		-2,16		11
Meža tilbite <i>Tringa ochropus</i>	-25		-0,43		69
Purva tilbite <i>Tringa glareola</i>	-59,2**		-2,27**		10
Ķīķis <i>Pernis apivorus</i>	-87,5		-9,3		9
Mazais ērglis <i>Clanga pomarina</i>	-19,7		1,95		25
Niedru lija <i>Circus aeruginosus</i>	5,7		-3,68		39
Pļavu lija <i>Circus pygargus</i>	181*		-2,11*		13
Zvirbulvanags <i>Accipiter nisus</i>	-45,1		-0,73		44
Vistu vanags <i>Astur gentilis</i>	-81,5*		-7,96*		23
Peļu klijāns <i>Buteo buteo</i>	-45,5	-70	-4,29	-3,85	85
Pupukis <i>Upupa epops</i>	182,9		6,83		14

arī iespēju, ka vālodzes populācijas samazinājums Latvijā varētu būt saistīts ar kopējās meža vecumstruktūras pārmaiņām valstī, kad arvien lielākas meža platības aizņem jaunaudzes.

Sugas, kuru populācijas kopš 2005. gada samazinās:
mežirbe, rubenis, parastā ūbele, grieze, ķīvīte, vistu vanags, peļu klijāns, mazais dzenis, vālodze, brūnā čakste, purva zilīte, pelēkā zilīte, upes ļauķis, kārklu ļauķis, svirlītis, garastīte, dzilnītis, plukšķis, pelēkais strazds, lakstīgala, lukstu čakstīte, peļķājīte, baltā cielava un mazais svilpis.

Vēl vairākām sugām ar skaita samazināšanās tendenci pērn reģistrēts indeksa antirekords – pelēkajam strazdam, lakstīgalai un peļķājītei. Tas liecina, ka šo sugu populāciju stāvoklis turpina pasliktināties. Šobrīd tām visām zaudēti vairāk nekā 35 % sākotnējās populācijas (1. tabula). Vēsturiski zemākais populācijas indekss 2025. gadā bija arī trim sugām ar stabilām populācijām – melnajai dzilnai, silim un pļavu čipstei. Tomēr tām visām pēdējo 10 gadu tendences klasificējas kā samazinājums (Auniņš, Mārdega 2025). Līdz ar to, tendencei turpinoties, varam drīzumā gaidīt arī šo sugu pievienošanos dilstošo sugu sarakstam.

Aplūkojot populāciju pārmaiņu tendences visam analizētajam Latvijas parasto putnu sugu kopumam, ne tikai sugām, kam pārmaiņas bijušas klasificējamas, un sadalot tās grupās pēc dzīvotnēm un ziemošanas stratēģijām, kopumā iezīmējas tās pašas sakarības, kādas ziņotas iepriekšējos šādos izvērtējumos (Auniņš 2019, 2023), – neatkarīgi no dzīves vides sugām, kas ziemo Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras, tendences ir caurmērā sliktākas nekā sugām, kuras ziemo citur, un arī atklāto vietu lauku putnu sugām klājas sliktāk nekā sugām citās dzīves vidēs (3. attēls). Tomēr šī struktūra ir vājāk izteikta nekā iepriekš.

Straujākais populācijas pieaugums joprojām vērojams sārtgalvitim, tomēr tā pieauguma temps, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sāk mazināties. Ja iepriekš ziņotā caurmēra pieauguma tendence kopš 2016. gada, kad suga pirmoreiz ligzdojošo putnu uzskaitēs konstatēta, bija vairāk nekā 50 % gadā (Auniņš 2025), nu jau tā vairs nesasniedz 44 %. Pērn sugai uzskaitēs bija jau 36 ar ligzdošanu saistīti novērojumi, un tā reģistrēta 10 maršrutos no 32 maršrutiem, kuros bijušas vismaz trīs uzskaites. Tādējādi tikai 10 gadu laikā suga no ārkārtīgi retas kļuvusi par tādu, kuras konstatēšana uzskaitēs vairs pārsteigumu nerada. Salīdzinājumam arī brūnā čakste pērn reģistrēta 10 maršrutos, bet plukšķis tikai septiņos. Arī pārējo pieaugošo sugu "tops" ir līdzīgs iepriekš ziņotajam, bet tikai Seivi kauķim un zaļajam kauķitim ikgadējais pieaugums pārsniedz 10 % (1. tabula).

Suga, kuras populācija pēdējos piecus gadus būtiski samazinās, ir sarkanriklīte.

Kā vienmēr, visām sugām rēķinātas arī īstermiņa (piecu gadu) pārmaiņu tendences. Skaidri klasificējamās tās bija tikai 11 sugām. No tām tikai vienai – sarkanriklītei – reģistrēts samazinājums. Sarkanriklītes piecu gadu samazinājums satraukumu nerada, jo seko populācijas pieaugumam iepriekš, turklāt pagājušā gada indekss bija lielāks nekā uzskaišu sākumgadā (2. attēls). Kopumā visā uzskaišu periodā sarkanriklītes populācija ir stabila.

Vēl vienai sugai – žubītei – populācija īstermiņā bija stabila, bet pārējām deviņām sugām reģistrēts pieaugums. Melngalvas kauķim šis īstermiņa pieaugums bija straujš un šajā periodā pārsniedza 12 % gadā.

Lauku putnu ilgtermiņa populāciju pārmaiņu 30 gadu tendencēs, kas iegūtas, apvienojot ligzdojošo putnu uzskaišu un lauku putnu monitorinģa (1995–2006) datus, vienīgā pārmaiņa, salīdzinot ar iepriekšējo gadu,

Suga Species	Pārmaiņa salīdzinā- jumā ar 2005 (%) Change from 2005 (%)	Pār- maiņa salidzi- nājumā ar 1995 (%) Change from 1995 (%)	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 2005 Mean annu- al change (%) from 2005	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 1995 Mean annual change (%) from 1995	LLPU maršru- tu skaits Count of routes with species
Titīnš <i>Jynx torquilla</i>	47,6	1104,4	-1,45	5,71	67
Pelēkā dzilna <i>Picus canus</i>	114		3,98		54
Melnā dzilna <i>Dryocopus martius</i>	-48,9		-1		78
Trīspirkstu dzenis <i>Picoides tridactylus</i>	-60,9		-4,14		17
Vidējais dzenis <i>Dendrocoptes medius</i>	793,2		6,24		39
Mazais dzenis <i>Dryobates minor</i>	-50,6		-3,81		53
Baltmugurdzenis <i>Dendrocopos leucotos</i>	-46,6		0,85		47
Dižraibais dzenis <i>Dendrocopos major</i>	-21,3		-0,88		95
Bezdelīgu piekūns <i>Falco subbuteo</i>	62,6		1,88		19
Vālodze <i>Oriolus oriolus</i>	-28	204,8	-1,49	2	88
Brūnā čakste <i>Lanius collurio</i>	-55,1	-54,9	-6,64	-5,06	70
Lielā čakste <i>Lanius excubitor</i>	-85,6		3,84		13
Silis <i>Garrulus glandarius</i>	-30,6		-1,29		94
Žagata <i>Pica pica</i>	83,9	61,6	0,63	4,87	73
Riekstrozis <i>Nucifraga caryocatactes</i>	-21,1		-1,72		33
Kovārnis <i>Corvus monedula</i>	386,7	-74,8	0,91	-2,08	29
Krauklis <i>Corvus corax</i>	13,7		-0,12		92
Vārna <i>Corvus corone</i>	101,1	158	2,55	4,25	97
Meža zilīte <i>Periparus ater</i>	145,2		2,35		66
Cekulzilīte <i>Lophophanes cristatus</i>	15,7		2,25		70
Purva zilīte <i>Poecile palustris</i>	-36		-3,67		65
Pelēkā zilīte <i>Poecile montanus</i>	-46,7		-3,92		83
Zilzilīte <i>Cyanistes caeruleus</i>	381,3		5,19		89
Lielā zilīte <i>Parus major</i>	48,7		0,38		101
Sila cīrulis <i>Lullula arborea</i>	44,5		0,92		70
Lauku cīrulis <i>Alauda arvensis</i>	8,7	4,6	-0,16	-0,67	88
Iedzeltenais kauķis <i>Hippolais icterina</i>	153,3		2,49		82
Ceru kauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	30	12	1,23	0,75	50
Krūmu kauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>	332,1		6,18		40
Purva kauķis <i>Acrocephalus palustris</i>	115,4	125,3	0,64	1,62	72
Ezera kauķis <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	49,5		6,14		14
Niedru strazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	77,6		-2,22		22
Seivi kauķis <i>Locustella luscinioides</i>	601,8		11,7		12
Upes kauķis <i>Locustella fluviatilis</i>	-8,1	-25,5	-3,97	-5,02	50
Kārklu kauķis <i>Locustella naevia</i>	5,5	275	-4,23	0,48	60
Mājas čurkste <i>Delichon urbicum</i>	492,4		2,04		42
Bezdelīga <i>Hirundo rustica</i>	8,5	101,3	-1,26	1,36	82
Svirlītis <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	-14,4		-1,3		100
Vitītis <i>Phylloscopus trochilus</i>	-27,2		-0,33		97
Čuņčiņš <i>Phylloscopus collybita</i>	37,5		1,61		101
Zaļais kauķītis <i>Phylloscopus trochiloides</i>	489,7		10,15		25
Garastīte <i>Aegithalos caudatus</i>	-39,8		-6,59		49
Melngalvas kauķis <i>Sylvia atricapilla</i>	260,9	641	5,35	5,48	93
Dārza kauķis <i>Sylvia borin</i>	25,8	72	0,74	0,68	88
Svītrainais kauķis <i>Curruca nisoria</i>	40,8*		-3,05*		17

Suga Species	Pārmaiņa salīdzinā- jumā ar 2005 (%) Change from 2005 (%)	Pār- maiņa salīdzini- nājumā ar 1995 (%) Change from 1995 (%)	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 2005 Mean annu- al change (%) from 2005	Vidējā ikgadējā tendence (%) no 1995 Mean annual change (%) from 1995	LLPU maršru- tu skaits Count of routes with species
Gaišais kauķis <i>Curruc curruca</i>	172,6		4,23		83
Brūnspārnu kauķis <i>Curruc communis</i>	81,3	213,4	1,42	2,4	95
Mizložņa <i>Certhia familiaris</i>	-3,7		-0,94		80
Dzilnītis <i>Sitta europaea</i>	2,5		-1,96		92
Paceplītis <i>Troglodytes troglodytes</i>	116,4		3,07		100
Mājas strazds <i>Sturnus vulgaris</i>	90,1	99,5	0,9	2,08	88
Sila strazds <i>Turdus viscivorus</i>	102,9		2,21		65
Dziedātājstrazds <i>Turdus philomelos</i>	-0,9		1,12		100
Plukšķis <i>Turdus iliacus</i>	-77		-7,5		67
Melnais mežastrazds <i>Turdus merula</i>	23,4		1,15		101
Pelēkais strazds <i>Turdus pilaris</i>	-37,9	-46,7	-3,46	0,36	77
Pelēkais mušķērājs <i>Muscicapa striata</i>	-8,7		0,41		73
Sarkanriklīte <i>Erithacus rubecula</i>	16,4		0,77		101
Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i>	-35,6	15,6	-2,6	-0,14	
Mazais mušķērājs <i>Ficedula parva</i>	172,3		0,61		66
Melnais mušķērājs <i>Ficedula hypoleuca</i>	91,3		1,02		94
Melnais erickiņš <i>Phoenicurus ochruros</i>	1603,2		6,88		40
Erickiņš <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	325,5		5,07		69
Lukstu čakstīte <i>Saxicola rubetra</i>	-40,9	-18,5	-4,89	-2,14	84
Akmeņčakstīte <i>Oenanthe oenanthe</i>	-13,3		-0,8		39
Zeltgalvītis <i>Regulus regulus</i>	45,4		1,37		81
Sārtgalvītis <i>Regulus ignicapilla</i>	707,8*****		43,85*****		23
Peļkājīte <i>Prunella modularis</i>	-36,8		-2,2		85
Mājas zvirbulis <i>Passer domesticus</i>	106,7		1,34		38
Lauku zvirbulis <i>Passer montanus</i>	19	37,3	0,49	4,31	54
Koku čipste <i>Anthus trivialis</i>	-18,6		-0,78		96
Plāvu čipste <i>Anthus pratensis</i>	-18,3	-65,6	-1,36	-1,53	64
Dzeltenā cielava <i>Motacilla flava</i>	-12,2*	-85,9	-3,31*	-8,77	21
Baltā cielava <i>Motacilla alba</i>	3,8	-44,7	-1,17	-0,94	87
Žubīte <i>Fringilla coelebs</i>	14,7		-0,07		102
Dižknābis <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	107		2,09		69
Mazais svilpis <i>Carpodacus erythrinus</i>	-22,8	-48,5	-1,84	-2,83	84
Svilpis <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	29,2		1,62		82
Zaļžubīte <i>Chloris chloris</i>	92,5	77,2	0,6	2,35	76
Kaņepītis <i>Linaria cannabina</i>	631,1	30,4	4,01	1,74	39
Egļu krustknābis <i>Loxia curvirostra</i>	41,1		4,06		34
Dadzītis <i>Carduelis carduelis</i>	157,4	-25	1,49	-1,1	60
Ģirlicis <i>Serinus serinus</i>	209,1****		11,07****		10
Ķivulis <i>Spinus spinus</i>	-42		1,95		76
Dārza stērste <i>Emberiza hortulana</i>	-92,2*	-79,2	-12,49*	-3,81	7
Dzeltenā stērste <i>Emberiza citrinella</i>	51,6	49,2	1,68	2,2	94
Niedru stērste <i>Emberiza schoeniclus</i>	211,3	176,9	4,11	3,71	43

* pārmaiņa kopš / change from 2006

** pārmaiņa kopš / change from 2007

*** pārmaiņa kopš / change from 2009

**** pārmaiņa kopš / change from 2010

***** pārmaiņa kopš / change from 2016

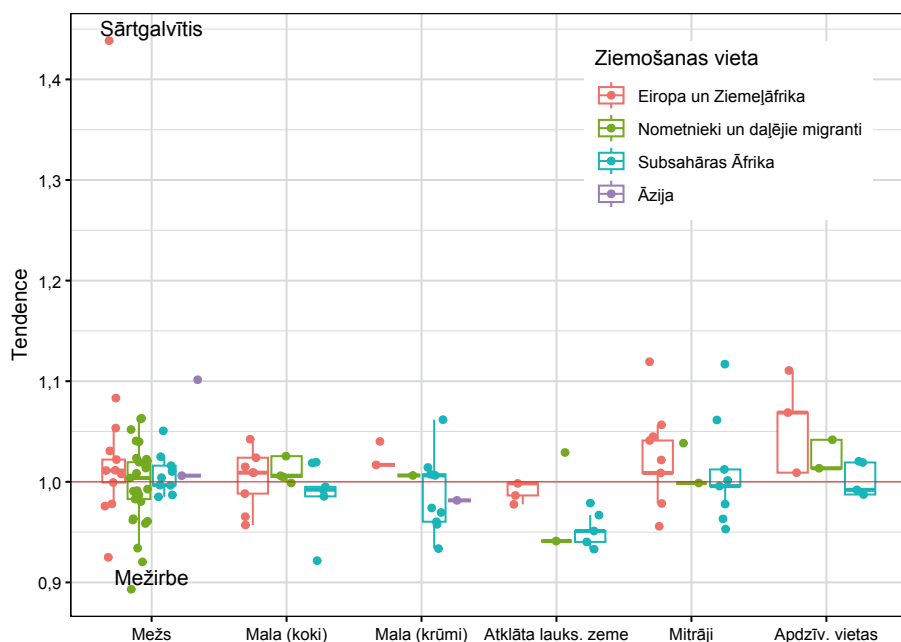
bija zaļžubītes tendences maiņa no pieaugošanas uz stabilu. No analizētajām 38 sugām neskaidra ilgtermiņa tendence bija tikai piecām, savukārt samazinājums reģistrēts astoņām, pieaugums – 11, bet stabilas bijušas 13 sugas.

Sugas, kuru skaits kopš lauku putnu uzskaites sākuma 1995. gadā samazinās, kopš iepriekšējā gada nav mainījies: parastā ūbele, grieze, peļu klijāns, brūnā čakste, upes kauķis, lukstu čakstīte, dzeltenā cielava un mazais svilpis.

Līdzdojošo putnu uzskaišu dati tiek izmantoti ne tikai ikgadējo populācijas indeksu un tendenču raksturojumu iegūšanai. Tie izmantojami arī kopējo valsts populāciju aprēķināšanai tām sugām, kurām ir pietiekami daudz datu šādu aprēķinu veikšanai. Parasti šādi aprēķini ir saistīti ar valsts ziņojumu sagatavošanu, ko paredz Putnu direktīvas 12. pants. Šajā ziņojumā visām Eiropas Savienības dalībvalstīm jāsniedz informācija par visām līdzdojošajām un daļu no caurceļojošajām un ziemojošajām sugām. Prasītā informācija ietver arī populācijas lielumu un tā pārmaiņu tendences, un tā jāsniedz ik pa sešiem gadiem. Pēdējais šāds ziņojums sagatavots 2025. gadā.

Parasto putnu sugām populāciju aprēķināšanai izmantoti 2024. gada līdzdojošo putnu uzskaišu dati, kā arī 3. Latvijas līdzdojošo putnu atlanta ietvaros veikto “atlanta uzskaišu” dati. Abās programmās uzskaites veiktas pēc identiskas metodikas, atšķirās tikai posmu skaits maršrutos. Tā kā analīze tika veikta posmu līmenī (mazākā telpiskā vienība), tas neradīja problēmas. Pavisam tika izmantoti 444 uzskaišu posmi.

Lai noskaidrotu sugas populācijas lielumu valsts mērogā, jāizveido modelis, kas apraksta katras analizētās sugas saistību ar tās vidi uzskaišu vietās. Transektu posmi, kuros uzskaites veiktas, tiek izmantoti kā paraugi attiecīgās sugas popu-

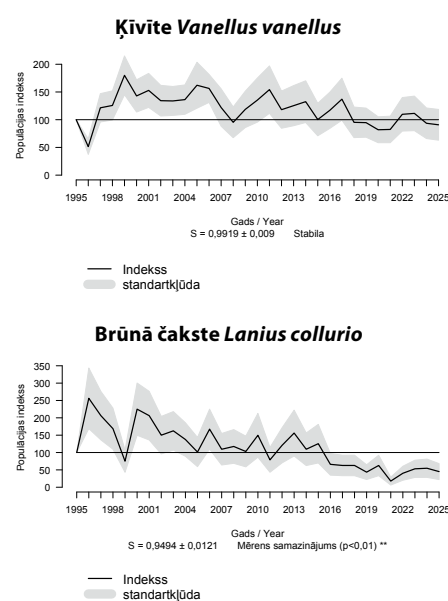

3. ATTĒLS. Visu sugu populāciju pārmaiņu tendences laika periodā no 2005. gada līdz 2025. gadam dalījumā pēc to primāri apdzīvotajām ekosistēmām un ziemošanas stratēģijas. Katrs punkts grafikā raksturo vienas sugas tendenci atbilstoši tās slīpnes vērtībai: ja tā ir lielāka nekā 1 (novietojas virs sarkanās līnijas), tā ir augoša, ja mazāka, tad dilstoša. Sugām, kuru populācijas ir stabilas, tendenci raksturojošie punkti atrodas tuvu sarkanajai līnijai. Punktu krāsa atbilst ziemošanas vietas kategorijai. “Kastītes” augšējā un apakšējā mala parāda datu apakšējo un augšējo kvartili, bet līnija “kastītes” iekšienē rāda mediānu.

FIGURE 3. Population trends for all species during 2005–2025, by primary ecosystem and wintering strategy. The trend for each species is shown as a point based on the value of its trend slope: if it is greater than 1 (above the red line), the population is growing; if smaller, the population is declining. For stable species, the dot is placed near the red line. The dot colour corresponds to the wintering site category.

lācijas lielumam attiecīgajos vides apstākļos. Tomēr, lai cik pieredzējis nebūtu uzskaiti veicējs, viņš nevar uzskaites laikā pamanīt un pierēģistrēt pilnīgi visus putnus, kas ligzdo maršruta apkārtnē. Mēs parasti pamanām tikai maršrutam tuvākos putnus (pieaugot attālumam starp novērotāju un putnu, pieaug arī varbūtība, ka tas netiks pamanīts), un arī ne visi putni, kas attiecīgajā gadā maršruta apkārtnē ligzdo, būs uzskaitāmi. Putnu, kurš uzskaites laikā nevokalizē vai nepārlido, var būt problemātiski pamanīt arī tad, ja tas atrodas pavisam netālu no novērotāja, turklāt agrākajās uzskaitēs ne visas sugas ir atgriezušās no siltajām zemēm un aizņēmušās teritorijas. Lai risinātu šo nepilnīgās konstatējamības problēmu, uzskaiti metodika paredz putnu skaitīšanu attāluma joslās un atkārtotas uzskaites ligzdošanas sezonas ietvaros, kas ļāvi aptver Latvijā raksturīgu putnu

ligzdošanas sezonu. Tādēļ modelēts tiek ne tikai ekoloģiskais process (sugas populācijas blīvuma saistība ar vides apstākļiem), bet arī novēro-

4. ATTĒLS. Dažu sugu populāciju indeksi 1995.–2025. gadā.
FIGURE 4. Population indices of selected species 1995–2025.

šanas process, ņemot vērā dažādus uzskaiti raksturojošus parametrus, kā, piemēram, uzskaites laiku (dienu kopš gada sākuma un/vai minūti pēc saullēkta) vai attāluma joslu, kurā putns uzskaites laikā pirmoreiz pamanīts. Modelēšanai izmantota t. s. vispārinātā attālumu paraugošana (*generalised distance sampling*, Kéry, Royle 2016), kas radīta tieši šāda veida datu analīzei. Analīzes rezultātā tiek iegūts modelis, kurš sastāv no trim daļām – konstatējamības daļa apraksta analizētās sugas pamanīšanas varbūtības samazināšanos, pieaugot attālumam no transekta, pieejamības daļa apraksta sugas pieejamību uzskaitē atkarībā no uzskaiti raksturojošajiem mainīgajiem, bet ekoloģiskā daļa apraksta sugas lokālās populācijas blīvumu atkarībā no vides apstākļiem. Dažādām sugām modeļos, īpaši to ekoloģiskajā daļā, tiek izmantoti dažādi mainīgie. To sākotnējā izvēle lielā mērā balstās uz zināšanām par sugas ekoloģiju, bet modelēšanas procesā tiek atsiņāti nozīmīgākie (statistiski būtiskie). Kad iegūts šāds statistisks modelis, tas tālāk tiek izmantots prognozēšanā. Visa valsts ir sadalīta tādās pašās 500×500 m šūnās, kādas izmantotas katra uzskaiti transekta posma apkārtnes raksturošanai, un katrā no tām tiek prognozēts sagaidāmais populācijas blīvums un tā kļūdas intervāls. Pārvēršot šūnu

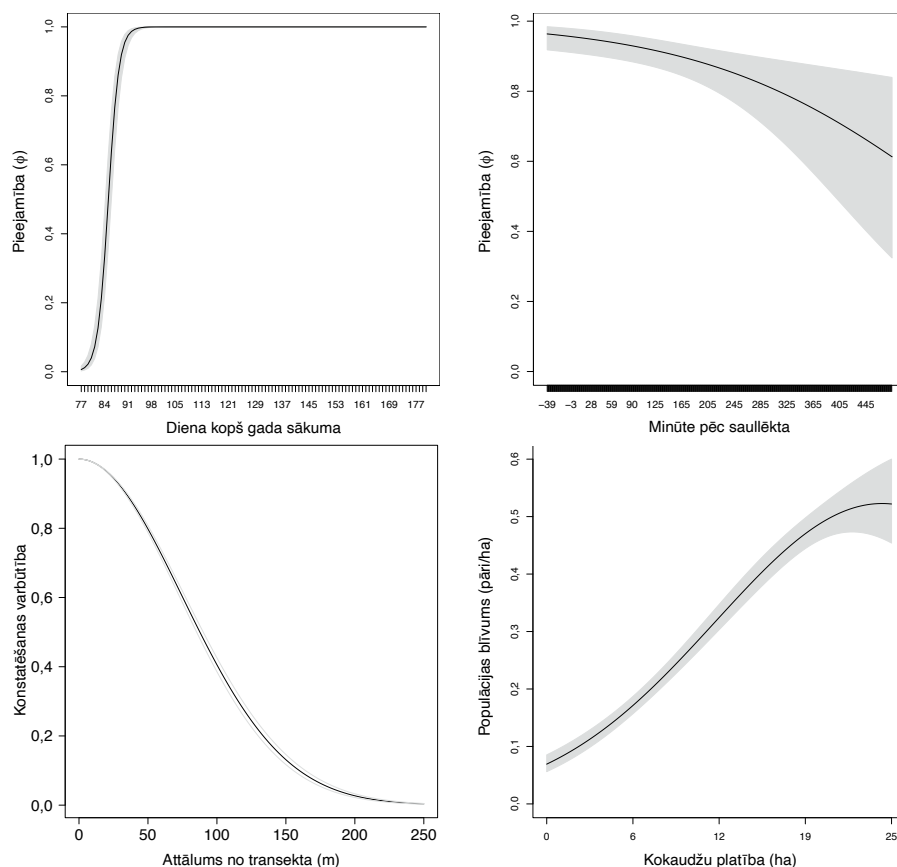
Foto: Ainārs Auniņš

ejamība būs kritusies par vairāk nekā 20 %, bet, turpinot uzskaiti vēl vēlāk, šis samazinājums būs vēl lielāks (5. attēls, augšā pa labi). Pieaugot putna atrašanās vietas attālumam no transekta līnijas, samazinās varbūtība to konstatēt. Žubītes gadījumā mēs konstatēsim apmēram 80 % no žubītēm 50 m attālumā no maršruta, bet tikai mazāk nekā 40 % no tām, kas 100 m attālumā (5. attēls, apakšā pa kreisi). Visi šie faktori jāņem vērā, lai korekti modelētu mūs interesējošo ekoloģisko procesu. Žubītes gadījumā modeļa ekoloģiskā daļa ir visai vienkārša – tai pietiek ar nelielu koku grupu, lai vieta būtu tai piemērota, tādēļ modelī izmantots tikai viens vidi raksturojošais mainīgais – kokaudžu platība šūnā. Tai pieaugot,

Melnā dzilna *Dryocopus martius* – viena no sugām, kuras pērnā gada indekss ir bijis vēsturiski zemākais, lai gan tendence vēl klasificējas kā stabila.

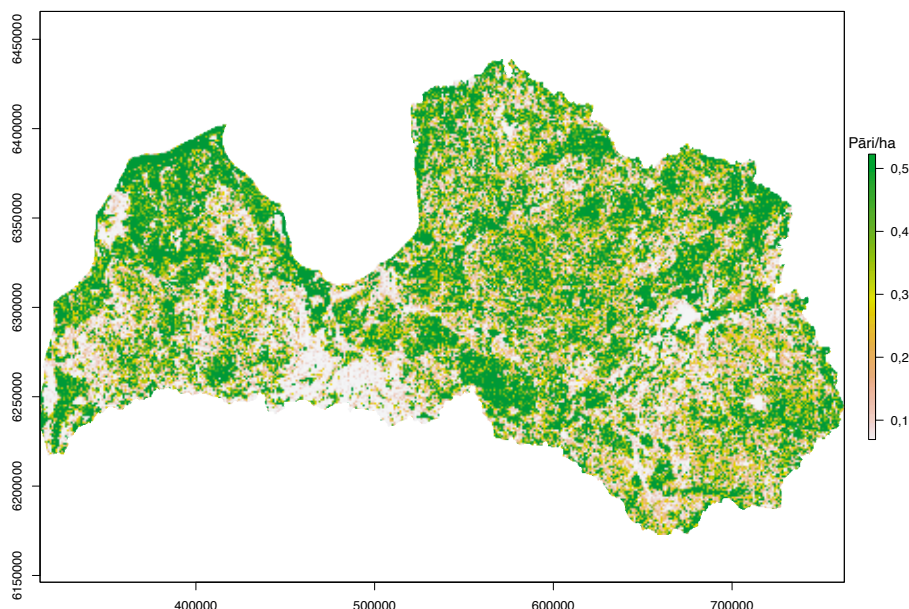
blīvuma vērtības pāru skaitā un saskaitot tās kopā, iegūst populācijas lielumu valstī, bet, attēlojot šūnu vērtības kartē, – izplatības blīvuma karti.

Lai raksturotu šādu analīzi, mēģināšu to parādīt piemērā ar žubīti. Modeļa rezultāti atspoguļoti grafiski, kur redzams, ka žubīte 2024. gada agrākajās uzskaitēs (ap 20. martu) vēl nebija pieejama uzskaitē (5. attēls, augšā pa kreisi), jo tās masveida atgriešanās vēl nebija notikusi. Tomēr drīz pēc tam tā sākās, un marta pēdējā dekādē redzam strauju pieejamības palielināšanos, kas noslēdzas aprīļa sākumā, un tās vērtība vairs nemainās. Arī diennakts laikam, kurā uzskaitē notiek, ir ietekme uz žubītes pieejamību uzskaitē. Daudzi dziedātājputni vokāli visaktīvākie ir ap saullēkta laiku, bet, saulei ceļoties augstāk, šī aktivitāte mazinās. Uzskaites rekomendēts sākt ap saullēktu, un gandrīz vienmēr uzskaišu veicēji tās tad arī sāk, tomēr visa maršruta “pieveikšana” prasa vairākas stundas. Līdz ar to posmos, kas tiek skaitīti vēlāk, dziedātājputnu vokālā aktivitāte vairs nav tāda, kāda tā bija saullēktā. Žubītes piemērā redzam, ka piecu stundu laikā tās pie-

5. ATTĒLS. Žubītes *Fringilla coelebs* 2024. gada populācijas vispārinātās attālumu paraugošanas modeļa rezultāti: pieejamība uzskaitē atkarībā no dienas kopš gada sākuma (augšā pa kreisi), pieejamība uzskaitē atkarībā no laika kopš saullēkta (augšā pa labi), konstatējamība atkarībā no attāluma (apakšā pa kreisi) un caurmēra blīvuma pārmaiņas atkarībā no kokaudžu platības 500×500 m šūnā ap uzskaišu transekta posmu (apakšā pa labi).

FIGURE 5. Results of the generalised distance sampling model of the Eurasian Chaffinch *Fringilla coelebs* population in 2024: impact of the day since start of the year (above left) and time since sunrise (above right) on the availability to survey, change in detection probability with increasing distance from the transect (bottom left) and effect of the area of tree stands to average density of the species (bottom right).

6. ATTĒLS. Žubītes *Fringilla coelebs* 2024. gada populācijas izplatības blīvuma karte.
FIGURE 6. Density distribution map of the Eurasian Chaffinch *Fringilla coelebs* population in 2024.

pieaug arī žubīšu blīvums (5. attēls, apakšā pa labi). Varam, protams, pieņemt, ka dažādos mežu tipos žubīšu blīvums ir atšķirīgs, tādēļ principā iespējams veidot sarežģītāku modeli, aprakstot blīvuma pārmaiņas atkarībā no dažādiem meža (vai citas kokaudzes) tipiem. Tomēr jāreķinās, ka šāda pieeja palielinātu nenoteiktību – katram no šiem mainīgajiem būtu sava “pelēkā zona”, turklāt plašāka nekā viena apkopojošā mainīgā gadījumā, jo katras atbildes aprakstīšanai būtu mazāks informatīvu paraugu daudzums. Tas rezultētos arī plašākā kļūdas intervālā kopējās populācijas aplēsei.

Iegūtais modelis tālāk tiek izmantots žubītes populācijas blīvuma prognozēšanai katrā 500×500 m šūnā. Attēlojot šo prognozi grafiski kartē, iegūstam telpisko žubīšu populācijas blīvuma sadalījumu (6. attēls), bet, pārvēršot blīvumus pāru skaitā un saskaitot tos kopā, iegūstam ticamāko visas valsts populācijas aplēsi – 2024. gadā Latvijā ligzdoja 1 952 705 pāri žubīšu. Kļūdas intervāls ir arī modeļa prognozēm, un to varam izmantot, lai aprēķinātu katrai šūnai pāru skaita 95 % ticamības intervāla augšējo un apakšējo robežu. Saskaitot kopā arī to vērtības, iegūstam ticamības intervālu visai valsts populācijas aplēsei – 1 803 120 līdz

2 116 905 pāru. Tas nozīmē, ka ar 95 % varbūtību 2024. gadā žubītes ligzdojošo pāru skaits bija šajās robežās. Žubītei kā ļoti bieži sastopamai sugai, kas konstatēta visos uzskaišu maršrutos un vairumā transektu posmu, šis kļūdas intervāls ir samērā šaurs un aplēse diezgan precīza. Retākām sugām kļūdas intervāli ir plašāki. Vienīgais veids, kā aplēšu precizitāti uzlabot, ir palielināt analizē izmantoto posmu skaitu, tātad – veikt uzskaites lielākā skaitā maršrutu.

Lai arī turpmāk mēs varētu sekot līdzi Latvijas putnu populāciju stāvoklim, uzskaites ir jāturpina iespējami lielākā skaitā maršrutu. Tam ir nepieciešama aktīva brīvprātīgo novērotāju, labu putnu pazinēju iesaistīšanās. Aktīvo uzskaišu maršrutu skaita palielināšana ļaus samazināt nenoteiktību (kļūdas intervālus) iegūtajiem populācijas indeksiem un populācijas lieluma aplēsēm. Tādēļ aicinu visus putnu pazinējus iesaistīties! Katram interesentam tiks piedāvāts savs maršruts, kura atrašanās vieta būs izlozēta relatīvi netālu no viņa dzīvesvietas vai citas izvēlētas vietas. Lai pieņemtos dalībai, lūdzu, sazinieties ar programmas vadītāju Ievu Mārdegu (ieva@lob.lv) vai sūtiet pieteikumu uz LOB biroju.

Literatūra

- Auniņš A. 2019. Parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2018: plukšķis izzūd, bet dzeltenā cielava atgriežas? *Putni dabā* 84: 7–13.
- Auniņš A. 2023. Parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2022: kā klājas dažādu ekosistēmu putniem? *Putni dabā* 91: 34–41.
- Auniņš A. 2025. Latvijas ligzdojošo putnu uzskaites: parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2024. *Putni dabā* 95: 26–33.
- Auniņš A., Mārdega I. 2020. Dienas putnu fona monitorings. Gala atskaite par 2020. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība.
- Auniņš A., Mārdega I. 2025. Dienas putnu valsts monitorings. Gala atskaite par 2025. gadu. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība.
- Kéry M., Royle J. A. 2016. Applied Hierarchical Modeling in Ecology: Analysis of Distribution, Abundance and Species Richness in R and BUGS, Volume 1: Prelude and Static Models. Elsevier. doi.org/10.1016/B978-0-12-801378-6.00006-0.
- PECBMS 2025. The State of Europe's Wild Birds 2025. Prague: Czech Society for Ornithology.

Summary

Latvian breeding bird survey: changes in the number of common birds over the last 20 years /Ainārs Auniņš/

Based on the breeding bird survey data, annual population indices and trends were calculated for 124 breeding bird species (Table 1) in Latvia. Since 2005, 24 species have declined, 25 have increased, and 39 have been stable. Trends for the remaining 36 species were uncertain. Among the species showing a downward trend in numbers, the Goshawk *Astur gentilis* has returned after a year's absence, and the Eurasian Gold Oriole *Oriolus oriolus* has joined the list. The most rapid population growth continues to be observed in the Common Firecrest *Regulus ignicapilla*, although its growth rate is beginning to slow down compared to the previous year.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Plēsīgo putnu fona monitoringa rezultāti pēc 2025. gada uzskaišu sezonas

ANDRIS AVOTIŅŠ,
avotins.puces@gmail.com

2025. gadā plēsīgo putnu fona monitoringa ietvaros apsekoti 35 parauglaukumi. Pēc uzskaišu sezonas, izmantojot gan TRIM, gan nepilnīgas konstatēšanas modeļus, iegūti populāciju pārmaiņu rādītāji 17 sugām. Kopš monitoringa sākuma 2014. gadā pieaugoša populācija ir konstatēta meža pūcei, mazajam ērglim, jūras ērglim, ausainajai pūcei un bikšainajam apogam, stabila – apodziņam un zvirbuļvanagam, bet dilstoša – ķīķim, niedru lijai, peļu klijānam, lauku piekūnam un bezdelīgu piekūnam. Pēdējos piecos gados negatīvas tendences konstatētas jūras ērglim, zvirbuļvanagam, bezdelīgu piekūnam, urālpūcei un bikšainajam apogam, bet pozitīvas – lauku piekūnam.

2025. gadā plēsīgo putnu fona monitoringa uzskaites parauglaukumos veikuši un datus analīzei iesnieguši: Aija Alksne, Andris Avotiņš, Agate Baumanē-Kuka, Agnese Čamane un Toms Bogatijs, Ance Priedniece, Andis Liepa, Andrejs Briedis, Andris Stipnieks, Agnese Pošiva-Bunkovska, Betija un Jānis Rubeni, Edgars Lediņš, Elza Zacmane, Ģirts Baranovskis, Guna Roze un Imants Jakovļevs, Ieva Vavilova, Imants Krūze, Inese Zepa, Irēna Mālniece, Jānis Gruduls, Jānis Jansons, Ksenija Dobržinska, Līga Inkēna, Māris Jaunzemis, Jānis Reihmanis, Maija Rozenfelde, Uldis Ļoļāns, Valdis Lukjanovs, Valdis Zariņš, Valts Jaunzemis, Vitālijs Ignatjevs, kā arī Tatjana Ignatoviča. Visiem šiem cilvēkiem vēlos teikt milzīgu paldies par viņu ieguldījumu un brīvprātīgo darbu. Ikkatra uzskaišu veicēja

iesniegtajiem datiem ir liela vērtība. Šie dati sniedz ieskatu ne tikai katrā konkrētā parauglaukumā notiekošajā, bet ļauj novērtēt plēsīgo putnu populāciju stāvokli valstī kopumā. Izsaku pateicību arī Dabas aizsardzības pārvaldei, ar kuras finansiālu atbalstu plēsīgo putnu monitoringa ir veikts kopš 2014. gada. Paldies Dabas aizsardzības pārvaldei arī par ligzdojošo putnu uzskaišu finansiālu atbalstu, kā arī to dalībniekiem par datu ievākšanu un koordinatoriem par dalīšanos ar datiem.

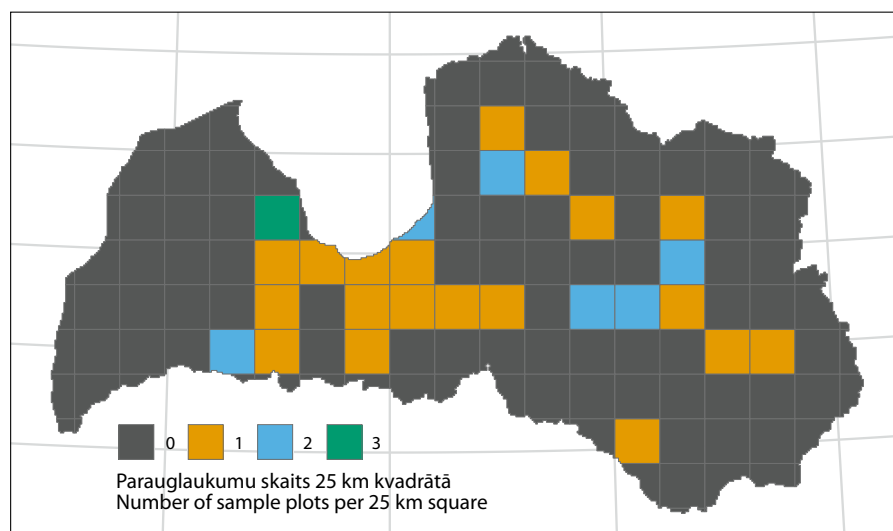
Parauglaukumu apsekotība

Šī uzskaišu sezona bija ārkārtīgi izaicinoša laikapstākļu dēļ. Neskatoties uz to, tā bija viena no ražīgākajām visā monitoringa pastāvēšanas laikā – 2025. gadā apkopoti dati par 35 parauglaukumiem. Šis ir viens no lielākajiem līdz šim saņemtās informācijas apjomiem. To sekmējusi gan jaunu dalībnieku iesaiste, kuri ir tikuši galā tiklab ar lauka darbiem, kā datu apkopošanu, gan iepriekšējo

gadu dalībnieku lielāks rūpīgums, iesniedzot analītiskai izmantošanai apkopotus datus. Diemžēl daļa no iepriekšējo gadu uzskaišu veicējiem šogad datus neiesniedza – ceram uz jūsu atgriešanos!

Pilnā monitoringa metodikā paredzētajā apjomā dienas vizuālās uzskaites ir veiktas 45 vietās 13 parauglaukumos, dienas akustiskās uzskaites ir veiktas 43 vietās 13 parauglaukumos, un nakts akustiskās uzskaites ir veiktas 87 vietās 19 parauglaukumos. Nozīmīgi, ka ievērojamā skaitā parauglaukumu ir veiktas visu metodikā paredzēto veidu uzskaites. Monitoringa programmā kopumā dienas vizuālās uzskaites ir veiktas 179 vietās, dienas akustiskās uzskaites ir veiktas 157 vietās, un nakts akustiskās uzskaites ir veiktas 214 vietās. No tām 2025. gadā pārstāvētas attiecīgi 73, 70, un 112.

Uzskaišu parauglaukumu izvietojums 2025. gadā apskatāms 1. attēlā.

1. ATTĒLS. Plēsīgo putnu monitoringa parauglaukumu izvietojums 25x25 km kvadrātos 2025. gadā.

FIGURE 1. Location of monitoring plots in 25x25 km grid, 2025.

Neskatoties uz parauglaukumu skaita pieaugumu, joprojām nepietiekami pārstāvētas ir valsts rietumu un dienvidu daļas. Tas gan nenozīmē, ka citās vietās vairs nav vietas jauniem parauglaukumiem.

Plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji (2014–2025)

Plēsīgo putnu monitoringam turpinoties jau vienpadsmito gadu (kopš 2014), iegūto populāciju pārmaiņu rādītāju kvalitāte kļūst arvien labāka. Tomēr, kā tas uzsvērts jau iepriekš (sk. Reihmanis, Avotiņš 2021; 1. tabula), šo rādītāju kvalitāte ir cieši saistīta ar sugām raksturīgo paaudžu nomaiņas laiku. Tādēļ ir svarīgi turpināt monitoringu, lai analizētais periods aptvertu vismaz vienu paaudzes nomaiņas laiku (izpildās daļai sugu), bet vēlams – vismaz trīs un turpinātos.

No visiem monitoringa laikā iegūtajiem datiem vislielāko ieguldījumu sniedz kvalitatīvi veiktas uzskaites standartpunktos. Tā kā katrā

Foto: Edgars Tropš

Bezdelīgu piekūns *Falco subbuteo*.

1. TABULA. Plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji kopš programmas sākuma (2014–2025) un pēdējo piecu gadu laikā (2021–2025). Ar “–” apzīmēti rādītāji, kuriem pēdējā gada novērojumi radījuši pārāk lielu ietekmi uz statistikas metožu priekšnosacījumiem.
TABLE 1. Population trends of birds of prey and owls from the beginning of the program in 2014 to 2025 and for the last five years (2021–2025). Indicators for which observations in the last year have had an excessive impact on the criteria of the statistical methods are marked with “–”.

Suga Species	Pārmaiņu tendence, 2014–2025 (TRIM): S±SE; klase Population trends, 2014–2025 (TRIM): S±SE; class	Pārmaiņu tendence, 2014–2025 (nepilnīgas konstatēšanas modeļi): S±SE; klase Population trends, 2014–2025 (imperfect detection models): S±SE; class	Pēdējie pieci gadi (nepilnīgas konstatēšanas modeļi): S±SE; klase Last five years (imperfect detection models): S±SE; class
Zivjērglis <i>Pandion haliaetus</i>	1,0003±0,048; neskaidra	0,9453±0,049; neskaidra	0,7022±0,149; neskaidra
Kīķis <i>Pernis apivorus</i>	0,9440±0,030; neskaidra	0,9685±0,010; mērens samazinājums	0,9220±0,041; neskaidra
Jūras ērglis <i>Haliaeetus albicilla</i>	1,0266±0,033; neskaidra	1,0590±0,011; mērens pieaugums	0,9196±0,038; mērens samazinājums
Niedru lija <i>Circus aeruginosus</i>	0,9834±0,020; neskaidra	0,9671±0,011; mērens samazinājums	0,9301±0,046; neskaidra
Plāvu lija <i>Circus pygargus</i>	1,0352±0,058; neskaidra	1,0269±0,035; neskaidra	0,8801±0,129; neskaidra
Vistu vanags <i>Astur gentilis</i>	0,9952±0,055; neskaidra	1,0383±0,050; neskaidra	0,8784±0,192; neskaidra
Zvirbulvanags <i>Accipiter nisus</i>	0,9485±0,032; neskaidra	0,9822±0,015; stabila	0,8270±0,052; straujš samazinājums
Peļu klijāns <i>Buteo buteo</i>	0,9722±0,018; neskaidra	0,9652±0,005; mērens samazinājums	0,9847±0,022; neskaidra
Mazais ērglis <i>Clanga pomarina</i>	0,9701±0,021; neskaidra	1,0419±0,011; mērens pieaugums	1,0366±0,043; neskaidra
Lauku piekūns <i>Falco tinnunculus</i>	0,8428±0,048; mērens samazinājums	0,8951±0,019; straujš samazinājums	1,2580±0,123; mērens pieaugums
Bezdelīgu piekūns <i>Falco subbuteo</i>	1,0335±0,038; neskaidra	0,9271±0,020; mērens samazinājums	0,7881±0,072; straujš samazinājums
Melnais stārķis <i>Ciconia nigra</i>	0,9120±0,053; neskaidra	–	–
Apodziņš <i>Glaucidium passerinum</i>	0,9729±0,023; neskaidra	0,9780±0,012; stabila	0,9682±0,046; neskaidra
Meža pūce <i>Strix aluco</i>	1,008±0,018; stabila	1,0162±0,005; mērens pieaugums	0,9734±0,018; neskaidra
Urālpūce <i>Strix uralensis</i>	0,9972±0,036; neskaidra	0,9752±0,015; neskaidra	0,8926±0,051; mērens samazinājums
Ausainā pūce <i>Asio otus</i>	0,9613±0,026; neskaidra	1,0210±0,009; mērens pieaugums	1,0319±0,035; neskaidra
Bikšainais apogs <i>Aegolius funereus</i>	0,8781±0,064; neskaidra	1,0428±0,016; mērens pieaugums	0,7638±0,045; straujš samazinājums

neskaidra – uncertain
stabila – stable

mērens samazinājums – moderate decline
straujš samazinājums – steep decline

mērens pieaugums – moderate increase
straujš pieaugums – steep increase

Foto: Edgars Trops

Jāuzsver, ka abu pārmaiņu rādītāju vērtības ir mazākas par 1, un tas liek domāt par kopumā populācijā notiekošiem negatīviem procesiem.

Kā sagaidāms, parauglaukumu maiņas un sugu sastopamības biežuma dēļ ar TRIM metodi pēdējos piecos gados nav iegūtas statistiski nozīmīgas populāciju pārmaiņu klasifikācijas (tādēļ to skaitliskās vērtības 1. tabulā nav attēlotas), savukārt ar nepilnīgas konstatēšanas metodi tādas šajā periodā ir iegūtas sešām sugām (1. tabula). Diemžēl piecām no tām šie rezultāti liecina par negatīvām populācijas pārmaiņām. Lai gan vairākumam plēsīgo putnu sugu šis pēdējo piecu gadu periods ir pārāk īss, lai sniegtu uzticamu informāciju, tam ir nozīme kā agrās brīdināšanas funkcijai. Uzskatāms piemērs ir bezdelīgu piekūns, kura populācijai iepriekš netika konstatētas būtiskas pārmaiņas visā monitoringa laikā, bet pēdējos piecos gados gan (Avotiņš, Reihmanis 2024). Pēdējos divos gados šīs populācijas lejupslīdes process ir bijis pietiekami ilgs, lai mainītu rādītāju arī visā monitoringa programmā kopumā (1. tabula). Diemžēl samazinājums šai sugai turpinās. Šajā kontekstā ir sagaidāmas pozitīvas pārmaiņas lauku piekūnam, tomēr saistībā ar tam raksturīgo izplatības areālu un tajā apdzīvotajiem biotopiem jābažijas par lauksaimniecības intensifikāciju (Keller *et al.* 2020).

Papildu komentārs varētu būt nepieciešams par jūras ērgli un bikšaino apogu – sugām, kurām monitoringa programmā kopumā populāciju pārmaiņas ir klasificētas kā pieaugošas, bet pēdējos gados kā sarūkošas. Bikšainajam apogam tas ir saistāms ar spēcīgām fluktuācijām no 2015. gada līdz 2019. gadam, kur 2016. un 2019. gadā populācijas bija daudzārt lielākas par pirmo – 2015. gadu, tomēr, sākot ar 2020. gadu, tās atkal ir zemākas, veidojot negatīvu tendenci pēdējos gados. Lai gan gadu indeksu vērtības šajos pēdējos gados ir fluktuējušas ap sākotnējo vērtību, tās **kopumā** ir augstākas par perioda sākumu, tādēļ visā monitoringa programmā ko-

Niedru lija *Circus aeruginosus*.

parauglaukumā ir vairāki uzskaišu punkti, tiek iegūts attiecīgi lielāks atkārtojumu skaits. Tas paaugstina rezultātu precizitāti un īsākā laikā ļauj iegūt uzticamākus rezultātus. Šīs uzskaites sniedz standartizētus datus, kas ir piemēroti analizēšanai ar atbilstošām statistikas metodēm – gan ar klasisko (TRIM) metodi, gan ar nepilnīgas konstatēšanas modeļiem. Par metožu pielietojumu un rezultātu interpretāciju detalizētāku informāciju esam snieguši iepriekšējo gadu apkopojumos (Avotiņš, Reihmanis 2016, 2017, 2018, 2019, 2023, 2024, 2025; Reihmanis, Avotiņš 2020, 2021, 2022).

Plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji pēc 2025. gada uzskaišu sezonas apkopot 1. tabulā.

Kā redzams no iegūtajiem rezultātiem, joprojām saglabājas tendence vairumam aprēķināto standartizēto uzskaišu punktu TRIM indeksiem tikt klasificētiem kā “neskaidriem”. Tas lielā mērā skaidrojams ar nelielu datu apjoma radītiem plašiem reprezentācijas rādītājiem. Neskatoties uz to, divām sugām – lauku piekūnam un meža pūcei – ir izdevies aprēķināt statistiski nozīmīgus populācijas pārmaiņu rādītājus. Diemžēl lauku

piekūnam tas uzrāda būtiski negatīvu tendenci, tomēr meža pūcei – stabilu.

Nepilnīgas konstatēšanas modeļi identificējuši statistiski nozīmīgas populācijas pārmaiņas 12 putnu sugām (1. tabula). Pēc 2025. gada uzskaišu datiem, straujš populācijas samazinājums ir konstatēts lauku piekūnam, mērens samazinājums – ķīķim, niedru lijai, peļu klijānam un bezdelīgu piekūnam, stabila populācija – zvirbulu vanagam un apodziņam, mērens pieaugums – jūras ērglim, mazajam ērglim, meža pūcei, ausainajai pūcei un bikšainajam apogam.

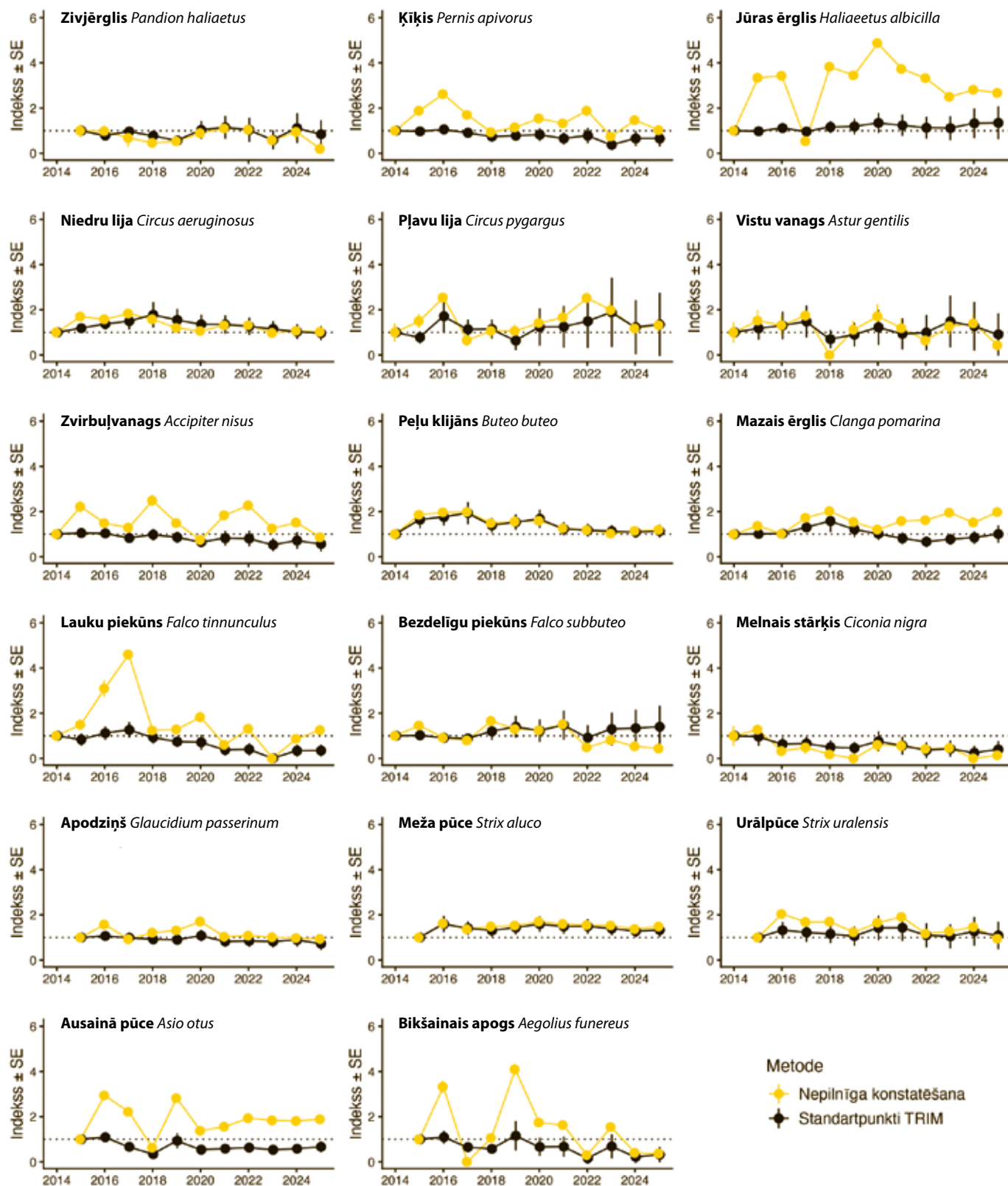
Ir pamanāmas atšķirības meža pūces populācijas pārmaiņu klasifikācijā visa monitoringa gaitā – ar TRIM metodi tās rāda stabilu populāciju, savukārt nepilnīgas konstatēšanas metodes liecina par mērenu pieaugumu. Abu metožu rādītāju vērtībām ir pavisam nelielas skaitliskās atšķirības, tādēļ konstatējama vienprātība – populācijai nav negatīvu tendenču.

Iepriekšējā gada nevienprātība par zvirbulvanagu ir zudusi – pēc TRIM metodes, šogad tendence klasificējas kā neskaidra ar plašu ticamības intervālu, bet nepilnīgas konstatēšanas metodes indicē stabilu populāciju.

pumā veidojas pozitīva populācijas tendence (2. attēls). Tiesa, bikšainā apoga populācija Latvijā nav liela un negatīvu pārmaiņu ietekmēta jau ilgstoši (Avotiņš 2019), – laika periods, ko aptver šī monitoringa programma, nav gluži “ilgtermiņš”

sugas populāciju ekoloģijas kontekstā (trīs paaudžu nomainas laiks ir apmēram 17 gadi). Turpinoties pēdējo gadu negatīvajām tendencēm, ir sagaidāma klasifikācijas nomaīņa arī monitoringa programmā kopumā, bet par to svarīgāk – populācijas

lieluma turpmāka samazināšanās arvien apgrūtina tās atjaunošanās potenciālu, piemēram, aizsardzības pasākumu ietekmē. Par laimi, bikšainais apogs ir suga, kuras jaunajiem putniem un mātītēm ir raksturīgas sezonālās migrācijas (Korpimäki,

2. ATTĒLS. Plēsīgo putnu monitoringā iegūtās populāciju relatīvo izmaiņu (indeksa) vērtības.
FIGURE 2. Yearly indices of the relative sizes of bird of prey populations based on monitoring data.

Hakkarainen 2012). Tas nozīmē, ka, ieviešot atbilstošus aizsardzības pasākumus pietiekamā apjomā – nodrošinot sugai piemērotu dzīvotņu pieejamību, tās aizpildīt Latvijā var palīdzēt citur šķīlušies putni.

Nedaudz atšķirīgs stāsts ir par jūras ērgli, kura populācija veiksmīgi atjaunojas jau kopš 20. gs. 80. gadiem, pieaugot gan izplatībai, gan populācijas lielumam (Ķerus u. c. 2021). Šajā monitoringā pēdējos gados konstatētais samazinājums vēl joprojām raksturo populāciju, kas ir apmēram divas reizes lielāka par to, kāda tika reģistrēta, monitoringu uzsākot 2014. gadā. Labākai izpratnei no plēsīgo putnu fona monitoringā iegūtajiem datiem ar katru no metodēm aprēķinātie gadu indeksi parādīti 2. attēlā.

Populāciju pārmaiņas ilgtermiņā

Kā jau iepriekš minēts, uzticamāku informāciju par izmaiņām popu-

lācijās sniedz garākas laika rindas. Vēl vairāk, īslaicīga stabilitāte vai populācijas pieaugums obligāti ne-nozīmē, ka suga nav apdraudēta vai ka tās populācija ir labā stāvoklī un pretēji. Lai labāk izprastu populācijas procesus, sekojot iepriekš aprakstītajai pieejai (Avotiņš, Reihmanis 2023; Reihmanis, Avotiņš 2020), esam sagatavojuši populāciju izmaiņu raksturojumus, apvienojot šī monitoringa datus ar ligzdojošo putnu uzskaišu datiem (3. attēls) un individuālu pūču pētnieku uzskaišu rezultātiem (4. attēls).

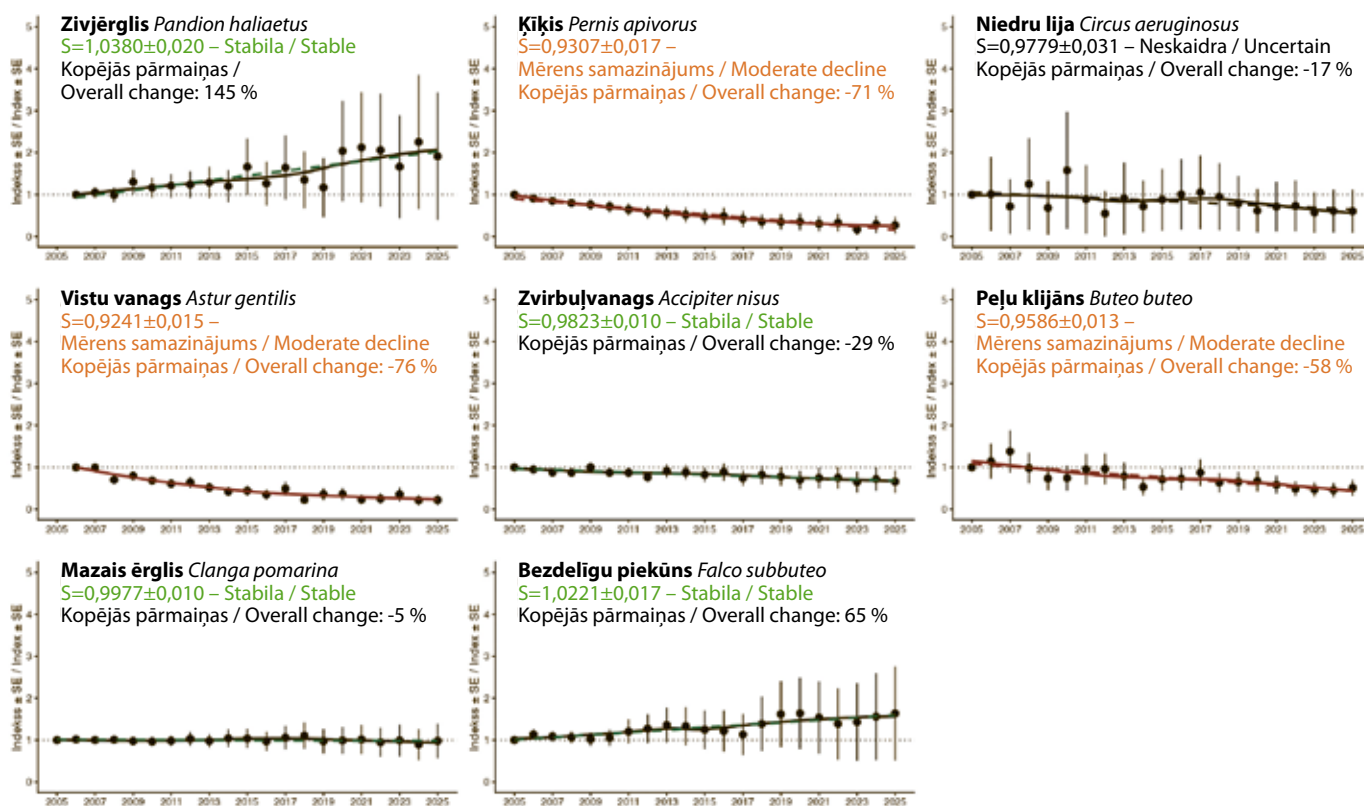
Šos attēlus salīdzinot ar rezultātiem 1. tabulā, iespējams labāk saprast, kurām sugām populācijas lieluma pārmaiņas ir ilgāka skaita pārmaiņu perioda turpinājums, piemēram, ķīķim un peļu klijānam, un kurām tās ir pēdējā laika norises, piemēram, niedru lijai un bezdelīgu piekūnam. Vēl vairāk, iespējams novērtēt pēdējo gadu notikumus plašākā kontekstā, piemēram, bīdīšanā apoga populācijas straujais

pieaugums monitoringa ietvaros ir bijusi tikai fluktuācija noplicinātā populācijā.

Monitoringā iegūtās informācijas nenoteiktības samazināšana

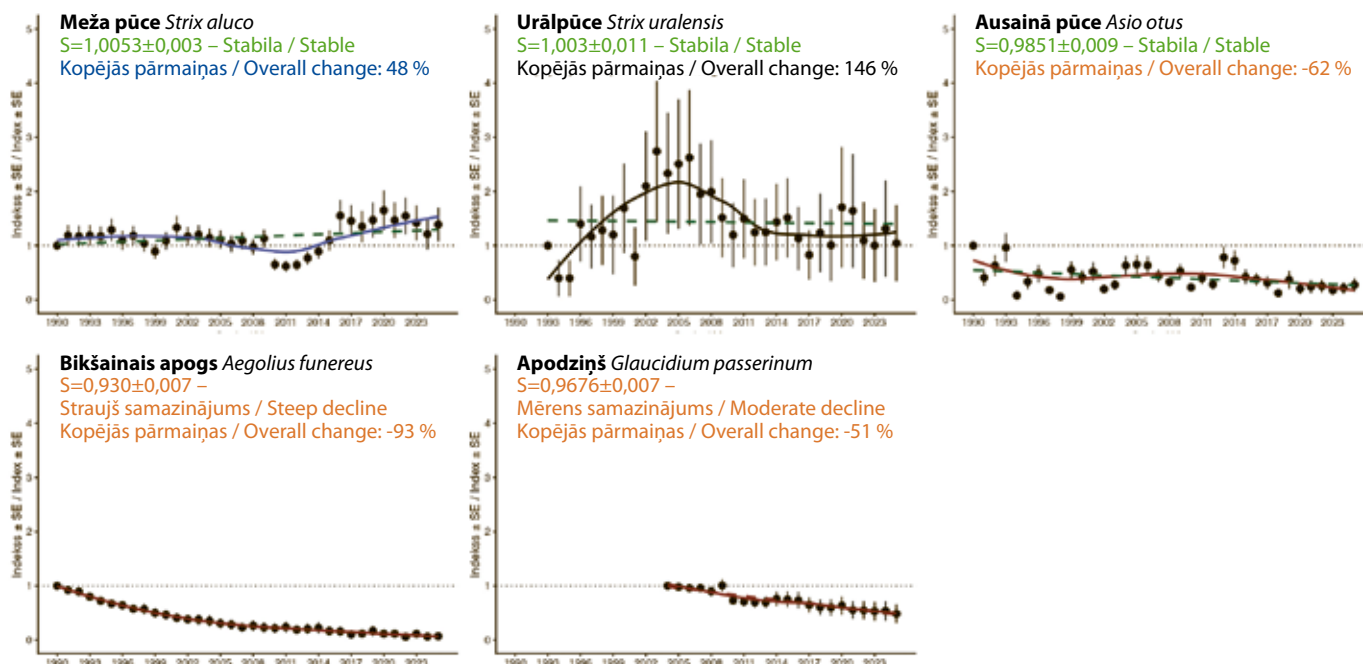
Jebkura monitoringa sniegtās informācijas precizitāte pieaug līdz ar lielāku (metodiski korekti iegūtu un uzticamu) datu apjomu. Šajā gadījumā nozīmīgi ir uzskaišu veicēji – cilvēki, kas pietiekami labi pazīst putnus un ir gatavi veikt uzskaites, ievērojot metodiku, daudzus gadus pēc kārtas vienās un tajās pašās vietās.

Nenoliedzami, svarīgi ir nodrošināt reprezentativitāti valstij, īstenojot uzskaites vietās, kas vienmērīgi pārklāj visu valsts teritoriju, tomēr tas ne vienmēr ir iespējams, jo ir saistīts ar potenciālo uzskaišu veicēju dzīvesvietu. Tādēļ liela nozīme ir pēc iespējas dažādākām vietām, kurās uzskaites tiek veiktas daudzu gadu garumā.

3. ATTĒLS. Dienas plēsīgo putnu relatīvo populācijas izmaiņu (indeksa) vērtības, apvienojot ligzdojošo putnu monitoringa un plēsīgo putnu monitoringa datus. Multiplikatīvais pārmaiņu rādītājs parādīts ar raustīto līniju (sk. S vērtību), lokāli svērtais rādītājs – ar nepārtraukto līniju (sk. kopējās pārmaiņas).

FIGURE 3. Yearly indices of the relative sizes of bird of prey populations after combination with Breeding Bird Census data. The multiplicative trend is shown as a dashed line (see also S value), while the loess is shown as a dashed line (see also overall change).

4. ATTĒLS. Nakts plēsīgo putnu un apodziņa relatīvo populācijas izmaiņu (indeksa) vērtības, apvienojot plēsīgo putnu monitoringa un individuālu pūču pētnieku sistemātiski iegūtos datus. Multiplikatīvais pārmaiņu rādītājs parādīts ar raustīto līniju (sk. S vērtību), lokāli svērtais rādītājs – ar nepārtraukto līniju (sk. kopējās pārmaiņas).

FIGURE 4. Yearly indices of the relative sizes of owl populations after combination with individual owl researchers' data. The multiplicative trend is shown as a dashed line (see also S value), while the loess is shown as a dashed line (see also overall change).

Visus potenciālos interesentus, kas būtu gatavi savas dzīvesvietas tuvumā veikt sistemātiskas plēsīgo putnu uzskaites, tā sniedzot ieguldījumu dabas aizsardzības politikas veidošanā, aicinām sazināties ar šī raksta autoru (kontakta informācija raksta sākumā).

Literatūra

- Avotiņš jun. A. 2019. Apodziņa *Glaucidium passerinum*, bikšainā apoga *Aegolius funereus*, meža pūces *Strix aluco*, urālpūces *Strix uralensis*, ausainās pūces *Asio otus* un ūpja *Bubo bubo* aizsardzības plāns. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība.
- Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2016. Ligzdojošo plēsīgo putnu fona monitorings 2014–2015. *Putni dabā* 73: 16–18.
- Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2017. Ligzdojošo plēsīgo putnu fona monitorings 2016. gadā. *Putni dabā* 77: 15–18.
- Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2018. Noslēgusies ceturrtā plēsīgo putnu monitoringa sezona. *Putni dabā* 81: 18–20.
- Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2019. Plēsīgo putnu monitoringā iegūtas ziņas par 18 sugu populācijas pārmaiņu rādītājiem. *Putni dabā* 84: 14–17.
- Avotiņš A., Reihmanis J. 2023. Plēsīgo putnu skaita dinamika Latvijā – rezultāti pēc 2022. gada monitoringa sezonas.

Putni dabā 91: 42–46.

- Avotiņš A., Reihmanis J. 2024. Plēsīgo putnu monitoringa rezultāti pēc 2023. gada: jo dziļāk mežā, jo sliktāk klājas, ja vien barošanās nav saistīta ar ūdeņiem. *Putni dabā* 93: 22–27.
- Avotiņš A., Reihmanis J. 2025. Plēsīgo putnu fona monitoringa rezultāti pēc 2024. gada uzskaišu sezonas. *Putni dabā* 95: 34–39.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G., Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. Barcelona: European Bird Census Council & Lynx Edicions.
- Korpiamäki E., Hakkarainen H. 2012. The boreal owl: ecology, behaviour, and conservation of a forest-dwelling predator. Cambridge University Press.
- Ķerus V., Dekants A., Auniņš A., Mārdega I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība.
- Reihmanis J., Avotiņš jun. A. 2020. Plēsīgo putnu monitorings 2019. gadā. *Putni dabā* 87: 12–16.
- Reihmanis J., Avotiņš jun. A. 2021. Plēsīgo putnu monitorings 2020. gadā. *Putni dabā* 89: 29–33.
- Reihmanis J., Avotiņš jun. A. 2022. Kā klājas tiem, kas barības ķēdes augšgalā? Atbildes, ko sniedz plēsīgo putnu monitorings. *Putni dabā* 90: 40–43.

Summary

Results of the monitoring of birds of prey and owls after the season of 2024 /Andris Avotiņš/

In 2025, 35 sample plots were surveyed. Following the monitoring season, population change indicators for 17 species were obtained using TRIM and imperfect detection models. Since monitoring began in 2014, the populations of the Tawny Owl *Strix aluco*, the Lesser-spotted Eagle *Clanga pomarina*, the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*, the Long-eared Owl *Asio otus* and the Tengmalm's Owl *Aegolius funereus* have increased; the populations of the Pygmy Owl *Glaucidium passerinum* and the Sparrowhawk *Accipiter nisus* have remained stable; and the populations of the Honey Buzzard *Pernis apivorus*, the Marsh Harrier *Circus aeruginosus*, the Common Buzzard *Buteo buteo*, the Common Kestrel *Falco tinnunculus* and the Hobby *Falco subbuteo* have declined. Negative trends have been observed over the last five years for the White-tailed Eagle, the Sparrowhawk, the Hobby and the Ural Owl *Strix uralensis*, while positive trends have been observed for the Kestrel.

Dabas aizsardzības pārvalde

Naktsputnu monitorings lauksaimniecības zemēs

OSKARS KEIŠS,
oskars.keiss@lu.lv

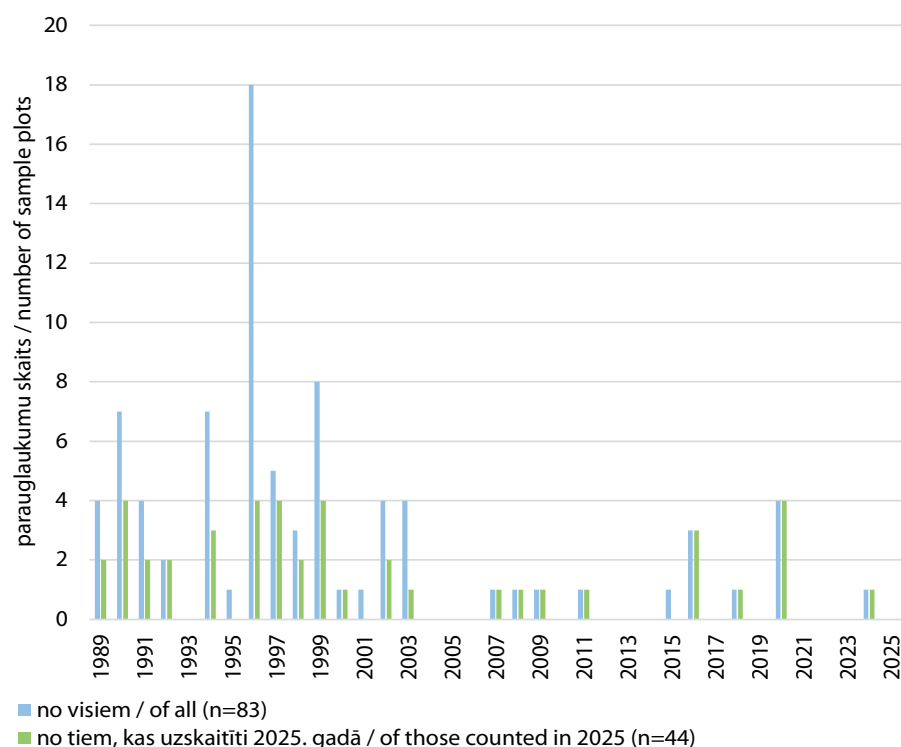
Šis ir kārtējais pārskats par naktsputnu monitoringu lauksaimniecības zemēs Latvijā. Kopš pirmā pārskata 1997. gadā pārskati ir publicēti regulāri (pilnu pārskatu bibliogrāfiju sk. Keišs 2025b).

Putnu monitorings kā informācijas avots putnu un to dzīvotņu aizsardzībai ir ļoti aktuāls, vismaz Eiropā noteikti. 2025. gada aprīļa sākumā Rīgā notika Eiropas Putnu uzskaišu padomes (*European Bird Census Council* – EBCC) kārtējā konference – nu jau 23. reizi, bet pirmo reizi Latvijā (Keišs 2025a). Pirmā šāda konference notika 1969. gadā Ammarnēsā, Zviedrijā, un tās rakstus izdeva Lundas Universitāte (Svensson 1970). Latvijas ornitologi vienmēr bijuši aktīvi putnu monitoringā. Mūsu valstī vienā no pirmajām Austrumeiropā tika izdots ligzdojošo putnu atlants (Priednieks, Strazds u. c. 1989). Igaunijā datus putnu atlantam sāka ievākt agrāk, taču grāmatu publicēja vēlāk (Renno 1993). Savukārt EBCC konference Igaunijā – Pērnavā notika jau 1995. gadā (Keišs, Priednieks 1995). Šajās konferencēs analizētos datus teju visus ir ievākuši brīvprātīgie putnu novērotāji, kas veikuši uzskaites pēc noteiktas metodikas. Tie ir augsti kvalificēti amatieri, kas izcili spēj noteikt putnu sugas gan pēc izskata, gan balss. Novērotāju putnu noteikšanas spēju celšana un novērtēšana vienmēr ir bijusi svarīga, tādēļ ir izstrādāti daudzi palīgriki, piemēram, Norvēģijas *Nord* Universitātes putnu noteikšanas eksāmens tīmeklī; tā mācīšanās efektivitāte novērtēta arī Latvijas amatieriem (Husby *et al.* 2025). Otra svarīgākā lieta putnu monitoringā ir uzskaites, ievērojot noteiktas metodes. Strukturētas uzskaites ar iepriekš

noteiktām metodēm dod daudz precīzāku (un arī augstāku) bioloģiskās daudzveidības vērtējumu nekā nejauši novērojumu dati (Callaghan *et al.* 2018). Nestrukturēti amatieru ievākti dati var būt noderīgi kādas konkrētas sugas pētījumos (piemēram, sk. Jäckel *et al.* 2023), bet nav izmantojami daudzu gadu populāciju pārmaiņu novērtēšanā tieši nestandartizētās datu ievākšanas dēļ.

Pēc monitoringa datu analīzes nākamais solis ir putnu aizsardzības nodrošināšana, lai to populācijas nesaruktu un atjaunotos. Daži pētījumi parādījuši, ka zemes pamešana bez apsaimniekošanas – atmatā ietekmē tikai augu, bet ne dzīvnieku – kukaiņu un putnu daudzveidību (Elliott

et al. 2023), tomēr nerisina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas problēmu, jo invazīvās sugas nereti pārņem šādas teritorijas (Lenda *et al.* 2025). Tas nav izdevīgi arī griezei, jo bez apsaimniekošanas – ekstenzīvas pļaušanas vēlu sezonā pamestās lauksaimniecības zemes griezei kļūst nepiemērotas aizaugšanas dēļ (Keišs 2006). Pie tam jāpiebilst, ka noganišana NAV vēlams apsaimniekošanas veids griezei, jo veģetācijas augstums ganībās griezei ir nepietiekams un griezes no ganībām izvairās (Keišs 2006). Lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, apsaimniekošanas režīmiem dažādās vietās jābūt dažādiem, jo dažām sugām vēlams ir tikai vēla pļaušana, bet citām – noganišana (Shipley *et al.* 2024).

1. ATTĒLS. Pirmais uzskaišu gads naktsputnu uzskaišu parauglaukumos Latvijā tajos parauglaukumos, kur uzskaites veiktas vismaz divus gadus.

FIGURE 1. The first year of nocturnal bird counts in sample plots in Latvia in those sample plots where counts have been carried out for at least two years.

Materiāls un metodes

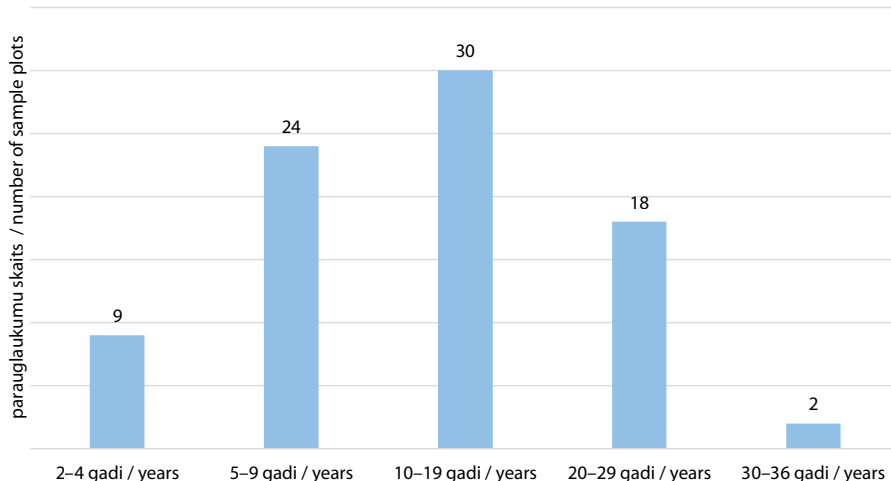
Parauglaukumi. Kopš griezes monitoringa sākšanas 1989. gadā analizējami dati – par vismaz divām uzskaišu sezonām – ir no 83 parauglaukumiem. Lielākā daļa no tiem – 69 parauglaukumi – ir iekārtota pirms 2006. gada (1. attēls). Visvairāk jaunu parauglaukumu iekārtots 1996. gadā, kad Latvijā tika veikts griežu populācijas skaita novērtēšanas pētījums, ko finansēja Lielbritānijas karaliskā putnu aizsardzības biedrība – RSPB (Keihs 1997). No 1996. gadā iekārtotajiem parauglaukumiem, kas aptvēra 10×10 km platību, vēlāk tika izvēlēta mazāka daļa, ko iespējams katru sezonu izpētīt ar brīvprātīgo spēkiem. Tādas uzskaites turpinājās 18 no 20 iekārtotajiem parauglaukumiem (1. attēls). Vienā parauglaukumā uzskaites veiktas, sākot no diviem līdz 36 gadiem (2. attēls; vidējais aritmētiskais 13,3; standartklūda 0,87; n=83).

Naktsputnu uzskaites metodes.

Naktsputnu monitorings veikts pēc vienām un tām pašām metodēm, pēc kādām ir ievākti dati visu pētījuma periodu kopš 2006. gada (Keihs 2006; Keihs 2025b). Šīs metodes apraksts ir pieejams arī tīmeklī: www.lob.lv/wp-content/uploads/2021/03/Naktsputnu_uzskaisu_metodika.pdf.

Uzskaišu datu analīze. Pirms indeksa aprēķināšanas, ja attiecīgajā gadā bija notikušas divas uzskaites un uzskaišu dati attēloti kartē, griezi tika aprēķināts teritoriju skaits – ja attālums starp novērotajiem tēviņiem pirmajā un otrajā uzskaitē pārsniedza 250 m, tie tika uzskatīti par diviem dažādiem putniem, ja tuvāk – par vienu un to pašu putnu. Ja uzskaišu dati nebija attēloti kartē, indeksa aprēķinam izmantoja uzskaiti ar lielāko griežu skaitu. Ja bija notikusi tikai viena uzskaitē, izmantoja šīs uzskaites datus. Citām sugām teritorijas tika noteiktas subjektīvi, ja bija pieejami divu uzskaišu dati kartē.

Tā kā uzskaites dažādos parauglaukumos tika veiktas ar neregulāriem pārtraukumiem, tika pielietota monitoringa datu apstrādes programmas

2. ATTĒLS. Uzskaišu ilgums naktsputnu uzskaišu parauglaukumos Latvijā tajos parauglaukumos, kur uzskaites veiktas vismaz divus gadus laikā no 1989. gada līdz 2025. gadam.

FIGURE 2. Duration of nocturnal bird counts in sample plots in Latvia in those sample plots where counts have been carried out for at least two years between 1989 and 2025.

TRIM (*TR*ends and *I*ndices for *M*onitoring data) 3. versija (Pannekoek, van Strien 2001), lai izvērtētu griežu populācijas skaita attīstības tendences un novērtētu parauglaukumos notikušās biotopu izmaiņas. Nīderlandes Statistikas biroja zinātnieki ir radījuši šo programmu tieši putnu monitoringa datu apstrādei, tās lietošanu iesaka Eiropas Putnu uzskaišu padome, un tā tiek plaši pielietota Eiropā (Gregory *et al.* 2019).

Naktsputnu uzskaites 2025. gadā

Naktsputnu uzskaites Latvijā 2025. gadā ir veiktas 44 parauglaukumos. Sešos no 44 parauglaukumiem uzskaitītas tikai griezes, bet vēl vienā – tikai griezes, paipalas un lakstīgalas un vēl vienā – tikai griezes un paipalas. Atlikušajos 36 maršrutos teorētiski reģistrētas visas dzirdamās sugas, taču tas atkarīgs no brīvprātīgo novērotāju kvalifikācijas, un ir redzams, ka maršrutos, kuros nav konstatētas dažas parastās sugas, tās, visticamāk, nav atpazītas.

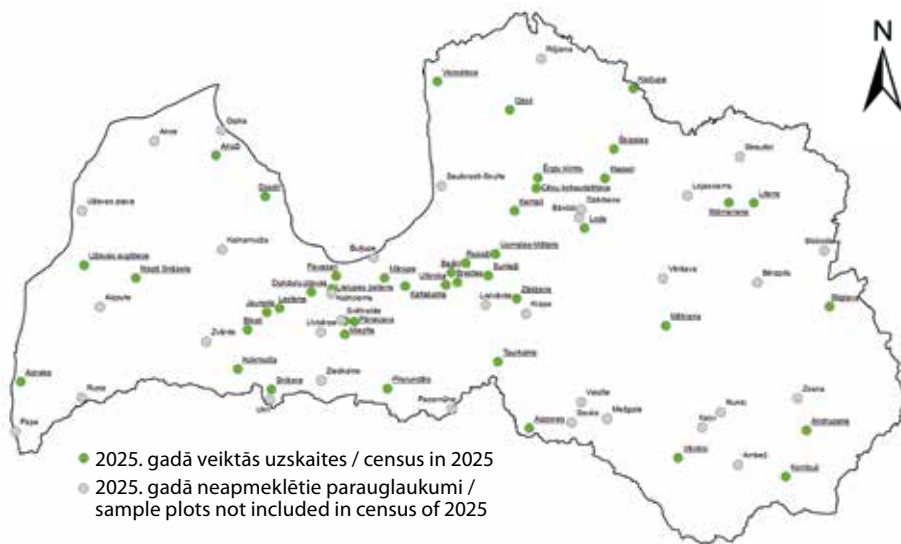
Kopā 44 parauglaukumos reģistrētas 38 putnu sugas, no kurām apmēram 15–20 uzskatāmas par naktsputniem. 12 putnu sugas konstatētas 10 vai vairākos parauglaukumos – grieze (41 parauglaukumā no 44 parauglaukumiem), kārklu ļauķis (25 no 36), purva ļauķis (24 no 36), lakstīgala (22

no 38), ceru ļauķis un meža pūce (19 no 36), upes ļauķis un krūmu ļauķis (17 no 36), sloka (15 no 36), ausainā pūce un vakarlēpis (11 no 36), paipala (10 no 37). Pārējās sugas novērotas deviņos un mazāk parauglaukumos, t. sk. 15 sugas reģistrētas tikai vienā parauglaukumā, daļa no tām nav tipiski naktsputni un novēroti tikai sagādīšanās dēļ. Dati par griežiem ir ievākti kopš 1989. gada ligzdošanas sezonas. Kopā šo gadu laikā ir pieejami vismaz divu gadu dati par 83 parauglaukumiem Latvijā no 1989. gada līdz 2025. gadam (3. attēls).

Populāciju skaita tendences tika aprēķinātas laika periodam no 2006. gada līdz 2025. gadam (1. tabula). Datu trūkuma dēļ ormanītim un niedru strazdam tendence ir neskaidra. Mērens samazinājums kopš 2006. gada novērojams upes ļauķim, griezei un lakstīgalai, bet straujš samazinājums – kārklu ļauķim. Stabila tendence ir ceru ļauķim, purva ļauķim, paipalai un meža pūcei. Mērens pieaugums: slokai, bet krūmu ļauķim – straujš pieaugums (1. tabula).

Diskusija

Sīkāks apskats par katru pētīto sugu (1. tabula) atrodams iepriekšējā publicētajā pārskatā par šo monitoringu (Keihs 2025b). Pēdējās desmitgades tendences Latvijas lauku ainavas putniem nav bijušas labvēlīgas. Galvenokārt to ietekmējusi cilvēku

3. ATTĒLS. Griezū uzskaišu parauglaukumi Latvijā.

FIGURE 3. Corncrake census plots in Latvia.

populācijas dzīvesveida maiņa (piemēram, sk. Jaszczak *et al.* 2018) tā saucamajā attīstītajā pasaulē, tai skaitā Latvijā. Sugām, kas nekoncentrējas specifiskos biotopos (piemēram, niedrājos), šādas ainavas pārmaiņas nenovēršami nāk par sliktu, jo tik lielas aizsargājamās teritorijas nav iespējams izveidot, bet ir jāveido labvēlīgs apsaimniekošanas veids visā ainavā, taču tam ir daudz pretrinieku (piemēram, intensīvie lauksaimnieki un visi slinkie pilsētu iedzīvotāji, kas kāro lētu pārtiku).

Svarīgākais ikvienā monitoringa pētījumā ir nemainīgas metodes un reprezentatīvs (pietiekami liels un

vienmērīgi izvietots) parauglaukumu tīkls. To iespējams realizēt tikai ar mērķtiecīgu amatieru palīdzību (Greenwood 2007). Līdz šim naktsputnu monitoringā lauksaimniecības zemēs Latvijā šis kritērijs ir izpildīts apmierinoši. Bet tas nozīmē, ka var labāk – ja lasītājs, kas lasa šo rakstu, nebaidās nakti veikt garas pastaigas un iemācīties vismaz griezes balsi, aicināties sazināties ar mani – šī raksta autoru, it īpaši, ja savu parauglaukumu var izvietot lielajos tukšajos laukumos 3. attēlā redzamajā Latvijas kartē.

Pateicības

2025. gadā naktsputnus ir uzskaitījuši šie brīvprātīgie novērotāji, un par

to viņiem vislielākā pateicība: Agnese Balandiņa, Agate Baumanekuka, Aija Bensone, Andrejs Briedis, Imants Brusbārdis, Reinis Brusbārdis, Toms Endziņš, Agnese Gaile, Anna Gintere, Arnis Ginters, Elīna Immure, Dāvis Valters Immurs, Māris Jaunzemis, Valts Jaunzemis, Inese Kaminska, Elvijs Kantāns, Renāte Kaupuža, Arturs Kaupužs, Elīze Keiša, Oskars Keišs, Andris Klepers, Toms Kohs, Ilze Kukāre, Normunds Kukārs, Viesturs Ķerus, Imants Lapinskis, Edgars Laucis, Edgars Leidiņš, Ārija Ločmele, Jānis Ločmelis, Sintija Martinsone, Aivars Meinards, Iriša Mukāne, Dainis Nāburgs, Mārtiņš Platacis, Ainis Platais, Anete Pošiva-Bunkovska, Ance Priedniece, Kārlis Sīlis, Andris Stipnieks, Matīss Stunda, Oļģerts Tiliks, Aivis Tjagunovičs, Mārtiņš Vaišļa, Juris Vīgulis, Arnis Zacmanis, Ieva Zakrepska un Aija Zāgmane.

Šo pētījumu 2014.–2025. gadā finansēja Dabas aizsardzības pārvalde, bet 2012.–2013. gadā Zemkopības ministrija. Griezes un naktsputnu monitoringu periodā no 1989. gada līdz 2011. gadam ir finansējuši dažādi avoti. Līdz 1995. gadam, no 1997. gada līdz 2002. gadam, kā arī 2010. un 2011. gadā monitorings nesaņēma nekādu finansiālu atbalstu, tam tika izmantoti pašu novērotāju un koordinatoru personīgie līdzekļi.

1. TABULA. Naktsputnu populāciju indeksa izmaiņu tendences Latvijā (2006–2025; griezei izmaiņu tendences aprēķinātas arī periodam no 1989. gada līdz 2025. gadam).

TABLE 1. Changing trends in the nocturnal bird population index in Latvia, 2006–2025 (changing trends for Corncrake are calculated for 1989–2025 as well).

Suga Species	Tendence, S Change index	Standartklūda, SE Standard error	Aprēķinam izmantoto parauglaukumu skaits, n Number of sample plots	Tendences raksturojums Trend	Statistiskā būtiskuma līmenis, p p-value
1. Kārķu kauķis <i>Locustella naevia</i>	0,9360	0,0052	54	straujš samazinājums	<0,01
2. Upes kauķis <i>Locustella fluviatilis</i>	0,9520	0,0067	50	mērens samazinājums	<0,01
3. Grieze <i>Crex crex</i> 2006–2025	0,9645	0,0030	69	mērens samazinājums	<0,01
4. Niedru strazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0,9767	0,0146	30	neskaidra	–
5. Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i>	0,9834	0,0056	57	mērens samazinājums	<0,01
6. Ceru kauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	0,9941	0,0080	46	stabila	–
7. Purva kauķis <i>Acrocephalus palustris</i>	0,9931	0,0054	54	stabila	–
8. Paipala <i>Coturnix coturnix</i>	0,9954	0,0113	39	stabila	–
Grieze <i>Crex crex</i> 1989–2025	0,9987	0,0026	83	stabila	–
9. Ormanītis <i>Porzana porzana</i>	1,0120	0,0261	23	neskaidra	–
10. Meža pūce <i>Strix aluco</i>	1,0207	0,0123	37	stabila	–
11. Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	1,0591	0,0153	36	mērens pieaugums	<0,01
12. Krūmu kauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>	1,0095	0,0152	45	straujš pieaugums	<0,01

straujš samazinājums – steep decline
mērens samazinājums – moderate decline

stabila – stable
neskaidra – uncertain

mērens pieaugums – moderate increase
straujš pieaugums – steep increase

Literatūra

- Callaghan C. T., Martin J. M., Major R. E., Kingsford R. T. 2018. Avian monitoring – comparing structured and unstructured citizen science. *Wildlife Research* 45 (2): 176–184.
- Elliott T., Thompson A., Klein A. M., Albert C., Eisenhauer N., Jansen F., Schneider A., Sommer M., Straka T., Settele J., Sporbert M. 2023. Abandoning grassland management negatively influences plant but not bird or insect biodiversity in Europe. *Conservation Science and Practice* 5 (10): e13008.
- Gregory R. D., Škorpiłova J., Voříšek P., Butler S. 2019. An analysis of trends, uncertainty and species selection shows contrasting trends of widespread forest and farmland birds in Europe. *Ecological Indicators* 103: 676–687.
- Greenwood J. J. 2007. Citizens, science and bird conservation. *Journal of Ornithology* 148 (S1): S77–S124.
- Husby M., Fiskum T. A., Belchev B., Bino T., Hristov I., Keišs O., Kuzyo H., Samotskaya V., Šćiban M., Šoštarić I. 2025. Effective learning and testing of bird identification skills. *Journal of Biological Education* 59 (4): 692–711.
- Jaszcak A., Kristianova K., Vaznonienė G., Žukovskis J. 2018. Phenomenon of abandoned villages and its impact on transformation of rural landscapes. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 40 (4): 467–480.
- Jäckel D., Mortega K. G., Darwin S., Brockmeyer U., Sturm U., Lasseck M., Moczek N., Lehmann G. U. Voigt-Heucke S. L. 2023. Community engagement and data quality: best practices and lessons learned from a citizen science project on birdsong. *Journal of Ornithology* 164 (1): 233–244.
- Keišs O. 1997. Griezū uzskaišu rezultāti Latvijā 1989.–1995. gadā. *Putni dabā* 7.1: 11–21.
- Keišs O. 2006. Lauksaimniecības pārmaiņu ietekme uz griežu *Crex crex* (L.) populāciju Latvijā: skaita dinamika, biotopu izvēle un populācijas struktūra. Disertācija. Latvijas Universitāte, 100 lpp.
- Keišs O. 2025a. EBCC 23. konference Rīgā “Bird Numbers 2025: Synergies in monitoring for conservation”. *Putni dabā* 96: 2–3.
- Keišs O. 2025b. Naktspatnu monitorings lauksaimniecības zemēs 2024. gadā. *Putni dabā* 96: 15–21.
- Keišs O., Priednieks J. 1995. XIII Eiropas putnu uzskaišu padomes sanāksme un konference – “Monitorings putnu

Foto: Edgars Smislovs

Grieze *Crex crex*.

- aizsardzībai”, Pērnavā, Igaunijā 25.–30.09.1995. *Putni dabā* 5.2: 116–117.
- Lenda M., Skórka P., Kotowska D., Chuda K., Guo X. L., Moroń D., Possingham H. P., Knops J. M. 2025. Biological invasions limit the effectiveness of land abandonment as a conservation strategy. *Landscape Ecology* 40 (12): 235.
- Pannekoek J., van Strien A. J. 2001. TRIM3 manual: TRENDS and Indices for Monitoring data. Research paper No: 0102. Voorburg: Statistics Netherlands, 58 pp.
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants 1980–1984. Rīga: Zinātne.
- Renno O. 1993. Eesti linnuatlas: Eesti haudelindude levikuatlas. Tallinn: Valgus.
- Shipley J. R., Frei E. R., Bergamini A., Boch S., Schulz T., Ginzler C., Barandun M., Bebi P., Bolliger J., Bollmann K., Delpouve N. 2024. Agricultural practices and biodiversity: Conservation policies for semi-natural grasslands in Europe. *Current Biology* 34 (16): R753–R761.
- Svensson S. (ed.). 1970. Bird Census Work and Environmental Symposium. Ammarnäs, Sweden; 27–29 June 1969. *Bulletin from the Ecological Research Committee* 9. Sweden: Lund University.

Summary

The monitoring of nocturnal birds on agricultural land in 2025 /Oskars Keišs/

The nocturnal bird census in 2025 was done by volunteers in 44 plots, the results are presented in Table 1. Population trends were calculated for the period of time from 2006 to 2025 (Table 1). Due to a lack of data, the trends for the Spotted Crake *Porzana porzana* and the Great Reed-warbler *Acrocephalus arundinaceus* are unclear. A moderate decline since 2006 has been observed for the River Warbler *Locustella fluviatilis*, the Corncrake *Crex crex* and the Thrush Nightingale *Luscinia luscinia*, while a steep decline has been observed for the Common Grasshopper Warbler *Locustella naevia*. The trend is stable for the Sedge Warbler *Acrocephalus schoenobaenus*, the Marsh Warbler *Acrocephalus palustris*, the Common Quail *Coturnix coturnix* and the Tawny Owl *Strix aluco*. There has been a moderate increase for the Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola*, but a steep increase for the Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum*.

Dabas aizsardzības pārvalde

Mājas strazdu būru parauglaukumi un ligzdošanas sekmes 2025. gadā

OSKARS KEIŠS,
oskars.keiss@lu.lv

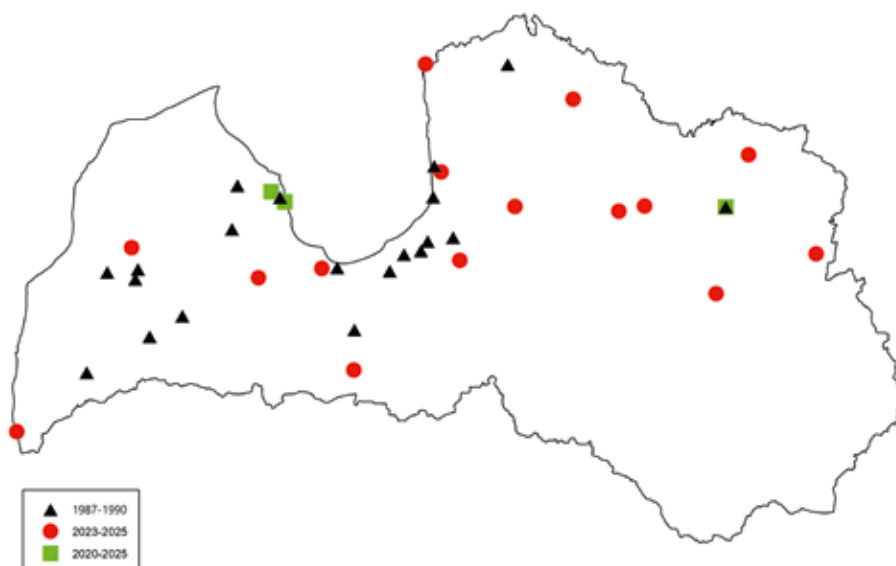
Mājas strazds
Sturnus vulgaris.

Foto: Alvars Petriņš

pulciņa dalībnieki. Turpmākie sarīkojumi notika 23. aprīlī Degumnieku pamatskolā (Madonas novadā) un 24. aprīlī Rankas pamatskolā (Gulbenes novadā), kaut gan mājas strazdi Latvijā tajā laikā jau bija sākuši dēt, arī pie šīm skolām iekārtotajos parauglaukumos tie ligzdoja. Pēdējie trīs sarīkojumi bija jau pārāk vēlu, lai mājas strazdi varētu būros ligzdot 2025. gada sezonā – tie notika Balteinas Mūzikas un mākslas skolā (Balvu novadā) 29. aprīlī, Jelgavas Spīdolas Valsts ģimnāzijā 7. maijā un Jelgavas Tehnoloģiju vidusskolas 2.a klasē 10. maijā. Citur Latvijā mājas strazdu būru parauglaukumus iekārtoja LOB biedri – aktīvākie amatieri. Kopā 2025. gadā Latvijā bija 14 mājas strazdu būru parauglaukumi (1. attēls un 1. tabula). Iegūtie dati dažādos parauglaukumos atšķiras, čāklākie novērotāji ir ievākuši ļoti

Mājas strazds *Sturnus vulgaris* 2025. gadā bija izvēlēts par gada putnu Latvijā, tādēļ arī tā popularizēšanai tika pievērsta lielāka uzmanība. Pavasārī notika septiņi sarīkojumi, kuros es popularizēju gada putnu – mājas strazdu un notika arī strazdu būru gatavošana.

Sarīkojumi notika Amatas pamatskolā 22. februārī – tas bija LOB “Jauniešu ligzdas” sarīkojums, kurā piedalījās gan vietējie jaunieši, gan vienaudži no Rīgas. 26. februārī lekciju un būru gatavošanu Ropažu vidusskolā bija noorganizējis Jānis Lielmanis. Tāpat 10. martā notika būru gatavošana Ķemeru Nacionālajā parkā, kurā piedalījās ap 30 dažāda vecuma cilvēku, pārsvarā bērni ar saviem vecākiem, kā arī daži Ķemeru Nacionālā parka jauno reindžeru

1. ATTĒLS. Mājas strazdu parauglaukumi: brīvprātīgo parauglaukumi 1987.–1990. gadā (Čauns 1990), brīvprātīgo parauglaukumi 2023.–2025. gadā un LZP pētījumu projekta parauglaukumi 2020.–2025. gadā.

FIGURE 1. Common Starling sample plots: volunteer sample plots in 1987–1990 (Čauns 1990), volunteer sample plots in 2023–2025, and Latvian Council of Science research project sample plots in 2020–2025.

daudz informācijas, tai skaitā par ligzdošanas fenoloģiju (1. tabula).

Popularizējot gada putna akciju, Latvijas Pasts 2025. gada 19. septembrī izdeva pastmarku un pirmās dienas aploksni ar mājas strazda zīmējumu. Diemžēl Latvijas Pasts

pirms tam nekonsultējās ar LOB ekspertiem, jo zīmējumā redzams pulķītis pie būra, un tas nav vēlams, jo atvieglo plēsējiem perējuma izpostišanu.

Pateicos visiem tiem, kas palīdzēja īstenot 2025. gada putna akciju, –

Agnesei Balandiņai, Mārtiņam Bērzkalnam, Dacei Biseniecei, Tomam Bogatijam, Anetei Čakšai, Agnesei Čamanei, Agnesei Gailei, Mārim Jaunzemim, Regīnai Jurjānei, Aigaram Kalvānam, Elizei Keišai, Felikam Lambertam, Haraldam Lasmanim, Edgaram Lediņam,

1. TABULA. Mājas strazdu brīvprātīgo parauglaukumi 2025. gadā.

TABLE 1. Common Starling volunteer sample plots in 2025.

Parauglaukums Sample plot	Būru skaits Number of nestboxes	Mājas strazdu aizņemto būru skaits (vismaz viena ola) Nestboxes occupied by Starlings (at least one egg)	Mājas strazdu aizņemto būru proporcija, % Nestboxes occupied by Starlings, %	Mājas strazdu izvesto perējumu skaits Broods raised by Starlings	Sekmīgo perējumu proporcija (izvests vismaz viens mazulis), % Broods raised by Starlings (at least one chick fledged), %	Mājas strazdu olu skaits Number of Starling eggs	Pirmās olas datums Date of first egg laid	Pēdējās olas datums Date of last egg laid	Izšķīlušos mājas strazdu mazuļu skaits Starling chicks hatched	Izvesto mājas strazdu mazuļu skaits Starling chicks fledged	Vidējais izvesto mazuļu skaits sekmīgā perējumā Average number of chicks raised per a successful brood	Citas būros ligzdojošās sugas Other species nesting in nestboxes	Novērotāji Observers
Ainaži	20	14	70,0	12	85,71	63	nav datu**	nav datu	58	48	4,00		Aigars Kalvāns
Alūksne	40	21	52,5	18	85,71	105	22.04. (20.–24.)	26.04. (25.–28.)	97	73	4,06	svīre <i>Apus apus</i>	Aleksejs Solovjovs, Oskars Keišs
Audruve	20	13	65,0	1	7,69	55	nav datu	nav datu	22	5	5,00		Anete Čakša, Edgars Lediņš
Degumnieki	20	17	85,0	15	88,24	80	būri izlikti par vēlu sezonā***		70	63	4,20		Irēna Mālniece, Marta Veisa, Oskars Keišs
Ēvele	35	23	65,7	21	91,30	(105)*	nav datu	nav datu	(99)*	93	4,43		Mārtiņš Bērzkalns
Griušļova	23	22	95,7	20	90,91	116	21.04. (19.–25.)	25.04. (24.–29.)	112	94	4,70	sarkanriklīte <i>Erithacus rubecula</i>	Raitis Ločmelis, Oskars Keišs
Irlava	10	9	90,0	9	100,00	(51)*	nav datu	nav datu	(48)*	48	5,33		Agnese Čamane, Oskars Keišs
Ķemeri	11	3	27,3	2	66,67	(12)*	nav datu	nav datu	(11)*	11	5,50	melnaiss mušķērājs <i>Ficedula hypoleuca</i>	Agnese Čamane, Agnese Balandiņa
Līgatne	40	3	7,5	2	66,67	18	22.04. (19.–26.)	26.04. (24.–30.)	(9)*	8	4,00	lielā zilīte <i>Parus major</i> , melnaiss mušķērājs	Mārtiņš Platacis, Agnese Gaile
Pape	21	7	33,3	6	85,71	36	19.04. (17.–24.)	23.04. (21.–28.)	30	28	4,67	erickiņš <i>Phoenicurus phoenicurus</i> , lielā zilīte	Annika Petere, Māris Jaunzemis
Paupi	27	16	59,3	13	81,25	80	21.04. (19.–24.)	25.04. (24.–26.)	76	60	4,62		Oskars Keišs, Elīze Keiša
Ranka	10	2	20,0	2	100,00	(6)*	būri izlikti par vēlu sezonā		(6)*	6	3,00	lauku zvirbulis <i>Passer montanus</i>	Kristaps Losevs, Oskars Keišs
Ropaži	20	12	60,0	12	100,00	64	20.04. (19.–21.)	25.04. (23.–26.)	61	55	4,58	melnaiss mušķērājs	Jānis Lielmanis, Feliks Lamberts, Haralds Lasmanis
Kopā	297	162	54,55	133	82,10								

* Skaits varēja būt arī lielāks, jo pilnīga informācija netika iegūta / The number could have been higher since complete information was not obtained

** nav datu / no data

*** būri izlikti par vēlu sezonā / nestboxes installed too late in the season

Degumnieki, 23.04.2025.

Foto no Oskara Keiņa arhīva

Foto no Oskara Keiņa arhīva

Ieriķi, 22.02.2025.

Foto no Oskara Keiņa arhīva

Ķemeri, 10.03.2025.

Foto no Oskara Keiņa arhīva

Ropaži, 14.05.2025.

Foto no Oskara Keiņa arhīva

Ieriķi, 22.02.2025.

Jānim Lielmanim, Ārijai Ločmelei, Jānim Ločmelim, Raitim Ločmelim, Kristapam Losevam, Irēnai Mālniecei, Jēkabam Mednim, Annikai Peterei (*Annika Peter*), Mārtiņam Platacim, Kārlim Sipovičam, Annelei Slišānei, Indrai Soikai-Dreimanei, Aleksejam Solovjovam, Martai Veisai un Valdim Zariņam.

Šī raksta autors darbojās Latvijas Zinātnes padomes finansētā projekta "Gājputni kļūst par nometniekiem – migrējošo putnu uzvedības maiņa pielāgojoties globālajām pārmaiņām"

(LZP-2023/1-0233) ietvaros; projektu realizē Latvijas Universitātes Medicīnas un dzīvības zinātņu fakultātes Bioloģijas institūts (projekta vadītājs Oskars Keiņš).

Mājas strazda būru parauglaukumu veidošana pie skolām ir vēlama arī turpmāk, – ja ir pietiekami ieinteresēts mentors – skolotājs vai cits ornitologs, var kalpot kā pirmie soļi ilgtermiņa pētījuma veikšanai, jo prasa uzcītīgu datu vākšanu un pierakstīšanu ne tikai vienu dienu, bet ilgā laika periodā.

Literatūra

Čauns M. 1990. Mājas strazda *Sturnus vulgaris* monitorings Latvijā. *Putni dabā* 3: 156–158.

Summary

Common Starling sample plots and nesting success in 2025 /Oskars Keiņš/

The Common Starling *Sturnus vulgaris* was chosen as the Bird of the Year of 2025 in Latvia. In the spring of 2025, seven events were organized in various locations in Latvia, mainly in schools, to educate people about the species and to prepare nest boxes, which served as the basis for the creation of sample plots. In 2025, there were 14 Common Starling sample plots in Latvia (Table 1).

Ieskats pasīvā akustiskā monitoringa iespējās uzlabot informāciju par putnu populācijām Latvijā

MĀRTIŅŠ LOCS, martins.locs@lu.lv

Putni to augstās ekoloģiskās specializācijas, jutīguma pret izmaiņām dzīvotnēs, kā arī plašās izplatības dēļ ir uzskatāmi par vienu no visuzticamākajiem bioloģiskās daudzveidības un vides kvalitātes indikatoriem (Gregory et al. 2003), tādēļ ir nepieciešamas augstvērtīgas zināšanas par to populāciju stāvokli. Ņemot vērā šā brīža tehnoloģiju attīstību un to diezgan vieglo pieejamību, konvencionālās monitoringa metodes var tikt apvienotas ar jaunu pieeju – pasīvi akustisko monitoringu jeb saīsinājumā PAM.

Manam kursa darbam, ko izstrādāju Latvijas Universitātes bakalaura programmā “Bioloģija” (darba vadītājs – Andris Avotiņš), bija mērķis gūt ieskatu šā brīža informācijā par putnu populācijām Latvijā un raksturot iespēju ar PAM palīdzību to uzlabot. Lai to noskaidrotu: (1) analizēju putnu novērojumu datus, tos saistot ar augstas izšķirtspējas ainavas klasifikāciju, aprēķinot sugu preferenci dažādās zemes seguma/zemes lietojuma klasēs; (2) analizēju akustisko signālu nozīmi sugu novērojumos; (3) analizēju informāciju par putnu populāciju stāvokļa novērtējuma kvalitāti saistībā ar sugas akustiskumu¹ un zemes seguma/zemes lietojuma klašu preferenci.

Kāpēc PAM?

PAM ir diezgan jauna un daudzsoļīga pieeja, kas atšķiras no tradicionā-

lajām monitoringa metodēm, kuras balstās uz novērotāja tiešu klātbūtni. PAM pamatā ir autonomu ieraksta iekārtu (*autonomous recording unit* – ARU) izmantošana, lai ilgākā laika periodā vāktu akustiskos datus bez pastāvīgas cilvēka klātbūtnes. Šī metode ir piedzīvojusi strauju attīstību, pateicoties tehnoloģiju progresam, piemēram, mašīnmācīšanās algoritmu (kā *BirdNET*) attīstībai un lētu sensoru (piemēram, *AudioMoth*) pieejamībai, kas ļauj izvietot lielu skaitu iekārtu dabā (Browning, Gibb 2018). PAM nav tradicionālo metožu aizstājējs, bet gan būtisks papildinājums. Tas var palīdzēt risināt cilvēkresursu trūkuma problēmu, nosegt datu “robus” grūti apsekojamās teritorijās un iegūt standartizētus datus par sugām, kuru uzskaitē ir atkarīga no to vokalizācijas. PAM ieviešana varētu ievērojami uzlabot zināšanas par Latvijas putnu populāciju stāvokli, un tas ir pamats efektīvai dabas aizsardzībai. Plašāku ieskatu par PAM un ARU iespējām un tehnisko pusi sniedz Pētera Dakņa raksts žurnāla “Putni dabā” 94. numurā (Daknis 2024), kas arī man personīgi palīdzēja sniegt atbildes uz daudziem jautājumiem darba izstrādes laikā.

Taču viena no lielākajām problēmām ir standartizētas metodikas trūkums. Atšķirībā no tradicionālajām metodēm, kurās skaidri noteikti protokoli nodrošina datu salīdzināmību, PAM vēl nav izveidota standartizēta metodika, un tas šobrīd rada virkni izaicinājumu. Dažādas pieejas sugu noteikšanā un atšķirīga algoritmu precizitāte būtiski ietekmē pētījumu rezultātus, bet vienotu vadlīniju trūkums par ieraksta iekārtu izvietojumu, ierakstu ilgumu un biežumu apgrūtina datu salīdzināmību starp

pētījumiem. Situāciju neatvieglo arī vides faktori – veģetācija, laika apstākļi un topogrāfija, kas ietekmē skaņas izplatību. Līdz ar to, lai arī PAM nākotnē varētu kļūt par būtisku papildinājumu valsts monitoringa programmās, tam nepieciešama vienotas vai vismaz salīdzināmas metodikas izstrāde, kas ļautu pilnvērtīgi izmantot šīs pieejas potenciālu. Nozīmīgi ir arī saprast, kurās ainavu klasēs (šeit lietoju to kā plašāku vispārīgāko biotopu) un kurām sugām šis informācijas papildinājums par populācijas izvietojumu un (relatīvo) lielumu varētu būt vislielākais.

Putnu sugu preferences ainavu klasēs

Darba izstrādē tika izmantoti 2023. gada putnu novērojumu dati no dabas novērojumu portāla Dabasdati.lv (kopā 219 443 novērojumi), tos saistot ar augstas izšķirtspējas (pikseļa lielums 10×10 m) ainavas klasifikāciju, kas sagatavota putnu sugu izplatības modelēšanai Latvijā (Avotiņš 2025). Uzmanību koncentrēju uz novērojumiem, kas attiecas uz ligzdošanu. Analizējot ligzdojošo sugu ainavu klašu izvēli atsevišķi, iespējams iegūt precīzāku informāciju par tām, kuras ir nozīmīgas putnu populāciju vairošanās panākumiem un tādējādi arī to ilgtermiņa saglabāšanai. Tāpēc izmantoju Latvijas ligzdojošo putnu atlanta metodikā definētās pazīmes, kas ļauj klasificēt sugas pēc ligzdošanas ticamības pakāpēm – no pierādītas (D) līdz ticamai (C) un iespējamai (B) (LOB 2025). Savienojot visu kopējo un ligzdojošo putnu novērojumu koordinātas ar ainavu klasifikāciju, aprēķināju to sadalījumu ainavu klasēs 2023. gadā (1. tabula).

¹ Sugas akustiskums – relatīvs rādītājs, kas raksturo sugas konstatējamības varbūtību, izmantojot PAM. To nosaka sugas vokalizācijas intensitāte (dziedāšanas biežums), skaņas signāla fizikālās īpašības (skaļums, frekvence) un sugas specifisko skaņu atpazīstamība uz apkārtējā vides trokšņu fona. Sugas ar augstāku akustiskuma pakāpi ir vieglāk monitorējamas ar PAM, savukārt sugām ar zemu akustiskumu nepieciešams ilgāks ierakstu laiks vai specifiskāki algoritmi to atpazīšanai.

1. TABULA. Kopējais un uz ligzdošanu attiecināmo putnu novērojumu sadalījums ainavu klasēs (ainavu klasifikācija pēc Avotiņš 2025).
TABLE 1. Distribution of all and nesting-related bird observations within landscape classes (landscape classification based on Avotiņš 2025).

Ainavu klase Landscape class	Visi putnu novērojumi All bird observations		Uz ligzdošanu attiecināmie putnu novērojumi Nesting-related bird observations	
	Skaits Number	Īpatsvars, % Percentage	Skaits Number	Īpatsvars, % Percentage
Mākslīgās virsmas / Built up	35 166	16,03	20 853	13,86
Ūdeņi / Waters	23 468	10,69	12 550	8,34
Lauksaimniecības zemes / Farmlands	40 798	18,59	25 390	16,87
Meži / Forests	109 760	50,02	90 182	59,92
Purvi / Bogs	1 497	0,69	1 081	0,72
Niedrāji / Reedbeds	2 304	1,05	1 421	0,94
Pārējie / Other	2 449	1,11	754	0,50
NA	2 001	0,91	261	0,17
Kopā / Total	219 443	100 %	150 492	100 %

NA – novērojumi, kuri reģistrēti mazāk par 1 km no Latvijas sauszemes robežas vai ārpus tās / observations recorded less than 1 km far from land border of Latvia, or outside it

Pēc novērojumu savienošanas ar dažādām ainavu klasēm katrai sugai aprēķināju preferenču indeksus, kas ļauj novērtēt, vai suga kādā ainavā sastopama biežāk vai retāk, nekā to varētu sagaidīt pēc konkrētās ainavas aizņemtās platības. Šos rādītājus skatījos trīs līmeņos: tikai ik interesējošās sugas ietvaros, visu putnu novērojumiem kopā (kas vairāk atspoguļo novērotāju aktivitāti), kā

arī, salīdzinot ik interesējošās sugas novērojumu izvietojuma sadalījumu ar kopējo putnu novērojumu izvietojuma sadalījumu.

Ja preferences indeksa vērtība ir augstāka par vienu, tas nozīmē, ka suga šajā ainavā sastopama biežāk, nekā paredzētu nejauša izplatība, savukārt zemāka vērtība norāda uz izvairīšanos no konkrētās vides. Ļoti augstas

vērtības signalizē, ka šī ainava ir īpaši nozīmīga. Tā kā datu vākšanā iegūtais darbs un iegūto novērojumu apjoms var atšķirties starp vietām un laikā, nozīmīgi bija salīdzināt arī ligzdojošo putnu novērojumus (“ligzdotājus”) ar kopējo datu kopu. Šī pieeja ļāva precīzāk noteikt, kuras ainavu klases putniem ir īpaši svarīgas tieši ligzdošanas laikā, kas savukārt sniedz būtisku informāciju gan populāciju saglabāšanas vai izpētes vajadzībām, gan PAM iespēju un nepieciešamību plānošanai Latvijā.

Kā piemērs 1. attēlā parādīta ainavas klašu preference niedru strazdam *Acrocephalus arundinaceus*, kam 2023. gadā ziņots kopumā 521 novērojums, t. sk. 487 ziņoti kā saistīti ar vismaz iespējamu ligzdošanu. Attēlā redzams, ka augstākā preference ir klasē “niedrāji”, kas ir sugai raksturīgais ligzdošanas biotops (Baumanis, Klimpiņš 1997), un klasē “ūdeņi”, kas ir telpiski cieši saistīti ar niedrājiem. Samērā nelielās atšķirības starp ligzdotāju un visiem novērojumiem ir skaidrojamas kā indikācija noteiktai ekoloģiskajai nišai, sugai atrodoties

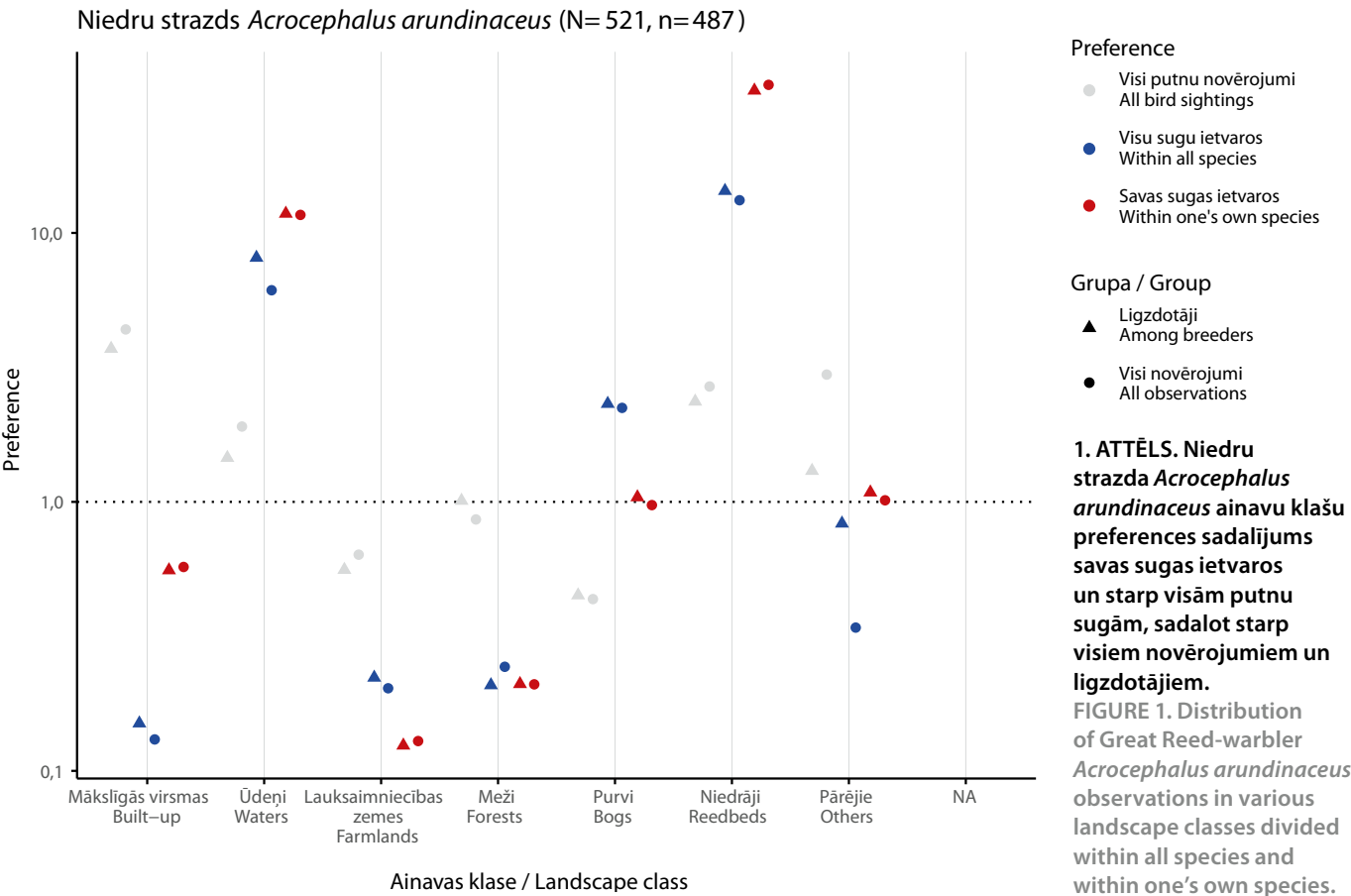

Foto: Jānis Jansons

Niedru strazds *Acrocephalus arundinaceus*.

Latvijā. Atšķirības preferencēm tikai sugas ietvaros un sugai visu putnu ietvaros ir saistītas ar novērotāju iegūto novērojumu apjomu – ne visas vides ir vienmērīgi vai reprezentatīvi apsektas.

Akustisko signālu nozīme putnu sugu novērojumos

Jau iepriekš minētās Latvijas ligzdojošo putnu atlanta metodikā definētās pakāpes B (iespējama ligzdošana) lieto divas pazīmes – D, kas norāda uz dziedoša indivīda klātbūtni ligzdošanas sezonā, un B, kas raksturo sugas novērošanu (nespecifējot akustisku vai vizuālu, tomēr biežāk – vizuālu) ligzdošanai piemērotā biotopā. Šīs pazīmes ir ērti lietojamas, jo balstās uz viegli nošķiramiem signāliem – akustiskiem (D) vai vizuāliem (B), savukārt pārējo pazīmju gadījumā signāli nav tik viegli nošķirami, turklāt tās ir arī relatīvi reti lietotas, tādēļ pētījumā tika izmantota tikai šo divu pazīmju attiecība. Jo lielāka ir D/B vērtība, jo suga biežāk reģistrēta, izmantojot akustiskos signālus, tātad lielāka iespēja, ka tās populācijas raksturošanai var sekmīgi izmantot PAM. Iegūtos rezultātus sadalīju trīs grupās (2. tabula).

Kopumā 65 % novērojumu pieder 1. un 2. akustiskajai grupai, kur akustiski

kie signāli dominē vai veido nozīmīgu daļu.

Tālāk pārbaudīju, vai šī “D/B attiecība” varētu būt saistīta ar to, cik uzticami ir populācijas lieluma aprēķini. Informāciju par putnu sugu populāciju īstermiņa un ilgtermiņa

tendencēm un populāciju lielumiem ieguvu publiski pieejamos datos no Putnu direktīvas 12. panta ziņojuma 2013.–2018. gada periodam (European Environment Agency 2020). Šim nolūkam salīdzināju četras dažādu datu kvalitātes grupas – kad informācijas nav, kad tā ir eksperta vērtējums, kad ir daļējs novērtējums un kad ir pilnīga uzskaitē vai statistiski robusts vērtējums (2. attēls).

Lai noskaidrotu, vai starp novērtējuma grupām pastāv statistiskas atšķirības, izmantoju salīdzinošu statistisko pārbaudi – χ^2 testu, ko izmanto, lai pārbaudītu, vai novēroto vērtību sadalījums būtiski atšķiras starp grupām. Tā ļauj saprast, vai iegūtie rezultāti atšķiras nejauši vai tomēr aiz tiem slēpjas likumsakarības. Pēc tam tika veikti arī papildu salīdzinājumi starp grupām, lai noteiktu, kurās no tām šīs atšķirības ir visizteiktākās.

Sugas, par kurām bija pilnīgs novērtējums (*complete survey*), visbiežāk tika novērotas akustiski, un to uzvedība statistiski nozīmīgi atšķirās

2. TABULA. Akustisko grupu paskaidrojums un procentuālais sadalījums pēc D/B attiecības.
TABLE 2. Various acoustic groups and the ratio of acoustic (D) and visual (B) detection.

Akustiskā grupa Acoustic group	D/B pazīmju attiecība D/B ratio	%
1 – sugas, kuras visbiežāk tiek fiksētas akustiski / mostly acoustically detectable species	>1	43,8
2 – sugas, kuras iespējams konstatēt gan akustiski, gan vizuāli / both acoustically and visually detectable species	0,1<...<1	21,2
3 – sugas, kas gandrīz vienmēr novērojamas tikai vizuāli / species that almost always are detectable only visually	<0,1	34,9

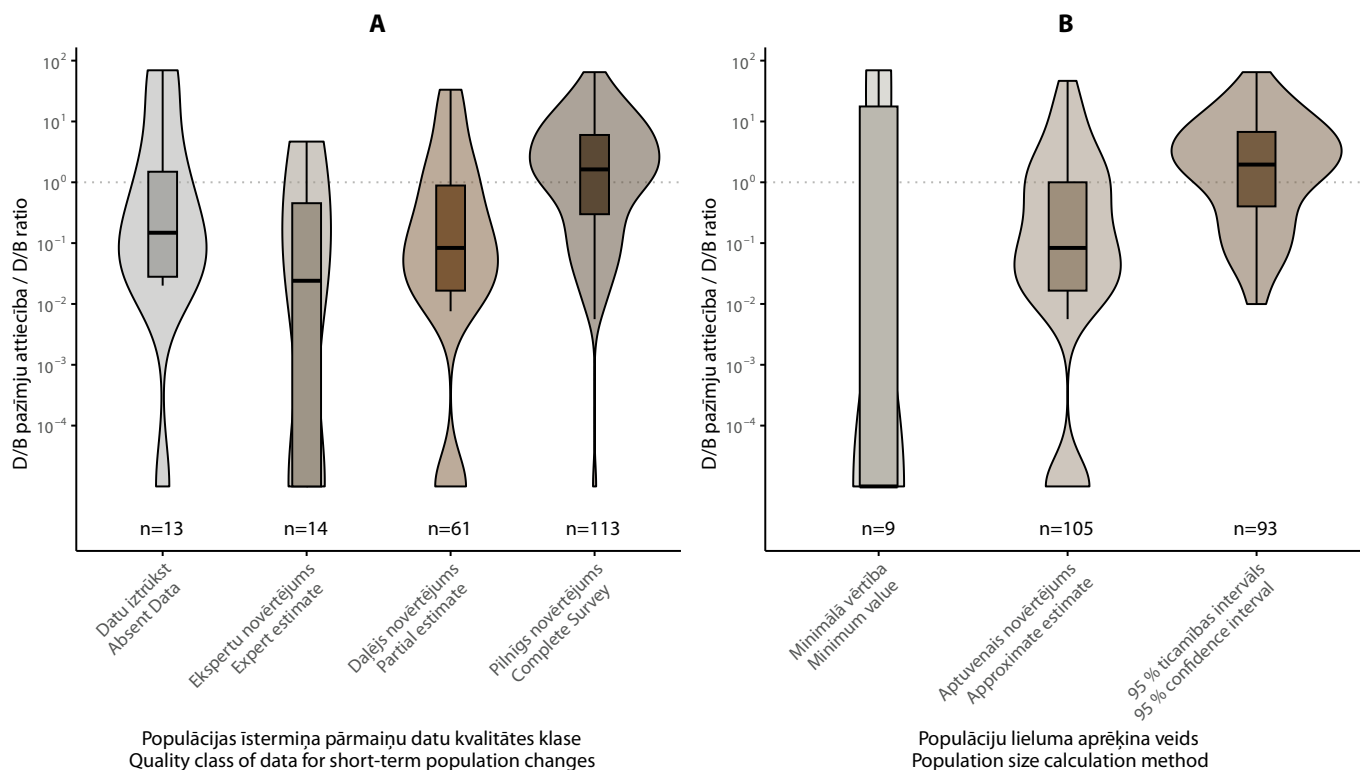
3. TABULA. Statistiskā nozīmīguma atšķirības akustisko signālu nozīmei sugu novērojumos (D/B attiecība) starp populācijas īstermiņa pārmaiņu datu kvalitātes grupām Putnu direktīvas 12. panta ziņojumā par 2013.–2018. gada periodu.

TABLE 3. The differences in statistical significance of acoustic signals in species detection (D/B ratio) according to quality class of data for short-term population changes (European Environment Agency 2020).

Grupa 1 Group 1	Grupa 2 Group 2	Grupa 1, skaits Group 1, number	Grupa 2, skaits Group 2, number	Z vērtība Z value	p _{adj} vērtība p _{adj} value
Datu iztrūkst	Ekspertu novērtējums	13	14	-1,5757781	0,3452309
Datu iztrūkst	Daļējs novērtējums	13	61	-0,9997253	0,6178113
Datu iztrūkst	Pilnīgs novērtējums	13	113	1,8479541	0,2584359
Ekspertu novērtējums	Daļējs novērtējums	14	61	1,0175210	0,6178113
Ekspertu novērtējums	Pilnīgs novērtējums	14	113	4,0522619	0,0002536
Daļējs novērtējums	Pilnīgs novērtējums	61	113	5,3285551	0,0000006

Ekspertu novērtējums – expert judgement
Pilnīgs novērtējums – complete survey

Daļējs novērtējums – partial survey
Datu iztrūkst – no data

2. ATTĒLS. Akustisko signālu nozīmes sugu novērojumos (D/B attiecība) saistībā ar (A) populācijas īstermiņa pārmaiņu datu kvalitāti un (B) populācijas lieluma aprēķinu veidu Putnu direktīvas 12. panta ziņojumā par 2013.–2018. gada periodu.

FIGURE 2. The relevance of acoustic signals in species detection (D/B ratio) according to A: quality class of data for short-term population changes, and B: population size calculation method (European Environment Agency 2020).

no sugām ar daļēju novērtējumu vai eksperta vērtējumu, kas nozīmē: putna dziedāšanas intensitāte vai dzirdamība (t. i., “akustiskums”) ir saistīta ar līdz šim iegūto datu kvalitāti (3. tabula). Pats par sevi tas nav pārsteigums – vairums Latvijā veikto putnu fona monitoringa programmu, specifiski vai nespecifiski, tomēr galvenokārt aptver dziedošos putnus (specifiski – naktsputni lauksaimniecības zemēs (Keišs 2008), daļēji – ligzdojošo plēsīgo putnu monitorings (Reihmanis, Avotiņš 2020), nespecifiski – ligzdojošo putnu monitorings (Auniņš 2018)).

Papildus pārbaudīju, vai arī populācijas lieluma aprēķinu pieeja (kas, protams, ir saistīta ar tam pieejamajiem datiem – minimālo vērtību, aptuvenu novērtējumu vai ticamības intervālu) ir saistīta ar sugas akustiskumu (2. attēls). Visbiežāk sugas tika novērotas akustiski tajās grupās, kur populācijas lielums aprēķināts, izmantojot 95 % ticamības intervālus (nodrošina labu līdzsvaru starp uzticamu rezultātu un praktisku – pietiekami augsta ticamība,

lai rezultāti būtu uzticami, bet vienlaikus intervāli neklūtu pārāk plaši un neprecīzi). Šī grupa statistiski nozīmīgi atšķiras no grupām, kur dati iegūti, izmantojot daļēju novērtējumu vai minimālās vērtības metodi, un tas norāda, ka pašreizējās populāciju uzskaites metodes var atstāt nepilnības, ja suga ir grūti vai viegli pamanāma pēc skaņas (4. tabula). Šo sugu uzraudzībai, protams, PAM nepalīdzēs, tomēr, kā 2. attēlā redzams, – katrā no datu kvalitātes grupām ir akustiski konstatējamās sugas ar (no statistikas viedokļa)

zemākas kvalitātes pieejām populācijas raksturošanai.

Informācijas par populāciju stāvokli kvalitātes saistībā ar sugas akustiskumu un ainavas klašu preferenci

Lai ilustrētu putnu sugu saistību ar dažādām ainavas klasēm un akustisko novērojumu biežumu, veicu grafisko un regresiju (vispārīgie lineārie modeļi, GLM) analīzi. Grafiskajā analīzē (3. attēls) horizontālajā plaknē redzama sugas preference kon-

4. TABULA. Statistiskā nozīmīguma atšķirības akustisko signālu nozīmei sugu novērojumos (D/B attiecība) starp populācijas lieluma aprēķinu veidu grupām Putnu direktīvas 12. panta ziņojumā par 2013.–2018. gada periodu.

TABLE 4. The differences in statistical significance of acoustic signals in species detection (D/B ratio) according to population size calculation method (European Environment Agency 2020).

Grupa 1 Group 1	Grupa 2 Group 2	Grupa 1, skaits Group 1, number	Grupa 2, skaits Group 2, number	Z vērtība Z value	p _{adj} vērtība p _{adj} value
Minimālā vērtība	Aptuvenais novērtējums	9	105	0,3139656	0,7535472
Minimālā vērtība	95 % ticamības intervāls	9	93	2,8778208	0,0080087
Aptuvenais novērtējums	95 % ticamības intervāls	105	93	6,2893118	0,0000000

Minimālā vērtība – minimum value

Aptuvenais novērtējums – approximate estimate

95 % ticamības intervāls – 95 % confidence interval

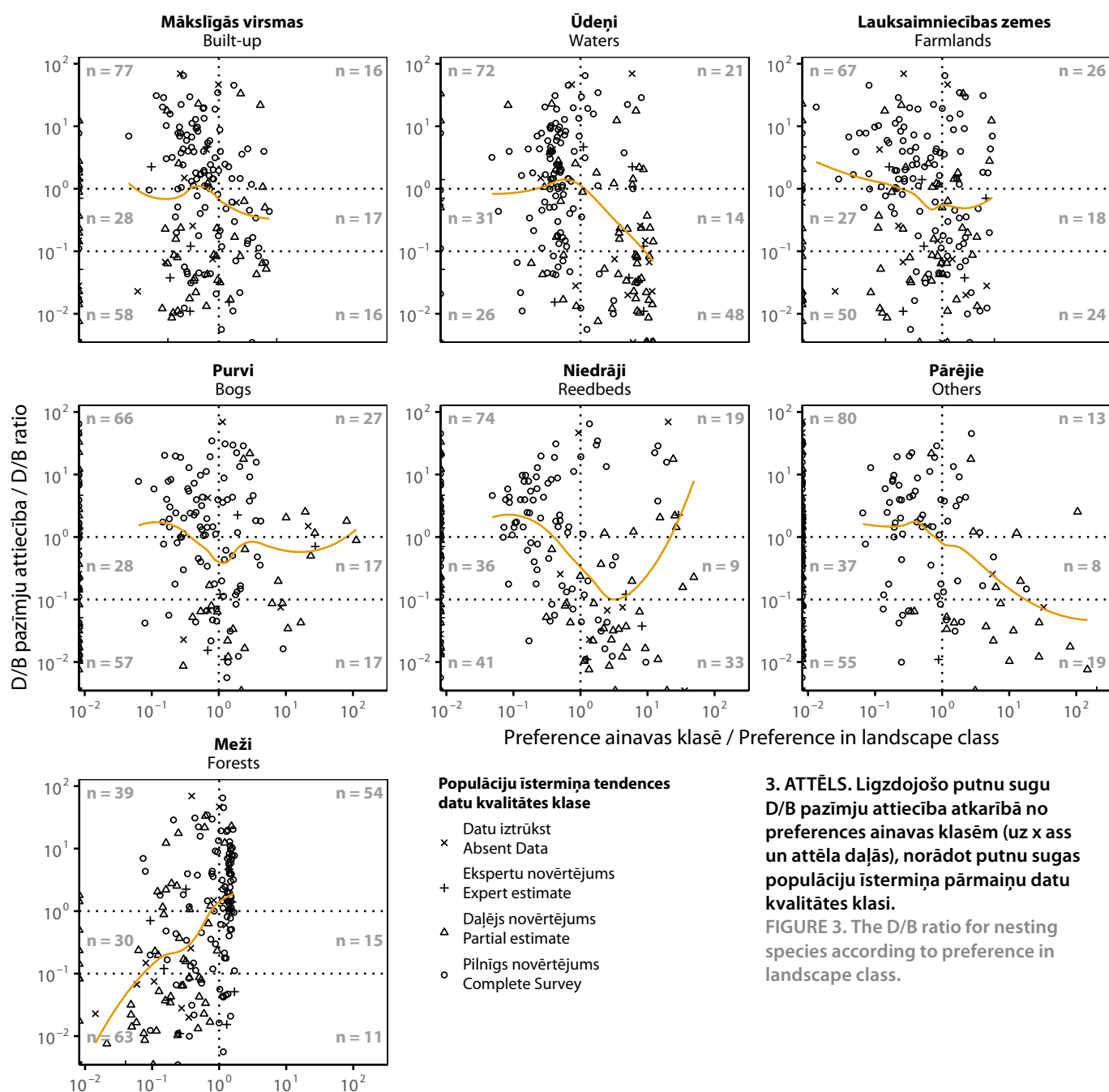
krētai ainavas klasei, vertikālā ass norāda D/B attiecību jeb akustiskuma līmeni, bet trešā – simbols – parāda, cik kvalitatīvi ir dati par populācijas īstermiņa izmaiņām. Jo tuvāk augšējam labajam stūrim atrodas simbols, jo biežāk suga novērota akustiski tieši šajā ainavas klasē.

Ūdeņi ir ar sugām bagātākā ainavas klase (3. attēls, pa labi no vertikālās līnijas) ar 83 sugām; tas vismaz daļēji ir saistīts ar izmantoto ainavas klasifikāciju, kurā kā ūdeņi ir uzsvērti arī grāvji un to malas. Visvairāk akustiski konstatēto sugu ar preferenci noteiktai ainavas klasei ir mežos

(54 sugas). Kopumā acīmredzams, ka atklātākās ainavās, piemēram, ūdeņos, laukos un smiltajos, ir mazāk akustiski konstatētu sugu, savukārt ainavās ar izteiktām vertikālajām struktūrām, kā meži un niedrāji, akustisko signālu nozīme ir ievērojami augstāka. Tas ir saistīts ar teritoriju aizsardzībai un partnera iegūšanai nepieciešamo uzvedību – vertikāli strukturētā vide ierobežo vizuālo signālu spēju sasniegt to mērķi, tādēļ nepieciešami akustiski signāli, kas putniem ir dziedāšana.

Putnu sugu skaits vien nenosaka, cik lielā mērā (relatīvi) iespējams uzlabot

zināšanas par populāciju stāvokli, izmantojot PAM. Lai to noskaidrotu, tika izmantota binārā loģistiskā regresija – statistikas metode, kas palīdz prognozēt, cik liela ir varbūtība, ka noteiktos apstākļos tiks sasniegts iznākums, šajā gadījumā – datu kvalitātes par īstermiņa populācijas pārmaiņām uzlabojums. Analīze rāda, ka, lai arī mežos ir daudz vairāk putnu sugu, par to populācijām jau ir pieejama tāda informācija, kas aprēķiniem nodrošina augstu kvalitāti, tādēļ PAM tieši tur nesniegs lielu ieguldījumu informācijas kvalitātes uzlabošanā. Interesanti, ka gandrīz jebkurā ainavu klasē ārpus mežiem

iespēja iegūt kvalitatīvu informāciju par sugām ar augstu akustisko signalizāciju pieaug līdz ar to izteiktāku piesaisti konkrētai ainavai (preferenci). Rezultātā, jo specializētāka un akustiskāka ir suga, jo augstāka ir varbūtība uzlabot mūsu zināšanas par tās populācijas pārmaiņām, izmantojot PAM (4. attēls).

Šie rezultāti (3. un 4. attēls) arī identificē ainavas klases, kurās PAM ieviešana sniegs vislielāko ieguldījumu. Kopējais sugu skaits, kuram ir sagaidāms datu kvalitātes klases uzlabojums, katrā no ainavas klasēm ir šāds:

- mākslīgās virsmas: septiņām no 33 sugām ar preferenci šai videi (1. un 2. akustiskā grupa);
- ūdeņi: 23 no 35;
- lauksaimniecības zemes: 13 no 44;
- meži: 9 no 69;
- purvi: 15 no 44;
- niedrāji: 15 no 28;
- pārējās zemes: 7 no 21.

Nenoliedzami, papildu dati sniegs dabas aizsardzībā nozīmīgu ieguldījumu izpratnei par jebkuru sugu, arī tām,

kurām vienam konkrētam mērķim – populācijas pārmaiņu raksturošanai īstermiņā – zināšanas izmantojamo datu analīzes metožu izpratnē ir vērtējamā kā augstas kvalitātes.

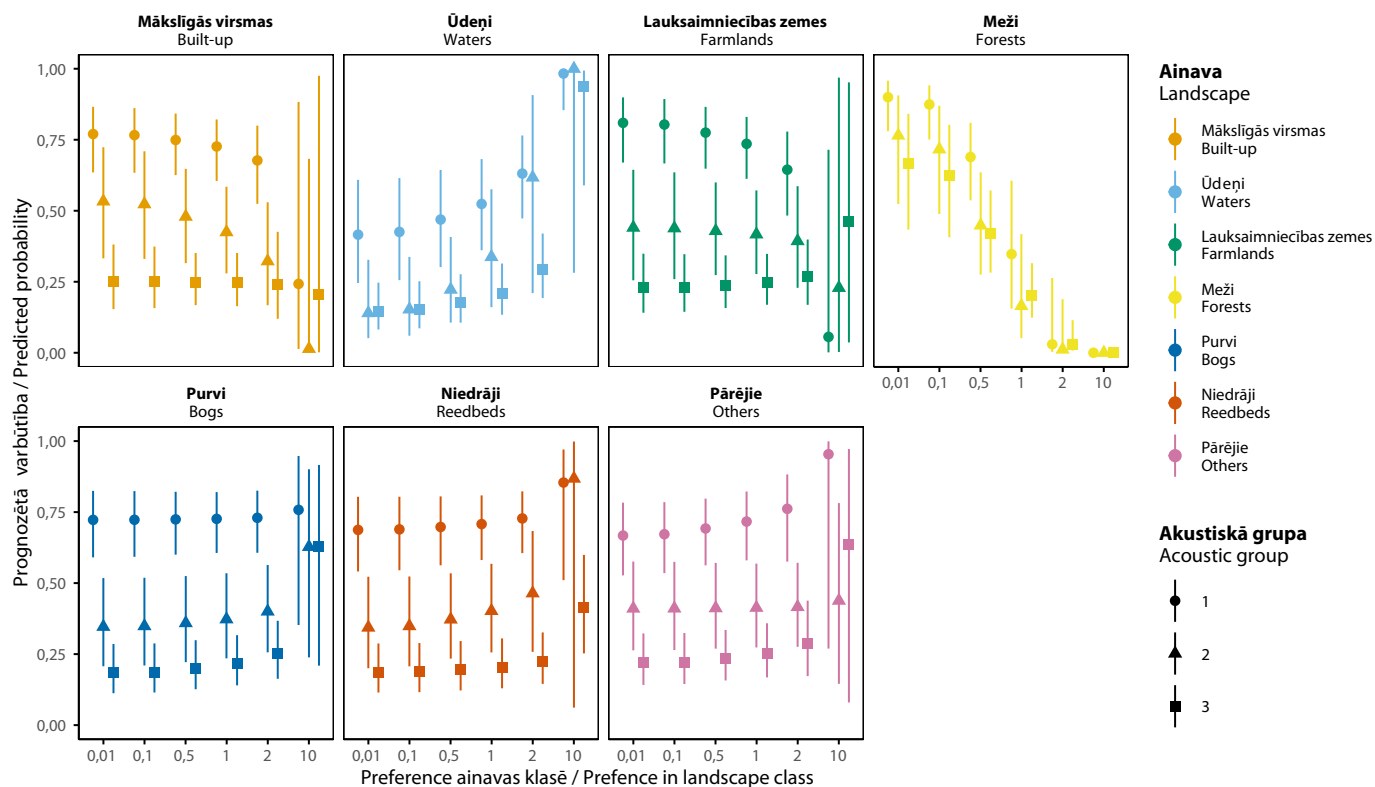
Kopsavilkums

Meža zemes aizņem vairāk nekā pusi Latvijas teritorijas (58,6 %), tajās fiksēta puse (50 %) no visiem novērojumiem, bet ligzdojošo putnu gadījumā pat gandrīz 60 %. Savukārt niedrāji, lai arī aizņem tikai nelielu daļu valsts teritorijas (0,39 %), ir saistīti ar proporcionāli augstu novērojumu īpatsvaru (1,05 %), demonstrējot to nozīmi putniem un putnu vērotājiem; tie izceļas kā īpaši piemēroti PAM ieviešanai.

No visām Latvijā ligzdojošajām putnu sugām gandrīz puse (43,9 %) biežāk tiek reģistrētas akustiski. Tas parāda lielu potenciālu izmantot PAM, lai iegūtu papildu datus par putnu populācijām un to raksturīgo akustisko uzvedību neatkarīgi no ainavas klasēm. Sevišķi nozīmīgi tas ir saistībā ar PAM spēju veikt uzskaites jebkurā diennakts laikā un vairāku

diennakšu (pat mēnešu) garumā bez apstājas, tā sniedzot informāciju par akustiskām, bet ar tradicionālajām metodēm grūti konstatējamām sugām.

Sugām, kuru populācijas lielums novērtēts pilnīgāk un precīzāk (piemēram, izmantojot 95 % ticamības intervālus), ir arī augstāka akustiskā aktivitāte. Tas var norādīt, ka skaņas signāli palīdz iegūt kvalitatīvākus un ticamākus datus, tomēr šis ir arī sugas ar lielākām populācijām, tādēļ vieglāk uzskaitāmas un uzskaišu rezultātiem ir labākas statistiskās īpašības. Ir sagaidāms, ka PAM ieviešana palīdzēs uzlabot zināšanas galvenokārt par sugām, kuras apdzīvo grūti pieejamas vietas vai pašas par sevi ir grūti konstatējamā (piemēram, uzvedības dēļ), tomēr nenoliedzams ir sagaidāmais zināšanu pieaugums par jebkuru sugu, kas ir vokāli aktīva. Kombinējot šo tehnoloģiju ar zināšanām par sugām piemēroto dzīvotņu izplatību, kam rezultāti tiek gatavoti valsts pētījumu programmas “Bioloģiskās daudzveidības prioritāro rīcību programma” projekta “Augstas

4. ATTĒLS. Prognozētā varbūtība uzlabot informācijas par putnu populācijām kvalitāti atkarībā no sugas akustiskuma un preferences izmantotajām ainavas klasēm.

FIGURE 4. Predicted probability to improve the information quality of bird populations according to species D/B ratio and preference in landscape class.

Foto: Mārtiņš Locs

Literatūra

- Auniņš A. 2018. Latvijas ligzdojošo putnu monitorings: Uzskaišu metodika. Versija 2.0. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība. lob.lv/wp-content/uploads/2019/12/Metodika_LLPU_2018_finalfin_compressed.pdf.
- Avotiņš A. 2025. Putnu sugu izplatības modelēšana biodaudzveidības aizsardzībai: materiāli reproducēšanai. 3. Ievades ģeodati. https://aavotins.github.io/PutnuSDMs_gramata/Chapter3.html.
- Baumanis J., Klimpiņš V. 1997. Putni Latvijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 300 lpp.
- Browning E., Gibb R. 2018. Monitoring ecosystems through sound: The present and future of passive acoustics. Methods Blog. <https://methodsblog.com/2018/11/15/passive-acoustic-monitoring/>.
- Daknis P. 2024. Autonomā putnu akustiskā konstatēšana jeb pasīvais akustiskais monitorings (PAM). *Putni dabā* 94 (2024/2): 30–33.
- European Environment Agency 2020. State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2013–2018. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 143 pp.
- Gregory R. D., Noble D., Field R., Marchant J. H., Raven M. J., Gibbons D. 2003. Using birds as indicators of biodiversity. *Ornis Hungarica* 12: 11–24.
- Keišs O. 2008. Nakts putnu (lauksaimniecības zemēs) uzskaišu metodika. https://www.lob.lv/wp-content/uploads/2021/03/Naktsputnu_uzskaisu_metodika.pdf.
- LOB 2025. Latvijas ligzdojošo putnu atlanta instrukcija. Latvijas Ornitoloģijas biedrība. www.lob.lv/projekti/latvijas-ligzdojoso-putnu-atlants/llpa-metodika/latvijas-ligzdojoso-putnu-atlanta-instrukcija/.
- Reihmanis J., Avotiņš A. 2020. Plēsīgo putnu monitorings. Uzskaišu metodika. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība. www.daba.gov.lv/lv/media/7953/download?attachment.

Summary

A review of the potential of passive acoustic monitoring to improve information on bird populations in Latvia /Mārtiņš Locs/

The article reviews the potential of using passive acoustic monitoring technique in bird population size assessment. Its use is discussed for different landscape classes and for bird species with different potential for their detection via acoustic signal recording.

Autonomā ieraksta iekārta – ARU.

izšķirtspējas bioloģiskās daudzveidības kvantificēšana dabas saglabāšanai un apsaimniekošanai: HiQBioDiv” (VPP-VARAM-DABA-2024/1-0002) ietvaros, būtu iespējams arī mērķtiecīgi uzlabot zināšanas par retāk sastopamajām akustiski aktīvajām sugām.

Pētījuma rezultāti parāda, kurās sugu grupās un ainavu klasēs PAM izmantošana sniegtu vislielāko ieguvumu. Īpaši izceļami ir niedrāji – tie ir grūti pieejami biotopi, kuros ornitologu pārvietošanās rada ievērojamu akustisko troksni. Tas ne tikai apgrūtina putnu balsu saklausīšanu, bet arī var izraisīt putnu aizbiedēšanu vai apklusēšanu, tādējādi mazinot konvencionālo uzskaites metožu efektivitāti. Turpretī PAM nodrošina augstvērtīgus un reprezentatīvus datus par sugu klātbūtni bez tiešas antropogēnās ietekmes uzskaites brīdī. Turklāt šī metode ļauj analizēt traucējumu intensitāti visas ligzdošanas sezonas laikā, piemēram, aprēķinot antropogēno skaņu indeksu. Iegūtos datus iespējams korelēt ar vokalizācijas intensitāti un jauno putnu balsu klātbūtni, lai novērtētu traucējumu

ietekmi uz ligzdošanas sekmēm. Šobrīd niedrāju biotopos Rīgas apkārtnē esmu uzsācis pilotpētījumu, izmantojot *AudioMoth* ierakstītājus, un iegūtie rezultāti un datu analīze tiks ietverta manā bakalaura darbā.

Pateicības

Pateicība visiem dabas novērojumu portāla Dabasdati.lv lietotājiem, jo sevišķi novērojumu ziņotājiem un portāla uzturētājiem. Preferences ainavas klasēm indeksa aprēķinos izmantotā ainava sagatavota Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas finansētās valsts pētījumu programmas “Bioloģiskās daudzveidības prioritāro rīcību programma” projekta “Augstas izšķirtspējas bioloģiskās daudzveidības kvantificēšana dabas saglabāšanai un apsaimniekošanai: HiQBioDiv” (VPP-VARAM-DABA-2024/1-0002) ietvaros. Pateicība arī mana kursa darba vadītājam *Dr. biol.* Andrim Avotiņam par profesionālo atbalstu, ieskatu zinātnisko darbu tapšanā, vērtīgajiem ieteikumiem, īpaši darbā ar datu apstrādi un biometriju, un ieinteresētību, izskaidrojot kursa darba izstrādes gaitu.

Par Kurzemes provinces muzeja ornitoloģisko kolekciju

RUSLANS MATROZIS,
matruslv@inbox.lv

1815. gadā Jelgavā izveidotā vācu Kurzemes literatūras un mākslas biedrība (*Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst*, turpmāk – KLMB) 1818. gadā nolēma dibināt Kurzemes provinces muzeju (turpmāk – KPM), lai uzkrātu to, kas Kurzēmē agrāk un tobrīd radīts mākslas un zinātnes jomā, apkopotu un izliktu publiskajai aplūkošanai visu šīs zemes pilsonisko, garīgo un fizisko dzīvi. Jaundibinātais muzejs sāka vākt mākslas, arheoloģiskās, etnogrāfiskās, kā arī dabas vēstures kolekcijas. Šajā pārskatā tiek aplūkoti tieši putnu kolekcijas tapšanas vēsture un atzīmēti vērtīgākie eksponāti, jo viens no šīs publikācijas mērķiem ir apkopot un publicēt pēc iespējas pilnīgāku informāciju par retu sugu un citādi unikālu putnu iegūšanas apstākļiem, tāpēc ka daudzās 19. un 20. gadsimta publikācijās šādu putnu iegūšanas dati nereti ir nepilnīgi vai pat ar pretrunīgu informāciju.¹

Ornitoloģiskās kolekcijas veidošanas vēsture un atbildīgās personas

1818. gada 6. augustā pie KLMB tika nodibināts muzejs, kurā vēsturnieks un kolekcionārs barons Johans fon Reke (*Johann Friedrich von Recke*, 1746–1846) nodeva savu privāto

dokumentu un manuskriptu kolekciju. Viņu ievēlēja par muzeja pirmo direktoru, bet krājuma kārtošana un papildināšanai pieaicināja divus fondu glabātājus (*Konservator*). Viens no tiem bija vietējais ārsts Johans Lihtenšteins (*Johann Lichtenstein*, 1787–1848), kurš uzņēmās rūpes par dabaszinātnisko kolekciju. Sākumā krājums aizņēma divas telpas grāmattirgotāja Johana Stefenhāgena (*Johann Martin Peters-Steffenhagen*, 1766–1838) spiestuves namā (Kanulējēju (*Kanngiezer*) ielā 20), ar kuru tika noslēgts telpu īres līgums. Muzeja krājums ātri pieauga, un jau 1820. gadā pēc nelielas nama pārbūves biedrībai piešķīra piecas telpas, vienā no tām iekārtojot dabas vēstures kabinetu. 1827. gadā muzeju nosauca par Kurzemes provinces muzeju (*Kurländische Provinzialmuseum*). Ar laiku, kolekciju apjomam ievērojami pieaugot, tika noslēgts cits līgums ar nama īpašnieku, kas uzbūvēja mājai otru stāvu un nodeva

jaunas telpas KPM lietošanā. Pēc pusgadsimta – 1898. gadā – muzeja krājums pārvietots uz pirmo speciāli muzeja vajadzībām uzbūvēto ēku Latvijā – divstāvu ēku bijušajā Stallplacī (netālu no tagadējā J. Čakstes bulvāra); dabaszinātniskā ekspozīcija atradusies pirmajā stāvā. Muzeja krājumu varēja apskatīt KLMB biedri, bet citai publikai tas tika atvērts parasti tikai uz dažām stundām svētdienās.

Jau no pirmsākumiem ornitoloģiskā kolekcija tika papildināta ar biedru un citu interesentu dāvinājumiem, visai retos gadījumos vērtīgus eksponātus pirka. Aicinājumi papildināt muzeja krājumu publicēti plašsaziņas līdzekļos, arī latviešu valodā, piemēram, 1822. gadā “Latviešu Avīzēs” nodrukāts šāds aicinājums: “Ja kāds no mums šādu savādu lietu atrod jeb savādu putnu nošauj, tad ar pateicību preti ņems, ja to uz glabāšanu grib nodot, un tā devēja vārds pie ikkatras

Kurzemes provinces muzeja ēka kopš 1898. gada. Pastkarte, 20. gs. sākums, no R. Matroža arhīva.

¹ Piemēram, samērā daudz šādu kļūdu un neprecizitāšu attiecībā uz vēsturiskajiem putnu novērojumiem var atrast 1983. gadā Rīgā izdotajā faunistiskajā pārskatā par Latvijas putniem (Виксне 1983). Tas izskaidrojams ar tā laika samēro vājo zināšanu līmeni par vēsturisko ornitoloģisko literatūru, kā arī daudzu sugu aprakstos iesaistīto autoru pieļautajām neuzmanības kļūdām, reti sastopamajiem putniem norādot nepareizu informāciju (datumus un vietas).

savādas lietas uz labu pieminēšanu tiek pierakstīts.”² Norādīts, ka putnu izbāžņi glabāti zem stikla: “.. putni un meža zvēri, ko savādi iztaisa un iekš glāzes lādēm it kā dzīvus glabā.”³ Atšķirībā no citām pieminētām muzeja kolekcijas priekšmetu grupām putni lielākoties dāvināti muzeja vajadzībām nesagatavotā veidā, tāpēc tie bija jāizbāž, lai varētu izvietot apskatei stiklotajās vitrinās. Retāk dāvināja jau izbāztus putnus, ādiņas un olas. Pirmais ornitoloģiskās kolekcijas glabātājs (1818.–1848. gadā) bija vietējais ārsts Johans Lihtenšteins, kurš 1809. gadā no Vācijas ieradās Kurzemē, no biedrības dibināšanas bija aktīvs zināšanu popularizētājs un līdz savai aiziešanai mūžībā rūpējās par ornitoloģiskās kolekcijas sakārtošanu un papildināšanu.⁴ Vēlākajos gados informācija par ornitoloģiskās kolekcijas glabātājiem ir fragmentāra: 1853. gadā minēts veterinārārsts Virzbickis (*Wiersbitzki*), kas bija atbildīgs par dabas vēstures kabineta kopšanu un ne tikai sakārtoja un izstādīja dažādu putnu olu kolekciju, bet arī papildināja to ar dažām jaunām olām, kā arī nomainīja dažus bojātus vietējo putnu eksemplārus ar jauniem. Vismaz no 1911. gada līdz 1929. gadam par ornitoloģisko kolekciju bija atbildīgs virsskolotājs un pamatskolas pārzinis Ādolfs Karlhofs (*Adolf Carlhoff*, 1863–1930), bet no 1930. gada – Teodors Bodnieks (*Theodor Bodneek*, 1883–?). Par periodu no 1910. gada līdz 1939. gadam trūkst publicētas informācijas attiecībā uz ornitoloģiskās kolekcijas papildinājumiem, jo KLMB pārskatos vairs npublicēja muzeja jaunieguvumu sarakstus.

Vēl jāatzīmē, ka jau vismaz uz 1909. gada decembri Kurzemē sastopamo putnu kolekcija KPM

krājumā bija visai pilnīga, par ko liecina Ā. Karlhofs publicētais Baltijas faunas mugurkaulnieku sugu saraksts, balstoties uz muzeja zooloģiskās kolekcijas krājumu, kur putniem norādītas 298 sugas/pasugas, katrai no norādītajām sugām atzīmējot sugu nosaukumus četrās valodās (latīņu, vācu, krievu un latviešu) (Carlhoff 1910). Domājams, ka šis saraksts sastādīts vien tādēļ, lai muzeja apmeklētāji varētu uzzināt izstādīto dzīvnieku nosaukumus citās valodās, jo, spriežot pēc 20. gs. 30. gadu vidū tapušajiem putnu ekspozīciju attēliem, nosaukumi tur bija norādīti tikai latīņu (zinātniskais nosaukums) un vācu valodā.

Ornitoloģiskās kolekcijas liktenis 20. gadsimtā

KPM veiksmīgi pārdzīvoja Pirmo pasaules karu un Brīvības cīņu laiku (1914–1920), kolekcijas un muzeja ēka palika neskartas. Tomēr šajā periodā no Latvijas izceļoja daudz vācbaltiešu un līdz ar to samazinājās KLMB biedru skaits un pasliktinājās KPM finansiālā situācija, jo šīs vācu biedrības paspārnē esošā muzeja darbību nodrošināja galvenokārt biedru naudas un turīgu vācbaltiešu finansiālais atbalsts, kas pēc kara gados ievērojami saruka. Nodibinoties Latvijas Republikai, vācbaltieši pakāpeniski zaudēja savu privilēģēto stāvokli sabiedrībā. Tas negatīvi ietekmēja arī KPM darbību, un rezultātā ilgstoši netika risināta muzeja priekšmetu saglabāšanas problēma. Piemēram, 1926. gadā KPM stāvoklis raksturots šādi: “*Ļoti bagāti vietējā flora un fauna pārstāvēta Kurzemes provinces muzejā (Jelgavā), bet muzejs stipri nolaists un kolekcija palēnām iet bojā, jo daži priekšmeti jau pilnīgi pārklāti pelējumiem*” (Anonīms 1926). Skolu muzeja direktors Jānis Siliņš (1883–1960) par šo muzeju raksta: “*Muzejs atvērts svētdienās no plkst. 10 līdz 14 dienā. Līdzekļu trūkuma dēļ minētais muzejs tagad vārda pilnā ziņā iet bojā, jo vācu organizācijai, kurai muzejs pieder, nav līdzekļu tā uzturēšanai. Ar tiem 20 latiem, kurus tas ieņem mēnesī svētdienās no apmek-*

KPM glabātāja Ādolfa Karlhofs 1910. gadā publicētā muzeja krājumā esošo mugurkaulnieku sugu/pasugu saraksta vāks. No R. Matroža bibliotēkas.

lētājiem, nekādā ziņā nav iespējams to uzturēt” (Siliņš 1929). Par muzeja eksponātiem līdzīgas ziņas sniedz arī mākslas teorētiķis Visvaldis Peņģerots (1897–1938), kas norāda: “*Priekšmeti novietoti juku jukām. Zīmites, kas kādreiz bijušas pie katra priekšmeta, no dažiem nokritušas, bet citas piestiprinātas pie citiem priekšmetiem. [...] Bet līdzās šādiem priekšmetiem ir arī tādi, kuriem nav nedz numura, nedz zīmites, nedz tie arī vispār ievesti katalogā. Bet ir arī tādi, kas katalogā minēti, bet muzejā vairs neatrodas*” (Peņģerots 1930). Neskatoties uz KPM īpašnieku tiesībām pārvaldīt muzeja krājuma vērtības pēc savas gribas un uzskatiem, tomēr nepienācīgās rūpes par krājuma saglabāšanu pamudināja Latvijas pārvaldes institūciju ierēdņus rīkoties, lai saglabātu Latvijas vēsturei svarīgu krājumu. Par arhīva glabāšanas noteikumu neievērošanu 1935. gadā Latvijas valdība konfiscēja KPM krājumu un Valsts arhīvam nodeva KLMB un KPM arhīvu kolekcijas, kā arī vēlāk tika likti šķēršļi biedrības pārreģistrācijai.

Vēl jāatzīmē, ka kopš 1929. gada kā KPM latviskā alternatīvā Jelgavā neilgu laiku darbojās Zemgales vēstures un mākslas muzejs, kuru uzturēja

² Anonīms 1822. Jelgavā. *Latviešu Avīzes*, Nr. 9 (02.03.1822.): 1.

³ Anonīms 1825. No Jelgavas. *Latviešu Avīzes*, Nr. 21 (24.05.1825.): 1.

⁴ Interese par dzīvniekiem Johanam bija jau kopš bērnības, jo viņa vecākais brālis Heinrihs Lihtenšteins (*Martin Heinrich Carl Lichtenstein*, 1780–1857) bija ievērojams ārsts, zooloģis, botāniķis un ceļotājs, kurš jaunības gados bija pētījis dienvidu Āfrikas dabu un kolekcionēja dzīvniekus. Kopš 1811. gada strādājis par zooloģijas profesoru Berlīnes Universitātē, kopš 1813. gada – par Berlīnes zooloģijas muzeja direktoru, viens no Berlīnes zooloģiskā dārza dibinātājiem 1841. gadā. Jāatzīmē, ka 1829. gadā viņš tika ievēlēts par KLPM goda biedru.

KPM ornitoloģiskā ekspozīcija ap 1936. gadu. Šis attēls publicēts arī KPM ceļvedī (Bläsing 1937).
© Herdera institūts Marburgā, Nr. 174237.

Jelgavas latviešu biedrība, daļēji finansēja valsts un vietējā pašvaldība; tajā arī bija neliela dabaszinātniskā nodaļa ar putnu kolekciju. Par to liecina 1933. gadā uz desmit gadiem noslēgtais līgums ar vietējo taksidermistu⁵ Vladimiru Motorinu putnu izbāžņu izgatavošanā; viņš apsolīja sagādāt katru mēnesi vienu putnu grupu.⁶ Zināms, ka viņš šim muzejam nodevis pilnīgi albinu bezdelīgu.⁷ Pēc 1937. gada muzeja kolekcijas tika sadalītas citiem krājumiem, par putnu kolekcijas apjomu un likteni ziņas sameklēt neizdevās.

1939. gadā sākās vācbaltu iedzīvotāju piespiedu repatriācija un sabiedrisko institūciju likvidēšana. Pēc repatriācijas līguma noteikumiem, vācbaltiešiem atļāva izvest visus muzeju priekšmetus, kuriem nebija saistības ar Latvijas teritoriju, vēsturi un kultūru, tāpēc no KPM izvesti daudzi mākslas darbi, arheoloģiskās kolekcijas, apjomīga bibliotēka, bet dabas vēstures priekšmeti tika sadalīti starp Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju un Latvijas Universitāti.⁸ Zināms, ka padomju okupācijas periodā 1941. gada 20. janvārī zooloģiskās kolekcijas no bijušā KPM nogādāja uz Latvijas Valsts universitātes Sistēmiskās zooloģijas muzeju Rīgā, kopskaitā ap 750 vienībām (pirmo reizi par to informācija publicēta tikai pēc pusgadsimta: Piterāns 1994).⁹ Vācu okupācijas gados muzejs īslaicīgi atjaunoja darbību, piemēram, 1943. gada novembrī svinēta KPM dibināšanas 125. gadadiena ar speciāli sarīkotu izstādi, kurai daļa priekšmetu atkal atgriezta muzeja ēkā (par zooloģiskajām kolekcijām šajā izstādē ziņu nav). Diemžēl 1944. gada vasaras

kaujās Jelgavas pilsēta tika pamatīgi nopostīta Sarkanās armijas uzbrukumā (intensīvā bombardēšanā) un tika sagrauta arī muzeja ēka ar tajā palikušajām kolekcijām. Visticamāk, zooloģiskie eksemplāri palikuši Rīgā un 1944. gadā, izvērtējot Rīgas sagraušanas risku, tie tika paslēpti Salas pagastā (domājams, “Dambjos”, kur tika noglabāts arī Latvijas Ornitoloģijas centrālais arhīvs; par to vairāk: Matrozis 2025), kur putnu izbāžņu glabāšana neatbilstošos apstākļos (siena šķūnī) neapšaubāmi varēja atstāt visai negatīvu ietekmi, kaut gan drošu dokumentu par šo faktu šī pārskata autora rīcībā nav. Jāatzīmē, ka dažādu KPM kolekciju likteņi joprojām nav profesionālu vēsturnieku padziļināti pētīti, tāpēc pastāv šādas neskaidrības.

Pēc Otrā pasaules kara Jelgavā atjaunota vietējā muzeja darbība, saņemta atpakaļ daļa no vēsturiskajām KPM kolekcijām, bet dabaszinātnisko nodaļu vairs neatjaunoja, tāpēc kādreizējais muzeja zooloģiskās kolekcijas palika Latvijas Valsts universitātes Bioloģijas fakultātē Rīgā (Alberta ielā 10), kur 1969. gadā publikai atvērts Zooloģijas muzejs, kurā vitrīnās eksponēti arī putnu eksemplāri no KPM krājuma. Vēl padomju gados veicot kolekciju pielāgošanu publikai atvērtā muzeja vajadzībām, daļa no vēsturiskajām etiķetēm tika nomainīta pret jaunām, kurās netika iekļauta pilna informācija vai tā norādīta kļūdaini. Droši vien negatīvu ietekmi uz izbāztajiem putniem varēja atstāt arī kolekcijas pārvietošana uz jaunu muzeja mītņi – ēku Kronvalda bulvārī 4, kur 1983. gadā ierīkoja muzeju un kur tas atrodas līdz mūsdienām (2009. gadā vēlreiz nomainot muzeja izvietojuma vietu šajā ēkā un par 30 % samazinot muzejam atvēlētās telpas). Īpaši jāatzīmē, ka muzeja kolekciju pārvaldnieku maiņas un pārvietošanas periodos pazaudēti KPM zooloģiskās kolekcijas katalogi (ienākošo eksponātu klades) ar pilnīgāku informāciju par katru kolekcijas eksemplāru, rezultātā uz daudziem putnu izbāžņiem ir atrodama vien uzlīme ar kataloga numerāciju (inventāra numuru), bet

nav iespējas iegūt pilnu informāciju. 2018. gadā pārstrukturēšanas rezultātā Latvijas Universitātes Zooloģijas muzejs mainīja nosaukumu uz Latvijas Universitātes muzeja (turpmāk – LUM) Zooloģijas kolekciju. Pēc 2019. gada veiktās revīzijas, no bijušā KPM saglabājušies 559 putni (Rudzīte u. c. 2019) – no apmēram 601 vienības jeb 93 % no 1941. gadā saņemtajiem eksemplāriem; no tiem vien nelielai daļai uz izbāžņu pamatnēm bija saglabājušās uzlīmes no KPM laikiem ar pilnīgāku informāciju par iegūšanas apstākļiem, ieguvēju un taksidermistu.

Publicētie avoti par ornitoloģisko kolekciju

Pamata avotu grupa par KPM dāvinātiem (retākos gadījumos pirktiem) putnu eksemplāriem ir KLMB biedru sanāksmju protokoli, kurus regulāri publicēja gan Jelgavas avīzēs, gan biedrības darbības pārskatos. No 1880. gada līdz 1892. gadam šajos pārskatos publicēti saņemto dabas vēstures priekšmetu kopsavilkumi par attiecīgo gadu. Cita avotu grupa ir vairāku autoru publicēti apkopojumi par Krievijas impērijas Austrumprovincu (Kurzemes, Vidzemes, Igaunijas) guberņu ornitofaunu, kuros viņi minēja konkrētus daudzus sugu novērojumus no KPM krājuma, gan ar pilnu iegūšanas vēsturi, gan norādot konkrētu sugu atrašanos muzejā, un tajos laikos tas bija pierādījums, ka suga sastopama konkrētajā guberņā (Seidlitz 1861; Russow 1880; Schweder 1881, 1894). Nav skaidrs, vai minētie autori paši apmeklējuši muzeju un pārbaudījuši sniegtās informācijas atbilstību (īpaši sugu noteikšanas pareizību) vai vien uzticējušies pa pastu atsūtītiem putnu eksponātu sarakstiem no KPM glabātājiem. Pēdējais līdzvērtīgais avots ir divu vācbaltu ornitologu sastādītais un publicētais Austrumbaltijas mugurkaulnieku saraksts, kurā norādīti konkrēti reti sastopamo sugu novērojumi no KPM krājuma, balstoties uz šī muzeja glabātāja T. Bodnieka sniegto rakstisko informāciju (ne vēlāk par 1928. gada novembri, kad pārskats

⁵ Līdz Otrajam pasaules karam Latvijā taksidermistus sauca par preparatoriem.

⁶ Anonīms 1933. Zemgales muzejs aug acīm redzot. *Jaunais Zemgālietis*, Nr. 112 (20.05.1933.). / Anonīms 1933. Jaunie putni Zemgales muzejā. *Jaunais Zemgālietis*, Nr. 118 (28.05.1933.).

⁷ Anonīms 1934. Albinisms putniem. *Daba un Zinātne* 3: 94.

⁸ Anonīms 1940. Vēsturisko senmantu pārvietošana. *Zemgales Balss*, Nr. 133 (15.06.1940.): 4.

⁹ No KPM pārņemto eksponātu saraksts ir saglabājies LU Sistēmiskās zooloģijas institūta Inventāra grāmatā (putni: no 58. līdz 71. lpp.), kuru šo rindu autors pārфотографējis 06.02.2008., bet tajā norādīta vien suga un eksemplāru skaits, turklāt daļai putnu, īpaši no tropu reģioniem, norādīta tikai ģints vai putnu grupas kopējais īpatņu skaits.

tika sagatavots) (Grosse, Transehe 1929). Ziņas par atsevišķiem reti sastopamo putnu novērojumiem no KPM krājuma snieguši arī citi putnu pētnieki (Lichtenstein 1829b; Büttner 1838, 1857; Goebel 1873; Stoll 1904, 1906 u. c.).

Mūsdienās par KPM ornitoloģiskās kolekcijas vēsturi un atsevišķiem putnu eksemplāriem publicēti vien gadījuma apskati (Matrozis 2014, 2019; Vintulis, Bergmanis 2018; Rudzīte u. c. 2019; Piterāns u. c. 2022), pārsvarā koncentrējoties uz tropisko putnu kolekcijas daļas revīzijas rezultātiem.

Apkopotās informācijas kopsavilkums

Lai varētu iespējami pilnīgi rekonstruēt visas muzeja ornitoloģiskās kolekcijas eksponātu sugu sastāvu, iegūšanas vēsturi un citas krājuma veidošanas nianšes, autors *MS Excel* tabulā ievadīja visu publicēto informāciju par šim muzejam dāvinātajiem putnu eksemplāriem no KLMB biedru sapulču protokoliem, darbības pārskatiem un citu pētnieku publikācijām, kā arī veica līdz mūsdienām saglabājušos atsevišķu (reti sastopamo) putnu eksemplāru apskati Latvijas Universitātes muzejā. Papildu informācija par vairāku KPM kolekcijā bijušo eksemplāru iegūšanas vēsturi, balstoties uz kolekcijas revīzijas laikā pievienotu etiķešu datu norakstiem, saņemta no bijušā LU Zooloģijas muzeja vadītāja Aivara Petriņa.

Ir jāsecina, ka jau vēsturiski daudzi muzeja krājumā saņemtie putnu eksemplāri **netika pienācīgi dokumentēti**, kā tas būtu bijis jādara, vācot zinātnisko kolekciju, tāpēc daļai no KPM krājuma putniem vispār nav iegūšanas vēstures (etiķešu vai ierakstu inventāra grāmatā) vai tā ir tikai daļēja (vai pretrunīga, spriežot pēc vairākos avotos norādītā). No pirmsākumiem publicētajos biedrības darbības pārskatos (biedru ikmēneša sanāksmju protokolos vai gada pārskatos) netika pilnīgi norādītas saņemtās sugas un citi apstākļi, norā-

dot vien personas, kuras papildināja ornitoloģisko kolekciju (sākotnēji to sauca par Ornitoloģijas kabinetu, Zooloģisko kabinetu vai Dabas vēstures kabinetu). Turklāt laika gaitā glabātāji regulāri mainīja izbāžņus pret jauniem labākā kvalitātē, nerespektējot daudzu unikālu eksemplāru vēsturi. Domājams, ka arī nepiemēroti izbāzto putnu glabāšanas apstākļi neveicināja vecāku eksemplāru ilglaicīgu saglabāšanos. Piemēram, 1870. gada jūlijā KPM apmeklēja Tērbatas Universitātes Zooloģijas kabineta profesionālais taksidermists un ornitologs Valeriāns Rusovs (*Valerian Russow*, 1842–1879), kurš publicētajās piezīmēs īpaši norādīja šo problēmu: “*Man bija ļoti interesanti iepazīties ar šo kolekciju (labāko mūsu provincēs, ja neņemam vērā eksemplāru vecumu un bojājumus). Daudzi unikāli paraugi un sugas ir īpaši vērtīgas, jo īpaši albīni. Tomēr viens apstāklis, kas liek kolekcijai daudz zaudēt savu vērtību, ir tas, ka nav informācijas par vietu, kur atrasti gandrīz visi putni. Vienīgi baidos, ka kolekcija drīz aizies bojā, jo gandrīz visi putni ir izņemti no iepriekš aizzi-mogotajām stikla kastēm un ievietoti stikla skapjos*” (Russow 1874). Tikai sākot ar 1875. gadu, ornitoloģiskās kolekcijas papildinājumi KLMB darbības krājumos aprakstīti detalizētāk, reizēm pat ar pilnu putna iegūšanas informāciju.

Kopskaitā tabulā tika iekļauti 664 ieraksti, kas satur informāciju par ne mazāk kā 1272 putnu eksemplāriem (neskaitot olas), no tiem ziņas par putnu iegūšanas laiku (dienu, mēnesi vai sezonu) ir tikai 156 putniem (12 %), tikai gads (balstoties uz putna saņemšanas laiku, izņemot saņemtas putnu kolekcijas) vēl 293 putniem, bet iegūšanas vieta norādīta 258 putniem (20 %). Turpmāk tekstā norādīti konkrēti īpatņu iegūšanas datumi vai minēts KLMB biedru sanāksmju datums, kurā sniegta rakstiska informācija par (ne)sen, periodā no iepriekšējās sapulces datuma, parasti starp sapulcēm bija viens mēnesis) dāvinātu eksemplāru. Par daudziem konkrētiem putnu īpatņiem publicētas ziņas vairākos

avotos, kas palīdzēja iegūt pilnīgāku informāciju par to iegūšanas vēsturi vai pretēji – iegūšanas datu “pa-zaudēšanu”, pārpublicējot ziņas no citiem avotiem. Neskatoties uz visai fragmentāro un vietām pretrunīgo informāciju, apkopotā informācija ļauj papildināt un precizēt reti sastopamo un citādi unikālo eksemplāru iegūšanas vēsturi.

Mācītāja Ādama Konradi izbāzto putnu kolekcija (1821)

Nepilnus trīs gadus pēc KPM nodibināšanas, 1821. gada 6. aprīlī, tika saņemts ļoti vērtīgs Ornitoloģiskā kabineta papildinājums no KLMB biedra luterāņu mācītāja Ādama Konradi (*Adam Conradi*, 1768–1830) – izbāzto Kurzemes putnu kolekcija ar aptuveni 150 sugām, kuru viņš veidojis vairāku gadu garumā.¹⁰ Par dāvinātāja ornitoloģiskajām aktivitātēm viņš pats Jelgavas avīzē 1817. gadā publicējis šādu informāciju: “*Lai jau vairākus gadus veidoto izbāzto putnu kolekciju veidotu pēc iespējas pilnīgāku, tagad aicinu plašāku vietējo mednieku publiku sniegt palīdzīgu roku vietējās dabas pētniekiem, kā arī neignorēt manus centienus. Jebkurš ieguldījums būs apsveicams. Tāpēc, lūdzu, nekautrējieties sūtīt man labi zināmus putnus, kuri, iespējams, jau ir manā kolekcijā. Ja arī tas tā būtu, ornitologam vienmēr ir svarīgi redzēt lielu skaitu īpatņu, jo daudzām sugām, īpaši plēsīgo putnu vidū, ir biežas anomālijas. Jau iepriekš pateicos; ja vēlaties, ja mana dzīvesvieta ir mazāk pieejama, varat to piegādāt Jelgavā konsistorijas padomniekam Kupfera kungam, Bauskā Zillinga kungam. Salienas pastorāts, 1817. gada 14. septembris.*”¹¹ Vēl Konradi dzīves laikā (1827. gadā) publicētajā viņa biogrāfijā īpaši pieminēta kolekcija: “*Viņš ir arī sniedzis lielu ieguldījumu savas dzimtenes dabas vēsturē, izveidojot lielu vietējo putnu izbāžņu kolekciju, ko viņš pats sagatavojis un kas pašlaik*

¹⁰ Anonym 1821. Mitau, den 8ten April. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 85 (09.04.1821.): 337.

¹¹ Conradi A. 1817. Bekanntmachungen. *Mitausches Intelligenz*, Nr. 74 (14.09.1817.): 4.

atrodas muzeja īpašumā.”¹² Neapšaubāmi, ka tik apjomīgas putnu kolekcijas dāvinājums KPM pirmajos darbības gados gan paplašināja zināšanas par Kurzemē sastopamajām putnu sugām, gan atviegloja sugu noteikšanu, jo bija jau labs krājums salīdzināšanai.

Johana Lihtenšteina darbība (1818–1848) un ornitoloģiskās publikācijas (1829)

1817. gadā Lihtenšteins iestājās KLMB un turpmākajos gados aktīvi iesaistījās tās darbībā; kopš 1818. gada savā brīvajā laikā uzņēmas vākt, kārtot un papildināt KPM dabaszinātniskās (īpaši ornitoloģiskās) kolekcijas; acīmredzot pats prata izbāzt putnus. 1829. gadā publicēti divi viņa raksti par putniem, pirmais nodrukāts Maskavas dabaspētnieku biedrības (viņš bija šīs biedrības biedrs) biļetenā ar nosaukumu “Dzīvnieki Kurzemē” (Lichtenstein 1829a). Šī publikācija faktiski ir tikai sugu saraksts ar zinātniskajiem nosaukumiem latīņu valodā, kurā norādītas 45 zīdītāju un 238 putnu sugas, pie nosaukumiem pievienojot atzīmi, ja suga bijusi minēta vācu ornitologa Bernharda Meijera (*Bernhard Meyer*, 1767–1836) grāmatā

¹² Recke J. F., Napiersky K. E. 1827. Conradi (Adam). Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexicon der Provinzen Livland, Esthland und Kurland. Bd. 1 (Nachträge A–F). Mitau: 362–363.

Jelgavas ārsts Johans Lihtenšteins – pirmais KPM ornitoloģiskās kolekcijas glabātājs.

Mazās sīgas izbāznis LUM (2./15.11.1900., Tārgale), fotografēts 07.05.2014.

par Līvzemes un Igaunijas putniem (Meyer 1815). Otrā publikācija ar nosaukumu “Pārskats par Kurzemes putniem” ir daudz detalizētāka, ar konkrētām ziņām par vairāku sugu sastopamību, biotopu izvēli un fenoloģiju (Lichtenstein 1829b). Šis darbs tika nolasīts KLMB biedru sanāksmē 05.06.1829. ar pilnu nosaukumu “Par Kurzemē sastopamajiem putniem, arī tiem, kas vēl nav atrodamī Provincē muzeja ornitoloģijas krājumā”.¹³ Tieši Lihtenšteina aktīvās darbības rezultātā muzeja dabaszinātniskās kolekcijas tika ievērojami papildinātas un sakārtotas. Par to liecina vācu zoologa Johana Blaziusa (*Johann Heinrich Blasius*, 1809–1870) publicētais KPM kolekcijas novērtējums (kolekciju viņš bija apskatījis ceļojumā pa Krievijas impērijas rietumu daļu 1841. gadā): “Dabas pētniekam ir jābrīnās, ka Jelgavā var atrast tik izcilu zooloģisko kolekciju, kāda ir izveidota ar viena cilvēka, doktora Lihtenšteina, neatlaidīgajiem un pašai aizliedzīgajiem pūliņiem. Šajā kolekcijā ir apkopota vispilnīgākā Kurzemes zooloģiskā kolekcija, kas ir ne tikai interesanta un pamācoša savas bagātības dēļ, bet arī tādēļ, ka tajā ir apvienotas gan retas ziemeļu sugas, gan dienviņu dzīvnieku formas” (Blasius 1841).

¹³ Referāta nosaukums vācu valodā: “Übersicht der Vögel welche in Kurland vorkommen mit Angabe derjenigen welche der ornithologischen Sammlung des Provinzial-Museums noch fehlen”.

Foto: Ruslans Matrozis

Foto: Ruslans Matrozis

Mazās sīgas izbāžņa pamatne ar dažādos periodos uzlīmētām informācijas lapiņām (KPM, taksidermista F. Šolla, LVU Zooloģijas muzeja).

Ļoti reto sugu novērojumu apraksti

Viens no šī pārskata mērķiem ir veikt revīziju pēc visiem publicētajiem avotiem attiecībā uz Latvijas ornitofaunai nozīmīgākajiem sugu eksemplāriem, kuri nonākuši KPM, lai dabūtu par tiem maksimāli pilnīgākus iegūšanas datus. Turpmāk ir norādīta iegūšanas vēsture 14 ļoti reti sastopamajām sugām. Lielākajai daļai tie bija pirmie dokumentētie novērojumi Latvijas teritorijā.

Mazā sīga *Tetrax tetrax* – periodā no 1823. gada līdz 1901. gadam KPM saņēmis vismaz piecus šīs sugas eksemplārus. Pirmo putnu uzdāvināja aktīvs dabaspētnieks Zlēku luterāņu mācītājs Johans Bītners (*Johann Büttner*, 1779–1862) 1823. gada 8. februārī bez iegūšanas apstākļu norādes, bet ar piezīmi, ka suga sastopama ļoti reti.¹⁴ Domājams, ka šis eksemplārs iegūts ne vēlāk par 1822. gadu Zlēkās vai tuvākajā apkārtnē. Tad 1839. gada 5. decembrī sanāksmē ziņots, ka vairāki putni, tostarp ļoti retā mazā sīga, saņemti kā dāvinājumi no vairākām norādītām personām, neprecizējot iegūšanas apstākļus.¹⁵ Ap šo laiku

¹⁴ Anonym 1823. Mitau, den 8ten Februar. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 36 (10.02.1823.): 141.

¹⁵ Anonym 1839. Zweihundert und neunundsiebzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Am 5ten Dezember 1839. *Beylage zur Mitauschen Zeitung*, Nr. 99 (11.12.1839.): 505.

Johans Bitners sugas sastopamību jau raksturojis šādi: mazā sīga dažreiz parādās mazos baros (Büttner 1840), un tas liecina par ielidojošo putnu skaita palielināšanos. 1855. gada 2. februārī mazo sīgu muzejam uzdāvināja barons Ketlers (*Kettler*) no Liepājas.¹⁶ Savukārt 1861. gadā Tērbatas Universitātes zooloģijas students Georgs Zeidlics (*Georg Karl Maria Seidlitz*, 1840–1917) norādījis, ka mazā sīga Kurzemē nav īpaši reta, ka vairāki eksemplāri ir Jelgavas muzejā (Seidlitz 1861), acīmredzot domāti trīs minētie eksemplāri, kuru iegūšanas vietas bija Kurzemes teritorijā, visticamāk, dāvinātāju dzīvesvietas apkārtnē. Pirmais konkrēti datētais eksemplārs, kas nonācis KPM, tika nošauts 1869. gada 14./26. decembrī (pēc vecā un jaunā stila)¹⁷ pie Talsiem ar piezīmi, ka nošauts no sev līdzīgo bara; to muzejam uzdāvinājis barons fon Drahenfalss (*von Drachenfals*) no Jelgavas.¹⁸ Jāatzīmē, ka 1880. gadā Rusovs norādījis, ka KPM glabājas trīs mātītes vai jaunie putni, kas tikuši nošauti Kurzemē, un pieminējis, ka 1868. gadā netālu no Jelgavas tika nogalināts viens eksemplārs no astoņu īpatņu bara. Par pēdējo novērojumu Kurzemes biedrības pārskatos nav nekādas informācijas, acīmredzot Rusovs kļūdījies, nepareizi norādot gadījumu no Talsiem gadu vēlāk, kad nošauts viens putns no bara, vien precizējot bara lielumu. Šajā gadījumā saistība ar Jelgavu bija tikai tā, ka dāvinātājs dzīvoja šajā pilsētā. Pēdējais KPM nonākušais mazās sīgas eksemplārs (mātīte) ir datēts ar 1900. gada

¹⁶ Anonym 1864. Verzeichnis der geschenklchen Erwerbungen, die für das kurländischen Provinzial-Museum mit inbegriffen. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst* aus dem Jahre 1850 bis 1863. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 268–272.

¹⁷ Ja turpmāk tekstā norādīti divi datumi, tas nozīmē, ka pirmais ir pēc vecā laika skaitīšanas stila (Jūlija kalendāra), bet otrais – pēc jaunā stila (Gregora kalendāra), kas tika ieviests 1582. gadā ar pāvesta Gregora XIII pavēli, lai novērstu Jūlija kalendāra nepilnības. Tāpēc katoļu zemēs, piemēram Vācijā, 19. gs. izmantoja jauno laika stilu, bet Krievijas impērijas teritorijā, tai skaitā arī Latvijā, turpināja izmantot veco stilu. Starpība starp vecā un jaunā stila datumiem 19. gs. bija +12 dienas, bet 20. gs. jau +13 dienas. Latvija uz jauno stilu pilnīgi pārgāja 1918. gadā. Svarīgi to ņemt vērā, salīdzinot sugu fenoloģijas datumus valstīm, kurās izmantoti dažādi kalendāri. Ja norādīts viens datums, tiek pieņemts, ka norādīts vietējais laiks – vecajā stilā pēc Jūlija kalendāra.

¹⁸ Anonym 1884. Sitzungs-Berichte aus dem Jahre 1870. Die 584. Sitzung am 4. Februar 1870. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst* aus dem Jahre 1864 bis 1871. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 295.

2./15. novembri, to Tārgalē nošāvis vietējais barons Vilhelms fon Roskuls (*Wilhelm von Roskull*), izbāzni izgatavojis Rīgas taksidermists Ferdinands Štolls (*Ferdinand Stoll*, 1874–1966) (Stoll 1904), un barons to uzdāvinājis KPM 1901. gada 7. martā.¹⁹ Jāatzīmē, ka 1941. gadā no KPM uz Rīgu tika nogādāti tikai divi mazās sīgas eksemplāri, viens no tiem bija 1900. gadā Tārgalē nošautais putns, kas arī mūsdienās glabājas putnu ekspozīcijā LUM.

Brūnais ibiss *Plegadis falcinellus* – muzejā ienākuši divi eksemplāri ar pilnu iegūšanas vēsturi. Pirmais nošauts 1823. gada rudenī Nicā (*Niederbartau*, Lejasbārtas muižā), to jau izbāztā veidā muzejam 02.07.1824. uzdāvinājis Grobiņas apriņķa ārsts Dr. Frīdrihs Vonhāss (*Friedrich Wohnhaas*, 1768–1857). Sanāksmes protokolā īpaši uzsvērts, ka līdz šim dabaszinātnieki un kolekcionāri vispār nav zinājuši par šīs sugas sastopamību mūsu reģionā.²⁰ Konkrētais eksemplārs glabājas muzejā līdz 1896. gadam (Grosse, Transehe 1929). Otrais šīs sugas eksemplārs – jaunais putns, kas nošauts Slokā (*Schlock*) 1832. gada 20. oktobrī, ieguvējs – padomnieks Bokmanis (*Böckmann*), bet muzejam to (ne izbāzni, droši vien ādiņu) samērā operatīvi pēc iegūšanas (ne vēlāk par 2. novembri) uzdāvinājis mirtiesneša grāmatvedis Šmits (*Schmidt*). Atzīmēts, ka tas bijis ļoti jauns putns, tāpēc Lihtenšteina iepriekšējais pieņemums, ka suga šeit ligzdo, pilnīgi apstiprināts²¹, kaut gan mūsdienās mēs zinām, ka oktobra beigās šī suga samērā regulāri ielido Baltijas reģionā. Jāatzīmē, ka šīs detalizēti aprakstītais un, manuprāt, neapšaubāmais novērojums vēlākajos gados nekur vairs Latvijas ornitofaunas pārskatos neparādās. Citi dokumentēti brūnā ibisa ienākšanas gadījumi šajā muzeja kolekcijā nav

¹⁹ Anonym 1902. Die 859. Sitzung am 7. März 1901. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzial-Museum* aus dem Jahre 1901. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 5.

²⁰ Anonym 1824. Mitau, den 2ten July. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 161 (05.07.1824.): 645.

²¹ Anonym 1832. Hundert fünfundneunzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, am 2ten November. *Beilage zur Mitauschen Zeitung*, Nr. 48 (12.11.1832.): 645.

aprakstīti, bet 1894. gadā G. Švēdera pārskatā atzīmēts, ka muzejā ir viens eksemplārs (no Kurzemes rātskunga fon Gilberta (*von Guilbert*), bet, pēc vecā kataloga, – no galma padomnieka Vunhasa) (Schweder 1894). Vēl 1909. gadā sastādītājā KPM kolekcijas sarakstā brūnais ibiss atzīmēts (Carlhoff 1910), bet 1941. gadā, kad ornitoloģiskā kolekcija tika pārvesta no Jelgavas uz Rīgu, saņemto putnu sarakstā brūnā ibisa eksemplāra vispār nav.

Plivurpūce *Tyto alba* – KLPM 1824. gada 6. augusta sapulces protokolā atzīmēts, ka kolēģijas padomnieks Freimanis (*Freymann*) dāvinājis skaistu retās plivurpūces *Schleyereule* (*Strix flammea*) izbāztu eksemplāru.²² Jāatzīmē, ka 19. gs. šai sugai bieži tika lietots latīņu nosaukums – *Strix flammea*, bet purva pūcei – *Otus brachyotus*. Turpmākajos ornitofaunas apskatos (Lichenstein 1829b; Seidlitz 1861) suga atzīmēta, bet bez konkrētiem novērojumiem. Rusovs ir norādījis, ka KPM ir eksemplārs, taču bez informācijas par to, kur tas ticis atrasts (respektīvi, bez etiķetes) (Rusow 1880), bet 1894. gadā Švēdera pārskatā pieminēta tā pati plivurpūce (bez datuma) no KPM, kuru ieguvis Dr. Freimanis (*Freimann*) (Schweder 1894). Savukārt 1910. gada katalogā KPM kolekcijā plivurpūce vairs nav atzīmēta (Carlhoff 1910), bet 1928. gadā KPM kolekcijas glabātājs T. Bodnieks sniedzis ziņu, ka muzejā atrodas plivurpūces eksemplārs (*Tyto alba guttata*), kas nošauts Ventspilī 1824. gadā un saņemts no kolēģijas padomnieka Freimaņa (Grosse, Transehe 1929), līdz ar to pirmo reizi publikācijās šim eksemplāram norādīta iegūšanas vieta (domājams, no kataloga) un pasuga. 1941. gadā plivurpūce nav nonākusi Rīgā, domājams, ka izbāznis izmests pirms 1910. gada, bet Bodnieks citējis datus no kataloga, nepārbaudot sugas eksemplāra esamību.

Karošknābis *Platalea leucorodia* – 1825. gada 7. oktobra sanāksmē

²² Anonym 1824. Mitau, den 6ten August. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 192 (11.08.1824.): 769.

ziņots: Drebsa kungs (*Drebs*), vīna tirgotājs no Rīgas, ar arhivāra Luca-va (*Lutzau*) kunga starpniecību ir atsūtījis karošknābi, mūsu reģionā ārkārtīgi retu eksemplāru, kas tika nošauts Daugavā netālu no Rīgas.²³ Vieta atzīmēta ar nosaukumu *Holm* (tulkojumā – ‘sala’), kas varēja būt kāda no Daugavas lejteces salām mūsdienu Rīgas teritorijā, ņemot vērā toreizējo pilsētas robežu mūsdienu Vecrīgas rajonā. Par šo eksemplāru nākamajos pārskatos publicētā informācija vien samazinās: “nošauts pie Daugavas netālu no Rīgas” (Büttner 1840) un “Jelgavas muzejā ir viens eksemplārs” (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880), bet jau bez datuma un vietas norādes. Domājams, ka šo eksemplāru varam datēt ar 1825. gada oktobri, vecums nav zināms. Vēl T. Bodnieks 1928. gadā ziņojis par “otru” karošknābi no KPM krājuma, kuru “nogalināja arhivārs Lucavs (*Lutzau*) pie Jelgavas” (Grosse, Transehe 1929); tā ir kļūdaina datu interpretācija no vienīgā novērojuma; acīmredzot to muzejam nogādājis minētais arhivārs, kas dzīvoja Jelgavā. Neskaidrs arī Bodnieka apgalvojums, ka “otrais eksemplārs”, kas iegūts 1825. gadā, muzejā glabājās līdz 1890. gadam (Grosse, Transehe 1929), jo zināms, ka 1941. gadā viens eksemplārs (bez datiem) no KPM nonācis Rīgā un mūsdienās glabājas LUM putnu ekspozīcijas vitrinā. Pilnīgi iespējams, ka tas ir tas vienīgais KPM saņemtais karošknābja eksemplārs. Jāatzīmē, ka arī turpmāk ornitoloģiskajās publikācijās šis viena putna novērojums ziņots kā divi atsevišķi putni (Transehe 1965; Виксне 1983).

Zīda gārnis *Egretta garzetta* – 1828. gada 4./16. janvārī Kokneses mācītāja kundze Frīderike Līniga (*Frederike Lienig*, dz. Berg; 1790–1855) KPM uzdāvinājusi divus putnus – zīda gārni un klinšu ložņu *Tichodroma muraria*. Sanāksmes protokolā par abu putnu iegūšanas vietu un datumu nav nekādas

informācijas, vien norādīts, ka abas sugas vēl nav iekļautas nevienā vietējo dzīvnieku sarakstā, tāpēc tiek uzskatītas par ļoti vērtīgu papildinājumu muzeja kolekcijai.²⁴ Lihtenšteins papildina informāciju ar šādu aprakstu: “1826. gadā tās pašas upes [*domāta Daugava*] krastos visneparastākā veidā parādījās zīda gārnis, kas, par laimi, tika nošauts mūsu kolekcijai” (Lichtenstein 1829b). Vēlāk Rusovs norādījis vien ziņu par vienu eksemplāru KPM (Russow 1880), bet Švēders pie šīs sugas atzīmējis, ka Jelgavas muzejs saņēmis vienu eksemplāru no mācītāja kundzes Līnigas, kas datēts ar 21. maiju (Schweder 1894). Savukārt T. Bodnieks, droši vien balstoties uz informāciju vecajā katalogā, norādījis, ka 1828. gada 4./16. janvārī muzejs saņēmis jaunu putnu, noķertu pie Kokneses (Grosse, Transehe 1929). Ņemot vērā šo informāciju, varētu restaurēt pilnīgākus iegūšanas apstākļus: iegūts (noķerts vai nošauts) Koknesē pie Daugavas 21.05.1826. (maiņā šie putni regulāri ielido Baltijas jūras reģionā), KPM nogādāts jau izbāztā veidā. Vēl jāatzīmē, ka 1941. gadā viens zīda gārnis no KPM nonācis Rīgā.

Ziemeļu vētrasburātājs *Hydrobates leucorhous* – 1828. gada 20. novembrī spēcīgas vētras laikā Lustes muižas (*Friedrichslust*) parkā (mūsdienās Dobeles novada Jaunbērzes pagastā), vismaz 4 jūdžu²⁵ attālumā no piekrastes, uz zemes tika atrasts dzīvs vētrasputns (Lichtenstein 1829b). Vēl Johans Bītners apraksta citu novērošanas gadījumu Kurzemes piekrastē, bet šis putns droši vien tika atrasts ārpus mūsdienu Latvijas teritoriālajiem ūdeņiem (ap 22 km no krasta): “Putns, kas attēlots lidojam kuģu ūdens vagās, liels melnais strazds, bet ar ļoti gariem spārniem, pavasarī tika atrasts sasalis uz ledus 20 jūdžu attālumā no Baltijas jūras krasta” (Büttner 1840); par atrastā putna likteni nav informācijas.

²⁴ Anonym 1828. Hundert fünfunddreytzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, den 4ten Januar. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 3 (21.01.1828.): 5.

²⁵ Šeit jāatzīmē, ka agrākajos laikos “jūdze” varēja nozīmēt attālumu no 1 līdz 15 km, tāpēc nav jāņem vērā mūsdienās pieņemtais attālums (1 jūdze = 1,6 km).

Vēlāk Zeidlics norādījis, ka KPM ir viens eksemplārs, kas nošauts Kurzemē (Seidlitz 1861), savukārt Rusovs (Russow 1880) un Švēders (Schweder 1894) atzīmējuši, ka KPM ir eksemplārs no Kurzemes (*Friedrichshof*)²⁶, kuru nošāvis H. Kupfers (*H. Kupfer*). Vēl 1909. gadā konkrētais eksemplārs glabājās KPM (Carlhoff 1910), bet 1941. gadā no KPM nav nonācis Rīgā.

Baltais gārnis *Ardea alba* – 1844. gada 6. septembrī ziņots, ka Dr. Grabe (*Wilhelm Gustav von Grabbe*, 1802–1849) no Rundāles (*Ruhenthal*) ir bagātinājis ornitoloģisko kabinetu ar izcilu baltā gārņa eksemplāru, kas šeit ir ārkārtīgi reti sastopams.²⁷ Vēlākie autori norādījuši vien sugas eksemplāra klātbūtni KPM, bez papildu informācijas (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880; Schweder 1894). Savukārt 1929. gadā norādīts, ka KPM krājumā ir trīs eksemplāri – viens no rietumu Kurzemes, bet divi bez datiem (Grosse, Transehe 1929), bet 1941. gadā no KPM Rīgā nonācis tikai viens eksemplārs.

Melnais grifs *Aegypius monachus* – KPM ir nonākuši divi eksemplāri. Pirmo reizi pieminēts 1861. gadā ar īsu aprakstu: “Kurzemē nošauts eksemplārs” (Seidlitz 1861), tad vairāki avoti norādījuši putna esamību muzejā: “Melnais grifs apskatāms muzejā” (Goebel 1873) un “viens KPM” (Schweder 1894), savukārt Rusovs norādījis iegūšanas vietu – Grāvendāles muižu (*Grafenthal*) (Russow 1880). Precīzu laiku, kad šis putns nonācis KPM, nav izdevies noskaidrot. Tā kā Lihtenšteins savās publikācijās 1829. gadā šo sugu nav pieminējis, varētu pieņemt, ka suga nonākusi KPM periodā no 1829. gada līdz 1861. gadam. Acīmredzot Nikolaja fon Tranzē (*Nikolai von Transehe*, 1886–1969) apgalvojums par pirmā īpatņa novērojumu “pirms 1837. gada”

²⁶ Ar šādu muižas vācu nosaukumu (*Friedrichshof*) apzīmēja vairākas muižas, tāpēc uzskatīsim, ka ar to domāta pirmajā avotā norādītā Lustes muiža (*Friedrichsluste*), kura atrodas samērā netālu no Jelgavas.

²⁷ Anonym 1844. Mitau. Dreihundert und achtunddreytzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst, am 6ten September 1844. *Mitau-schen Zeitung*, Nr. 74 (13.09.1844.): 386.

(Transehe 1965) ir kļūdaini, jo nav dokumentēta avota par to. Otrais KPM nonākušais eksemplārs dokumentēts labāk – 06.02.1908. jau izbāztu putnu, kas nošauts Bauskas apkārtnē, KPM uzdāvinājis barons Francs fon Hāns (*Franz von Hahn*) no Mēmeles muižas (*Memelhof*).²⁸ Vēl zināms, ka šo putnu izbāzis taksidermists Ferdinands Štolls, kurš par šo gadījumu pats publicējis šādu informāciju: “1905. gada 2./15. maijā barons Hāns no Mēmeles muižas Kurzemē atsūtīja man melno grifu, kuru viņš nesen bija nomedījis savā īpašumā. Iekšējie orgāni bija bojāti ar skrotīm, tāpēc dzimumu nevarēja droši noteikt. Šķiet, ka putns ir tēviņš; tā garums ir 249 cm” (Stoll 1906; rakstā ievietotas divas šī eksemplāra fotogrāfijas). Attiecīgi nākamajos pārskatos minētā informācija par putna iegūšanu 1908. gadā ir kļūdaina, jo balstās uz KPM sniegto informāciju par putna saņemšanu 1908. gadā, nevis iegūšanu (Grosse, Transehe 1929; Transehe 1965). Loģiski pieļaut, ka “nesen” varēja nozīmēt pāris dienu; tas liecina, ka putns iegūts Mēmeles muižas (Skaistkalnē) īpašumā 1905. gada aprīļa beigās. Šis putns vēl bija KPM krājumā 1928. gadā (Grosse, Transehe 1929), bet 1941. gadā no KPM Rīgā nav nonācis neviens melnais grifs.

Sārtais pelikāns *Pelecanus onocrotalus* – 1863. gada 2. maijā Briežos (*Breedenfeldt*) netālu no Jelgavas divi šādi putni parādījušies gaisā virs zosu bara un aizlidojuši tām pretī, pēc tam zosis sacēlušas milzīgu troksni. Pēc šī signāla mednieks meties uz priekšu un ar šāvienu paralizējis vienu no neparastajiem putniem. Šādā stāvoklī putns ticis nogādāts Jelgavā, un vairākus mēnešus dažādi cilvēki to barojuši ar zivīm (katru dienu patērējot zivis 35 kapeiku vērtībā). Tuvojoties rudenim, šautā brūce gandrīz sadzījusī, un putns mēģinājis lidot.²⁹ Tajā laikā

barons Arturs fon Zākens (*Baron Arthur von Sacken*) to pārdevis KPM. Vismaz 1928. gadā šis eksemplārs vēl bijis KPM krājumā (Grosse, Transehe 1929), bet 1941. gadā no KPM Rīgā putns nav nonācis.

Stepes smilšvistiņa *Syrnhaptes paradoxus* – 1863. gadā pie Jelgavas nošauti divi putni, kurus KPM dāvinājis veterinārārsts Virzbickis; par to ziņots biedru sanāksmē tā gada 4. septembrī.³⁰ Vēlāk Rusovs piemin sugas eksemplāru KPMP (Russov 1880). Nākamais putns (mātīte) saņemts 1888. gada 17. maijā kopā ar pavadvēstuli no KLMB biedra Talsu ārsta Dr. Emīla Štrausa (*Emil Straus*) ar šādu aprakstu: “Putns pieder pie 20–30 vistu bara, kas kopš sniega kušanas ir parādījis vietējās Oktes muižas laukos. Mēs šos dzīvniekus saucam par vistām, jo tie turas kopā lielā barā, tiem ir izteikti vistām līdzīgas galvas, un tie vienmēr ir redzēti skrienam pa zemi un kopā daudzāties. Šķiet, ka kāda nekompetenta persona ir šāvusi uz šo mazo radību, savainojot tās knābi. Pirms divām dienām tā tika atrasta bezpalīdzīga, guļot uz muguras, ar plankumiem un joprojām

³⁰ Anonym 1864. Verzeichnis der geschenklischen Erwerbungen, die für das kurländischen Provinzial-Museum mit inbegriffen. Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1850 bis 1863. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 268–272.

raustoties Oktes laukā, un drīz pēc tam nomira. Acīmredzot tā pieder pie tās divainās putnu grupas, kas, kā minēts iepriekš, šajā apgabalā ir novērota jau dažas nedēļas. Vai tā nevarētu būt tā sauktā Āzijas stepes vistiņa, kas dažus numurus iepriekš ir minēta Rīgas laikrakstā? Tā kā putni visi joprojām ir kopā, pārošanās šogad, šķiet, nav gaidāma. Esam nolēmuši rūpīgi aizsargāt šos putnus rubeņu medību sezonā, sagaidot, ka tie šeit būs.” Mazliet vēlāk, tā paša gada 1. jūlijā, KPM tika saņemti vēl divi eksemplāri (pāris), kurus barons Pauls fon Šlipenbahs (*Paul von Schlippenbach*) bija atsūtījis no Bobrujskas (mūsdienu Baltkrievijas teritorijā), kur tie tajā pavasarī gājuši bojā, ietriecoties telegrāfa vados.³¹ 1941. gadā no KPM uz Rīgu nogādāts tikai viens eksemplārs, kas ir saglabājies līdz mūsdienām LUM kolekcijā; tam uz KPM oriģinālās etiķetes norādīts dzimums (mātīte), datums (12.05.1888.) un ieguvējs – E. fon Hāns (*E. von Hahn*).

Bišu dzenis *Merops apiaster* – par vienu īpatni KPM krājumā pirmais norāda Bītners ar piezīmi, ka tas pie mums (Kurzemē) varētu parā-

³¹ Anonym 1889. Die 748. Sitzung am 7. September. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst nebst Veröffentlichungen des kurländischen Provinzial-Museums, aus dem Jahre 1888. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 39–40.

Foto: Ruslans Matrozijs

Stepes smilšvistiņas mātīte, iegūta Oktes muižā, 12.05.1888. Mūsdienās glabājas LUM putnu ekspozīcijā, fotografēts 07.05.2014.

²⁸ Anonym 1909. Die 918. Sitzung am 6. Februar 1908. Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des Kurländischen Provinzialmuseums aus dem Jahre 1908. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn.

²⁹ Anonym 1884. Die 529. Sitzung am 5. Februar 1864. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus den Jahren 1864 bis 1871. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 5–6.

Baltgalvas grifa izbāznis LUM putnu ekspozīcijā, fotografēts 07.05.2014. Šis putns redzams arī KPM putnu ekspozīcijas attēlā (sk. iepriekš).

dīties reizi 20 gados (Büttner 1840). Nākamie autori (Seidlitz 1861; Goebel 1873) norāda vien ziņu par vienu eksemplāru šajā muzejā, savukārt Rusovs un Švēders precizē novērojumu, atzīmējot, ka šo putnu Tukumā ieguvis rotmistrs Hilesens (*Hüllessen*) vai Hilesems (*Hüllessem*) (attiecīgi norādīts uzvārds abos avotos: Russow 1880; Schweder 1894). Vēl publicētas ziņas par diviem KPM nonākušiem bišu dzeņa eksemplāriem: 1878. gadā vasarā Tersā pie Volgas (mūsdienās Krievijas Saratovas apgabals) barons Heinrihs fon Bērs (*Heinrich von Behr*) ieguvis eksemplāru, kuru KLMB dāvinājis ģimnāzists Karls fon Bērs (*Karl von Behr*) 1880. gada 5. februārī³², bet vienu putnu (bez iegūšanas informācijas) muzejam uzdāvinājis virsskolotājs Ādolfs Karlhofs 1899. gada 12. maijā.³³ Attiecīgi no mūsdienu

Latvijas teritorijas droši var norādīt tikai vienu eksemplāru, kurš iegūts Tukumā pirms 1840. gada.

Mazā polārkaija *Larus glaucoides* – KPM saņemts viens jauns tēviņš, kas nošauts Lielupē pie Buļļiem 1888. gada februāra beigās, ieguvējs nav norādīts.³⁴ 1941. gadā šis eksemplārs nonācis Rīgā.

Zaļais ļauķītis *Phylloscopus trochiloides* – mūsdienu Latvijas teritorijā suga pirmo reizi tikusi novērota vien 1898. gadā Dundagas rajonā (Löwis 1898), bet otrs novērojums atzīmēts jau nākamajā – 1899. gadā, kad vienu putnu pie Baldones nošāvis Rīgas taksidermists E. Osmanis (*E. Ossmann*), un šis putns nonācis KPM un tur glabājās līdz 1909. gadam (Grosse, Transehe 1929).

Baltgalvas grifs *Gyps fulvus* – vienu eksemplāru KPM dāvinājis barons

O. fon Bage (*Baron O. von Bagge af Boo*); to 1910. gada 5./18. jūnijā Priekules apkārtnē nošāvis barona īpašuma dārznieks (*Buschwächer*).³⁵ Šis eksemplārs ir saglabājies un apskatāms LUM putnu ekspozīcijā.

Citu retāk sastopamu sugu novērojumu apraksti

Interesanti atzīmēt arī vairākus samērā reti sastopamu sugu novērojumus, par kuriem ir konkrēti iegūšanas dati.³⁶

Baltā pūce *Bubo scandiacus* 19. gs. Latvijā bija sastopama regulāri gada aukstākajos mēnešos, no oktobra līdz martam. Jelgavas dabaspētnieks Johans Bēzeke (*Johann Beseke*, 1746–1802) raksta, ka baltā pūce, šķiet, novērota Kurzemē biežāk nekā ūpis (Beseke 1792). Tas drīzāk

³² Anonym 1881. Kurländisches Provinzial-Museum. Naturhistorische Gegenstände. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des Kurländischen Provinzialmuseums* aus dem Jahre 1880. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 39.

³³ Anonym 1900. Die 843. Sitzung am 12. Mai. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des Kurländischen Provinzialmuseums* aus dem Jahre 1899. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 7.

³⁴ Anonym 1889. Kurländisches Provinzial-Museum. Naturgeschichtliche Gegenstände. *Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst nebst Veröffentlichungen des kurländischen Provinzial-Museums*, aus dem Jahre 1888. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 105–106.

³⁵ Anonym 1911. Bericht über die 941. Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst am 8. September 1910. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzialmuseums* aus dem Jahre 1909 und 1910. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 27–28.

³⁶ Šeit un turpmāk aprakstītajiem novērojumiem konkrēti pirmavoti par šo putnu nonākšanu KPM lielākoties netiek sniegti.

izskaidrojams tādējādi, ka nereti suga novērota, neraksturīgi ūpim medijot dienas laikā. Lihtenšteins atzīmē: “Kad ziemā debesis klāj duļķains, dūmakains sals, pāri purvainajam klajumam var redzēt veiklo balto pūci, kas bieži vien lielos baros viesojas mūsu provincē, kā 1819./20. gada ziemā, un tad arī aukstās ziemās, tāpat kā pēdējā 1828./29., to nevar novērot, un mēs joprojām nezinām, kas ved ziemeļu viesi pie mums” (Lichtenstein 1829b). Periodā no 1835. gada līdz 1898. gadam KPM saņemti septiņi baltās pūces eksemplāri, no tiem diviem ir precīzi ieguves dati: barons Verners fon Bērs (*Werner von Behr*) no Striķu muižas (*Stricken*) vienu nošāvis 07.02.1875., bet Kaucmindes (*Kauzmünde*) dzirnavnieks Švahs (*Schwach*) 12.03.1878. nošāvis tēviņu (tam ir apraksts: izņemot dažus gaiši brūnus plankumus uz astes, tas ir balts), kuru KPM dāvinājis barons K. fon Funks (*C. von Funck*). Vēl vienam eksemplāram ir norādīta ieguves vieta Lietuvā (*Judischek*, Kauņas guberņā), to dāvinājis mežzinis Bergmanis (*Bergmann*) 01.11.1894., bet pārējiem četriem eksemplāriem zināmi vien dāvinājuma datumi un personas: 06.02.1835. apriņķa maršals Oto fon Mirbahs (*Otto von Mirbach*, 1766–1855), 06.02.1863. mežzinis Bretšneiders (*Bretschneider*) no Bankavas muižas (*Bankaushof*), 04.10.1878. Aleksis Uke (*Aleksis Ucke*) no Stirnas muižas (*Stirnen*) un dāvinājums no J. Hertļa (*J. Hertel*) bez konkrēta datuma (periodā no 1898. gada 1. jūnija līdz 9. decembrim).

Svītrainā pūce *Surnia ulula* dāvināta tikai divas reizes: barons V. fon der Reke (*W. von der Recke*) vienu dāvinājis 04.10.1872., otrais putns nošauts 27.09.1881. pie Emburgas muižas (*Anneburg*), to dāvinājis Aleksis Reksins (*Alexis Rexin*); eksemplārs mūsdienās glabājās LUM.

Mājas apogs *Athene noctua* – informāciju par zināmajiem novērošanas gadījumiem Austrumbaltijas provincēs (10 putni, 1884–1906) publicējis barons Haralds fon Loudons 1906. gadā (Loudon 1906), bet

Foto: Ruslans Matrozis

Melnpieres čakstes izbāznis no KPM (nav datēts), mūsdienās glabājas LUM putnu ekspozīcijā. Fotografēts 07.05.2014.

šajā uzskaitījumā trūkst detalizēti dokumentēta agrāka novērojuma no KPM kolekcijas: 16.10.1878. barons V. fon der Reke vienu mātīti nošāvis Miltiņu muižā (*Dorotheenhof*) pie Dobeles, eksemplārs saglabājies līdz mūsdienām, piemēram, 2023. gadā tas tika izstādīts vēsturnieku konferencē Dobelē.³⁷

Periodā no 1855. gada līdz 1908. gadam KPM nonākuši astoņi **klinšu ērgļi** *Aquila chrysaetos* eksemplāri, no kuriem trijiem ir dokumentēta iegūšanas vēsture: barons Alfrēds fon Lidinghauzens-Vulfs (*Alfred von Lüdinghausen-Wolff*, 1816–1887) nošāvis tēviņu Sunākstes (*Sonnaxt*) muižā 1878. gada 27. oktobrī. Īpašuma pārvaldnieks K. Švanferts (*K. Schwanverg*) privātajā Bershofas mežā (netālu no Bauskas) nošāvis īpatni 1887. gada decembra beigās. Savukārt mežzinis Kārlis Frambergers (*Karl Framberger*) 1880. gada 11. jūnijā no ligzdas izņēmis mazuli (vistas lielumā), pati ligzda atradu-

sies Ozolmuižas (*Paulsgnade*) mežā, minēts – Babartīreļa (*Babar-Tirella*) apkaimē ap 13 km uz ziemeļaustrumiem no Jelgavas priedē uz vējaslo- tas 9 asis (apm. 13 m) virs zemes.

Melnpieres čakste *Lanius minor* – vēl 19. gs. šīs sugas ligzdošanas areāls sasniedza mūsdienu Latvijas teritoriju. Par to liecina vairāki publicēti avoti. B. Meijers minējis vienu eksemplāru, kas nošauts mežainā vietā pie Gaujas un bijis mācītāja Frīdriha Šolla (*Friedrich Stoll*, 1761–1826) izbāzto putnu kolekcijā (Meyer 1815), savukārt Lihtenšteins 1829. gadā rakstījis, ka Kurzemē suga vēl nav tikusi atrasta (Lichtenstein 1829b). Mācītājs un dabaspētnieks Johans Bītners no Zlēkām apgalvojis, ka melnpieres čakste šajā apkārtnē nav parādījusies 10 vasaras, bet pirms tam to varēja atrast visos ērkšķu krūmos vairākas vasaras pēc kārtas (Büttner 1838). Pēc 20 gadiem tas pats autors detalizētāk aprakstījis izmaiņas šīs sugas izplatībā Kurzemē/Zemgalē: “Pagājušā gadsimta beigās līdz aptuveni 1820. gadam mūsu valstī visizplatītākā no čakstēm bija *Lanius minors* Lins. Kad uzcēla

³⁷ Smeltere-Molla M. 2024. Kurzemes Provinces muzeja izbāzeņi konferencē Dobelē “Vēsturnieku lasījumi Dobeles pili. Zemgale. Dobeļē”. Latvijas Universitāte, 28.10.2024. www.lu.lv/par-mums/lu-mediji/zinas/zina/t/100319/.

muzeju Jelgavā, es palaidu garām Lanius minor un par to runāju ar doktoru Lihtenšteinu. Viņš man atbildēja: tā šeit nav. Kad es teicu, ka šis ir vizizplatītākais Lanius mūsu valstī, viņš teica: iegūstiet mums tādu. Liku savam kalpam vienu nošaut. Bet neviens netika atrasts, un šis citādi izplatītais putns vispār nebija sastopams līdz 1832. gadam, t. i., 12 gadus. Tajā gadā es nošāvu vienu netālu no savām mājām un atvedu uz Jelgavu. Bet jau pa ceļam es redzēju viņus daudz, un, kad ieradās Jelgavā, Lihtenšteina kungs man teica, ka šis Lanius tagad uzturas visos šejienes ērkšķu krūmos. Kas lika šim putnam, kurš, iespējams, netika noķerts, 12, varbūt pat vairāk gadus pazust un pēc tam parādīties tādā skaitā?” (Büttner 1857). Savukārt Hermanis Gēbelis (Hermann Göbel (Goebel), 1844–1910), kas putnu vērojis Grobiņas un Aizputes apkārtnē no 1857. gada līdz 1862. gadam, norādījis, ka šī suga sastopama diezgan reti; viņa ooloģiskajā kolekcijā bija ievākta viena ola (Goebel 1873). Zināms, ka KPM bija vēl vismaz viens eksemplārs – gaišā forma (*Lanius minor* var. *leicothica*), kuru 02.02.1855. dāvinājis barons fon Bērs (*von Behr*) no Bērsteles (*Bersteln*) muižas.³⁸ 1941. gadā no KPM Rīgā nonācis viens eksemplārs bez iegūšanas datiem.

Grūtāk konstatējamo sugu novērojumu apraksti

Vairākas sugas sava slēptā dzīvesveida dēļ pa retam nonāca KPM, veicinot uzskatu, ka tās sastopamas samērā reti. Piemēram, **mazais dumpis** *Ixobrychus minutus* KPM dāvināts četras reizes (1833–1892), par pirmo gadījumu Lihtenšteins pat publicējis atsevišķu piezīmi³⁹, kurā izklāsta eksemplāra iegūšanas apstākļus (nošauts “Zennes” upē, to muzejam ziedojis Mirama (*Miram*) kungs) un lasītājiem lūdz: “Vēršu to medību entuziastu kungu uzmanī-

bu, kuri jau ir bijuši mūsu Provinces zooloģijas muzeja labvēļi, un iesaku viņiem pievērst īpašu uzmanību šaurām ielejām, caurtekām un dziļām upju gultnēm, kurās šādi klejojoši dienvīdu putni ir pieraduši pavadīt nakti.” Vēl divi mazie dumpji dāvināti 06.09.1844. un 17.12.1892. bez papildu informācijas, bet viens jaunais putns nošauts 30.07.1880. netālu no Rundāles (*Ruhenenthal*), to dāvinājis Teodors Bergs. No 1857. gada līdz 1898. gadam KPM pieņēmis sešus **lielos dumpjus** *Botaurus stellaris*, diviem no tiem ir pilna iegūšanas vēsture: viens nošauts Lielupē pie Valgundes (*Wolgund*) 15.08.1884., to dāvinājis Kārlis Bergmanis (*Karl Bergmann*), un otru nošāvis barons E. fon Drahenfelss (*E. von Drachenfels*) dzirnavu diķī netālu no Tukuma 03.08.1886., tātad abi konstatēti pēcligzdošanas migrācijas laikā, droši vien nošauti pārlidojumu laikā. **Dumbrčālis** *Rallus aquaticus* dāvināts trīs reizes. Pirmais nošauts Garozes (*Gorrosen*) muižā, to dāvinājis barons fon Korfs (*von Korff*) 04.11.1836. ar piezīmi, ka tā mūsu reģionos (domātas Austrumbaltijas guberņas) ir ārkārtīgi reta suga. Iespējams, ka šo eksemplāru muzejā redzēja Gēbelis (Goebel 1873). Nākamais eksemplārs muzejā nonācis tikai 1890. gadā, to pie Jelgavas (ap 7 km uz ziemeļiem no pilsētas) nošāvis pristavs I. Grube (*I. Grube*), bet citu eksemplāru dāvinājis barons Leo fon Rops (*Leo von Ropp*) 1898. gada otrajā pusē.

Nepietiekami dokumentēti reto sugu novērojumi

Vēl vairākām sugām no KPM trūkst pamatinformācijas par iegūšanas apstākļiem, lai tās varētu droši attiecināt uz Latvijas teritoriju. Tās ir **nakts gārnis** *Nycticorax nycticorax* (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880; Grosse, Transehe 1929), **baltais gārnis** *Ardea alba* (Seidlitz 1861), **baltacis** *Aythya nyroca* (Russow 1880), **lielgalvis** *Netta rufina* (Goebel 1873; Russow 1880), nav krājumā kopš 1898. gada (Grosse, Transehe 1929), **medību piekūns** *Falco rusticolus* (Lichtenstein 1829b;

Schweder 1894), **lielais alks** *Alca torda* (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880), **tievknābja kaira** *Uria aalge* (Seidlitz 1861), **mazais alks** *Alle alle* (Goebel 1873). Savukārt **svilpējalka** *Cephus grille* eksemplāru KPM 1827. gada 3. augustā dāvinājis kolēģijas padomnieks Freimanis (*Freymann*) (droši vien tas pats, kas 1824. gadā dāvināja plīvurpūci no Ventspils) ar piezīmi, ka suga Livonijas sarakstā pieminēta, ka tā iepriekš redzēta tikai vienu reizi, kas liecina par sugas atrašanos tieši Livonijā⁴⁰, bet tas varēja būt arī Igaunijas piekrastē. Vēl vairāki autori min **krāšņās pūkpīles** *Somateria spectabilis* 1–2 eksemplārus (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880; Schweder 1894; Grosse, Transehe 1929), papildu informācijā Zeidlics norādījis tēviņu, bet Rusovs – pieaugušu tēviņu, kuru dāvinājis mežzinis H. Lucavs (*H. Lutzau*), bet Švēders atzīmējis gan iepriekš minēto, gan arī vēl vienu eksemplāru, kas saņemts no tirgotāja Bloka (*Block*). Par **lielo sigu** *Otis tarda* Bītners raksta, ka, pēc mednieku stāstiem, tā tikusi nomedīta Kurzemē, bet vēl nebija nonākusi KPM (Büttner 1840); vēlāk divos avotos norādīts viens eksemplārs muzejā (Seidlitz 1861; Goebel 1873), pirmais autors norāda sugas statusu – Kurzemē novērota neregulāri. **Sārtā strazda** *Pastor roseus* eksemplāru min Zeidlics (Seidlitz 1861) bez datiem, bet Rusovs atzīmē, ka šo sugu Kurzemē nošāvis pulkvedis Grotuss (*Grotthus*), konkrētais eksemplārs bijis ļoti sliktā stāvoklī (Russow 1880), bet **apakles strazds** *Turdus torquatus* atzīmēts ar norādi “no Kurzemes” (Russow 1880). Arī **melngalvas stērstes** *Emberiza melanocephala* eksemplārs norādīts vairākkārt (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880); pirmais autors precīzē izcelsmi, ka šī Dienvideiropas putna eksemplārs atrodas iekšzemes kolekcijā KPM, bet tas ir redzēts arī Livonijā, un to varētu skaidrot tādējādi, ka konkrētais putns nebija iegūts Kurzemē; par šī gadījuma analīzi šo rindīņu autors rakstījis jau iepriekš

³⁸ Anonym 1864. Verzeichnis der geschenklischen Erwerbungen, die für das kurländischen Provinzial-Museum mit inbegriffen. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst* aus dem Jahren 1850 bis 1863. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 268–272.

³⁹ Lichtenstein J. 1833. Der ungewöhnliche Sommer... *Beylage zur Allgemeinen deutschen Zeitung für Russland*, Nr. 27 (01.07.1833.): 60.

⁴⁰ Anonym 1827. Hundert dreiszigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, den 3ten August. *Beylage zur Allgemeinen deutschen Zeitung für Russland*, Nr. 33 (13.08.1827.): 71.

(Matrozis 2014). Ja kādreiz tiks atrasti KPM ornitoloģiskās kolekcijas katalogi ar pilnīgāku informāciju, radīsies iespēja iegūt papildu informāciju par šiem putniem, bet tikmēr minēto sugu atradnes paliek nepietiekami dokumentētas, bez iespējas tās droši attiecināt uz mūsdienu Latvijas teritoriju.

Putnu noteikšanas kļūdas

Savā 1861. gada publikācijā Zeidlics norādījis uz melno cīruli KPM, kas noteikts kā *Melanocorypha Boie (Alauda) tatarica* Pall., bet ar šaubām par sugas pareizu noteikšanu, pieļaujot domu, ka tā varēja būt lauku cīruļa melna forma (Seidlitz 1861), savukārt Rusovs, apmeklējot KPM 1870. gada jūlijā un apskatot šo eksemplāru klātienē, publicētajās piezīmēs no brauciena norādījis uz noteikšanas kļūdu, proti, “melna cīrulis”, kas kolekcijā apzīmēts kā *Alauda (Melanocorypha) tatarica* Pall., nav minētais putns, bet šķiet būri turēts cekulainais cīrulis, kas savu ierasto apspalvojumu nomainījis pret melnu, jo šāda krāsas maiņa dažkārt notiek zvirbuliem un citiem putniem, kas ilgstoši turēti būros (Rusow 1874).

Vēl KPM krājuma glabātājs T. Bodnieks 1928. gadā rakstiski sniedzis ziņu par Vidusjūras čakstītes *Oenanthe hispanica* tēviņu muzeja krājumā. To 1889. gadā pie Jelgavas noķēris mācītājs Konradi, un, nepārbaidot sugas noteikšanas pareizību, šo informāciju publicējuši vairāki autori (Grosse, Transehe 1929; Transehe, Sināts 1936; Тауриныйш, Вилкс 1949), pēdējā avotā arī kļūdaini norādīts gads (1880). Tikai 1965. gadā pirmavota autors norādījis uz savu kļūdu, atzīmējot, ka pats šo eksemplāru nav redzējis, un atzinis, ka, visticamāk, šis putns bija tumšā čakstīte *Saxicola torquatus*, kuru KPM krājuma putnu sarakstā atzīmējis Ā. Karlhofs (Carlhoff 1910).

Putni ar krāsas novirzēm, hibrīdi un ooloģiskā kolekcija

Vispārpieņemts, ka dabaszinātniskajos muzejos uzkrāj arī putnus ar

dažādām krāsu novirzēm (leicisma un melānisma pazīmēm), un, spriežot pēc publicētajiem aprakstiem, KPM varēja lepoties ar šādiem pilnīgi albiņiem īpatņiem: **rubeņa** *Lyrurus tetrrix* tēviņu (nomedīts Livoņijā 1879. gadā) un **žagatu** *Pica pica* (Rusow 1880), līdz sugai nenoteiktu **mušķērāju** (10.08.1881., Edgars Krīgers (*Edgar Krüger*)), kā arī eksemplāriem ar leicisma pazīmēm: **laukirbju** *Perdix perdix* pāri ar sniegbaltām lidspalvām (09.06.1881., barons fon der Reke) un divām gaišām laukirbēm (1881. gada septembra sākums, Rundāles apkārtnē, Teodors Bergs (*Theodor Berg*)), **krastu čurksti** *Riparia riparia* ar daudzām baltām spalvām (09.04.1880., barons V. fon der Reke), **akmeņčakstītes** *Oenanthe oenanthe* gaišu eksemplāru no Kurzemes (Rusow 1880), gaišu **mājas strazdu** *Sturnus vulgaris* (07.03.1862., Brantu muiža (*Irtrumünde*)), **mājas zvirbuli** *Passer domesticus*, kuram astes centrālā spalva pilnīgi balta (07.11.1879., Čārlzs Merbijs (*Charles Merby*)) un mājas zvirbuli ar melānisma pazīmēm, kas noķerts Doma baznīcā Rīgā (05.09.1879., Čārlzs Merbijs).

Par trim **pelēkajām vārnām** *Corvus corone cornix* ar apspalvojuma krāsas novirzēm publicēti garāki apraksti:

■ 07.10.1864. Dr. Bursijs (*Bursy*) ziņojis par baltu vārnu, ko barons Aleksandrs fon Rehenbergs-Lintens (*Alexander von Rechenberg-Linten*) ceļojumā no Zaļeniekiem (*Grünhof*) uz Jelgavu nošāvis un ziedojis KPM. Parasto vārnu bars lidojis pretī veiksmīgajam šāvējam, atdalījusies no visa bara, garām aizlidojusi baltā vārņa. Aprakstā atzīmēts, ka balts krauklis *Corvus corax* sakāmvārdos aprakstīts kā retums, tomēr bijis sastopams biežāk, īpaši ziemeļu reģionos, tomēr baltā vārņa ir ornitoloģisko kolekciju vitrīnas priekšmets.⁴¹

■ Pelēkā vārņa ar leicisma pazīmēm – pilnīgi balta, izņemot tumši brūngani raibo pieri un dažas lidspalvas un stūresspalvas, kas apakšpusē melnas. Putnu dāvinājis Dr. med. Emīls

⁴¹ Anonym 1884. Die 536. Sitzung am 7. October 1864. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1864 bis 1871. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 37–38.

Štrauss no Talsiem, aprakstā citēts fragments no pievienotās vēstules, kas datēta ar 1877. gada 28. janvāri: “Ievietotais albiņais putns šeit tika nošauts pirms dažām dienām. Dzīvnieku pagājušā gada jūlijā netālu no Talsiem izperēja melni vecāki, un kopš tā laika daudzo melno radinieku vidū tas izraisīja vislielāko izbrīnu starp mums, Talsu iedzīvotājiem, kuri to redzējām katru dienu rotaļājamies savā rošīgajā stāvoklī. Sešu mēnešu ilgā mūža laikā putns starp saviem radiniekiem spēlēja savdabīgu brīnumbērņa lomu, ap kuru, šķiet, griezās visa tā radinieku dzīve. Kad tas ķerca, visi lidoja tam pakā, un, kur vien tas nolaidās, viss kovārņu un kraukļu bars nekavējoties pulcējās ap to. Turklāt tas nebija bailīgāks par citiem melnajiem putniem, tāpēc ir svarīgi, ka tas netika nošauts agrāk, jo īpaši tāpēc, ka to visu šo laiku varēja redzēt Talsos un to apkārtnē. Muzejs tika informēts, ka šogad netālu no Talsiem ir izšķīlušies arī balta cielava un balts zvirbulis.”⁴²

■ Pelēkās vārņas mātīte, gandrīz pilnīgi balta, tikai knābis, galva, kakls un pakauša daļa ir melna, tāpat kā lielāko lidspalvu apakšējā trešdaļa. Arī galvas vainags nedaudz balti raibs, tāpat kā vaigi un kakla sāni. Pēdas un kājas ir melni brūnas. Putns nošauts Talsos 1885. gada 4. decembrī, dāvinājis barons Arturs fon Drahenfelss (*Arthur von Drahenfels*).⁴³ Jāatzīmē, ka divi albīno vārņu eksemplāri nonākuši Rīgā 1941. gadā.

Vēl KPM krājumā glabājās **medņa un rubeņa hibrīds** jeb raķelis (“*Tetrao medius*”), kas nošauts 1889. gada 15. novembrī Brūnu muižā (*Elisenhof*); to muzejam uzdāvinājis muižas īpašnieks barons Vilhelms fon der Reke (*Wilhelm von der Recke*).⁴⁴

⁴² Anonym 1878. Bericht über die 647. Sitzung am 2. Februar 1877. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1877. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 2–4.

⁴³ Anonym 1886. Kurländisches Provinzial-Museum. Naturgeschichtliche Gegenstände. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst nebst Veröffentlichungen des kurländischen Provinzial-Museums, aus dem Jahre 1885. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 86–87.

⁴⁴ Anonym 1891. Kurländisches Provinzial-Museum. Naturwissenschaftliche Gegenstände. Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1890. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 73.

Viena no vairākām vitrīnām ar tropu putniem no KPM krājuma. Fotografēts LUM, 07.05.2014.

Visai reti dāvinātas savvaļas putnu olas: divas ķīvuļu *Spinus spinus* olas (07.03.1862.), divas klinšu ērgļu olas (04.09.1863.), un neliels olu skaits saņemts 1898. gada otrajā pusē (bez sugu norādēm). Kā īpašs gadījums jāatzīmē 11 **paipalu** *Coturnix coturnix* olas (izmēri: 29–31×24 mm), kuras Plepju muižai (*Pleppenhof*) piederošās saimniecības krodzinieks Kristofs Rozenbergs (*Christoph Rozenberg*) bija uzgājis 1888. gada jūlijā sākumā, pļaujot āboliņu. 22. augustā šīs olas nogādātas KPM, kur veikta zinātniskā izpēte, mēģinot noteikt putna sugu pēc tolaik modernā Eiropas putnu olu noteicēja (Baedeker 1863) ar vairāk nekā 2000 krāsainu olu ilustrācijām, pēc kurām izvēlētas septiņas sugas ar līdzīgām olām, un beigu beigās secināts, ka saņemtas paipalu olas. Atzīmēts arī, ka Jelgavas virsskolotājs Edmunds Krīgers (*Edmund Krüger*, 1836–1909) pirms vairākiem gadiem no laukiem netālu no Jelgavas saņēmis līdzīgas olas, ar kurām arī salīdzinātas šīs olas. Jāatzīmē, kā norādīts, ka viena no salīdzināmajām sugām

bijis mazais zīriņš *Sternula albifrons*, par kura sastopamību sniegta šāda informācija: “Tas sastopams Kurzemē, pat tālu no jūras, piemēram, netālu no Jēkabpils (*Jakobstadt*) pie Daugavas upes.”⁴⁵ Vēl jānorāda, ka KPM ornitoloģiskajā kolekcijā ietilpa vairāk par 30 māļputnu eksponātu – no anomālām vistas olām vai pieaugušajiem īpatņiem ar ķermeņa deformācijām līdz dažādu šķirņu baložiem, pilēm un zosīm.

Putni no citiem Eiropas reģioniem

Veidojot KPM Kurzemē sastopamo putnu sugu krājumu, izmantoti arī citās zemēs iegūti eksemplāri, kuras nākamie autori varēja izmantot kā pierādījumus, ka putni sastopami konkrētajās Austrumprovinču gubernās. Daudzu sugu putni dokumentēti kā iegūti mūsdienu Igaunijas, Krievijas, Lietuvas, Ukrainas

un Vācijas teritorijās, kā arī tālākos apgabalos. Piemēram, **polārā gārgale** *Gavia immer*, kuru vairāki autori (Seitlitz 1861; Goebel 1873; Rus-sow 1880; Grosse, Transehe 1929) piemin gan KPM, gan arī Kurzemes faunā, bet bez iegūšanas apstākļiem. Acīmredzot runa bija par putnu, kurš 1825. gada 6. maijā sanāksmes protokolā aprakstīts šādi: Dānijas kuģa kapteinis Tomass Arbo (*Tomass Arboe*) KPM Ornitoloģijas kabinetam uzdāvinājis skaistu *Colymbus glacialis* eksemplāru, kas bija noķerts starp Islandi un Grenlandi, – tādējādi šim putnam nav nekāda sakara ar Latvijas teritoriju. Putns glabājās muzejā līdz 1898. gadam (Grosse, Transehe 1929). Starp citiem Latvijā sastopamajiem putniem, kuru iegūšanas vietas ārpus Latvijas ir dokumentētas, jāmin **sārtais flammings** *Phoenicopiterus roseus*, kura izbāzni uzdāvinājis Heinrihs Lih-tenšteins no Berlīnes (05.09.1834.), **somzīlites** *Remiz pendulinus* ligzda no Omskas (04.06.1869.), **lielā sāga** no Voliņas (*Wolhynien*; Ukrainas ZR daļa; 1892. gads), **morinella**

⁴⁵ Anonym 1889. Die 748. Sitzung am 7. August 1888. Sitzungs-Berichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst nebst Veröffentlichungen der kurländischen Provinzial-Museums aus dem Jahre 1888. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 40–46.

tārtiņš *Eudromias morinellus* no Brandenburgas apkārtnes (Vācija; 07.06.1900.) un **Stellera pūkpīle** *Polysticta stelleri* (Tallinas apkārtnē; 1903. gads) (Transehe, Sināts 1936).

Pie šīs grupas jāpieskaita arī Kokneses mācītāja kundzes Frīderikes Līnigas 1828. gada 4./16. janvārī KPM uzdāvinātā **klinšu ložņa** *Tichodroma muraria*⁴⁶ bez iegūšanas vēstures. Jāatzīmē, ka suga mūsdienās apdzīvota augstkalnu rajonus, Latvijai tuvākais rajons, kur šī suga sastopama, ir Tatrū kalnu grēda Slovēnijā, turklāt veic vien netālus pārceļojumus ziemas periodā vai ir nometnieks. Pirmais sugas statusu apšaubījis Lihtenšteins, kas atzīmējis, ka KPM krājumā ir viens šīs sugas eksemplārs, bet “tomēr joprojām nav skaidrs, vai tā patiešām tika atrasta Kurzēmē” (Lichtenstein 1829b), arī Johans Bītners norādījis: “*Tas saņemts izbāzts, tāpēc nav skaidrs, vai tas šeit tika nošauts*” (Büttner 1840). Tomēr nākamajos Austrumprovincu ornitofaunas pārskatos suga tika iekļauta (Seidlitz 1861; Goebel 1873; Russow 1880; Carlhoff 1910). Rusovs norādījis, ka klinšu ložņa dzīvo Dienvidēiropas un Centrālāzijas kalnos un Jelgavas muzejā atrodas šī putna eksemplārs, piemētot – šis putns nāk no Kurzemes mācītāja Mīliha (*Mülich*) (Russow 1880). Droši vien, pieaugot izpratnei par šīs sugas areālu un salīdzinot ar kaimiņu teritoriju ornitofaunas sastāvu, 20. gs. pārskatos jau tika apšaubīta sugas klātbūtne Kurzēmē (Grosse, Transehe 1929; Transehe, Sināts 1936). Domājams, ka putns nonācis KPM jau izbāztā veidā no cita reģiona.

Putni no citām pasaules daļām

Neskatoties uz KPM darbības statūtos izteikto specializāciju – vākt priekšmetus, kuriem ir saistība ar Kurzemi, vismaz attiecībā uz dabaszinātnisko krājuma veidošanas politiku, muzejā tika pieņemti putni un citi dzīvnieki no dažādiem pasaules reģioniem, arī

no citiem kontinentiem. Acīmredzot tas tika darīts, lai izglītotu vietējo sabiedrību. Tā kā 19. gs. Rietumeiropas valstīs jau plaši pastāvēja tirdzniecība ar izbāztiem putniem no daudziem pasaules reģioniem, turīgie vietējie ļaudis varēja atļauties iepirkt un ar laiķu uzdāvināt KPM ne tikai atsevišķus īpatņus, bet arī ievērojamas kolekcijas. Šiem putniem nebija iegūšanas datu (etiķešu), ņemot vērā, ka tie pamatā tika izmantoti telpu dekorēšanai vai īpašnieka dabas priekšmetu kolekciju papildināšanai ar skaistiem eksemplāriem, nevis zinātniskiem mērķiem.

KPM biedru sanāksmju protokolos iegūtas vairākas ziņas par eksotisku putnu dāvinājumiem:

■ 1834. gada 5. septembrī saņemts dāvinājums no Brazīlijas galma pilnvarotā lietveža barona Apoloniusa fon Maltica (*Franz Friedrich Apollonius von Maltitz*, 1795–1870), kurš periodā no 1830. gada līdz 1836. gadam strādājis par Krievijas impērijas komercatašeju Riodežaneiro. Sūtījumā no šīs pilsētas bijis ap 200 putnu izbāžņiem no dažādām skaistākajām un retākajām Brazīlijas putnu sugām, kā arī divas kastes ar kukaiņiem no tā paša reģiona. Biedrība solīja publiski paziņot par šo ļoti vērtīgo papildinājumu dabas vēstures kolekcijai⁴⁷, un nākamajā gadā Malticu ievēlēja par KLMB goda biedru.⁴⁸ Vēl pēc pieciem gadiem, 1839. gada 5. aprīlī, ziņots, ka muzejs var lepoties ar 250 putniem, kuri saņemti no Maltica, acīmredzot iepriekš saņemtie putni tika rūpīgāk saskaitīti.⁴⁹

■ 1843. gada 3. novembrī saskaņā ar KLMB pastāvīgā sekretāra sniegto ziņojumu 327. sanāksmes atklāšanā biedrība pēdējā mēneša laikā no pirmā ranga flotes kapteiņa Kuprejanova (*Иван Антонович Купреянов*, 1794–1857) no Sanktpēterburgas saņēmusi ļoti vērtīgu dāvanu, kurā bija

vairāku retu Ziemeļamerikas putnu izbāžņi kopā ar to skeletiem, kā arī Ziemeļamerikas piekrastēs atrastas roņu ādas. Uz to bija pamudinājis galma padomnieks fon Hausmanis (*von Hausmann*), kad savas nesenās uzturēšanās laikā Sanktpēterburgā bija pieminējis muzeju un tā kolekcijas, tādējādi izrādot Kurzemes provinces muzejam visdziļāko pateicību, jo šis dāvinājums sniegtu ievērojamu papildinājumu ievērojamajai Brazīlijas putnu kolekcijai Ornitoloģijas kabinetā.⁵⁰ Pats Kuprejanovs no

⁵⁰ Anonym 1843. Dreihundert und siebenundzwanzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, am 5ten September. *Beilage zur Mitausche Zeitung*, Nr. 36 (08.09.1834.): 71.

Domājams, ka šo stikloto skapi ar 154 tropu putniem KPM uzdāvinājis grāfs Teodors Mēdems 1908. gadā. Tas ir vien daļēji redzams ap 1936. gadu tapušā putnu ekspozīcijas attēla malā. © Herdera institūts Marburgā, Nr. 174239.

⁴⁶ Anonym 1828. Hundert fünf und dreißigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, den 4ten Januar. *Allgemeine deutsche Zeitung für Russland*, Nr. 3 (21.01.1828.): 5.

⁴⁷ Anonym 1834. Zweihundert fünfzehnte Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Am 3ten November. *Beilage zur Mitausche Zeitung*, Nr. 89 (08.11.1834.): 445.

⁴⁸ KLMB izsniegtais goda biedra diploms ķeizarišķās Krievijas kolēģijas padomniekam baronam Apoloniusam fon Malticam, Krievijas pilnvarotajam Brazīlijas galmā, vairāku ordeņu kavalierim (10.06.1835.), šis dokuments atrodas LVVA (5759. f., 1. apr., 23. l., 9. lp.).

⁴⁹ Anonym 1839. Zweihundert ein und siebzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst. Mitau, am 5. April. *Das Inland*, Nr. 16 (19.04.1839.): 252–254.

1835. gada līdz 1841. gadam vadīja Krievijas īpašumus Aļaskā.

■ 1846. gada 7. augustā KLMB 360. sanāsmē ziņots, ka Brazīlijas putnu kolekciju ar 43 izcili pagatavotām skaistu un retu sugu ādiņām ir papildinājis valsts padomnieks Fišers fon Valdheims (*Gottfried Fischer von Waldheim*, 1771–1853; kopš 1817. gada bija KLMB korespondentbiedrs) no Maskavas, un Lihtenšteins tās jau ir izvietojis izstādē.⁵¹

■ 1881. gada 20. janvārī grāfs Kārlis Lambsdorfs (*Karl Alexander Lambsdorff*, 1837–1914) no Klāņu (*Klahnen*) muižas dāvinājis divus tropu putnus (domājams, izbāžņus): Brazīlijas tanagru (*Tanagra brasili-ana*) un parasto paradīzes putnu no Jaungvinejas (*Paradisaea apoda*) – tēviņu pilnā apspalvojumā.⁵²

■ 1908. gada 5. novembrī no grāfa Teodora Mēdema (*Otto Paul Theodor Julius Graf von Medem*, 1846–1925) no Stukmaņu muižas (*Stockmannshof*) saņemts vērtīgs dāvinājums: liels no cieta koka (*Sieffenholz*) izgatavots stiklots skapis ar 154 izbāžtiem tropu putniem, tostarp lirasti no Jaundienvidvellsas, lielu tukānu, sarkano ibisu, paradīzes putnu, daudziem papagaiļiem un lielu skaitu kolibri.⁵³

Pie tropu putniem KPM kolekcijā varētu pieskaitīt arī sugas, kuras, visticamāk, turēja nebrīvē Jelgavā un citās vietās. Periodā no 1830. gada līdz 1898. gadam dažādas personas papildinājušas kolekciju ar šādiem putniem: mandarīnpili, koku pili, vairāku sugu fazāniem, pāvu, irbēm, vairāku sugu papagaiļiem (no Āfrikas), amadīniem un citu tropu sugu īpatņiem. Īpaši jāatzīmē, ka 1883. gada 2. februārī KLMB 700. sanāsmē ziņots, ka dāvinājumā saņemts dienvīdu kazuāra (*Casuaris galeatus*) izbāznis no nebrīvē

⁵¹ Anonym 1846. Dreihundert und sechzigste Sitzung der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst, am 7ten August 1846. *Mitauische Zeitung*, Nr. 64 (10.08.1846.): 340.

⁵² Anonym 1882. Kurländisches Provinzial-Museum. Naturhistorische Gegenstände. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Veröffentlichungen des Kurländischen Provinzial-Museum* aus dem Jahre 1881. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 92–94.

⁵³ Anonym 1909. Die 925. Sitzung am 5. November 1908. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des Kurländischen Provinzialmuseum* aus dem Jahre 1908. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 16.

Foto: Ruslans Matrozis

Vērtīgākais KPM vēsturiskās ekspozīcijas putns – pasaulē izmirušā paradīzes papagaiļa eksemplārs. Mūsdienās glabājas LUM tropisko putnu ekspozīcijā (Nr. 22816), fotografēts 26.11.2012.

turēta īpatņa, kuru 1882. gada vasarā Mogiļevā (mūsdienās Baltkrievijas austrumos), nojaucot zvērnīcu, nogalinājusi krītoša sija; putnu izbāzis Rīgas taksidermists Čārlzs Merbijs.⁵⁴ Attiecīgi periodā no 1834. gada līdz 1908. gadam KPM kopskaitā saņemti vairāk nekā 449 tropu putnus.

Šeit jāpiemin, ka LU Zooloģijas muzejā tika veikta tropisko putnu kolekcijas revīzija: 1999. gadā to iesāka Madars Bergmanis, bet 2009.–2010. gadā turpināja un pabeidza Viesturs Vintulis. Uzskaitīti 345 eksemplāri ar šādiem izcelsmes apgabaliem: Dienvidamerika (Brazīlija) – 254, Centrālamerika u. c. – 19, Austrālāzija – 60, Āfrika (Madagaskara) – 7, vēl pieci īpatņi palika nenoteikti līdz sugai (Vintulis, Bergmanis 2018). Laika gaitā līdz mūsdienām saglabājušās apmēram trīs ceturtdaļas no kādreizējās tropu putnu kolekcijas. Šīs kolekcijas vērtīgākais eksemplārs ir paradīzes papagaiļis *Psephotus pulcherrimus* – Austrālijas suga, kas uzskatīta par izmirušu sugu 1927. gadā. Visticamāk, ka konkrētais putns nonācis KPM no Teodora Mēdema 1908. gadā, jo

⁵⁴ Anonym 1884. Die 700. Sitzung am 2. Februar 1883. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1883*. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn: 2–3.

viņa dāvinātās kolekcijas īsajā sugu aprakstā minētas Jaungvinejas un Austrālijas sugas. Īpaši jāatzīmē, ka šis ir vienīgais izmirušās putna sugas izbāznis, kas glabājas Latvijā (Matrozis 2019), bet diemžēl nav datēts.

KPM 200. jubilejai veltītā izstāde Jelgavā (2018)

Gatavojoties Kurzemes provinces muzeja 200. jubilejas izstādei, Ģederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja speciālisti sev par pārsteigumu konstatējuši, ka KPM dabas kolekcijas nav neatgriezeniski zaudētas Otrā pasaules kara gados, bet ir saglabājušās un kopš 1941. gada glabājas Latvijas Universitātes muzejā. Rezultātā periodā no 2018. gada 20. decembra līdz 2019. gada 3. februārim kopskaitā 37 zooloģiski priekšmeti (putni un zidītāji) no minētā muzeja krājuma tika eksponēti izstādē Jelgavas muzejā (Rudzīte u. c. 2019).

Pateicības

Vislielākā pateicība pienākas bijušajam LU Zooloģijas muzeja vadītājam Aivaram Petriņam par iespēju apskatīt un fotografēt retākos putnus no muzeja ekspozīcijām un fondiem, kā arī par papildu informāciju attiecībā

uz ornitoloģiskās kolekcijas vēsturi. Pateicos Ģederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja galvenajam krājuma glabātājam Aldim Barševskim par atsūtītajiem KPM muzeja ēkas un ornitoloģiskās ekspozīcijas vēsturiskajiem attēliem no muzeja krājuma un Herdera institūta (Marburgā).

Literatūra

- Anonīms 1926. Mūsu muzeji. *Valsts darbinieks* 4: 46–47.
- Baedeker F. W. J. 1863. Der Eier der Europaeschen Vogel nach der Natur gemalt. Erster & Zweiter Bands. Iserloun: J. Baedeker, 578 S.
- Beseke J. M. G. 1792. Beytrag zur Naturgeschichte der Vogel Kurlands. Mitau und Leipzig, 92 S.
- Blasius J. G. 1844. Reise im europäischen Rußland in den Jahren 1840 und 1841. 2. Thiel. Braunschweig: Verlag von George Westermann, 408 S. (Ziņas par KPM apskati – 402. lpp.)
- Bläsing W. 1937. Führer durch das Kurzemer (Kurländische) Provinzialmuseum. I. Riga: W. F. Häcker, 41 S.
- Büttner J. G. 1838. Zoologische Bemerkungen. *Isis* 2: 113–114.
- Büttner J. G. 1840. Zoologische Bemerkungen. *Isis* 5: 360–371.
- Büttner J. G. 1857. Das Wandern der Tiere. *Bulletin de la Société Imperiale des Naturalistes de Moscou* 1: 273–289.
- Carlhoff A. 1910. Verzeichnis der baltischen Säugetiere, Vogel, Kriechtiere und Lurche mit Angabe der in der Sammlung der Zoologischen Abteilung des Kurl. Provinzialmuseums vertretenen Tierarten. Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 16 S.
- Goebel H. 1873. Beiträge zur Ornithologie des Gouvernements Curland. *Journal für Ornithologie* 21 (1): 6–18.
- Grosse A., Transehe N. 1929. Austrumbaltijas mugurkaulaino saraksts. Rīgas Dabaspētnieku biedrības darbi. Jaunā rinda, XVII burtnīca. Rīga: W. F. Häcker, 75 lpp. / Grosse A., Transehe N. 1929. Verzeichnis der Wirbeltiere des Ostbaltischen Gebietes. Riga, Rīga: W. F. Häcker, 75 S. (Šeit jāatzīmē, ka vācu valodā uzrakstītais teksts attiecībā uz reto putnu sugu aprakstiem ir pilnīgāks nekā latviešu valodas izdevumā.)
- Lichtenstein J. N. H. 1829a. Animalia Curoniae. *Bulletin de la Société Imperiale des Naturalistes de Moscou* 1 (9): 289–297.
- Lichtenstein J. N. H. 1829b. Übersicht der Vögel Kurlands. *Die Quatember* 1 (3): 13–28; 1 (4) 1–23.
- Loudon H. 1906. Über das Vorkommen des Steinkauzes *Carine noctua* (Retz.) in den Ostseeprovinzen. *Ornithologische Monatsberichte* 14 (12): 190–191.
- Löwis O. 1898. Notizen aus den baltischen Provinzen. *Ornithologische Monatsberichte* 6 (12): 196–198.
- Matrozis R. 2014. Par melngalvas stērstes statusu Latvijā. *Putni dabā* 2014/2: 36–27.
- Matrozis R. 2019. Latvijā glabājas izmiris papagailis. *Vides Vēstis* 1: 37.
- Matrozis R. 2025. Latvijas Ornitoloģijas centrālei – 100. *Putni dabā* 95: 45–55.
- Meyer B. 1815. Kurze Beschreibung der Vögel Liv- und Esthlands. Nurnberg: Johann Leonard Schrag, 292 S.
- Peņģerots V. 1930. Kurzemes Provinces muzejs Jelgavā. *Daugava* 10: 1274–1278.
- Piterāns A. 1994. Zooloģijas muzejs. Grām.: Latvijas Universitāte 75. Rīga: Latvijas Universitāte: 349–351.
- Piterāns A., Ciniņis M., Pētersons N., Piterāns U. 2022. Latvijas Universitātes Zooloģijas muzeja kolekciju un eksponātu vēsture. *Latvijas Universitātes Raksti* 818: 153–176.
- Rudzīte M., Barševskis A., Poča S., Rudzītis M. 2019. Kurzemes Provinces muzeja dabas kolekcijas liktenis. Prezentācija LU 77. zinātniskajā konferencē, 60 slaidi.
- Russow V. 1874. Ergebnisse einer ornithologischen Reise durch die Ostseeprovinzen während der Sommermonate 1870. *Sitzungsberichte der Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Dorpat* 3 (2): 150–154, 159–164.
- Russow V. 1880. Die Ornith. Liv- und Curland's mit besonderen Berücksichtigung der Zug- und Brutverhältnisse. Dorpat, 216 S.
- Schweder G. 1881. Verzeichnis der Wirbeltiere der Ostseeprovinzen unter Angabe der in den Sammlungen des Naturforscher-Vereins zu Riga befindlichen Exemplare. Rīga: W. F. Häcker, 34 S.
- Schweder G. 1894. Die Wirbeltiere der baltischen Gouvernements. *Korrespondenzblatt der Naturforscher-Verein zu Riga* 37: 1–33.
- Seidlitz G. 1861. Verzeichnis der Säugetiere, Vogel, Reptilien und Amphibien der Ostseeprovinzen. *Sitzungsberichte der Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Dorpat in den Jahren 1853–1860*: 380–411.
- Siliņš J. 1929. Latvijas muzeji. *Daba* 6 (6): 180–181.
- Stoll F. E. 1904. Ornithologische Notizen. *Korrespondenzblatt der Naturforscher-Verein zu Riga* 47: 77–107.

- Stoll F. E. 1906. Der Kuttent- oder Mönchsgeier (*Vultur monachus*). *Neue Baltische Waidmannsblätter* 2 (9): 230.
- Transehe N. 1965. Die Vogelwelt Lettlands. Hannover-Doehren: Harro von Hirschheydt, 229 S.
- Transehe N., Sināts R. 1936. Latvijas putni. Rīga: Mežu Departamenta izdevums, 361 lpp.
- Vintulis V., Bergmanis M. 2018. LU Zooloģijas muzeja eksotisko putnu kolekcija – vēsture un izaicinājumi. Prezentācija LU 76. zinātniskajā konferencē, 29 slaidi.
- Виксне Я. А. (ред.). 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига: Зинатне, 224 стр.
- Тауриньш Э. Я., Вилкс К. А. 1949. Список орнитофауны Латвийской ССР. *Охрана природы* 9: 52–73.

Summary

On the ornithological collection of the Courland Provincial Museum /Ruslans Matrozis/

This article reviews the history of the ornithological collection of the former Courland Provincial Museum (operated in Jelgava city from 1818 to 1935/1939), which was owned by Courland Literature and Art Society (est. in 1815). After the repatriation of the Baltic Germans from Latvia in 1939, the museum was closed and most collections moved to other museums. In January 1941 the ornithological collection was moved to Riga (survived specimens today are kept in the zoological part of the Museum of University of Latvia), but during World War II the collection inventory catalogues were lost. Since most of the stuffed birds have been previously marked only by a catalogue number, now many specimens lack important information on their acquisition. Based on published information from the meetings of this society, which regularly published notes about newly acquired specimens of the ornithological collections as well, and other published information mostly about rare birds in the collection of this museum, the author compiled all available information and, based on it, described in maximum detail the history of the acquisition of many rare species, which is an important source for faunistic reports of the bird fauna of Latvia. From the birds acquired outside Latvia, the Paradise Parrot *Psephotus pulcherrimus* specimen from Australia should be noted, since the species has been considered extinct since 1927. It is likely that this stuffed bird came to the museum's collection together with 153 other tropical birds in 1908 from the collection of Count Theodor von Medem (1846–1925).

Marts Olavs Nikluss

22.09.1934.–25.12.2025.

Pirmajos Ziemassvētkos – 2025. gada 25. decembrī savās mājās brīvajā Igaunijā, Tartu, tajā pašā mājā, kur 1979. gadā tika izstrādāta Baltijas harta, nomira Igaunijas brīvības cīnītājs, disidents un – ornitologs Marts Olavs Nikluss (*Mart-Olav Niklus*).

Viņa vārds pazīstams tikai profesionālajiem Latvijas ornitologiem, jo pēc Tartu Universitātes absolvēšanas 1957. gadā viņam neatļāva strādāt savā specialitātē. Tomēr pēc Igaunijas neatkarības atgūšanas viņš bija čakls ornitoloģisko konferenču dalībnieks, kur vienmēr popularizēja Igauniju un ar dažādiem paņēmieniem atgādināja par padomju valsts noziegumiem. Daudz vairāk viņš ir bijis pazīstams ar latviešu un lietuviešu disidentiem. Profesors Jānis Viksne stāstīja, ka Marts Nikluss kādu laiku esot bijis ieslodzīts kopā ar Gunāru Astru. Arī man ir bijis tas gods vairākkārt tikties ar enerģisko un drosmīgo igauņi, kura cīņu pret okupantiem nedrīkstam aizmirst.

Pirmo reizi VDK tiesāja Martu Niklusu 1958. gadā un ieslodzīja uz 10 gadiem cietumā par “pretpadomju darbību”. Sodu viņš izcietā Morдовijas darba nometnēs. Atbrīvots 1966. gadā, Nikluss atgriezās Tartu un nekavējoties atsāka savu politisko darbību. Viņam tika liegts akadēmiskais darbs, un viņš bija spiests pelnīt iztiku kā šoferis un ērgelnieks luterāņu baznīcā. Šajā laikā viņš uzturēja plašus kontaktus ar lietuviešu, ukraiņu un krievu disidentiem un iztiku pelnīja, kā privātskolotājs mācot franču, vācu un angļu valodu.

1979. gadā Marta Niklusa dzīvoklī Tartu kopā ar Lietuvas un Latvijas

Foto: Māra Janaus

Marts Nikluss (vidū) kopā ar Oskaru Keišu un Jāni Viksni 24. Starptautiskajā Ornitoloģijas kongresā Hamburgā 2006. gada augustā.

brīvības cīnītājiem tika izstrādāts Baltijas hartas teksts. To Molotova-Ribentropa pakta 40. gadadienā nosūtīja Apvienoto Nāciju Organizācijai, Maskavai un Bonnai. Tas bija pirmais kopīgais Baltijas valstu politiskais manifests, kurā tika pieprasīta padomju okupācijas izbeigšana un neatkarības atjaunošana. Baltijas harta nonāca Rietumu plašsaziņas līdzekļos, piemēram, tā publicēta laikrakstā “*The New York Times*” 1979. gada 25. augustā.

1980. gadā Marts Nikluss tika arestēts atkal un notiesāts uz 10 gadiem cietumā, kā arī pieciem gadiem nometinājumā. Viņš tika turēts vairākās nometnēs, to skaitā bēdīgi slavenajā Permas 36. nometnē. Vienu gadu viņš pavadīja vieninieka kamerā un tika pasludināts par “īpaši bīstamu recidīvistu”. Kopš 1987. gada Igaunijas neatkarības kustība organizēja nepārtrauktu publisku piemiņas pasākumu Augstākās tiesas ēkas priekšā Tallinā, pieprasot Marta Niklusa un Enna Tarto (*Enn Tarto*) atbrīvo-

šanu. Nikluss beidzot tika atbrīvots 1988. gada augustā un atgriezās Igaunijā kā nacionālais varonis.

Viņš tika ievēlēts par Igaunijas Pilsoņu Kongresa deputātu 1990. gadā un bija Igaunijas Parlamenta deputāts no 1992. gada līdz 1995. gadam. No 1990. gada līdz 1992. gadam viņš bija arī Igaunijas Dabas fonda prezidents.

Marts Nikluss ir saņēmis daudzus apbalvojumus, tostarp Amerikas baltiešu brīvības līgas balvu (1988), Igaunijas Valsts Ģerboņa II šķiras ordeni (1996), Lietuvas Lielkņaza Ģedimīna III šķiras ordeni (1999), kā arī ar Ukrainas prezidenta 2006. gada 8. novembra dekrētu – pirmās šķiras ordeni “Par Drosmi”.

Marts Nikluss ir tulkojis Čārlza Darvina darbus igauņu valodā un par savu zinātnisko ieguldījumu saņēmis Igaunijas Zinātņu akadēmijas balvu.

Sit tibi terra levis!

Oskars Keišs

VAI PAZĪSTI AUGUS, KURU NOSAUKUMOS MINĒTI PUTNI?

Ieraksti augu nosaukumos trūkstošos burtus!
Daži putni iekļauti vairāku augu nosaukumos!

1. _____ ENE

2. _____ ENE

3. _____ KĀJA

4. _____ ĪTIS

5. _____ PIRKSTĪTE

6. _____ SĀRE

7. _____ ENE

8. _____ ENE

9. _____ ENE

10. _____ NADZIŅŠ

11. _____ IŅA

12. _____ PAPADE

13. _____ PUĶE

14. _____ ACTIŅA

15. _____ BIKSĪTE

16. _____ PAPADE

17. _____ ENĪTE

18. _____ ENE

19. _____ ENE

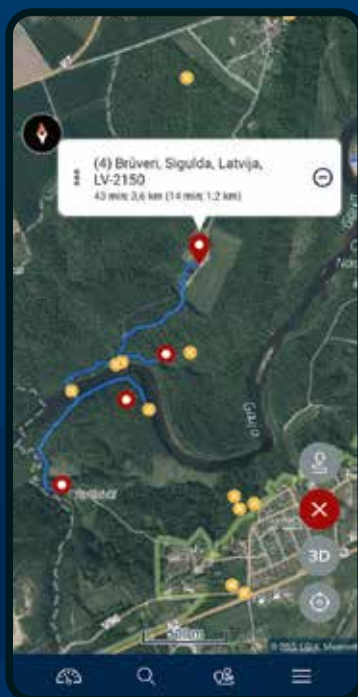
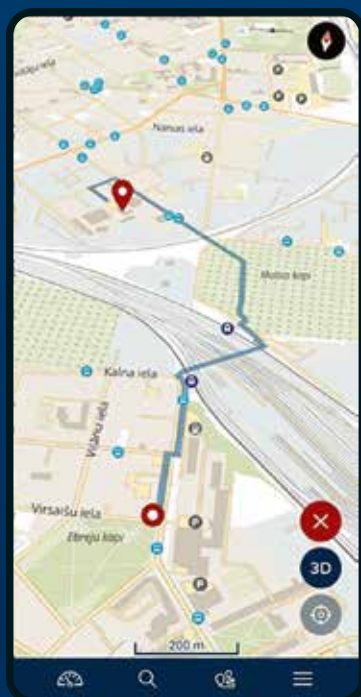
20. _____ U VĪKIS

MĪKLAS ATMINĒJUMI. PUTNI: A. VANAGS (attēlā vīstu vanags), B. CĪRULIS (lauku cīrulis), C. Melnais stārķis jeb GANDRS, D. ERGLIS (mazais ērglis), E. BALODIS (lauku balodis), F. KRAUKLIS, G. VĀRNA, H. DZEGUZE, I. GAILIS, J. VISTA, K. DZĒRVE, L. BEZDELĪGA, M. GAURĀ (lielā gaura), N. IRBE (laukībē), O. ZAGATA, P. STRAUSS.

MĪKLAS ATMINĒJUMI. AUGI: 1. KRAUKLENE, 2. BALODENE (attēlā jūrmalas balodene), 3. VĀRNKĀJA (purva vārnkāja), 4. CĪRULĪTIS (blīvuma cīrulis), 5. DZEGUZPIRKSTĪTE (Baltijas dzeguzpirkstīte), 6. GAILSĀRE, 7. VISTENE, 8. DZEGUZE (purva dzeguzene), 9. GANDRENE (pļavas gandrene), 10. VANAGNADZIŅŠ (ragainais vanagnadziņš), 11. ZAGATIŅA, 12. STRAUSPAPADE, 13. DZEGUZPUĶE (viru dzeguzpuķe), 14. BEZDELĪGACTIŅA, 15. GAILBIKSĪTE, 16. ERGLPAPADE, 17. GAURENĪTE (mezglāina gaurenīte), 18. DZĒRVENE, 19. IRBENE, 20. VANAGU VĪKIS.

Foto: Elīna Gulbe

Lejupielādē mobilo lietotni BalticMaps un atrodi meklēto!

Lietotnē:

- Labākās kartes no Jāņa sētas;
- Ortofoto un topogrāfiskās kartes;
- Precīzākā adrešu un vietu meklēšana;
- Gājēju un auto maršrutu izveide;
- Kartes lietošana bezsaistē.

Google play

App store

PUTNU AKADĒMIJA

- 📖 Mācies sev ērtā laikā un vietā (audio un video formāts)
- 📖 Zinātniski pamatots saturs no nozares ekspertiem
- 📖 Nodarbības gan iesācējiem, gan lietpratējiem

Bezmaksas
AUDIO kurss

VIDEO lekcijas

PRAKSE dabā

PREMIUM
nopietnai pieejai

PIESAKIES:
[www.lob.lv/
putnu-akademija](http://www.lob.lv/putnu-akademija)

DIVERSUM